

Den sociale konstruktion af idéer

en multimodal interaktionsanalytisk undersøgelse af hvordan idéer skabes socialt via deltageres disaffilierende eller affilierende responsformater

Due, Brian Lystgaard

Publication date:
2012

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Due, B. L. (2012). *Den sociale konstruktion af idéer: en multimodal interaktionsanalytisk undersøgelse af hvordan idéer skabes socialt via deltageres disaffilierende eller affilierende responsformater*. Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Ph.d.-afhandling

Brian L. Due

DEN SOCIALE KONSTRUKTION AF IDÉER

En multimodal interaktionsanalytisk undersøgelse af hvordan idéer skabes socialt via deltageres disaffilierende eller affilierende responsformer.

Brian L. Due

DEN SOCIALE KONSTRUKTION AF IDÉER:

En multimodal interaktionsanalytisk undersøgelse af hvordan idéer skabes socialt via deltageres disaffilierende eller affilierende responsformater.

Ph.d.-afhandling indleveret ved

Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab
Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet

Vejleder: Mie Femø Nielsen

Bivejleder: Hans Siggaard Jensen, Institut for uddannelse og pædagogik, DPU

Virksomhedsvejleder: Timme Bisgaard Munk, Kommunikationsforum A/S

Juni 2012

Antal ord: 96.109

Afhandlingen er sat med nyt komma

The creative act is not an act of creation in the sense of the Old Testament.

It does not create something out of nothing;

it uncovers, selects, re-shuffles, combines,

synthesizes already existing facts, ideas, faculties, skills.

- Arthur Koestler, *The Act of Creation* s. 120

Indhold

Del 1: Introduktion	5
KAPITEL 1: Afhandlingens problemfelt.....	5
1.1 Introduktion til problemstillingen.....	5
1.2 Problemstillingen udfoldet	6
1.3 Hvad er en idé?	9
1.4 Erkendelsesinteresse	15
1.5 Metodologisk tilgang	18
1.6 Afhandlingens opbygning	19
KAPITEL 2: Positionering i forhold til eksisterende litteratur.....	21
2.1 Det funktionelle perspektiv	27
2.2 Det symbolske perspektiv.....	27
2.3 Det in situ-lingvistiske perspektiv	28
2.4 Aktivitetsteori	31
2.5 Det in situ-multimodale perspektiv	33
KAPITEL 3: Mødet i organisatorisk, teoretisk og praktisk perspektiv	36
3.1 Mødet teoretisk begrebsafklaret.....	37
3.2 Konstruktion af mødet som analysegenstand	38
Del 2 : Empiri & Teori	43
KAPITEL 4: Det empiriske genstandsfelt	43
4.1 Organisation A: den private virksomhed	45
4.2 Organisation B: Den offentlige organisation.....	46
4.3 Organisation C: NGO'en.....	47
4.4 Praksis ved indsamling af data.....	48
4.5 Empiriens status: troværdighed, gyldighed, generaliserbarhed, repræsenterbarhed	49
KAPITEL 5: Den teoretiske position.....	61
5.1 En etnometodologisk baggrundsforståelse	62
5.2 Sekventialitet, turdesign og præferenceorganisering	63
5.3 Identitet, Medlemskategorier og Ansigtet	66
5.4 Socialt situeret kognition	69
5.5 Multimodalitet og social semiotik	72
KAPITEL 6: Den analysestrategiske tilgang.....	77
6.1 Kommunikationshandlingen som analyseredskab	77
6.2 Afhandlingens ontologi.....	79
6.3 Afhandlingens epistemologi	80
6.4 Sproget, Kroppen, Tingene	83
Del 3: Idéudvikling via disaffilering	84
KAPITEL 7: Analyse af hovedeksempel 1	87
7.1 Analyse, del 1: Idéfremsettelse	96
7.2 Analyse, del 2: Idékritik.....	99
7.3 Analyse, del 3: Håndtering af idékritik.....	106
KAPITEL 8: Analyse af hovedeksempel 2.....	111
8.1 Analyse, del 1: Idéfremsettelse	115
8.2 Analyse, del 2: Idékritik.....	117
8.3 Analyse, del 3: Håndtering af idékritik.....	121
KAPITEL 9: Trepartsstrukturens præferenceorganisering (delkonklusion).....	124
KAPITEL 10: Idéens potentielt ansigts-truende funktion	128

10.1 Reduktion af potentielle ansigts-trusler ved idéfremsættelse (1. position)	129
10.2 Reduktion af potentielle ansigts-trusler ved idékritik (2. position)	130
10.3 Reduktion af potentielle ansigtstrusler ved håndtering af idékritik (3. position)	133
KAPITEL 11: Produktionen og håndtering af disaffilering i en institutionel kontekst (konklusion)	137
11.1 Idéer fremsættes via vacciner	137
11.2 Idéens ejerskabs-epistemologi	138
11.3 Den institutionelle aktivitetstypes tavse regler	141
11.4 Konklusion og replik til kreativitetsforskningen	144
Del 4: Idéudvikling via affilering.....	148
KAPITEL 12: Analyse af hovedeksempel.....	151
12.1 Idéen fremsættes og vurderes som en idé via en <i>Extreme Case Action Package</i>	159
12.2 Fælles situationsdefinition via en <i>konceptuel formulation</i>	160
12.3 Asymmetrisk distribution af kognition	162
12.4 Minimal multimodal præ-kritik-håndtering.....	164
12.5 Brud med O-spaces symmetriske magtrelation.....	165
12.6 Fælles stand mod idékritik i kraft af distribueret kognition.....	166
12.7 Multimodale affiliationsmarkører	169
12.8 Distribueret kognition kondenseret	171
KAPITEL 13: Skabelsen af idéer ved hjælp af nonverbale ressourcer.....	176
13.1 Kroppen som illustrativ ressource for idéudvikling	176
13.2 Den kropslige interaktion med materiel struktur som ressource for idéudvikling.....	185
13.3 Artefakter som ressource for at projicere relevant handling	195
KAPITEL 14: Distribuerede ressourcer for idéudviklingen	203
14.1 Den semiotiske økologi.....	203
14.2 Den informationsmættede semiotiske ressource	205
14.3 Den bisociative konstruktion af idéer	208
14.4 Konklusion og replik til eksisterende forskning	213
Del 5: Idéudviklingens kommunikative orden	215
KAPITEL 15: Konklusion	217
15.1 Den sociale konstruktion af idéer: afhandlingens findings.....	217
15.2 Præferenceorganiseringens formater	219
15.3 Formater til at udrette idéfremsættelse (1. position)	220
15.4 Formater til at udføre kritik (disaffiliation i 2. position)	227
15.5 Formater til kritikhåndtering (3. position)	233
15.6 Formater til bekræftelse af idéer (affiliation i 2. position)	235
KAPITEL 16: Diskussion	240
16.1 Idéudviklingsmødets institutionelle almindelighed.....	240
16.2 Opgør med en forsimplet kommunikationsmodel	241
16.3 Konstruktionens realitet	242
KAPITEL 17: Selvkritik	245
KAPITEL 18: Bidrag til forskning og praktiske perspektiver.....	248
18.1 Bidrag til en multimodal forskningsmetodik (metode).....	248
18.2 Bidrag til en multimodal interaktionel kreativitetsteori (teori)	250
18.3 Perspektiver for kommunikationsafdelingens arbejde (empiri)	256
18.4 Fremtidig forskning.....	257
Resume	258

Abstract	260
Bilag 1: Relevante udvalgte aktiviteter	262
Bilag 2: Idévedtagelses-formater	264
Bilag 3: Oversigt over eksempler og figurer	270
Litteraturliste	272

FORORD

Denne afhandling handler om hvordan idéer bliver skabt gennem sociale handlinger; gennem brug af tale, krop og materielle strukturer in situ. Den har sit generelle fokus på idéudviklingsmøder i danske organisationer. Data er indsamlet i tre forskellige kommunikationsafdelinger hvor der på møder er blevet talt om alt fra idéer til nye kampagner, nye strategier, nye arrangementer, nye tekstproduktioner som blade, magasiner, julekort, inter- og intranet, nye visioner og nye måder at organisere sig på. Afhandlingen er båret af en interesse i at finde ud af hvordan nye idéer skabes i disse situationer.

Jeg vil gerne indlede med at takke de tre organisationer der udgør det empiriske grundlag i afhandlingen: kommunikationsafdelingen på et universitet, en NGO og en privat virksomhed. Medarbejdere og ledere har åbnet dørene til en række møder og ladet mig filme idéudvikling når det sker. Tak for et ukompliceret forløb.

Afhandlingen er en ErhvervsPhD. Tak til ErhvervsPhD-ordningen der fungerer upåklageligt og giver helt nye muligheder for erhvervsrettet forskning. Tak til Kommunikationsforum og bestyrelsen for at have ansat mig i en ph.d.-stilling siden februar 2009. Specielt tak til direktør og virksomhedsvejleder Timme Bisgaard Munk for at støtte op om projektet hele vejen og give mig frihed og muligheder til at lade forskningsprojektet udfolde sig. Timme Bisgaard Munk har været garant for forskningsfriheden og tiden til fordybelse og har bidraget til projektet med skarpe kommentarer og gode råd undervejs.

Tak til Københavns Universitet, Institut for Nordisk og Sprogvidenskab, for at stille kontor, diverse faciliteter og vejledning til rådighed. Specielt tak til vejleder Mie Femø Nielsen der har været en forbilledlig vejleder: altid til rådighed; stor ekspertviden om afhandlingens metode og tema; inkluderende i forskningsmiljøet og med vigtige kommentarer undervejs. Også tak til bivejleder Hans Siggaard Jensen (DPU) for konstruktiv gennemlæsning og nye perspektiver.

Ikke mindst tak til min familie, min kone og tre børn der dagligt har trukket mig ud af skrivers krinkelkroge og givet mig ny energi og inspiration. Maria, Villads, Marius og Elvin – I er ikke flygtige idéer men meningen i hverdagen.

Del 1: Introduktion

KAPITEL 1: Afhandlingens problemfelt

1.1 Introduktion til problemstillingen

Denne afhandling handler om hvordan deltagere ved idéudviklingsmøder i danske organisationer udvikler nye idéer. Hovedspørgsmålet er hvordan idéer udvikles socialt når de enten bliver mødt af medgang og deltagere udvikler med på idéen (affilierende respons), eller bliver mødt af modgang og deltagere kritiserer idéen (disaffilierende respons). Hvordan idéer udvikles i disse situationer, er et underbelyst emne og interessant af en række grunde:

1. Innovation og kreativitet er buzzwords der florerer i medierne og i den videnskabelige litteratur dagligt. Det beskrives hvordan Danmark som nation skal leve af viden og af sin evne til at være innovativ (Rådet for Teknologi og Innovation 2010). Udvikling af nye idéer er et centralt omdrejningspunkt i denne strategi, og organisationer bruger meget tid og mange penge på at udvikle nye produkter og processer der kan gøre organisationen konkurrence-dygtig (Fagerberg, Mowery & Nelson 2006). Innovation er nødvendigt for fortsat velfærd, og idéer er råstoffet i innovationsprocessen. Men innovation uden en kreativ proces er umulig. Og en kreativ proces der ikke frembringer idéer, er frugtesløs. Innovation betyder skabelsen af nye idéer der bliver implementeret som produkter eller processer og derved skaber værdi for organisationen (Amabile 1996). Derfor er et fokus på hvordan nye idéer udvikles, vigtigt. Uden en idé, ingen innovation.

2. Det er imidlertid påfaldende hvor lidt videnskabeligt fokus der er på den daglige, konkrete mødepraksis hvor mange idéer udvikles. Der findes stort set ingen detaljeret viden om hvordan nye idéer bliver udviklet i specifikke dagligdagssituationer i organisationerne (se kapitel 2). Analyser af autentiske møder og den detaljerede organisering af tale-bidrag er mærkbart fraværende i det meste af den videnskabelige litteratur, hvilket er besynderligt da det er i disse prosaiske situationer idéer skabes, forandres og besluttet. Innovations-systemerne virker måske som effektive implementeringsmekanismer, men udvikling og beslutning af idéer foregår ikke på et generaliseret, abstrakt niveau. Et system skaber ikke idéer; det sætter dem højest i proces. Idéer skabes derimod i dagligdagen på kontoret, på gangen, til frokost eller på egentlige idéudviklingsmøder hvor medarbejdere interagerer (Darsø 2001; Lysklett 2007; Marková et al. 2007). For at skabe forståelse for og indsigt i hvordan idéer udvikles, må man derfor ned i substansen og observere hvad der faktisk sker når idéer udvikles af medarbejdere i specifikke ansigt-til-ansigt-situationer. Derfor er det nødvendigt med dybdegående observationer. Afhandlingen præsenterer her 11 videofilmede møder fra tre forskellige organisationers kommunikationsafdelinger som datagrundlaget for at kunne sige noget om hvordan idéer skabes.

3. Udvikling af nye idéer foregår selvfølgelig også hos enkelte medarbejdere i ensomhed, men i mindre og mindre grad på grund af fremvæksten af den post-bureaukratisk teamorganiserede virksomhedsstruktur (Heckscher 1994). Idéudviklingsprocesser er blevet sociale begivenheder hvor medarbejdere på forskellige måder interagerer og samarbejder om at skabe nye idéer (Paulus & Nijstad 2003). For så vidt idéudvikling finder sted under ansigt-til-ansigt-møder, har deltageres kropslige og visuelle tilstedeværelse i et fysisk, materielt miljø betydning for hvordan interaktionen

formes, og derfor for hvordan idéer udvikles (Goodwin 2003a). Betydningen af disse forskellige modaliteter (tegnsystemer, fx tale, krop, brug af genstande) er central i interaktion, men påfaldende underbelyst i den videnskabelige litteratur om kreativitet og idéudvikling. Der er således et stort behov for at få afdækket hvordan idéer ikke blot skabes i kraft af et system eller bredere organisatoriske processer, ikke blot skabes i kraft af ubeskrivelige, tilfældige kaotiske processer, ikke blot skabes i kraft af sproglig overførsel af information fra en medarbejder til en anden – men hvordan idéer skabes i kraft af deltageres fælles konstruktionsproces og betydningsdannelse via brug af både talen og hele den kropslige, visuelle, fysiske og materielle tilstedeværelse i et specifikt rum på et specifikt tidspunkt. Idéer er altid lokalt situerede og lokalt producerede af lokalt tilstedeværende medarbejdere der skaber betydning (Latour 2005). I modsætning til hovedparten af den etablerede videnskabelige litteratur på området, præsenterer afhandlingen derfor detaljerede beskrivelser af faktisk praksis og handlinger, hvad enten de optræder verbalt eller nonverbalt.

4. Deltagernes hele kropslige orientering mod hinanden og idéerne der fremsættes, kan groft sagt deles op i to typer: Enten får idéen medgang eller modgang; enten bliver den mødt med bekræftelse, accept og videreudvikling eller også af tavshed, modstand og afslag fra de andre tilstedeværende. Afhandlingen tager udgangspunkt i disse to arketypiske måder der kan responderes på idéer. Afhandlingen er derfor strukturelt delt op i to hovedanalyser der følger og beskriver idéudviklingen alt efter om idéerne bliver mødt med medgang eller modgang. Afhandlingen udvikler på den baggrund en ny indsigt i de sociale betingelser og handlingstyper (formater) som ideer fremsættes og behandles igennem, samt forståelse for den interaktionelle dynamik og de materielle ressourcers betydning for skabelsen af idéer.

5. Hvor frugtbar en multimodal interaktionsanalytisk tilgang til idéudvikling end forekommer at være, er den som nævnt ikke-eksisterende i den videnskabelige litteratur. At den samlede brug af og relation til betydningsfulde tegn i interaktionen er definerende for skabelsen af en given lokal social orden, er efterhånden velbeskrevet (se fx Streeck, Goodwin & LeBaron 2011). Men hvilken betydning den samlede semiotiske økologi har for idéudvikling, er uklart. Afhandlingen vil derfor bidrage med en skitse til en teoretisk analysemodel for idéudvikling. Afhandlingens konklusioner har specifik betydning for og udsigelseskraft i forhold til det specifikke empiriske felt: idéudviklingsmøder i danske virksomheders kommunikations-afdelinger. Men afhandlingen forsøger også afslutningsvis at bidrage med en generel teoretisk styret analysemodel for andre lignende typer afdelinger og lignende typer møder – en model (*Multimodal Interaktionsanalyse (MI)*) der vil kunne bruges i fremtidige analyser af andre aspekter af organisationsprocesser på mikroniveau generelt og idéudviklingsmøder specifikt.

1.2 Problemstillingen udfoldet

Følgende situation¹ er fra et idéudviklingsmøde afholdt i kommunikationsafdelingen på et universitet. De skal udvikle idéer til et arrangement med fokus på hvordan gymnasieelever kan få interesse for universitetet.

¹ Eksemplet analyseres grundigt i kapitel 12. I kapitel 4 argumenteres der for hvorfor den benyttede repræsentationsform af empirien er mest valid som grundlag for analyserne.

- 01 Chris: man ku i virkeligheden fo:rstille sig og det' (.)
 02 og det va:r at hans skov' fik (.) fire gymnasieelever
 03 som ↑mentorer det næste halve år ud af det her'
 04 Dan: s::uper sjov idé

Chris fremsætter en idé om at de i forbindelse med arrangementet skal organisere det således at Hans Skov (daværende direktør for DI) skal have fire gymnasieelever som mentorer. Idéen fremsættes som et forslag om et fremtidigt muligt scenarie og bliver af Dan behandlet *som* en idé ved at han vurderer den med en præfereret eksplicit kropslig og verbal affilieret respons: ”su::per sjov idé” (l. 4).

Dette er hverken en utænkelig eller usædvanlig situation. Alle kender til at få idéer og at tale om idéer. Vi får løbende idéer for os selv – når vi læser en artikel, ser fjernsyn, kigger ud ad vinduet i toget, overhører en samtale, skal indrette hjemmet bedre osv. Og ofte fremsætter vi idéerne for andre, der så har kommentarer, forbedringsforslag eller helt nye idéer. I privatlivet skal man blive enige med familie eller venner om hvordan en fest skal holdes, hvordan en polterabend skal arrangeres, eller hvad der skal ske i sommerferien. Vi fremsætter idéer, kritiserer idéer, udvikler idéer og vedtager idéer i fællesskab – og håber at nogen tager ansvar for at idéerne bliver virkeliggjort. At få og tale om idéer er således et almindeligt socialt fænomen (Basadur 1995a). Ikke bare i privatlivet generelt, men også specifikt i organisationer. De fleste har en fornemmelse af hvornår en ny interessant idé er blevet udviklet, og hvornår en idéudviklingsproces har været spild af tid. Men hvad kan der egentlig helt præcist og detaljeret siges om *hvordan* en idé bliver skabt i en organisatorisk kontekst?

Medarbejdere kan udfolde deres kreativitet på mange måder og mange steder; de kan reflektere for dem selv; de kan småsnakke ved kaffemaskinen; de kan indgå i større workshops; de kan bruge software; de kan få idéer mens de løber en tur, eller når de er i bad; de kan få idéer i det åbne kontorfællesskab eller under frokosten etc. Idéer kan opstå alle steder (Thompson & Choi 2006). Og en generel organisatorisk teori for innovation må tage højde for denne kompleksitet på tværs af strukturer. Der findes allerede en række glimrende undersøgelser og teorier for hvordan denne kompleksitet *generelt* kan indfanges (fx Ford 1996; Woodman, Sawyer & Griffin 1993). Til gengæld ved man stort set ikke noget om hvordan idéer præcist udvikles under den struktur der er

mest almindelig i moderne organisationer, nemlig den ritualiserede og i tid og rum afgrænsede situation der almindeligvis kaldes et *møde*.

I dag er de fleste virksomheder organiseret i teams der jævnligt mødes. Mødet er blevet en hel central arena for udvekslingen og udviklingen af viden i form af nye beslutninger, nye projekter, nye idéer (Schwartzman 1989; Boden 1994; Heckscher 1994; Barley & Kunda 2001; Hughes, Randall, Rouncefield & Tolmie 2011). Undersøgelser peger på at viden-medarbejdere bruger over 20 timer om ugen på mødeaktivitet, og 73 pct. bruger mere tid på møder i dag end for bare fem år siden (Scott, Shanock & Rogelberg 2012). En mødeaktivitet der går med koordinering, beslutning, informationsdeling – og idéudvikling (Elsborg & Ravn 2006).

I det enorme landskab af forskningsbidrag og teoriudvikling er der imidlertid påfaldende lidt forskning i hvordan idéer skabes og håndteres i autentiske situationer under idéudviklings-møder i almindelige danske organisationer. Der findes en del overordnede beskrivelser af eksemplariske virksomheders evne til at generere og implementere gode idéer (fx Nonaka & Takeuchi 1995; Stefik 2004; West, Sacramento & Fay 2006), men ingen viden om hvad der sker i almindelige danske organisationer når idéer udvikles på møder. Disse prosaiske situationer er helt centrale omdrejningspunkter for organisationens evne til at være innovativ, og det er derfor nødvendigt med detaljerede studier af faktiske kommunikative strukturer under idéudviklingsmøder.

Et innovativt slutresultat, et produkt der sælger godt, en strategi der giver god mening, en proces der forbedrer arbejdsgange, er alle fænomener der i første omgang blev skabt af kreative medarbejdere i indledende idéudviklingsfaser (Scheidel 1986; Flyvbjerg 1991; Darsø 2001; Puccio et al. 2006). Som Sundbo skriver:

”The first phase of the innovation process, the generation of the idea, is of utmost importance since it determines the entire innovational development of the company. The contents of the innovation is primarily created in this early phase.” (Sundbo 1998: 311)

Forskningen på området er imidlertid centreret omkring holistiske teorier på makroniveau (organisatoriske processer fra A til Z), psykologiske teorier på mikroniveau (den enkeltes kognition) og gruppedynamiske eller funktionalistiske teorier på mesoniveau (den interpersonelle kommunikation) (jf. Frey 2002)². Der findes ingen præcis viden om hvordan idéer skabes under møder via deltagernes multimodale kommunikationshandlinger, dvs. deres brug af tale, krop og genstande som forskellige semiotiske ressourcer³. Denne tilgang til det sociale mesoniveau er stort set ubeskrevet i den videnskabelige litteratur. Men netop et fokus på interaktion under møder som arenaer for innovationens første fase er imidlertid oplagt af to grunde:

For det første fordi møder udgør centrale og frekvente platforme for at medarbejdere kan mødes, foreslå, udvikle, forhandle og beslutte idéer i fællesskab (Seibold 1979). På den måde er møder blevet uomgængelige som organisationskulturelle fænomener der sikrer et legitimt grundlag for udvikling, kanalisering og beslutning af idéer (Atkinson, Cuff & Lee 1978; Cuff & Sharrock 1985; Boden 1994). Det der kendetegner de fleste møder, er at de foregår i en interaktionssituation, ansigt til ansigt, hvor interaktionen har signifikant betydning for det innovative output (Kauffeld &

² Se kapitel 2 for en nærmere diskussion af forskningspositioner.

³ Semiotik forstås pragmatisk som de forskellige tegnsystemer deltagere kan bruge, fx talen, kroppen eller genstande som betydningsfulde tegn hvormed tegnene bliver ressourcer for deltagerne i deres forsøg på at kommunikere og skabe mening fortløbende. Se afsnit 5.5.

Lehmann-Willenbrock 2012). Hvad der videre sker med en idé efter at den er blevet udviklet på et møde, ligger ud over afhandlingens fokus, men idéens rejse kan måske ende med at betyde ny værdi for organisationen. De lokale idéudviklings-situationer under møder antages derfor for at være omdrejningspunkter og dynamoer i denne udviklingsproces (jf. West 1996; 2002; West, Sacramento & Fay 2006).

For det andet er et fokus på multimodalitet og den detaljerede skabelsesproces under møder nødvendig for at kunne indfange hvordan idéer skabes. Medarbejderes kropslige tilstedeværelse i et fysisk mødelokale med en bestemt rumlig organisering må nemlig antages at have potentiel betydning for hvordan idéer fremsættes og udvikles. De kropslige handlinger og materielle genstande må derfor betragtes som mulige ressourcer for medarbejderne i den fortsatte idéudvikling (Clark 1997; Deppermann, Schmitt & Mondada 2010; Brouwer & Dijk 2011).

Man kan undre sig over at et felt (*innovation/kreativitet*) der har så meget opmærksomhed, ikke før har frembragt præcis viden om hvordan idéer skabes og udvikles multimodalt in situ, uden skelen til normative anvisninger for hvordan bedre og mere effektive processer kan udvikles⁴. Men årsagen er formentlig at analyser på dette niveau har karakter af at være grundforskning og derfor ikke er så funktionelle og anvendelsesorienterede som de resterende organisationsteoretiske case-baserede og eksperimentelle tilgange. Det er hovedsageligt management-teoretikere og organisationspsykologer der beskæftiger sig med feltet innovation/kreativitet, og det bliver derfor også ud fra disse teoretiske og metodiske perspektiver at forskningen bliver udført. Der er derfor opstået en forskningsmæssig lakune, idet der mangler viden om *deltageres skabelse af nye idéer via deres in situ-multimodale kommunikationshandling*. Afhandlingen er et forsøg på at udfylde denne forskningsmæssige lakune og bidrager her med præcise analyser, konklusioner og afslutningsvis konceptualisering af en teoretisk analysemodel. Derved bidrager afhandlingen med ny og vigtig viden. Her bliver det imidlertid i første omgang vigtigt at få defineret præcis hvad der menes med en idé.

1.3 Hvad er en idé?

I hverdagssamtalen accepteres ordet *idé* uden besvær som en adækvat beskrivelse af et givent sagsforhold. Man siger fx: "Skal vi tage i skoven i morgen?" "Jo, god idé". Eller: "Det var en god idé at ansætte den nye direktør". Eller: "Det er en dårlig idé at hæve udgifterne". Eller: "Det regner, så det er en god idé at tage regntøj på". Eller: "Det er en god idé at få eleverne til at forstå opgaven før de går i gang". Eller: "Det er en god idé at lave en kladde først". Eller: "Allerede *da Vinci* havde en idé til en helikopter". Eller som Kierkegaard sagde: "Jeg vil finde den idé for hvilken jeg vil leve og dø". Og så videre.

En idé kan således være mange ting. Som eksemplerne viser, kan handlinger eller tanker beskrives ud fra ordet idé, der indgår som del af det aktive vokabular. Ordet idé kan således have forskellige betydninger og kan bruges på forskellige måder:

- Et forslag om noget, som fx: "Jeg har en god idé: Lad os tage ud at svømme."
- Et videnforhold, som fx: "Har du nogen idé om hvordan han ser ud?"
- En overbevisning, som fx: "Vi har forskellige idéer om hvad børneopdragelse indebærer."
- Et formål, som fx: "Hele idéen med reklamen er at få folk til at købe."

⁴ Undtagelser er: (Housley 2003; Marková et al. 2007; Engeström 2008; Brouwer & Dijk 2011; Nielsen 2012). Se forskningspositionering kapitel 2.

Idéer i hverdagssamtale er imidlertid sjældent så eksemplariske som disse eksempler og derfor desto sværere at placere i denne skematik. Forskellige typer sociale handlinger som konstateringer og spørgsmål kan reelt fungere i praksis som idéfremsættelse. Mange idéer bliver desuden fremsat og *behandlet som* idéer uden at *ordet* idé indgår på noget tidspunkt. Det er den præcise kontekst der er helt afgørende for hvad der bliver behandlet som en idé.

Som eksemplerne ovenfor kort viser, kan idéen om en idé gå fra et helt færdigt eksistentielt, filosofisk system, til et simpelt forslag i hverdagens strøm af begivenheder. Og selv hvis man afgrænser sig fra at beskæftige sig med *de store idéer* der i videnskabens eller filosofiens navn kan omvælte verden (se fx Parsons 1938; Kuhn 1979), gør det ikke en præcis definition lettere. For selv om man umiddelbart beskriver et fænomen som en idé, og i hverdags-samtalen accepterer beskrivelsen som legitim og adækvat, er det straks vanskeligere at vurdere hvad der er en idéfremsættelse eller idérespons, for så vidt ingen af deltagerne italesætter de sociale handlinger *som* idéer. At der desuagtet er tale om idéer, kan være klart for enhver. Så hvordan løses det problem?

I kreativitetsforskningen identificeres idéer synonymt med kreative processer, hvor idéen skal være "new, surprising and valuable" (Boden 2004:1), (jf. også Amabile 1996; Watson 2007) for at kunne defineres som en idé⁵. Det er et unødvendigt strengt krav at stille til en definition, eftersom det kræver at man kan bestige det arkimediske punkt hvorfra idéen endegyldigt kan vurderes. Kun retrospektivt, og nogle gange mange år efter, kan det afgøres om en idé var ny, overraskende og værdifuld – og for hvem og hvordan egentlig? Det er derfor mere frugtbart at definere idéer som deltagere in situ selv behandler dem.

Selv om et klassisk aristotelisk krav til en definition er at den må kunne indfange genstandens essens (Olesen 2002), så er det ikke nødvendigvis genstandens "egentlige" essens (*das ding an sich*), men nok snarere dens væsentligste essentielle træk. *Væsentlighed* bliver dermed et krav til en definition. Et andet krav der transcenderer objektivitetskravet og genplacerer det i et lokalt sprogspil, er at definitionen må gives et *anvendelsesområde*, dvs. i hvilke sammenhænge definitionen kan bruges. De to krav til en definition er således at den 1) indfanger de væsentlige essentielle træk der 2) kan anvendes i en bestemt kontekst.

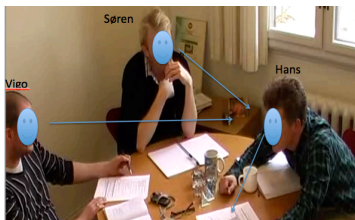
Forsøget på at definere snævert og præcist hvad en idé er i afhandlingens optik, udvikles abduktivt i det følgende: Først sluttes der induktivt fra et eksempel til de pragmatiske aspekter der er til stede ved idéfremsættelse. Bagefter sluttes deduktivt fra eksisterende litteratur og beskrivelser af hvad idéer vil sige. Endelig sættes de forskellige input sammen i en heuristisk definition.

Afhandlingens datagrundlag er som beskrevet videofilmede møder fra tre forskellige danske organisationers kommunikationsafdelinger. Eksemplet herunder er fra universitetets afdeling. Der er tre deltagere til stede: Viggo der er en intern medarbejder i organisationen med ansvar for at arrangere en stand på Forsknings Døgn. Søren der er mediator og samler op på de forskellige bidrag. Og Hans der er ekstern konsulent, og som repræsenterer en virksomhed der skal bidrage med indhold på standen. På det tidspunkt vi kommer ind i samtalen, taler de om hvad der ellers sker på standen. Konsulenten Hans har set at nogle andre bidragsydere ikke bidrager med et madindslag, men "blot" med at sige noget om skoven. Den idé der bliver fremlagt (fra l. 30 markeret med fed), er at der må være en kobling mellem skovens muligheder og det at lave mad.

⁵ Se afsnittet om den funktionelle teoriretning i forskningspositionering (kap. 2).

(01) (Vi skal have et katalog ...)
(3. møde, organisation B (15.01))

01 Hans:o::gehh [så er der nemlig os <nogen gange>]
02 Søren: [er der ikk på en eller anden måde]noget birkebark
03 mee'i (.) ny nordisk mad
04 Tim: jo man aså jeg tænkt jo at've at hvis altså at hvis man ku
05 la↑ve en jointventure melle:m (.)
06 ehh aså mmm nogen dar virkelig aså seriøst
07 ka hente ting ud af en skov på den måde aså
08 hvis det er den aså hvis
09 det er [den slags me↑nnesker (.)]=
10 Hans: [ja ja jap ja har tænkt den tanke]
11 Tim: =der hiver BIRKEtræer ud af skoven
12 aså så ku ja (.) edderbankme finde på mange ting
13 som de ku hive ud af den skov der ti'mig (.)
14 som jeg godt ku bruge til noget (.)
15 Hans:[°ska:: 'ehh]
16 Hans:[jeg tænkt fok]sempel på sånoet
17 (0.6)
18 aså: i stedet for a'man (.) aså i stedet for a'man sla'v
19 lave' lader bøgen spring' aså sp[ringe ud] på rådhuspladsen
20 Hans: [ja ja]
21 Tim: >og hva' så'< skal vi synge a::f a' ava: hvad hedder det
22 så ska vi [synge den de:r] HØJskolesangbog os eller hvad?
23 Hans: [ehh he hehe]
24 Tim: er det der vi er (.) aså:?
25 Søren: [de:t er (.) °hehe°]
26 Hans: [de:t er' det ((~sundt for tv~)) hehe]
27 Tim: så tæn↑ker jeg ba:re (.)
29 aså hvad med at ehmmm mm aså hva me: o:rh
30 **aså hvad med at stille børnene den**
31 **(3.1)**
32 **og ko' og koreanere og alle mulige andre den eh ud↑fordring**

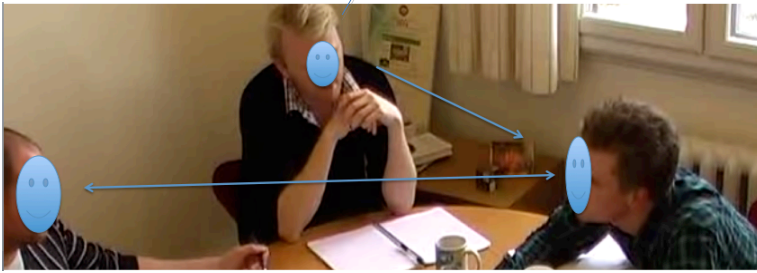

Tim fremsætter idéen mens han kigger ned i papirerne foran sig.

33 **aså hvor meget de tør spi↑se (.) af e'**
34 **ask' aså hvor meget ka: du hvor meget SKOV kan du spise (.)**

35 → hvor [me↑get skov tør du spise]

Tim kigger op på Hans der taler i overlap med Tims færdiggørelse.

36 Hans: [°emm me (.) em der'° der emm] men det os fair nok (.)
 37 men så ska' vi'↓ >skovsyre er der< i slutningen af april
 38 men hva:'r der ellers (.) aså de::t
 39 vi ska ha: et ka' katalog over hvad vi kan hente ud
 40 Tim: men de:r jo aså der vil være >okay nu det så ik< skov
 41 men i u↑dkanten af skoven ligger stranden og mo'ikk
 42 de:r strandingsplanter og så de:r (.) brøndkarse or::
 43 (1.1)

- Den primære sociale handling i situationen er at fremsætte idéen om at deltagerne (børnene og koreanerne (l. 32)) ved arrangementet (standen ved Forskningens Døgn) skal prøve at smage noget af naturen.
- Der er sociale handlinger af anden orden der også er relevante og har betydning for skabelsen af den specifikke situation. Men hele eksemplet vil ikke blive grundigt mikroanalyseret her, da pointen alene er at vise hvordan deltagerne producerer en idé i autentisk interaktion⁶.
- Eksemplet viser hvordan idéen skabes via en opbygning af informationer og elementer fra samtalen som den har forløbet indtil videre. Idéen er en kobling mellem Viggos fokus på madlavning og et andet element der også kommer til at være på standen, nemlig skovarbejdere der fortæller om skoven. Viggos idé er at kombinere et mad-fokus med et skov-fokus og således lave mad ud af ting fra skoven.
- Idéen designs med et interrogativt fremsættelsesformat (fra l. 30) der fungerer som en udfordring til de børn der besøger standen: "[hvor [me↑get skov tør du spise]]" (l. 35). Dette betragtes og behandles som en idé af deltagerne ved at de responderer på den som et forslag om et muligt fremtidigt scenarie (l. 36f.). De behandler dermed ikke ytringen som et spørgsmål men som en idéfremsættelse.
- Idéen skabes med tavse kropslige handlinger og reference til den materielle struktur: papirer med viden og tidligere nedskrevne pointer der ligger på bordet. Forskellige semiotiske felter fungerer dermed som ressourcer for idéudviklingen.

Fra denne kortfattede analyse af et enkelt eksempel kan det herefter konkluderes at idéen samskabes interaktionelt af en idéfremsætter i samarbejde med de andre involverede deltagere i kraft af kropslige orienteringer og en idévurderende responsstruktur; idéen er ikke en entitet, men udvikles interaktionelt og i et specifikt situeret sekventielt miljø.

⁶ Når der tales om interaktion, er det synonymt med kommunikation (Duranti 2005).

Induktivt sluttet er disse beskrivelser således deltagernes egne pragmatiske betingelser for at genkende og behandle en idé som en idé. I det følgende tilføjes ud fra en deduktiv slutning yderligere elementer til en definition af de væsentlige essentielle træk der kan anvendes i en bestemt kontekst. Det er formålstjenligt at sondre mellem at betragte idéen ud fra et kognitivt eller et socialt perspektiv.

Idéer set fra et kognitivt perspektiv

I kognitiv lingvistik beskrives det hvordan et ord giver mening fordi det indfanger et sagsforhold i verden (jf. Fauconnier 2001; Croft & Cruse 2004; Evans & Green 2006). Idéen er på den måde en sammenhængende meningsfuld lingvistisk kognitiv struktur der for et tænkende individ indfanger et sagsforhold. Samlet set giver det følgende væsentlige punkter til en kognitiv definition:

- Idéer er sammenhængende kognition, et fast mentalt koncept. Idéer er, som Bergson (1998) siger, tanker der er blevet stående.
- Idéer er meningsfulde tankeprodukter der skiller sig ud fra det ellers fortløbende flow af tankevirksomhed (jf. Fauconnier 2001).
- Idéer optræder ofte i metaforer, analogier, repræsentationer, forestillinger (jf. Lakoff & Johnson 1980).
- Idéer er ikke fritstående tankeaktivitet, men påvirket af kultur og kontekst (jf. Csikszentmihalyi 1997).

Det mentale, kognitive niveau kan imidlertid ikke genkendes socialt og er således utilstrækkeligt for en adækvat definition. Det bliver nødvendigt med elementer til en socialteori om idéen.

Idéer set fra et socialt perspektiv

Det helt afgørende for afhandlingen er muligheden af at kunne genkende idéen når den optræder socialt – som i eksemplet præsenteret tidligere. Som regel har deltagere i en social kontekst medlemskompetence⁷ til at kunne forstå og genkende idéen når den fremsættes, men det er sjældent idéen direkte *italesættes som idé*, som fx ”jeg har en idé”. For at kunne arbejde med elementer til en socialteori om idéen må de væsentligste elementer til en definition være:

- Idéen er modtagerdesignet og får modtagerrespons (også tavs respons som fx stilhed) (jf. Sacks, Schegloff & Jefferson 1974).
- Idéer behandles, på trods af deres immaterielle talekarakter, ofte som objekter der kan ”tages”, ”viderebringes”, ”udvikles”, ”behandles”, ”ejes”, ”sælges” etc. – altså en form for ejerskabs-epistemologi (jf. Nonaka & Takeuchi 1995).
- Idéer betragtes ofte som *færdigformulerede idéer* via deres materialisering (fx nedskrivning) (jf. Hutchins & Hazlehurst 1991).

⁷ Begrebet om medlemskompetence henviser til at medlemmer af enhver given social kontekst har en ekspliciteret, men også tavs viden om normer, værdier og kulturelle koder der definerer hvordan de er i stand til at genkende fænomener som fx normale/unormale (Coulter 1983; Psathas 1995).

- Idéer er vidensbetingede og kan komme til udtryk som socialt situeret ekspliciteret og kodificeret viden (jf. Schmidt 2012).
- Idéen *kan* være distribueret kognition som det at deltagere tænker og taler inden for samme konceptuelle ramme hvor idéen udvikles socialt (jf. Hutchins 1995).
- Idéen er en social handling og et forslag om noget og har således indbygget en præferencestruktur hvor en manglende respons er mærkbart fraværende (jf. Pomerantz 1984; Davidson 1984).
- Idéer forandrer sig gennem social interaktion (jf. Marková et al. 2007).
- Idéen er ofte designet som et bidrag til at løse en eller anden given problemstilling (jf. Kuhn & Jackson 2008).
- Idéer er ofte værdiladede beskrivelser der polariseres mellem at være gode eller dårlige. Idéer kalder på vurdering af deres indhold (jf. Clayman & Reisner 1998).
- Idéer kan betragtes på et kontinuum hvor det uklare og inkonsistente forslag kan betragtes som en idé – en idé der gennem videre behandling og forfinelse formes og bliver til en klar, konsistent idé. Idéen behandles som ”mere interessant” desto mere kreativ og overraskende den er (jf. Paulus & Nijstad 2003).

For at kunne udforme en anvendelig definition for afhandlingen er det ikke nødvendigt at inddrage det kognitive niveau. Hvad der neuralt sker inde i hovedet på deltagere når de fremsætter idéer, er centralt for deltagerne men ikke væsentligt for afhandlingens problemstilling; det centrale er hvad der sker socialt. En heuristisk abduktivt udviklet definition lyder derfor:

Idéer er sociale handlinger der behandles og udvikles sekventielt som idéer med præference for respons in situ.

Af denne definition fremgår det således at en idé altid vil være et socialt behandlet forslag om et eller andet. På den måde vil idéen ofte ligne en emneintroduktion (Maynard 1980; Button & Casey 1984; Maynard & Zimmerman 1984; Myers 1998). Som Svennevig (1999) gør opmærksom på, skal begrebet emne (*topic*) både forstås som det der tales om (indhold), og måden der tales om det på (formen). På den måde er emnet den største sekventielle konstruktionsenhed i en samtale. Emnet er samtalens makroniveau. Fremsættelsen af en idé kan ske som et delelement i det overordnede emne for samtalen, men kan også introducere et nyt emne. På den måde organiserer idéen samtalen i og med at den momentant bliver omdrejningspunktet, men kun i den udstrækning de andre deltagere medkonstruerer emnet. Ifølge Svennevig (1999:172ff) er emneintroduktionen styret af fire principper der nok kan overføres på fremsættelsen af idéen som omdrejningspunkt for emnet:

Idéen er værd at rapportere om (*reportability*) fordi den i en eller anden udstrækning består af ny og værdifuld viden; fremsættelsen af idéen projicerer (*projectability*) deltagerens accept af idéen som emne for samtalen; respons på idéfremsættelse følger umiddelbart som en lokal forbundenhed i samtalen (*local connectedness*) og samtalen omkring idéen som et emne fortsætter så længe der er noget at tale om (*progressivity*). Disse fire principper styrer ifølge Svennevig behandlingen af et emne, og kan også ofte genfindes som behandlingen af en idé.

Som i eksemplet der blev vist før: Emnet for samtalen er hvordan en madstand på et arrangement skal være. Fremsættelsen af idéen sker som en udvikling af emnet og viser sig dermed som noget der her og nu er interessant (*reportability*), en fremsættelse der projicerer de andre deltageres accept af bidraget (*projectability*), og at de responderer umiddelbart (*local connectedness*) ved at tale videre om idéen (*progressivity*).

Det omvendte er imidlertid ikke tilfældet: at et forslag eller en emneintroduktion per se også vil være en idé. Et emne kan introduceres med forskellige turdesign og typer indhold og vil ikke nødvendigvis være et forslag om noget. Og et forslag viser sig kun som en idé ved at blive behandlet som en idé der kan udvikles på. En introduktion af et emne kan være ”Har du tænkt på at blive lærer?”. (Svennevig 1999:169) Og et forslag kan være: ”Vil du have noget at spise?” (Goodwin 2003b:11). Eller: ”Hvad tid vil du gå?” (Davidson 1984:102). Dette er forslag stillet som interrogativer hvor den sociale handling er spørgsmål der (kan) introducere et emne. Men forslagene er ikke idéer. Forskellen, som den bliver defineret her, er at idéer ikke bliver responderet på med simple kortfattede svar som fx ”Ja, jeg vil gerne ha’ noget at spise”, eller ”Jeg vil gå kl. 15.” Idéen viser sig således som en idé ved at være et forslag om noget mere komplekst der involverer viden, og som i situationen behandles som noget der kan udvikles. Forskellen er således:

- En idé er en social handling i form af et forslag om et fremtidigt forestillet scenarie, og som bliver behandlet som noget der er en mulighed, men som også kan være noget andet, noget der kan udvikles på, noget der ikke er færdigt, noget der er potentialitet for noget andet, og noget der involverer viden. En idé har dermed et vist socialt kompleksitetsniveau, den er til forhandling og typisk til videreudvikling og forandring.
- Forslag der ikke er idéer, er omvendt typisk spørgsmål der ikke nødvendigvis er til forhandling og ikke nødvendigvis udvikles, men behandles og besvares som en turpar-konstruktion, typisk med en simpel svarstruktur: ”ja” eller ”nej”. Jævnfør Asmuss & Oshimas (2012).

En idé er herefter genkendelig enten ved ...

- a) at deltagerne direkte forholder sig til den som et sprogliggjort fænomen ved at de fx siger ”god idé”, ”sjovt forslag”, ”mærkeligt indfald” og lignende.
- b) at deltagerne orienterer sig mod idéen som om det var et forslag om noget, ved fx at indgå præcist i præferencestrukturen og således respondere på den.
- c) at observatøren (jeg) bruger sin medlemskompetence til at kunne genkende den sociale handling som en idé qua den ovenfor givne definition.

1.4 Erkendelsesinteresse

Via den videoetnografiske metode og på baggrund af den store mængde data blev det klart i den indledende fase at der var nogle bestemte situationer i løbet af mødet hvor idéudviklingen blev mere intens og kommunikationen fortættet. I disse situationer blev idéen gjort til mere præcis genstand for deltagernes opmærksomhed, og man kan derfor med et lånt begreb fra LeBaron et al. (2009) tale om *Boundary Moments*. Det er kort sagt situationer der er defineret ved at kræve mere kommunikativt arbejde af deltagerne for at opretholde og skabe positive identiteter og betydningsfuld interaktionelt indhold. LeBaron et al. viser at sådanne grænser typisk viser sig ved begyndelser, slutninger og spændingsfyldte temaer – som fx behandling af idéer. Disse situationer kan således siges at have stor betydning for idéudviklingen in situ. Derfor er afhandlingen også

konstrueret som en analyse af disse *idéernes skelsættende momenter*, hvilket kommer til udtryk ved at deltagerne på disse tidspunkter mere præcist behandlede idéerne.

På baggrund af den skitserede problemstilling og definitionen af en idé kan følgende centrale problemstilling nu formuleres:

Hvordan skabes idéer under møder via deltagernes multimodale kommunikationshandlinger?

Afhandlingens erkendelsesinteresse er styret af dette spørgsmål, der vil blive besvaret gennem en undersøgelse af hvordan medarbejdere i tre forskellige kommunikationsafdelinger i tre forskellige danske organisationer skaber idéer under møder⁸. Hvad der mere præcist menes med problemformuleringen, udlægges kort her:

Hvordan skabes idéer...

Idéer betragtes som sociale fænomener deltagerne orienterer sig imod *som* idéer, det vil sige at de behandler og accounter for det ytre som forslag om noget. Ordet *skabelse* bruges her synonymt med ordet *konstruere*, der også har etymologiske berøringsflader med ordet at *kreere* (latin: *creare*) der bruges i det mere generelle procesbegreb *kreativitet*. At konstruere kommer af det latinske *constructionem* der betyder at samle, bygge, fremstille, lave, akkumulere, sætte noget sammen. Ved at fokusere på idéens skabelse indikeres dermed at idéen ikke betragtes som et statisk men som et processuelt fænomen der løbende forandres. Men fokus er ikke på hvordan idéer skabes mentalt via deltagernes subjektive kognitive processer, men derimod socialt. Derfor er fokus på hvordan det sker under møder.

... under møder via deltagernes...

Idéer skabes i alle mulige sociale sammenhænge. Særlig interessant for den danske innovationsevne og dermed konkurrenceevne er imidlertid idéudvikling i organisationer⁹. Det er en proces der foregår alle mulige steder, men som ofte kondenseres i beslutninger under møder. Møder består af deltagerne der udvikler konkrete idéer til specifikke faglige problemstillinger. Møder med x antal deltagerne er således en afgrænset social analyseenhed med faste grænser for hvad der i situationen kan betragtes som relevant mening.

... multimodale kommunikationshandlinger

Der findes ingen eksisterende viden om hvordan idéer skabes via deltagernes samlede kommunikationshandlinger. Det vil sige handlinger der kommunikerer betydning – ikke blot sproglige handlinger, men i lige så høj grad også nonverbale betydningsladede handlinger som brug af krop, genstande og det omgivende miljø. Kommunikationshandlinger er i den forstand

⁸ Se kapitel 4 for nærmere beskrivelse af empirien.

⁹ Perspektivet for afhandlingens spørgsmål kan umiddelbart ses som forskning der *kan* føre til bedre kreative processer. Men denne normative og i høj grad økonomisk styrede markedslogik der gennemsyrrer arbejdsmarkedet, de politiske incitamentsstrukturer og organisationskulturer (Forsknings- og Innovationsstyrelsen 2008; Lind & Stokholm 2006), gør alt til produktivkræfter der handler om teknificerende og instrumentaliserende vækst (Menke, Boltanski & Rebentisch 2010; Nepper Larsen 2008). Organisationer *er* beskæftiget med at udvikle idéer for at få bedre innovationer, dvs. produkter og processer de i en eller anden udstrækning kan kapitalisere på, men afhandlingens tilgang er rent deskriptiv og forholder sig principielt lige så positiv som kritisk over for markedslogikkens mekanismer. Her er ingen politisering, men alene interaktionsanalyser.

multimodale, fordi de kan optræde gennem forskellige tegnsystemer som fx sprog, krop og materiel struktur.

1.4.1 Analytisk styrende underspørgsmål

At ”*få* en idé” og ”*have* en idé” er en sprogbrug der indikerer at idéer betragtes og behandles som kognitive fænomener der kan besiddes (en art ejerskabs-epistemologi), og som dermed udgør et konceptuelt afgrænset subjektivt fænomen med demarkationslinjer og mulighedsbetingelser. Men når en idé udtrykkes og gøres socialt iagttagelig, bliver den i praksis til genstand for udvikling i en intersubjektiv arkitektur via den måde andre deltagere orienterer sig mod idéfremsættelsen (Heritage 1984). Ved idéfremsættelse forstås den sociale handling at udføre fremsættelsen af en idé. Det antages ikke a priori at denne sociale handling er kendetegnet ved én særlig type design. Derimod antages det at idéfremsættelse kan gøres på mange forskellige måder og således blive udrettet ved forskellige typer handlinger, fx: *asking, answering, disagreeing, offering, contesting, requestion, teasing, finessing, complying, performing, noticing, promising, annocing, telling, complaining, agreeing* (Schegloff 2007a:7). Selv om disse typer sociale handlinger ikke er en endelig liste, er de dog udtryk for et forskningsfokus; således er det slående at der ikke nævnes *suggestions* eller *proposals* som isolerede handlingstyper (se dog Maynard 1984; Houtkoop-Steenstra 1987; Asmuss & Oshima 2012). Hvad angår handlingstyper, synes her at være et forskningsmæssigt vakuum. At fremsætte idéer er at udføre handlinger der bliver behandlet intersubjektivt *som* idéer. Afhandlingens grundlæggende analytiske interesse retter sig nu mod hvordan denne behandling (respons) udfoldes, og hvilke konsekvenser det har for idéudviklingen.

Igennem det induktive arbejde med at observere og behandle dataindsamlingen kom det efterhånden til at stå klart hvordan spørgsmålet (*hvordan idéer skabes*), ofte kom til udtryk som idéfremsættelser der enten blev mødt med en positiv eller negativ respons. Ikke nødvendigvis ved direkte vurderende (assessments) sprogbrug som fx ”god idé” eller ”dårlig idé”, men via en række af multimodale kommunikationshandling der tilsammen skaber et helhedsindtryk af at idéen bliver mødt med accept eller afvisning. Denne forsimplede gengivelse er ikke en totalbeskrivelse af hvad der foregår under idéudviklingsmøder, men i det indledende arbejde blev det klart at det er en frugtbar måde at begribe to idealtypiske strukturer. Meget andet foregår i sociale situationer der ikke kan udsondres i denne dualisme, men sontringen er interessant som organiserende princip fordi den eksisterer i praksis og er genkendelig for deltagerne: Det sker fordi deltagerne orienterer sig mod forslag som en turpar-konstruktion med præference for respons (Davidson 1984; Kangasharju 2002; Asmuss & Oshima 2012)¹⁰. En respons der så kan være udført med samhørigheds- eller afstandsmarkører. Et mere præcist teoretisk stringent begrebspar der indfanger dualismen, er det engelske *affiliation – disaffiliation*.

Affiliation er ifølge Stivers (2008) den måde deltagere aktivt giver respons der viser ”support of and endorses the teller’s conveyed stance” (2008:35)¹¹. Affiliation viser sig således som synlige-for-enhver-kommunikationshandling der indikerer en positiv samhørighedsbaseret orientering og

¹⁰ Som Clayman også bemærker: ”Consider those sequence-initiating actions that call for a response in either of two diametrically opposed forms. Assessments (e.g., “The dinner was wonderful”) may be followed by either agreement or disagreement; invitations (e.g., “Let’s have lunch on Thursday”) may be either accepted or declined; requests (e.g., “Pass the salt please”) may be either granted or refused; and so may offers, **proposals**, and the like.” (min fremhævnning). (Clayman 2002:231)

¹¹ Se også: (Kangasharju 1996; Suchman 2005; Enfield 2008; Steensig & Drew 2008; Emmertsen & Heinemann 2010; Asmuss & Oshima 2012).

disaffiliation som en mere negativ afstandsmarkerende orientering. I hverdagssamtaler vil der som hovedregel være en praksis- og sekventielpræference for affiliation – det som Sacks (1987) først beskrev som ”The preference for agreement and contiguity”. Men under idéudvikling ses også ofte det modsatte: at idéer ikke bliver mødt med bekræftelse/enighed (agreement) men med kritik. Hvordan idéer skabes gennem den måde deltagerne stiller sig affilierende henholdsvis disaffilierende på, bliver dermed en interessant analytisk styrende struktur. Afhandlingens hovedspørgsmål kan dermed adresseres i to dimensioner:

1. Den disaffilierende dimension:

Hvordan skabes idéer når deltagerne forholder sig kritiske og tilbageholdende over for idéen?

2. Den affilierende dimension:

Hvordan skabes idéer når deltagerne forholder sig deltagende og videreudviklende over for idéen?

Disse to spørgsmål udgør det organiserende princip for afhandlingens undersøgelse. Således er afhandlingen delt op i to hovedafsnit ud fra disse to analytiske erkendelsesinteresser. Imidlertid skal her tilføjes et tredje forskningsspørgsmål der går på tværs af de to styrende underspørgsmål og således er underordnet disse. Som beskrevet ovenfor er der et forsknings-mæssigt vakuum for beskrivelse af hvilke type handlinger deltagere benytter sig af for at foretage idéudvikling. Det tredje underordnede spørgsmål adresserer dette:

3. *Hvilke handlingsformater benytter deltagerne sig af for at fremsætte og behandle idéer?*

1.5 Metodologisk tilgang

At stille spørgsmålet om *hvordan* idéer skabes, gør en bestemt type videnskabelig produktion relevant. Forskellige metodiske og teoretiske innovations- og kreativitetstilgange er mulige, men den mest interessante, nytænkende og frugtbare vinkel er at angribe spørgsmålet ud fra konstruktionen af et deskriptivt, mikroanalytisk og interaktionistisk forskningsprogram. Interessant og nytænkende fordi det ikke er gjort før, og frugtbart fordi den minutiøse analysepraksis kan afdække nogle af de strukturer i idéudviklingsprocessen som innovations- og kreativitetslitteraturen ikke haft mulighed for på grund af inadækvate teorier og metoder.

At spørge om hvordan idéen skabes, betyder dermed at blikket er rettet mod de mikroskopiske detaljer i den interpersonelle kommunikation. Blikket er ikke fokuseret på hvordan mening og orden skabes i organisationen generelt, men helt specifikt på mødet hvor konkret handlende deltagere skaber mening in situ gennem fortløbende sociale meningsfulde handlinger (jf. Pomerantz & Fehr 1997). Derfor er det frugtbart med en metode der gør det muligt at studere netop dette niveau ud fra den måde, deltagerne selv skaber den sociale situation og dermed udfolder idéudviklingen i en sekventielt struktureret orden. Afhandlingens metodologi bygger derfor på følgende fem tæt beslægtede teoretiske og metodiske tilgange:

- **Etnometodologien** gør det overordnet muligt at stille spørgsmålet om hvordan deltagere skaber en meningsfuld social lokal verden (Cuff & Sharrock 1985; Garfinkel 1986; Rawls 2008).
- **Conversation Analysis** gør det muligt at undersøge hvordan samtalen skabes i detaljen i institutionelle sammenhænge (Schegloff 1987a; Heritage & Drew 1992; Psathas 1995;

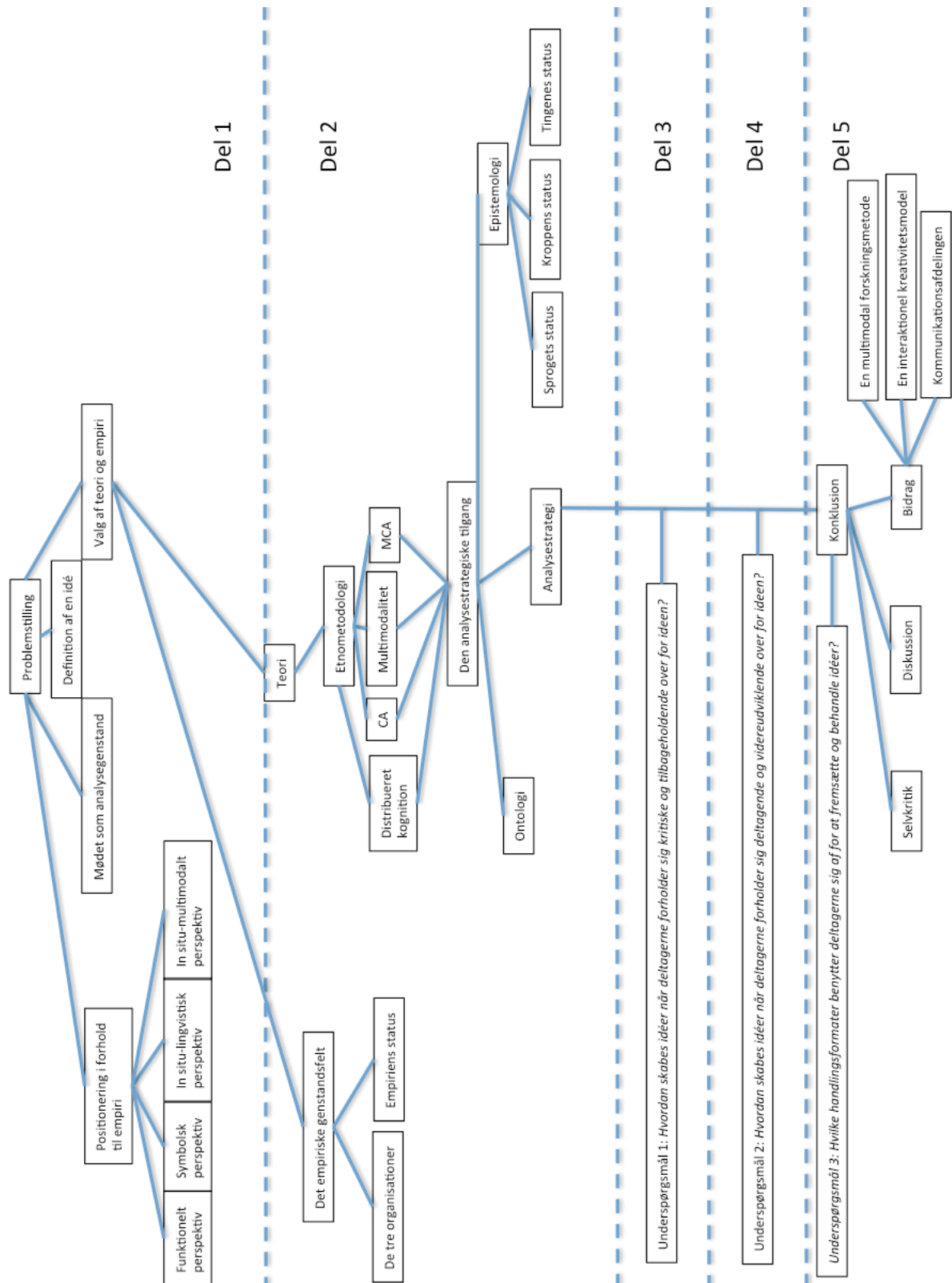
Pomerantz & Fehr 1997; Huisman 2001; Peräkylä & Vehvilfinen 2003; Heritage 2004; Pomerantz & Denvir 2007).

- **Multimodale studier** præciserer hvordan hele den semiotiske økologi bestående af tale, krop og genstande kan inddrages i situationen (Goodwin 1981; 2003; 2007; LeBaron & Streeck 1997; Stivers & Sidnell 2005; Sidnell 2005; Mondada 2004; 2007; Deppermann, Schmitt & Mondada 2010; Streeck, Goodwin & LeBaron 2011).
- **Situated Cognition** gør det muligt at diskutere hvordan der eksisterer en sammenhæng mellem det subjektive kognitive niveau og den måde idéerne udtrykkes og behandles socialt (Schegloff 1991; Hutchins 1995; Clark 1997; 1999; Edwards 1997; Lakoff & Johnson 1999; Susi & Ziemke 2001; Levinson 2006a; Suchman 2007; Tomasello & Carpenter 2007).
- **Membership Categorization Analysis** gør det muligt at diskutere andet end det formalistiske niveau i de sociale handlinger, men også at fremanalysere de positioneringer og det identitetsarbejde der har afgørende betydning for hvordan deltagere håndterer den sociale situation (Sacks 1989; Watson 1997; Hester & Eglin 1997; Psathas 1999; Hester & Francis 2000; Schegloff 2007b; 2007c; Housley & Fitzgerald 2009).

Afhandlingens undersøgelse af problemstillingen vil på dette metodologiske grundlag producere videnskabelig viden om de kommunikative handlinger der har afgørende betydning for skabelsen af idéer under møder.

1.6 Afhandlingens opbygning

Afhandlingen kan visuelt fremstilles som nedenstående figur. Del 1 består af en teoretisk og metodisk positionering i forhold til eksisterende litteratur og definitioner af centrale begreber. Del 2 er en diskussion af centrale teoretiske positioner og etablering af det videnskabs-teoretiske grundlag. En teoretisk position der fører ud i metodiske overvejelser og konstruktionen af en præcis analysestrategi. Herefter følger to analytiske dele der hver især besvarer afhandlingens underspørgsmål. Således at Del 3 handler om hvordan deltagerne skaber idéer gennem den måde de forholder sig kritisk (disaffilierende), og Del 4 handler om hvordan deltagerne skaber idéer gennem den måde, de orienterer sig affilierende mod hinanden og her distribuerer kognition gennem kropslige og materielle medieringer. I del 5 diskuteres, konkluderes og perspektiveres på analyserne.

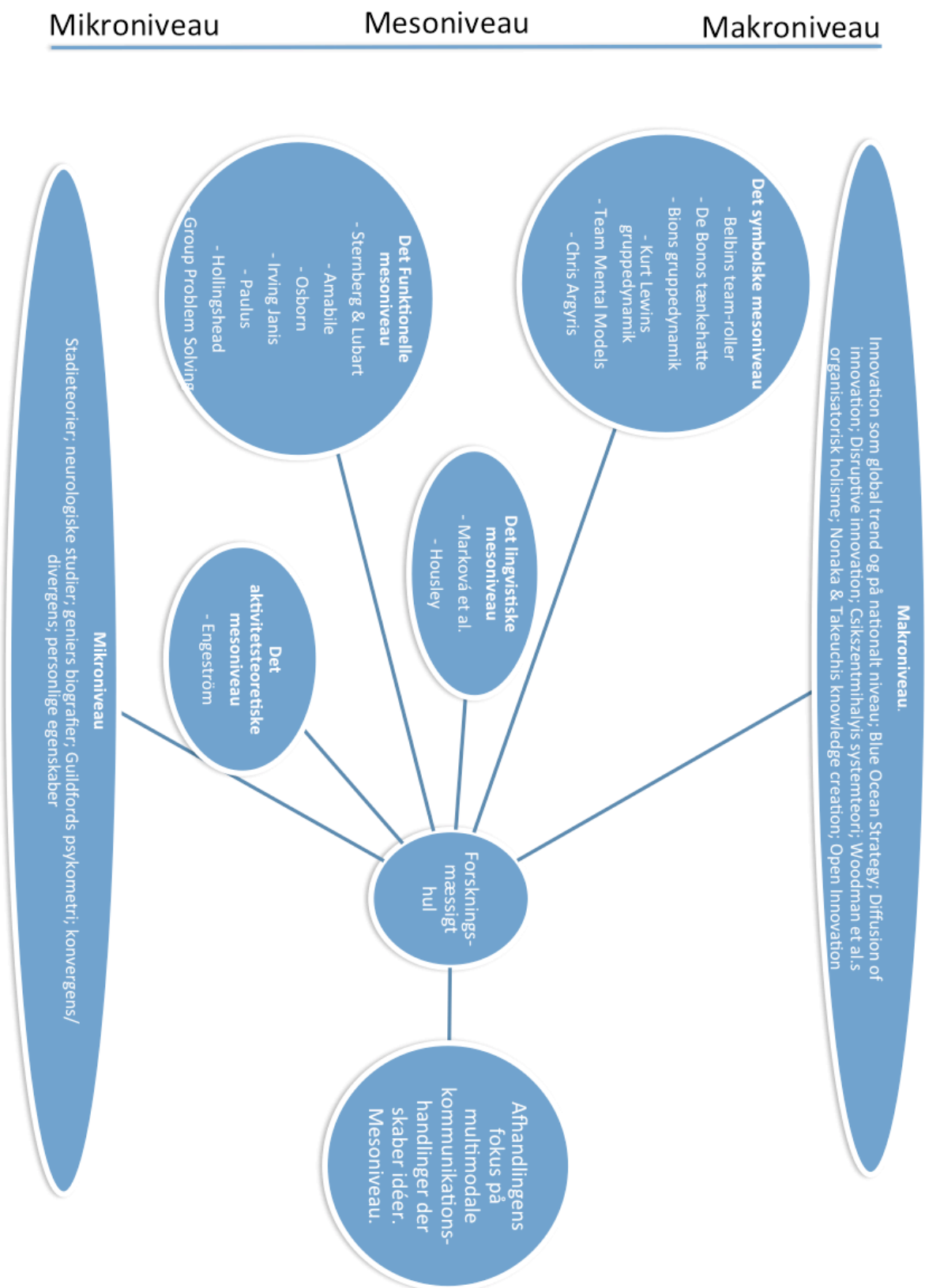

Figur 1. Model over afhandlingens komposition.

KAPITEL 2: Positionering i forhold til eksisterende litteratur

Den præcise analysegenstand, idéudviklingsmøder, befinder sig på mange måder i et stort forskningsmæssigt virvar. Et virvar der kun bliver større af at forskningsfeltet har stor praktisk interesse for nationer, organisationer og mennesker der skal leve af netop idéudvikling der kan føre til innovation, og derfor har meget flydende grænser mellem hvad der kan kaldes egentlig forskning, og hvad der blot er idiosynkratiske refleksioner.

Feltet af positioner, traditioner, metoder, teorier, fokusområder, analyseniveauer, interesser og resultater er overvældende, og det er hverken frugtbart eller muligt at danne sig et komplet overblik. Men et tilstræbt overblik er dog nødvendigt for at kunne udpege problemer og mangler i den eksisterende forskning og dermed udpege nye veje på baggrund af undersøgelserne i afhandlingen. En grafisk model over positionerne er udviklet som afsæt:

Figur 2: Model over afhandlingens forskningsmæssige positionering.

Som det ses af modellen, opereres der med en klassisk niveauopdeling mellem makro, meso og mikro. Det skal selvfølgelig ses som en analytisk konstruktion der gør det muligt at fastholde et systematisk overblik over forskningsfeltet (jf. Hennessey & Amabile 2010). Ontologisk betragtet er det omsonst at sondre mellem niveauerne, for alt sker altid lokalt. Selv det mest abstrakte fænomen som fx idéen om at Danmark som nation skal være mere innovativ, materialiseres i konkrete situationer hvor konkrete mennesker taler og gør noget et bestemt sted. Som Latour humoristisk siger: "Even Karl Marx in the British Library needs a desk to assemble the formidable forces of capitalism." (Latour 2005:175). Afhandlingen bygger ligeledes på et opgør med ontologisk adskilte niveauer men samtidig på en genintroduktion af niveauerne som analytiske afgrænsninger¹².

Niveauerne i modellen viser forskel i analysefokus; imellem individniveau (mikro), gruppeniveau (meso) og organisations/samfunds niveau (makro). Afhandlingen udfylder et forskningsmæssigt hul på mesoniveau ved at angribe problemstillingen om idéudvikling ud fra en situeret multimodal metode. Afhandlingen er dermed afgrænset fra at beskæftige sig med både makro- og mikroniveauet. Det betyder en afgrænsning fra:

Makroniveauet der er karakteriseret ved:

- 1) Positioner der typisk opererer med begrebet innovation.
- 2) Positioner der typisk har organisationen som omdrejningspunkt.
- 3) Positioner der typisk kigger på hele processen fra idé til faktura, og derfor må gøre det mere overfladisk.
- 4) Positioner der kigger på forskellige overordnede strategier for hvordan en virksomhed kan blive mere innovativ.
- 5) Positioner der har et stærkt fokus på hvordan virksomheden kan kapitalisere på idéudviklingen.
- 6) Positioner der typisk bruger generaliserede casestudier som metode.
- 7) Positioner der typisk findes i økonomiske miljøer, business school-miljøer og inden for organisationsteorien hvor produktivitet er et omdrejningspunkt.

Eksempler på litteratur er følgende:

Fokus er typisk på hvordan hele organisationer kan kapitalisere på forskning i idéudvikling (Schumpeter 1934; Hamel 2006; Prahalad 2008). Her kan også nævnes Rogers (1983) idé om *Diffusion of Innovation*, Nonaka & Takeuchis idé om *The Knowledge Creating Company* (1995) Clayton Christensens idé om *Disruptive Innovation* (2008), Trompenaars (2010) *Riding the Waves of Innovation*, Markidés & Geroski idé om *the Fast Second* (2005), Kelleys idé om *The art of Innovation* (2001) og mange andre lignende anvendelsesorienterede teorier. Hertil kommer den forskningsbaserede del af feltet, hvor organisatoriske strukturer generelt diskuteres (se fx Argyris 1965; King 1993; Glynn 1996; Dougherty 2004; Doloreux & Parto 2005; Fagerberg, Mowery & Nelson 2006; Aaker 2007; Magnusson 2009). Det der binder de meget forskellige bidrag sammen, er niveauet for analyserne; de er alle beskæftiget med at finde nogle overordnede makroskopiske og brede strukturer der (bør) kendetegne organisatorisk innovation.

¹² Og i den forstand følger jeg ikke Latour der fastholder at man må følge de spor af handlinger der opstår. For ham er det ikke bare en nødvendig ontologi, men også en metodisk anbefaling. Det kræver dog et helt andet undersøgelsesdesign der ikke gør det muligt at fastholde et fokus på selve mødets kommunikationsstrukturer.

Mikroniveauer er omvendt karakteriseret ved:

- 1) Positioner der typisk opererer med begrebet kreativitet.
- 2) Positioner der typisk har et isoleret fokus på det enkelte individs personlighed og kognition.
- 3) Positioner der typisk har fokus på geniet, uanset institutionel status.
- 4) Positioner der typisk leder efter det kreative "dna" der kan generaliseres og læres som teknikker.
- 5) Positioner der typisk bruger eksperimentelle metoder.
- 6) Positioner der typisk findes på de psykologiske institutter, med isoleret fokus på individets kreative potentiale.

Eksempler på litteratur er følgende:

En del kreative teknikker har været igennem seriøse test. Det gælder blandt andet flere variationer af den divergente produktionsform (Basadur 1990; 1994; 1995b). De intrapsykologiske og kognitive niveauer fylder meget på dette analyseniveau, hvilket skinner igennem i de videnskabelige håndbøger på området (Parnes, Noller & Biondi 1977; Isaksen & Treffinger 1985; Hennessey & Amabile 1987; Glover 1989; Gardner 1993; Boden 1994; Lumsden 1999; Pritzker & Runco 1999; O'Hara & Sternberg 1999; Sternberg 1999; Thompson & Choi 2006; Runco 2008; Zhou & Shalley 2008). Det der binder de meget forskellige bidrag sammen, er niveauet for analyserne. De er alle interesserede i at lokalisere det kreative potentiale og de kreative teknikker i det enkelte individ.

Både makro- og mikroniveau er, som denne kortfattede skitsering viser, uinteressante for afhandlingens problemstilling. Organisatoriske innovationsprocesser og kreative individer har selvfølgelig stor betydning for udvikling af idéer, men til det enkelte situerede idéudviklingsmøde er disse niveauer udkrystalliseret i et socialt øjebliksbillede. Hvad der sker i interaktionen på dette mesoniveau, er derfor det centrale fokus. Og den tidligere præsenterede socialteoretiske definition af en idé er logisk konsistent og komplementær med netop dette niveau, og ikke nødvendigvis med et makro eller mikroniveau i analysefokus. Afhandlingen er udelukkende baseret på dette mesoanalyseniveau, og fokus vil derfor også udelukkende være en forskningspositionering på dette niveau i forhold til eksisterende teoriretninger. Derfor skal der i det følgende gås i dybden med mesoniveauet.

Mesoniveauet fremstilles i modellen på fem forskellige måder. Mesoniveauet er overordnet defineret som det interaktionelle og interpersonelle organisatoriske niveau for analyser. Den typiske enhed er teamet og den typiske organiseringsform er mødet. Man kan sondre i mesoniveauet ud fra en typologisk distinktion mellem:

- Teorier med et funktionelt perspektiv.
- Teorier med et symbolsk perspektiv.
- Teorier med et in situ-lingvistisk perspektiv.
- Teorier med et aktivitetsteoretisk perspektiv,
- Teorier med et in situ-multimodalt perspektiv.

Kortlægningen af disse teoretiske positioner bygger hovedsageligt på egen vurdering af den eksisterende litteratur. Men noget inspiration er hentet i Freys oversigtsværker over *group communication* (Frey, Gouran & Poole 1999; Frey 2002). Han mener dog at der foruden det funktionelle og det symbolske perspektiv, også må inkluderes *strukturesteori* og *bona fide*

*group theory*¹³. Disse inkluderes dog ikke her. Afhandlingens position er det multimodale perspektiv, der bliver udviklet i Del 2. Nedenunder følger en skematisk oversigt over de forskellige positioner fordelt på en række kategorier. Der bliver ikke plads til at gennemgå og diskutere alle delaspekter af de forskellige teorier, da formålet med positioneringen er at sandsynliggøre nødvendigheden af en multimodal forskningsoptik. Oversigten består af en række essentielle videnskabsteoretiske kategorier som fx ontologi, epistemologi, metodologi og menneskesyn og placerer disse på en kronologisk akse; de forskellige positioner er både samtidige, men også tidstypiske repræsentationer af teoretiske makrotrends. Formålet er at vise hvordan den multimodale position er ny og anderledes.

¹³ Strukturationsteoriene inden for gruppekommunikations-forskningsfeltet (fx Poole 1999; Poole & Hollingshead 2005) er dog ikke teorier der isoleret set er relevante på mesoniveau. De bygger videre på Giddens (1984) teori om dialektikken mellem mikro- og makroniveauer. En strukturalistisk for forståelse er i en eller anden variant uundgåelige på et ontologisk niveau for at forstå hvordan niveauerne er forbundet, men er netop som holistisk teori ikke specielt relevant på analytisk mesoniveau. Anderledes med Bona fidé-gruppeteori der ifølge Frey er et perspektiv der forsøger at forstå gruppekommunikationen i lyset af den organisatoriske kontekst. Pointen er at alt hvad der sker i gruppen, ikke kan ses isoleret fra hvad der ellers foregår i afdelingen og i andre teams. Der er således tale om en generel organisationsteoretisk tilgang. Til forskel fra de andre perspektiver eksisterer der i dette perspektiv en stærk tradition for empirisk feltarbejde. Men som egentlig beskrivelse af hvad der isoleret sker i specifikke situationer, er tilgangen også for bredt funderet til at indgå i diskussionen her.

	Funktionelt perspektiv	Symbolisk perspektiv	In situ-lingvistisk perspektiv	In situ-multimodalt perspektiv – afhandlingens position
Tidsrum	1930'erne og frem	1980'erne og frem	1990'erne og frem	2010'erne og frem
Menneskeopfattelse	Nyttmaksimerende; strukturdetermineret	Meningsproducerende med symboler; symboldetermineret	Meningsproducerende med verbale udsagn; sprog-determineret	Meningsproducerende i en semiotisk økologi; tegn-centeret
Nøglebegreb	Gruppeperformance	Gruppedynamik	Gruppekonstituering	Gruppehandlinger
Teoretiske inspirationskilder	Durkheim, Parsons, Radcliffe-Brown	Mead, Blumer, Freud, Bison, Lewin	Wittgenstein, Austin/Searle, Garfinkel, Goffman, Sacks, Vygotsky	Mead, Bateson, Birdwhistell, Garfinkel, Goffman, Sacks, Wittgenstein, Mearly-Ponty
Prototypiske teoretikere	Paulus (2008), Wittenbaun et al. (2004)	Kejzar (1993), Levi (2007)	Housley (2003), Marková et al. (2007)	Ingen. Beslægtede: Engeström (2008), Nielsen (2012), Brouwer & Dijk (2011)
Sandhedsbegreb	Sandhed opstår som adækvate forudsigelser af adfærd	Sandheden udtrykkes symbolsk og tillægges værdi af forskeren	Sandheden produceres af deltagerne	Sandheden produceres af deltagerne
Kommunikationsmodel	Transmissionsmodellen	Interpersonel produktion og visning af følelser	Samkonstruktion af mening vha. tale	Samkonstruktion af mening vha. tale, krop, genstande
Epistemologi	Viden er kodificeret og eksplicit	Viden er tavs og normativ	Viden kommer til udtryk i tale	Viden er distribueret kognition der giver indblik i relationer og kognition
Ontologi	Der findes objektivt gode og dårlige idéer	Sproget skaber verden	Sproget skaber verden, og der findes en interaktionel orden	Sociale handlinger skaber verden, og der opstår en orden
Erkendelsesinteresse	Hvordan gruppen kommer til at fungere bedst muligt, og hvordan flest gode idéer genereres	Hvordan gruppen konstrueres gennem fx produktionen af idéer	Hvordan lokale fænomener udrettes via relationelt sprogligt arbejde	Hvordan lokale fænomener (fx idéer) udrettes gennem multimodale handlinger
Analytisk genstand (produkt, proces, person jf. Argyris (1965))	Eksperimentelle setups; konstruerede grupper; gruppens produktion af produkter. Produktfokus	Skrivebordsrefleksioner; gruppeprocesser. Proces- og personfokus	Møder; gruppeprocesser. Procesfokus	Møder; gruppeprocesser. Procesfokus
Metodologi	Hypotetisk deduktiv; normativ orientering	Hypotetisk deduktiv; filosofisk spekulativ, normativ	Induktiv/abduktiv; CA; deskriptiv	Induktiv/abduktiv; etnometodologi; deskriptiv
Metode	Interview; fokusgruppe-observationer	Observationer af gruppeterapi; deltagerobservationer;	Observationer; lydoptagelser; detaljerede transskriptioner	Observationer; videoetnografi; detaljerede transskriptioner

Figur 3: Oversigt over positioner der beskæftiger sig med gruppebaseret idéudvikling.

2.1 Det funktionelle perspektiv

Det funktionelle er det mest udbredte paradigme inden for forskning i gruppers kommunikation (Gouran & Hirokawa 1996; Frey 2002; Wittenbaum et al. 2004). Inden for dette perspektiv er forskningen hovedsageligt orienteret mod 1) gruppers generelle performance, 2) gruppers produktion af nye og nyttige produkter og 3) gruppers tendens til lav effektivitet. I dette perspektiv søger forskningen at identificere funktionerne ved givne kommunikative mønstre in situ for derved at påpege hvorledes bedre og mere effektive processer kan udfoldes. I den voksende mængde af kreativitetsforskning er dette det bærende fokus. Det er et normativt perspektiv, og der er typisk fokus på *Group Problem Solving* (Seibold 1979; Yetton & Bottger 1981; Bottger & Yetton 1984; Firestien 1990; McFadzean 1998; Sik-wah Fong 1999) og *Decision making* (fx Hewes 1996; Hirokawa 1996; Manz & Neck 1995; Peterson et al. 1998; Puccio et al. 2006; Scheidel 1986; Schwenk 1990). En række positioner der står stærkt her, er Amabiles motivationsteori (1996), Sternbeg & Lubarts spilteoretiske model (1991), Woodman et al.s (1993) og Fords (1996) organisatoriske kreativitetsmodeller og Csikszentmihalyis (1997) systemteoretiske model.

De forskelligartede forskningsbidrag er alle kendetegnet ved det som Wittenbaum et al. beskriver således:

”The functional perspective is defined as a normative approach to describing and predicting group performance that focuses on the functions of inputs and/or processes. The functional perspective is the one most commonly used by theorists and researchers who seek to understand group performance effectiveness.” (Wittenbaum et al. 2004:18).

Forskning inden for det funktionelle perspektiv er dermed også grundlæggende interesseret i de produkter der kommer ud af de idéudviklende gruppers interaktion. Det er fx tydeligt i Amabiles definition: ”production of novel, appropriate idéas” (1997:40). Og det er tydeligt når man kigger på definitionerne hos fx Woodman et al: ”creation of a valuable, useful new product” (1993:293); Csikszentmihalyi: ”Creativity is not the product of single individuals, but of social systems making judgments about individuals products.” (1999:314) og West: ”application of ideas that help society” (1995:71). Alle definitioner der forudsætter at der kommer et nyt og brugbart produkt ud af anstrengelserne. I disse positioner benytter man sig typisk af den hypotetisk deduktive slutningsform, og bruger gerne eksperimentelle metoder til at teste funktioner i konstruerede, fritsvævende gruppekonstellationer. Positionen har sine svagheder i det klare målorienterede forskningsfokus, hvor en normativt styret erkendelsesinteresse tenderer til at determinere forskningsresultaterne.

2.2 Det symbolske perspektiv

Det gruppedynamiske perspektiv er en skraldespands-kategori. Den dækker over en række forskningstraditioner og teorier der mere generelt er interesseret i at finde ud hvordan grupper er konstitueret, og hvordan dynamikken mellem gruppemedlemmer producerer en fælles virkelighed. Man er ikke interesseret i gruppens indhold, men i måden medlemmerne organiserer sig på i forhold til hinanden ud fra deres psykiske strukturer. Med Freys ord: ”From this perspective, communication is the primary social process that creates reality” (Frey 2004:280). Man er i dette perspektiv interesseret i produktionen og betydningen af symboler og den måde de bliver fortolket på. Det drejer sig både om de forskningstraditioner der knytter an til den *symbolske interaktionisme* (Mead 1934; Blumer 1969) og til de traditioner der mere har fokus på roller og interpersonelle

dynamikker som fx Bion (1961) og Lewin (1960). Et fokus på gruppedynamik er et fokus på deltageres følelsesmæssige tilstande. Som Grossen beskriver positionen:

”This extremely prolific research field identified the group dynamics through which the members of a group are led to set up rules and procedures that regulate tensions between the individuals and the group, and enable them to use the group as a resource. Observations mainly focused upon the emotional dimensions of group interactions and showed how efficiency in group work may be hindered by relational and emotional aspects.” (2008:247).

Wilfred Bion er et godt eksempel. Han anskuer gruppen som en mental dobbelttilstand der resulterer i to kvalitativt forskellige kommunikationsformer. Det ene niveau fungerer rationelt, det andet irrationelt. Denne sondring har tydelig reference til Freuds psykodynamiske univers hvad begrebet om gruppedynamik også illustrerer. Hos Freud er begrebssondringen mellem Id og Ego. Hos Bion bliver det på det gruppedynamiske niveau til en sondring mellem en ”basic-assumption group” og en ”work-group” (Bion 1961). Som hos Freud handler det om at gøre det ubevidste bevidst. Grupper må således blive bevidst om egen praksis og antagelser.

Der er en række problemer i positionen: 1) Der forudsættes en essentialistisk kerne på gruppeniveau som kan graves frem. 2) Der lægges en ren spekulativ metode til grund for konklusionerne. 3) Teorierne bliver mere abstrakt-metaforiske end empirisk anvendelige. 4) Det antages at forskningen kan se noget deltagerne ikke selv er bevidst om.

Gruppedynamiske teorier er ikke så udbredte i den specifikke forskningslitteratur mere (jf. dog fx Forsyth 1990; Levi 2007), men udgør grundlaget under mange populære tilgange som fx Belbins (1981) teorier om roller og Scheins (1980) kulturteorier.

Et paradigmeskift over i in situ-positionerne

Det funktionelle og det gruppedynamiske perspektiv er rigt repræsenteret i forskningsfeltet. Undersøgelser af hvordan grupper er kreative, bliver typisk udført ud fra en af disse to positioner, hvor der er en tendens til at forskerne har en faglig baggrund i psykologien og de eksperimentelle metoder. Som Engeström (2008) også har bemærket:

”A closer look at the literature reveals that underneath the surface of general descriptions and recommendations concerning teams, there is indeed fairly little critical and original theorizing on the collaborative work and associated cognitive and communicative processes within and between teams in real organizational contexts. Traditional empirical literature consists mainly of decontextualized experimental studies on the psychological dynamics of small groups.” (2008:4)

Anderledes er det med de næste positioner. De in situ-lingvistiske, aktivitetsteoretiske og multimodale perspektiver har en bredere faglig historik. Forskerne kommer typisk fra lingvistik, antropologi, etnografi og sociologi. *In situ*-positioner adskiller sig hovedsageligt ved at bygge på en induktiv metodik og befinde sig inden for den tradition der helt overordnet kaldes for LSI (Language and Social Interaction) (Glenn & LeBaron, 2003).

2.3 Det in situ-lingvistiske perspektiv

Til forskel fra de to tidligere nævnte forskningspositioner finder man i det in situ-lingvistiske perspektiv ikke et lige så klart indblik i de kreative processer og forskellige sociale, strukturelle,

miljømæssige og kognitive aspekters betydninger for idéudviklingen. Få har direkte beskæftiget sig med idéudvikling under møder inden for dette perspektiv. Undtagelserne er Housley og Markova et al. Disse to positioner vil derfor blive givet noget mere plads til diskussion, da de direkte adresserer det samme fokusområde som er afhandlingens. De to bidrag vil i det følgende kort blive præsenteret og vurderet.

2.3.1 Housley: *Interaction in Multidisciplinary Teams*

William Housleys undersøgelser i bogen *Interaction in Multidisciplinary Teams*¹⁴ (2003) er interessante fordi de bygger på et etnometodologisk grundlag, hvor Membership Categorization Analysis (MCA) og Conversation Analysis (CA) tænkes sammen i en ny konstruktion. Det empiriske grundlag i bogen er ”social work/care work teams”, men diskussionerne synes at brede sig ud over det empirisk specifikke til mere generelle betragtninger om teamwork og mødekultur.

Analytisk har Housley udvalgt tre nedslagspunkter: 1) Role as an Interactional Devise in Multidisciplinary Team Practice, 2) Knowledge and Display in Team Meetings og 3) Narrative, Extended Sequences and Talking Team Work. Alle tre punkter er orienteret mod den sociale organisering af talebidrag og kategorier under mødet, men det er særligt punkt 2 om viden der knytter an til spørgsmålet om idéudvikling.

Housley kobler analyserne af videndisplay sammen med fænomenet ”decision making process” (2003:85), og søger i det lys at vise hvordan den lokale fremlæggelse af viden har central betydning for beslutningsprocesserne og konstruktionen af ny viden. I den sammenhæng etableres samtidig en kritik af store dele af den eksisterende forskning der snævert drager en kobling mellem deltageres subjektive viden som ensidige statiske størrelser der kanaliseres ind i teamets interaktion som klare holdninger og vidensformer (2003:98). Derimod viser Housley at viden gøres relevant og skabes lokalt in situ af deltagerne efterhånden som samtalen udfoldes. Viden opstår, vises og konstrueres af deltagerne sekventielt og via kategorialt arbejde. Ontologisk er Housley derfor socialkonstruktivistisk i den forstand at fokus er på den sociale konstruktion af roller og viden i mødesituationen. Epistemologisk set er sandfærdig viden således også defineret i tæt tilknytning til det, deltagerne gør relevant via deres talehandlinger.

På to områder adskiller Housleys position fra positionen i afhandlingen. For det første tilvejebringer Housley ikke egentlig ny viden om hvordan viden (idéer) præcist konstrueres, kritiseres, forhandles og vedtages i detaljen. For det andet mangler han på et helt grundlæggende niveau indsigt i de multimodale kommunikationshandlinger. I den udstrækning er der også en både ontologisk og epistemologisk forskel der knytter an til de semiotiske felters udstrækning. Housley beskæftiger sig kun med talen som relevant tegnsystem, og havner dermed i en reduktionistisk sprogcentrisk position; væren er talen og erkendes gennem talen. Afhandlingens position er modsat funderet i en semiotisk økologi hvor tale, sprog og materielle strukturer har potentielt samme ontologiske status. De pointer der dog kan viderebringes, er:

- Møder er selvstændige interessante domæner for nærmere detaljeret udforskning.
- Viden skabes socialt in situ i en samtidighed med mange andre handlinger.
- Som led i konstruktionen af ny viden sætter deltagerne hele tiden deres identitet i spil på forskellige måder via kategorialt arbejde.

¹⁴ Med begrebet om multidisciplinarity henvises til det fænomen at team-medlemmer har forskellige faglige baggrunde.

2.3.2 Marková et al.: *Dialogue in Focus Groups*

En anden central position i det in situ-lingvistiske perspektiv er Ivana Marková, Per Linell, Michèle Grossen & Anne Salazar Orvigs bog *Dialogue in Focus Groups* (2007). De forklarer at fokusgrupper "... are used in initial stage of research in order to generate ideas ..." (2007:34). Undertitlen på bogen peger på forskningens genstandsfelt: "Exploring Socially Shared Knowledge". Forfatterne undersøger hvordan deltagerne interagerer (sprogligt) omkring deres viden. De har en teoretisk tilgang der hviler på Bahktins dialogiske perspektiv, og betragter derfor fokusgruppen som en social enhed der skal analyseres ud fra et ansigt-til-ansigt-perspektiv.

Marková et al. operationaliserer fire ontologiske præmisser for analysestrategien: 1) at deltagerens interaktion er påvirket af udefrakommende faktorer, 2) at dialog kan foregå med personer der ikke er til stede, 3) at man må se hvordan der kommunikeres og 4) at kommunikationen derfor må analyseres som den udfolder sig i situationen (2007:48f). Dialogen og dialektikken er de ontologiske omdrejningspunkter der får epistemologiske konsekvenser i den udstrækning analyserne (rent teoretisk i hvert fald) forsøger at placere den centrale viden der kommer til udtryk i samtalen i fokusgruppen som værende informeret af historiske og personlige faktorer der er udefrakommende. Men forfatterne har svært ved at operationalisere en adækvat analyse af hvordan disse faktorer er i spil, og hvor og hvordan de kan spores. I praksis bliver det dog også klart hvordan analysen hovedsageligt forholder sig til interaktionen som den udfolder sig in situ. Forfatterne viser fx hvordan eksisterende sociale roller og status ikke direkte overføres til gruppesammenhængen, men forhandles i situationen. Det samme er tilfældet med idéerne:

"Ideas circulate, are constructed and transformed in the dialogical process of the discussion, and their circulation is closely intertwined with the way in which the participants manage their relationships, negotiate their identities, are emotionally involved in the discussion, and use some discursive figures and rhetorical tools to construct their discourse and position themselves in the discussion." (2007:66).

Senere kalder forfatterne også denne tilgang for "The dialogue of ideas". Som det ses i citatet, er fokus på interaktionen som den udfolder sig tur efter tur. Her tilføjes følgende 10 pointer: Det har betydning 1) hvordan den kreative opgave er stillet, 2) hvordan gruppen er sammensat, 3) hvilke sociale roller der er i spil, 4) på hvilket tidspunkt og hvor henne interaktionen foregår, 5) hvilke materielle artefakter der er til stede, 6) hvilke mønstre der opstår i interaktionen, 7) hvilke faser der er i interaktionen, 8) hvilken rolle facilitatoren har, 9) hvordan typen af samtalen bliver fremet, 10) hvilke emner der samtales om (2007:79).

Erkendelsesinteressen på baggrund af opdagelsen af disse 10 pointer peger frem mod en fremtidig analysestrategi: Forfatterne ønsker at vise hvordan man ud fra deres teorikonstruktion kan etablere en bedre forståelse af fokusgrupper (2007:195ff). Men hvilken metode forfatterne har brugt, er uklart. Jeg formoder dog at de har optaget fokusgruppemøderne med videokamera. Imidlertid forholder de sig alene til de lingvistiske strukturer. Så selv om der er vigtige pointer i deres studie, mangler der en forståelse af samspillet og forskellen mellem de multimodale kommunikationshandlinger.

Den sekventielle forståelse af idéens genesis og behandling i interaktionen forfatterne arbejder ud fra, bidrager med mange interessante pointer. Foruden de nævnte viser de hvordan deltagerne benytter sig af analogier, distinktioner, narrativer, metaforer og referencer til andre personer. De diskursive formater fremanalyseres via længere sekvenser fra fokusgrupperne. Men analyserne er

kortfattede og formaterne berøres kun. Forfatterne er tilsyneladende mere interesserede i hurtigt at bevæge sig op på et bredere teoretisk niveau, hvor generelle lingvistiske mønstre og præmisser diskuteres. Det er interessant, men åbner samtidig op for 1) analyser der har et bredere multimodalt sigte samt analyser der 2) går i dybden med at identificere og nuancere interaktionsformaterne.

De væsentligste erkendelser der tages med over i afhandlingens position, er:

- Idéerne skabes i tæt sammenhæng med deltagernes produktion af anden type mening.
- Idéerne formes gennem forskellige former for "diskursive figurer".
- En række interne og eksterne faktorer påvirker idéudviklingsprocessen.

2.3.3 Opsamling af pointer fra Housley og Marková et al.

Diskussionen af de to lingvistisk baserede positioner der adresserer et spørgsmål der ligner afhandlingens, peger samlet set på:

- At møder er selvstændige interessante domæner for nærmere detaljeret udforskning.
- At idéerne skabes i tæt sammenhæng med deltagernes produktion af anden type mening og identitet.
- At idéerne formes gennem forskellige former for "diskursive figurer".
- At en række interne og eksterne faktorer påvirker idéudviklingsprocessen

Disse pointer og erkendelser tages med over i afhandlingens teoretiske og metodiske tilgang til analysegenstanden og genplaceres i det der i afhandlingen kaldes for et in situ-multimodal perspektiv. Men først en diskussion af aktivitetsteori der hverken er rent lingvistisk eller multimodalt orienteret, men som har sit eget program.

2.4 Aktivitetsteori

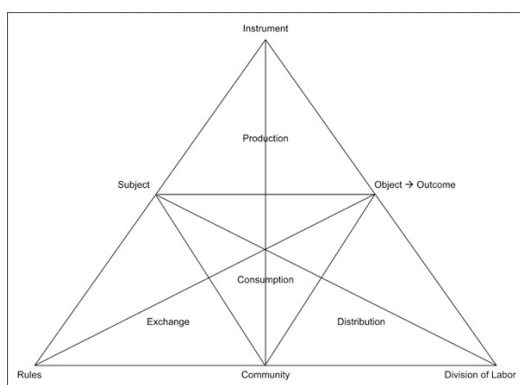
Den finske professor Yrjö Engeström er den primære eksponent for det man kalder for en *cultural-historical activity theory*, eller blot aktivitetsteori. Han har skrevet en række artikler (fx 1994; 1995; 1999; Engeström & Kärkkäinen 1995) om teambaseret innovation ud fra dette teoretiske apparat, og hans overvejelser om emnet blev samlet i bogen: "From Teams to Knots" fra 2008. En positionering i forhold til Engeström er vigtig fordi han tematisk og metodisk ligger tæt på afhandlingens problemstilling.

Engeström og hans kollegaer taler ikke om multimodalitet, men er grundlæggende set interesserede i at undersøge "... negotiated knotworking as an emerging way of organizing work in settings that strive toward co-configuration." (2008:20). Med knotworking mener Engeström blot en mindre rigid og fikseret forståelse af netværk, end netværksordet ofte tillader. Begrebet "knotworking" henviser til at aktørerne løbende skaber en "knude" af aktivitet som igen bliver løsnet op når aktiviteten er færdig, og aktørerne går hver til sit. Det kan hurtigt gå hen og blive en subtil definitionskamp, og for at gøre en lang diskussion kort må Engeströms position betragtes som netværksanalytisk. Den kulturhistoriske tilgang til de specifikke analyser betyder at Engeströms teoriapparat er konstrueret omkring en strukturfunktionalistisk og formaliseret model der ...

- 1) kan indfange de dybereliggende kulturhistoriske fænomener som kommer til udtryk som normer og regler, fællesskabsformer og arbejdsdeling;
- 2) kan indfange relationerne mellem subjektet, den handlende aktør og objektet;

3) kan indfange betydningen af instrumenter og fysiske genstandes betydning.

Modellen ser således ud:

Engeström beskriver modellen således:

”The model reveals the decisive feature of multiple mediations in activity. The interplay between the subject and the object, or the actor and the task domain, is mediated by instruments, including symbols and representations of various kinds. This uppermost subtriangle, however, is but the tip of an iceberg. The less visible social mediators of activity – rules, community, and division of labor – are depicted at the bottom of the model. Between the components of the system, there are continuous transformations. The activity system incessantly reconstructs itself.” (2008:27).

Denne model placerer Engeström alle sine analyser i. Modellen kan derfor siges at have ontologisk karakter som en universel beskrivelsesmodel der definerer hvad man epistemologisk kan vide om analysegenstanden. I den forstand en på samme tid afklarende, men også determinerende model.

Engeströms arbejde med innovation er samlet i forskelle spørgsmål: Hvorfor et team stagnerer?; hvordan muligheder for innovation emergerer i teams?; hvordan nye teams konstituerer sig?; hvordan teams kan overskride begrænsninger?; hvad social kapital betyder i teams og hvordan teams skaber ny viden. Den del af Engeströms arbejde der er mest relevant for afhandlingen, vedrører særlig det sidste spørgsmål. Hvor de første nemlig besvares ud fra den mere kulturhistoriske diskussion, er det sidste spørgsmål møntet på mikroorganiseringen og konstruktionen af viden in situ.

At fremsætte og udvikle idéer svarer således på mange måder til begrebet om at konstruere ny viden. Hvordan det sker, er Engeström interesseret i at få afklaret. Han diskuterer spørgsmålet op imod Nonaka & Takeuchis (1995) *knowledge creation* model der adresserer det samme spørgsmål men aldrig kommer i detaljen med de empiriske analyser, og derfor forbliver uinteressante i denne optik. Engeström ender derfor også med at konkludere at konstruktionen af ny viden er en proces der forløber mere mudret, dialektisk og reciprokt end som beskrevet af Nonaka & Takeuchi.

Det metodiske udgangspunkt for Engeström og kollegaers arbejde er videofilmede møder. Centrale passager er transskriberet, og billeder fra videomaterialet er sat ind i eksemplerne. Transskriptionerne er opdelt i taleture, men inddrager ikke overlappende tale, pauser og lignende detaljer. Engeström udsondrer herpå betragtninger over hvordan der under møder blandt andet løbende foregår en forhandling om retning og formål der kommer til udtryk som *questioning* og *collective refocusing* (2008:140); og konstruktion af mening og viden ved hjælp af ”a mediating

artifact” (2008:142); og at nye idéer opstår som en ”joint achievement” (2008:152). En videnskonsstruktion er således, som Engeström konkluderer, en socialt udfoldet og udviklet ”emerging new idéa” (2008:153). Engeström peger videre på at beslutninger ofte ser ud til at blive udskudt. Samlet set bidrager Engeström altså med mange vigtige betragtninger over hvordan idéer skabes socialt. Og i den forstand er positionen interessant.

Men Engeströms aktivitetsteori er ikke multimodalitet som i afhandlingen. På trods af at han præsenterer data med billedmateriale i, indgår det ikke aktivt i analysen og bliver ikke tænkt som en semiotisk økologi, men som et hierarkisk system hvor talen har førsteprioritet. Ej heller ænser Engeström de små detaljers betydning som fx blikretning, kropsholdning etc.

Det etnometodologiske krav til hvad man analytisk kan uddrage af sine data, synes ikke at gælde for Engeström. Således har han fx ikke noget problem med at kvalitetsvurdere de idéer deltagerne fremsætter (fx: ”This does not seem to be a particularly original idea” (2008:162)). Den etnometodologiske tilgang i afhandlingen afholder sig derimod fra at vurdere deltageres kommunikationshandlinger.

En fuldt udfoldet aktivitetsteoretisk behandling af afhandlingens problemstilling ville kræve en helt anden tilgang til empirien der mere ville gå i retning at få placeret den moderne brug af møder til idéudvikling som del af en ny måde at organisere sig på. Engeströms aktivitetsmodel kan tilbyde nogle sammenhængende forståelser, men virker også stærkt deterministisk i sine strukturer. Hvad der dog primært kan tages med i afhandlingens metodik, er følgende pointer:

- En bevidsthed om at handlinger og idéer transcenderer mødet i tid og rum.
- At det er muligt og interessant med mikroanalyser af møder ved at fokusere på tale og kropslige bevægelser.
- At deltagere bruger tid på meget andet, primært situationsdefinitioner, mens de konstruerer nye idéer.
- At idéer kan ses som en konstruktion af ny viden.

2.5 Det in situ-multimodale perspektiv

Det in situ-multimodale perspektiv på idéudviklingsmøder findes endnu ikke fuldt udfoldet. Multimodalitet er, som det senere nærmere vil blive forklaret¹⁵, en teoretisk og metodiske position der kobler mikrosociologiske tilgange på en semiotik af forskellige betydningsskabende modaliteter hvor det centrale bliver *kommunikationshandlingen*, og ikke blot den sproglige ytring eller andre isolerede enheder eller kanaler for produktion af mening. Fokus er således lige så meget på kroppen og materialiteterne som på talen. Og som Birdwhistell (1970:71) konstaterer, er ”no single channel in constant use, [but] one or more channels are always in operation.” Derfor må en analyse også forholde sig til alle kanalernes (de semiotiske ressourcers) mulige betydning for idéudvikling.

At multimodale analyser generelt set er en relativt ny forskningsmetodik, bliver klart når man kigger på de artikler der er blevet skrevet. Stort set alle bidragene er blevet produceret inden for de sidste 20 år. Her er ikke plads til gennemgang af alle bidrag med en multimodal optik, men for yderligere konsultation af metoden og dens rækkevidde se blandt andet: (Deppermann, Schmitt & Mondada 2010; Goodwin 1994; 2000; 2003; 2007; M. H. Goodwin 2002; Heath & Luff 2007; Hindmarsh & Heath 2000a,b; Koschmann et al. 2011; LeBaron & Jones 2002; Luff et al. 2003;

¹⁵ Afsnit 5.5.

Markaki et al. 2010; Markaki & Mondada 2012; Mondada 2007a; 2007b; 2009a; 2009b; 2011a; 2011b; 2012; Stivers 2008; Stivers & Rossano 2010; Stivers & Sidnell 2005; Streeck 1996; 2009; 2010; Streeck, Goodwin & LeBaron 2011).

For nylig er imidlertid fremkommet nogle artikler der mere præcist ligner afhandlingens i fokus og metode. Det drejer sig om en kort artikel der forsøger at iagttage deltageres skabelse af idéer ved hjælp af Post-it-sedler, men fokus er mere på deltageres brug af en bestemt teknik (NOOT), og metoden er ikke for alvor udfoldet multimodalitet (Brouwer & Dijk 2011). Multimodalitet og møder er derimod fokus i temanummeret af *Discourse Studies*, februar 2012: "Special Issue on Interaction in Workplace Meetings": Alle artikler i dette temanummer er relevante for afhandlingens fokus og bliver refereret til løbende igennem analyserne.

Jan Svennevig (2012a; 2012b) beskriver i introduktionen møders konstituerende funktion for organisationer og de særlige logikker der kendetegner denne aktivitetstyper, og han argumenterer for at dette "requires a multimodal approach" (2012a:8). Det vil sige et fokus ikke kun på hvordan der tales, men hvordan også kropslige handlinger, brug af artefakter og relationen til de omgivende materielle strukturer er central for analyser af interaktion under møder. Senere (2012b) beskriver Svennevig hvordan agendaer under møder er en ressource for introduktion af et nyt emne. Ford & Stickle (2012) beskriver de multimodale ressourcer for turtagning i forbindelse med mødet og slår fast at andre end mødelederen skal bruge en del ekstra kommunikativt arbejde på at sikre sig modtagelse af taleture. Data i afhandlingen adskiller sig imidlertid fra "klassiske" møder ved ikke at have en dagsorden og ofte ikke en klar mødeleder. Asmuß & Oshima (2012) beskriver hvordan forslag bliver fremsat under møder, og analyserer sig frem til at deltagere orienterer sig mod både accept eller afslag af forslag som relevante i næste ture og samtidig mod forskellige grader af institutionelt betingede rettigheder for hvem der kan sige hvad og hvornår. Nielsen (2012) beskriver hvordan artefakter bliver brugt under møder som ressourcer der hjælper til at distribuere kognition under den kreative proces. Og Djordjilovic (2012) beskriver hvordan der under møder kan opstå særlige orienteringer mellem blot nogle af deltagerne, der således udgør et team i teamet. Både Asmuß & Oshima og Nielsens artikler er højst relevante for afhandlingen idet de på lignende vis anlægger et konversationsanalytisk multimodalt blik på forslag og kreativitet under møder. Afhandlingens analyser og diskussioner gør det imidlertid muligt at sætte de enkeltstående analyser som artiklerne er udtryk for, ind i et større sammenhængende perspektiv.

Endelig har Mondada også en artikel med i temanummeret af *Discourse Studies* der beskriver de multimodale ressourcer for turallokering under international møder. Derudover skal her mere generelt peges på Mondadas analyser af møder i institutionelt regi, da Mondadas forfatterskab står som et centralt metodisk og tematisk pejlemærke. I en række nyere multimodalt baserede konversationsanalyser af institutionaliseret mødepraksis viser Mondada hvordan mødedeltagere benytter sig af en række forskellige interaktionelle ressourcer for at udføre deres arbejde. Til eksempel: I artiklen *The management of knowledge discrepancies and of epistemic changes in institutional interactions* (Mondada 2011a) viser hun hvordan mødedeltagere præcist orienterer sig mod den viden de forudsætter andre besidder. Hvad der kan siges, og hvad der kan forventes at blive skabt forståelse for i den sociale situation, afhænger af hvad deltagerne formoder er fælles viden. Disse forventninger er relateret til medlemskategorierne og de kategoribundne aktiviteter. Forskelle i epistemiske rettigheder bliver håndteret socialt via en række forskellige semiotiske ressourcer. Tidligere har Mondada beskæftiget sig med brugen af humor som en ressource under møderne: *Laughter in professional meetings: the organization of an emergent ethnic joke* (Markaki et al. 2010). Det er en dybdegående single-case-analyse af hvordan der i en multikulturel mødekontekst følger latter efter at der er gjort en reference til en fraværende person. Her vises det

hvordan deltagere viser affiliation eller disaffiliation med joken. Og i artiklen *Agenda and emergence: Contingent and planned activities in a meeting* (Deppermann, Reinhold Schmitt & Mondada 2010) blev det analyseret hvordan der under et møde gøres en overgang fra det ene dagsordenspunkt til det næste vha. multimodale ressourcer. Lokale sociale handlinger under møder er ”vigtigere” at forholde sig til end præfabrikerede koncepter som fx dagsordner. Produktionen af orden under mødet er først og fremmest situationelt betinget og ikke per se styret af en dagsorden. Afhandlingen bygger i vid udstrækning videre på Mondadas fremanalyserede pointer om de multimodale ressourcers betydning for skabelsen af mødet som en interaktionel orden.

Denne multimodale metodologi der er orienteret mod den situationelle organisering og produktion af mening under møderne, er relevant som grundlæggende forståelse af hvordan interaktion i og omkring idéudviklingen kan begribes. I næste kapitel bliver mødet som analysegenstand mere præcist defineret.

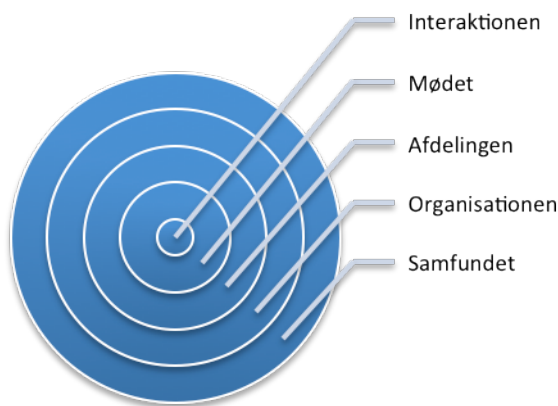
Pointerne der tages videre fra denne generelle multimodale metodologi og erkendelserne fra Housley, Markova et al. og Engeström, er:

- at møder er selvstændige interessante domæner for nærmere detaljeret udforskning.
- at idéerne skabes i tæt sammenhæng med deltageres produktion af anden type mening og identitet.
- at idéerne formes gennem forskellige former for "diskursive figurer".
- at en række interne og eksterne faktorer påvirker idéudviklingsprocessen.
- at handlinger og idéer transcenderer mødet i tid og rum.
- at deltagere bruger tid på meget andet, primært situationsdefinitioner mens de konstruerer nye idéer.
- at idéer kan ses som en konstruktion af ny viden.
- at skabelse af social mening og organisering af talerbidrag sker ved hjælp af både tale, krop og genstande.
- at kroppen ofte kan projicere og kontekstualisere meningen af det der bliver sagt, på den ”rigtige” måde, og at man derfor rent metodisk må være meget opmærksom på det.
- at måden kroppen er placeret rent fysisk i rummet og den måde, genstande bliver brugt på, kommunikerer den betydning deltagerne orienterer sig imod.
- at det er de flygtige kommunikationsenheder (et blink med øjet, en rømmen etc.) der som kontekstmarkører kan påvirke kommunikationens udfald.

Disse erkendelser er selektivt udsondret fra de præsenterede teoretiske bidrag og den diskuterende forskningspositionering, og de vil blive ført videre over i de efterfølgende kapitler som baggrund for videreudvikling af en multimodal analysestrategi. Men først en præcisering af mødet som central analysegenstand.

KAPITEL 3: Mødet i organisatorisk, teoretisk og praktisk perspektiv

Et fokus på interaktion under møder har intrinsisk forskningsværdi, men kan ikke ses isoleret fra den organisatoriske kontekst hvori mødet foregår – som påvist af fx Engeström. Konteksten for interaktionen i mødet kan simpelt fremstilles sådan:

Figur 4: Model over analyseniveauers relation til hinanden.

Forskellige positioner har forsøgt at indfange denne relation og dialektik mellem niveauer i forhold til produktionen af idéer. Blandt andet Ford (1996), Csikszentmihalyi (1988; 1990; 1997; 1999), Stacey (1996), Nonaka & Takeuchi (1995), Runco (2008), Drazin, Glynn & Kazanjian (1999; 2008) og Woodman, Sawyer & Griffins (1993). De forskellige forfattere forsøger alle at grundlægge en teori om hvordan organisationen er, kan og bør være kreativ fra det individuelle mikroniveau til det organisatoriske makroniveau. Forfatterne forstår, trods deres forskellighed, kreativitet som en idéudviklingsproces der fører til faktiske nye produkter der igen foregår inden for rammen af organisatorisk forandring der handler om kontinuerlig positionering på markedet som konkurrencedygtig. Og omvendt går processen også den anden vej med information og inspiration fra markedet eller samfundet til organisationen og ned igennem de organisatoriske lag. Afhandlingens pointe er nu at det vigtige ikke er hvordan skabelsen af idéer når frem til innovative udkrystalliseringer *qua* påvirkninger fra forskellige organisatoriske strukturer, men blot *konstateringen* af at idéer ikke opstår i et vakuum. Den overordnede pointe er at skabelsen af mening er en social konstruktionsproces der foregår mellem de forskellige niveauer i en aldrig afsluttet dialektik (jf. Berger & Luckman 1967; Giddens 1984). I den optik skal idéudviklingsmødet ses som en situation hvor ny mening og forståelse udfoldes og tilskrives betydning som den udfolder sig i en fortolkningsproces der, sammen med de andre dagligt udførte handlinger – som det tilfældige møde ved kaffemaskine, passagen på gange, løbeturen i fritiden etc. , har konsekvenser igennem de organisatoriske lag; såvel som mødet bliver påvirket af organisatoriske processer og samfundsmæssige tendenser ned igennem. En idé er altid en idé i relation til de andre lige nu og her, de andre i fortiden, de andre rundt omkring, de andre i fremtiden i et polyfont vakuum af stemmer (voices) der responderes på (jf. Bakhtin 1984). Det betragtes derfor som et ontologisk faktum at idéer skabes og forandres gennem alle mulige materielle, immaterielle, sociale og asociale processer på tværs af organisatoriske strukturer, men der tages her udelukkende et analytisk greb på møderne som en epistemologisk afgrænsning. Men hvordan kan man begrebsliggøre mødet?

3.1 Mødet teoretisk begrebsafklaret

Socialvidenskaben har forskellige begreber til sin rådighed for at forstå sociale enheder. Bourdieu (1977) taler om at handling udspiller sig inden for et *felt*. Luhmann (1995) og Parsons (1937) taler om at det sker inden for et *system*. Engestrøm (1999) taler om et *activity system*. Rommetvrit (1974) har et begreb om *temporarily shared social reality* (TSSR). Wenger (1998) taler om *communities of practice*. Levinson (1992) taler om *Activity types*. Habermas (1981) trækker på Husserls begreb om *Lebenswelt*. Osv.

Disse, og mange andre begreber, er alle forsøg på at afgrænse og bestemme hvad der er relevant, og hvad der ikke er relevant at forholde sig til som en social analyseenhed. Det er begreber der afgrænser og definerer et genstandsfelt. Blandt de forskellige begreber og forståelser er Goffmans begreb om den *sociale situation* (og det beslægtede begreb *in situ*) mest interessant for afhandlingens position. Fordi det er et dynamisk begreb der er videnskabsteoretisk konsistent med etnometodologien, og som gør det muligt at bibeholde et *emic* (lokalt, internt) (jf. Have 2007) blik på mødet, og ikke en større organisatorisk kontekst.

Hvad der definerer en situation kan imidlertid være vanskeligt at afgøre udefra gennem en absolut teoretisk forståelse. Hvad der fx bliver tydeligt med Harrison Whites (1998) forsøg på alene at kalde en ”spændingsfyldt situation” for en *situation*. En bredere definition der knytter interaktionsdeltagerne til hinandens kommunikationshandlinger uafhængigt af hvilken type kommunikationshandlinger der udfolder sig, er frugtbar. Dermed defineres situationen ikke a priori, men afgrænses i forhold til de deltagere og den interaktion der udfoldes tur efter tur.

Frederic Erickson har blandt andet vist hvordan begrebet om den sociale situation er særlig frugtbart til at skabe forståelse for de sociale handlinger der udfoldes. Han beskriver situationen som ”an ecological site for discourse tactics” (Erickson 2004:146) hvor deltagere orienterer sig mod hinanden i tid og rum. Denne orientering er, som Erickson viser med reference til Goffman, afhængig af en konstant *signaling process* (Erickson 2004:149). At signalere noget og kode budskaber på en bestemt måde så den ”rette” betydning (måske) kommer frem (det som Gumpertz (1982) tilsvarende kalder for *contextual cues*), har Goffman (1964; 1974; 1979) operationaliseret inden for analyseenheden *situationen*. Og en situation er ifølge Goffman defineret ved de tilstedeværende deltagere, deres tale, kroppe og de materielle omgivelser. Goffman forklarer:

“To describe the gesture, let alone uncover it’s meaning, we might then have to introduce the human and material setting in which the gesture is made. For example, there must be a sense in which the loudness of a statement can only be assessed by knowing first how distant the speaker is from his recipient. The individual gestures with the immediate environment, not only with his body, and so we must introduce this environment in some systematic way.” (1964:133)

Denne ”human and material setting” kommer herefter til at udgøre det vigtigste argument for hvorfor analysegenstanden er den sociale situation. Fordi situationen hermed bliver defineret som et teoretisk indholdsudfyldt begreb med en dynamisk grænsedragning der kontinuerligt ændrer sig med forandringerne i omgivelserne. Som fx at den talendes stemmeføring kan ændre sig fra det ene øjeblik til det andet, eftersom den talende kan flytte sig nærmere modtageren. Situationen defineres dermed af hvad der er relevant at forholde sig til i situationen for at kunne forstå meningen i interaktionen til fulde.

Goffman introducerer her begreberne ”participation status” og ”participation framework”

(1979:11). Pointen er at deltagerne orienterer sig med forskellige grader af seriøsitet og relevans mod den specifikke interaktion. Den enkelte deltager kan have en specifik *participation status*, og den kan skifte fra tema til tema eller fra minut til minut alt efter hvordan interaktionen udfolder sig, og den enkelte deltager kan lave et fodskifte (*footing*) og skabe en ny situation. Den samlede organisering af relevante deltagere på et specifikt tidspunkt udgør *participation frameworket*, og dermed grænsen for den sociale situation. Den samlede participation framework er den fælles situationsdefinition (*frame*) der er samkonstrueret i situationen og dermed til forhandling. Goffman gør videre opmærksom på at dette ikke er en diskussion om hvilke strukturelle og kontekstuelle forhold man på forhånd skal inddrage i sine analyser som fx alder, køn, titler. Derimod handler det om at forholde sig til den kontinuerligt skiftende situation hvor bestemte værdier tillægges bestemte betydninger af de konkrete kommunikerende deltagere. Goffman definerer selv situationen sådan:

“I would define a social situation as an environment of mutual monitoring possibilities, anywhere within which an individual will find himself accessible to the naked senses of all others who are "present," and similarly find them accessible to him.” (1964:135)

Denne dynamiske og flukturende definition udgrænser situationens ontologiske status til at være et epistemologisk spørgsmål om hvad vi i forskellige situationer kan og bør vise analytisk opmærksomhed, nemlig hvad de tilstedeværende kommunikationsdeltagere selv gør relevant.

Andre har forklaret delelementerne i denne argumentation langt bedre. Hvad angår talens sekventielle organisering og observabilitet, bidrager klassisk CA med langt mere grundlæggende erkendelser. Hvad angår den kropslige adfærd har multimodaltiet langt mere at byde på. Og hvad angår interaktionens normative fundamenter har etnometodologien de mest interessante betragtninger. Men som afgrænsende organisatorisk analysebegreb er *den sociale situation* et fleksibelt begreb der tjener sit formål godt. Nemlig at forstå og indramme hvad et idéudviklingsmøde er som et teoretisk konstrukt. De centrale pointer er således at mødet er:

- en situationel, tidslig, rumlig ansigt-til-ansigt-afgrænset interaktion mellem x antal mennesker.
- fortløbende konstrueret omkring et *participation framework* der momentant ”tilskriver” roller og relationer mening, også hver gang der sker forandring (fodskifte).
- en scene for forhandling af definitionen af situationen (framing).

Dette var en kortfattet teoretisk begrebsliggørelse af mødet som en situation. I det følgende konstrueres mødet som analysegenstand.

3.2 Konstruktion af mødet som analysegenstand

I afhandlingen defineres et møde altså som en social situation der er en tidslig og fysisk bundet interaktion mellem x antal medarbejdere med et mere eller mindre fast defineret formål. Medarbejderne vil ikke blive benævnt aktanter (fx Greimas 1966), aktører (fx Bourdieu 1977), subjekter (fx Foucault 1971) eller blot mennesker, men *deltagere*. Fordi begrebet om en deltager er det mest dynamiske, voluntaristiske og samtidig teoretisk stringente begreb. Begrebet er lånt af (blandt andre) Goodwin der taler om *participants* (Goodwin 1981). Goodwin & Goodwin definerer begrebet således:

“The term participation refers to actions demonstrating forms of involvement performed by parties within evolving structures of talk.” (Goodwin & Goodwin 2005:1)

En deltager er en deltager i kraft af hans/hendes handlinger der udfoldes i en tur-efter-tur-organisering blandt andre deltagere i en specifik situation. Jack Sidnell gør yderligere opmærksom på at deltagere er snævert defineret ved deres lokale handlinger imellem andre deltagere, hvorfor man rettelig burde tale om "co-participation" (Sidnell 2009:153). En deltager er påvirket af, men ikke determineret af variabler som køn og stilling, og er samtidig et aktivt handlende og reflekterende individ (Garfinkel 2006).

En deltager er således deltager ved at være deltager i et møde. Møder bliver almindeligvis defineret forskelligt med forskellige grader af formål og formalitet; man taler typisk om afdelingsmøder, beslutningsmøder, informationsmøder, stormøder og idéudviklingsmøder (Elsborg & Ravn 2006). I afhandlingen er fokus udelukkende på de møder der af deltagerne i en eller anden udstrækning er blevet defineret som idéudviklingsmøder eller brainstormingmøder. Hvad der sker under møder, foregår ofte på tværs af genre, men følger alligevel som hovedregel den prædefinerede struktur for mødet. Afhandlingens empiriske fokus er ikke på møder generelt, men på idéudviklingsmøder specifikt – i den udstrækning deltagerne selv definerer dem således.

Idéudviklingsmøder består typisk af 3-8 deltagere (West, Sacramento & Fay 2006). Interaktion, og afholdelse af møder, kan selvfølgelig foregå mellem blot to personer, men oftest er der flere – og i afhandlingens data er der altid flere. Det betyder et fokus på et *multiparty institutional participation framework* (Kangasharju 1996; Goodwin 2000; Mondada 2007a).

Deltagere mødes for at løse opgaver de ikke formelt set ville kunne løse selv. Mødet er nødvendigt for at idégenerere, beslutte og koordinere handlinger. Møder er en basal del af organisatoriske beslutningsprocesser og idégenereringsprocesser. De udgør en betragtelig del af den organisatoriske hverdag og fylder meget mentalt, tidsmæssigt og funktionsmæssigt. Møder udgør et essentielt kit der sammenknytter den moderne organisation (Seibold 1979; Boden 1994; Volkema & Niederman 1996). De kan være mere eller mindre formelle og afholdes på mange forskellige måder. Møder i al almindelighed adskiller sig fra hverdagsagtig samtale ved i nogen udstrækning at have en mere rigid distribution af taleudtalelse ud fra en dagsorden, men idéudviklingsmøder er ofte kendetegnet ved ikke at have en fast eller strømlinet dagsorden og protokol for talerbidrag, og de minder således i mange henseender mere om hverdagsagtig samtale. Hvad der mere præcist kan siges at kendetegne interaktion under møder generelt ud fra en bred etnometodologisk forskningstradition bliver beskrevet her:

- Møder kan ses som centrale arenaer for den fortsatte konstruktion af organisationen (Boden 1994; Meier 1997; Svennevig 2012a).
- Interaktion under møder bør analyseres ud fra detaljerede beskrivelser af faktisk praksis (Atkinson, Cuff & Lee 1978; Cuff & Sharrock 1985).
- CA beskrives som et generelt godt redskab til at analysere møder med (Clifton 2006; Schmitt 2006; Asmuss & Svennevig 2009).
- Ledere skabes som ledere gennem deres fortsatte handlinger og den måde andre deltagere responderer på (Cooren 2007; Fairhurst 2007; 2008; Fairhurst & Grant 2010; Svennevig 2006; 2008a; Holmes & Marra 2010; Nielsen 2009; 2010).
- Humor beskrives som et frekvent fænomen under møder med forskellige funktioner (Kangasharju & Nikko 2009; Markaki et al. 2010).
- Grupperinger blandt deltagere under møder kan forekomme når der opstår uenigheder (Kangasharju 1996; 2002; Djordjilovic 2012).

- Mødets særlige form og styring kan via turtagningssystemets design afvise eller opfordre til uenigheder og konflikt (Saft 2004).
- Forskellige institutionelle roller skabes og udfoldes under møder, og hertil knytter sig forskellige rettigheder (Pomerantz & Denvir 2007; Pomerantz & Mandelbaum 2005; Asmuss & Oshima 2012).
- Deltagere orienterer sig mere eller mindre tydeligt mod institutionelle hierarkier under mødet (R. Schmitt & Heidtmann 2002).
- Møder har processuelle egenskaber hvor deltagere skaber mening interaktionelt som en fortsat konstruktion af orden (D. Day & Kjærbeck 2008; Morgenthaler 1990).
- Møder er særlige taleudvekslingssystemer med institutionelle betydninger (Arminen 2005; Dingwall 1980; Drew & Heritage 1992; Svennevig 2001).
- Afdelingsmøder har en socialiserende funktion der rækker ud over den formelle dagsorden (Nielsen 1998).
- Deltagere benytter sig af forskellige strategier for at tage ordet og håndtere overlap og forstyrrelser (Bargiela-Chiappini & Harris 1996).
- Mødedeltagere refererer til andre personer via brug af citater (Mazeland 2006).
- Kvindelige mødedeltagere tager ture på en bestemt måde under møder (Ford 2008).
- Spørgsmål bliver brugt på forskellige måder under møder (Ford 2010).
- MU-samtaler er særlig mødeformer med ritualiserede praksisformer (Asmuss 2008).
- Under møder ses det ofte at deltagere forhandler og derigennem benytter forskellige diskursive strategier for at opnå deres mål (Ehlich & Wagner 1995; Firth 1990; 1995a; 1995b; Maynard 1984; Wagner 1995).
- Under møder opsummerer deltagere pointer ved hjælp af formulationer (Barnes 2007).
- Der er mange subtile høflighedsstrategier under møder (Holmes & Stubbe 2003).
- Beslutninger under møder bliver sjældent truffet ud fra klare strategiske overvejelser, men snarere alt efter hvad der tur efter tur giver mening (Huisman 2001).
- Deltagere ved møder kan have forskellige kulturelle forudsætninger, hvilket gør interaktionen mere problematisk (Bennington, Shelter & Shaw 2003; Poncini 2004).
- Når deltagere fra forskellige nationaliteter mødes, tales der engelsk som fælles sprog. Det har sine komplikationer og betydninger (Mondada 2004b).
- Agendaer bliver brugt på forskellige måder, og er ikke altid så styrende som først antaget, men deltagerne orienterer sig alligevel efter temaer og emner i samtalen, og agendaer er redskaber for at introducere nye emner (Deppermann, Reinhold Schmitt & Mondada 2010; Linde 2010; Svennevig 2012b).

Disse mange pointer om hvad der kendetegner interaktion under møder, udgør det empiriske baggrundstæppe for afhandlingens analyser. De skal ses i sammenhæng med de erkendelser der blev trukket frem i forbindelse med den tidligere forskningspositionering. Samlet set giver erkendelserne en platform at bygge videre på i forhold til det – som listen også viser – underbelyste område: idéudvikling. Det mest presserende spørgsmål herfra er hvilken formel statusgrad mødet har.

En del forskningsbidrag peger på at snak under møder må forstås som institutionel interaktion der foregår under særlige betingelser (Mäkitalo & Säljö 2002). Der er ifølge Heritage & Drew (1992:22) nogle særlige karakteristika ved institutionel interaktion: Deltagerne er samlet fordi de har et fælles formål hvor deres interaktion er afgrænset af den forhåndenværende opgave og de normer for opførsel der har sedimenteret sig i organisationskulturen. Det mest betydningsfulde

perspektiv er her de til tider klare magtrelationer, hvor chefen legitimt kan bryde de ”normale” regler for interaktion ved fx at afbryde taleture eller på anden måde handle magtmanifesterende (Nielsen 2010). Brud der i ”normal” interaktion forekommer mere sjældent. De specielle magtstrukturer der kan forekomme under institutionelle forhold er blandt andet diskuteret på interessant vis af Mehan (1978; 1979) i hans påvisning af læreres magtsprog i skolen; det såkaldte IRE-mønster, hvor en lærers spørgsmål (Initiation) er fulgt af elevens svar (Reply) der igen bliver bekræftet eller afkræftet via lærerens evaluering (Evaluation) af svaret. Dette IRE-mønster vil man sjældent se i hverdagsagtig samtale. Og på den måde udgør fænomenet en særlig institutionel form for interaktion. En lignende særlig struktur er ikke blevet identificeret i afhandlingens datakorpus, men den institutionelle historik og de relationelle dynamikker relateret til positioneringer og identitetsmarkører antages at eksistere, om ikke andet så som en implicit kontekstuel baggrund (jf. Arminen 2005; Svennevig 2001).

Samlet set sætter disse pointer en institutionel ramme for interaktionen og gør den dermed speciel og anderledes end hverdagssamtalen. Men hvilken ramme der kommer til udtryk på hvilken måde, er et åbent spørgsmål. Og som allerede Sacks, Schegloff & Jefferson (1974) gjorde opmærksom på, kan samtaler ordnes alt efter grader af formalitet: fra den løse hverdagssamtale til de ceremonielle handlinger ved fx kirkelige handlinger. Heritage & Greatbatch (1991) har hertil udsondret to forskellige former for institutionel interaktion: a) formelle typer (fx retten) og b) uformelle typer (fx møder). Møder kan så igen groft sagt dels op imellem formelle og mere uformelle typer alt efter om deltagerne er styret af en mødeleder der følger en dagsorden minutløst eller har en mere løs organisering.

Hvad angår de uformelle møder kan det være vanskeligere at pege på hvorledes det institutionelle egentlig kommer til udtryk. Som Heritage & Drew (1992) pointerer, er det institutionelle nemlig ikke absolut defineret ved en fysisk afgrænsning, som fx interaktion i organisationer på en fysisk adresse i et fysisk mødelokale. Den fysiske lokation kan ikke i sig selv gøre interaktion institutionel. Interaktionen er derimod institutionel i den udstrækning deltageres institutionelle identiteter gøres relevante i situationen. Der er mange strukturelle forhold der er statiske og objektivt gældende for mødet, så som at deltagerne får penge for at være til stede, at det forventes de udfylder en bestemt arbejdsopgave, at de nogenlunde tilpasser sig organisationskulturen, værdier, normer og ledelsesstil etc., men hvordan disse forhold virker og påvirker idéudviklingsprocessen in situ kan ikke afgøres på forhånd, men må inddrages som analytiske pointer efterhånden som de udfoldes. Det er *konteksten* der afgør hvad der er relevant og irrelevant.

I CA har der været en tradition for kun at arbejde med et meget afgrænset kontekstbegreb (Schegloff 1987a)¹⁶. Et kontekstbegreb der kan siges at være så reduceret at der nærmere er tale om en co-text; dvs. alene et fokus på de ytringer der omkranser den analyserbare ytring (Mey 2001). Den grundlæggende læring i CA er, med s ord, at en analyse kun kan beskæftige sig med hvad der er ”demonstrably relevant to the participants” (1992:109). Fokus er således på den konkrete situation og de ydre kontekstuelle forhold såsom køn, klasse, historie, alder, institutionelle karakteristika etc. inddrages ikke på forhånd, da de ikke er relevante a priori. På den måde er analysen *context-free*. Samtidig er den *extraordinary context-sensitive* fordi hver eneste taletur udgør konteksten for den næste tur. Imidlertid har denne tilgang det problem at man kun kan nå frem til de præsenterede fortolkninger ved *faktisk* at trække på kontekstuel baggrundsviden. Problemet er at nogle CA-forfattere ikke ekspliciterer denne baggrundsviden og derfor får nogle metodiske

¹⁶ Hvad kontekst er, er en generel teoretisk diskussion der fylder meget i LSI-traditionen (se fx temanummeret af *Journal of Pragmatics* 40 (McHoul 2008)).

problemer med gyldighed og pålidelighed (Hester & Francis 2000). For at forstå hvilke formater og design interaktionen udfoldes igennem, er det nødvendigt med en forståelse af hvad indholdet i samtalen består i, hvad begreber dækker over, og hvilken tavs viden der i nogen udstrækning forudsættes. Det er et argument der også er blevet fremført af blandt andet Moerman (1988) og Cicourel (1987). Day (2005; 2008) diskuterer indgående kontekstproblemet og tilbyder en *meso context* som en praktisk løsning: "... something between the singular interactive activity and a more generic setting of their practical use" (D. Day 2008:994). Pointen er at man som iagttager af hvad der foregår under møder, må bringe sin forståelse af arbejdsstedet, arbejdsopgaver og medarbejdere i spil i den udstrækning man har relevant viden på området (Arminen 2005).

Hvad der er den relevante kontekst kan ikke afgøres på forhånd, men udfoldes i situationen¹⁷. At mødet som en organisatorisk enhed og institutionel form faktisk udfoldes som institutionel interaktion, er en mulighed, men ikke en nødvendighed. Meget kontekst for in situ-institutionelle interaktionsformer som forekommer under mødet, er tavse strukturer, normer og tidligere pointer som, deltagerne orienterer sig mod (Cuff & Sharrock 1985). Noget af dette kan opfanges via de etnografiske observationer, mens andet forbliver i det skjulte. Tilbage står deltagernes *accountede* handlinger. Det er disse som analyserne vil fokusere på.

¹⁷ Duranti og Goodwin (1992) peger på (s. 6-10) at konteksten for interaktion kan forstås på fire måder: 1) Der er en bestemt setting der udgør en social og fysisk afgrænset rumlighed; 2) der er deltagernes bestemte kropslige selvfremstilling brugt som en ressource for at frame deres budskaber; 3) der er selve sproget der skaber og fornyer lokale kontekster hvor kontekstmarkører gør forskelle; 4) og endelig er der en såkaldt *extrasituational context* der udgør betydning, kultur og viden uden om situationen (jf. Dijk 2009; Dijk 2010). Alle fire kontekstforståelser må være til stede i det akademiske arbejde.

Del 2 : Empiri & Teori

KAPITEL 4: Det empiriske genstandsfelt

Problemformuleringen stiller ingen krav til type af organisation eller afdeling som empirisk datagrundlag. Undersøgelsen tager dog alligevel udgangspunkt i et sammenligneligt materiale fra tre danske organisationer der er placeret i omegnen af København. Mere specifikt er 11 idéudviklingsmøder fra tre forskellige kommunikationsafdelinger blevet filmet. Kommunikationsafdelingen er interessant af en række grunde. Til eksempel:

I takt med at flere og flere virksomheder får et større fokus på kommunikation, ser man også flere og flere kommunikationsafdelinger få indflydelse på organisationens strategier. Kommunikationen er efterhånden kommet på direktionsniveau. Med den voksende betydning følger også en voksende interesse i at finde ud af hvad kommunikationsafdelinger bidrager med, og hvordan. Kendetegnende for de forskellige kommunikationsafdelinger er at de i en eller anden udstrækning har ansvar for udvikling af nye idéer til nye måder at kommunikere virksomhedens værdier, visioner, mål, initiativer etc. til relevante interessenter; både internt i virksomheden og eksternt i forhold til omverdenen (Jablin 1987; Blundel 2004). Dårlig kommunikation er generisk kommunikation der ikke rammer modtageren. God kommunikation fanger derimod modtageren og giver ham den information der er vigtig (Cornelissen 2004; Windahl, Signitzer & Olson 2008). Kommunikationen kan derfor have enorm betydning for virksomhedens forretningsstrategi og generelle konkurrenceevne. At nå målet om god og virksom kommunikation der gør en forskel, kræver imidlertid konstant nye metoder og teknikker udviklet af kommunikationsmedarbejderne – typisk under idéudviklingsmøder. Disse foregår både ved starten af et helt nyt projekt der skal opfindes fra bunden, eller ved gentænkningen af et etableret projekt der kræver en indsprøjtning af nye gode idéer. I alle tilfælde er der tale om en gruppe mennesker der interagerer med det formål at få nye idéer. Hvordan kommunikationen ved disse møder foregår, har afgørende betydning for om idéer fødes, og hvordan idéer håndteres, udvikles og bestemmes.

En kommunikationsafdeling er imidlertid ikke en R&D afdeling. Den er ikke *per se* defineret ved at være innovativ. Der er lavet mange undersøgelser om de særligt kreative innovationsprocesser i særligt eksemplariske organisationer, hvor målet har været udkrystallisering af potentielt bæredygtige idéer der kan tjenes penge på (fx West 1996; Cohen 1997). Steder hvor medarbejdere med kendskab til kreative teknikker frit bolttrer sig i særlige *labs* (Kelley 2001). Men hvad med *helt almindelige arbejdspladser*, dvs. arbejdspladser der hverken er kendt for at udvikle det ene revolutionerende produkt efter det andet og/eller for at være særligt kreative arbejdspladser?

Arbejdspladser hvor:

- Medarbejdere er sammensat i teams uden særlige kreative forudsætninger.
- Medarbejdere har forskellige, ikke nødvendigvis komplementære kompetencer.
- Medarbejdere er under tidspres for at træffe beslutninger inden for et par timer.
- Møder har officiel status af at være idéudviklende, men ligner i praksis andre møder ved at

- foregå under de samme strukturelle og fysiske forhold.
- Idéernes art langt fra altid kan omsættes i et produkt der kan tjenes penge på i fremtiden.
- Idéudviklingsprocessen ofte er kendetegnet ved at være inkrementel og uden radikal effekt; det man kalder for kreativitet med lille ”k” (Paulus & Nijstad 2003; Hennessey & Amabile 2010).

Altså kort sagt: den slags møder der hver dag afholdes over hele landet på helt almindelige arbejdspladser når der er taget initiativ til små justeringer, nytænkning eller store forandringer.

Almindelige organisationer med *almindelige* afdelinger der kommunikerer *almindeligt* under *almindelige* idéudviklingsmøder, er ikke et sjældent syn. Det er hverdagens praksis (engelsk: *mundane* (se fx Garfinkel & Sacks 1970; Psathas 1980; Maynard & Clayman 1991; Weick 2004)). At man sjældent hører om det almindelige men ofte om det særlige, er paradoksalt, da langt hovedparten af medarbejderes arbejdsdag foregår i al almindelighed. Ordet almindelig kommer af det oldengelske *almenniligr* der betyder ”fælles for alle mennesker”. Men hovedparten af forskning i innovation og kreativitet er derimod beskæftiget med det unikke, med de særligt dygtige mennesker og virksomheder; med Idéo og 3M, Mozart og Einstein (jf. Ericsson 1999; Ericsson 2009; Kaufmann 2008).

Man får selvfølgelig viden om deres genialitet gennem disse studier, men hvordan omsættes denne viden til en prosaisk virkelighed? Det almindelige er det der er mest af, nemlig ikke specielt kreativt skolede mennesker eller specielt innovative virksomheder. Alle mennesker i alle situationer forsøger i en eller anden udstrækning at forholde sig til det normale; de foretager handlinger der får dem til at virke normale (Sacks 1994). Men almindelighed på et højkreativt reklamebureau er ikke almindelighed i al almindelighed. Ligesom studier af fx *leadusers* ikke fører til viden om *ordinary users* (Magnusson 2009). Studier af virksomheder der er særligt innovative, skaber ikke forståelse for hvordan idéer skabes og håndteres i hovedparten af danske virksomheder hver dag landet over. En sådan viden om almindelige idéudviklingsmøder er derfor i høj grad relevant for virksomhederne.

Hvor meget disse almindelige møder end mangler i særlig kreativ indsigt og indslag, opstår der stadig idéer som forslag der vedtages og får betydning for organisationen. Der bliver formuleret nye strategier, nye løsninger på dagligdags problemer, nye idéer til at lette arbejdsgangen i afdelingen, nye attraktive produkter i form af forskellige kampagner og manualer for pressehåndtering, krisehåndtering etc. Hvordan denne idéudviklingsproces blandt videnmedarbejdere i en kommunikationsafdeling foregår på samtaleniveauet, findes der, så vidt vides, ikke forskningsbaseret viden om. Derfor er den empiriske genstand interessant.

De tre organisationer der indgår i undersøgelsen, er typologisk adskilte: der er en NGO-organisation, en privat organisation og en offentlig organisation. Om denne typologiske forskellighed i sig selv har nogen betydning, er tvivlsom (jf. Lind & Stokholm 2006:46), men for at kunne tage højde for eventuelle store diskrepanser blev organisationerne valgt ud fra disse kriterier¹⁸. Med afhandlingens metodiske fokus på det situationelle og epistemologiske grundlag i etnometologiens indeksikalitet ses differencer imidlertid ikke som forskelle i virksomhedstype, men i den specifikke kontekstuelle konfiguration.

¹⁸ Der er selvfølgelig forskel på afdelingerne, men forskellen blev ikke registreret som systematiske organisationstype-forskelligheder, men mere som forskelle i medarbejdersammensætning og konkrete arbejdsopgaver fra møde til møde.

I forhold til besvarelse af afhandlingens spørgsmål er det ikke nødvendigt med omhyggelige etnografiske beskrivelser af de enkelte settings, da analysefokus ikke er organisationernes særlige karakteristika. Endvidere har organisationerne ønsket at være delvist anonyme. Derfor er alle virksomheds- og personnavne holdt ude af analyserne. Alle medvirkende har indgivet mundtligt samtykke til at blive filmet og indgå i afhandlingen, men deres identiteter er anonymiserede, og gengivne navne i transskriptionerne er opfundne.

En vis kontekstuel baggrundsviden er dog på sin plads. Hver organisation og hver afdeling har nemlig sin egen særlige form for kultur der løbende forandres, men som stadig på en eller anden diffus måde producerer en set men ubemærket struktur af orden for medarbejderne (Rawls 2008); en orden bestående af sociale normer, regler og praksisformer indfoldet i historisk betingede relationer der samlet set gør visse handlinger (under møder) normale og andre handlinger unormale (Schultz 2002). Fra det filmede videomateriale og de etnografiske observationer i de tre organisationer kan det indledningsvis pointeres at der er stor forskel på organisationerne og på afdelingerne. En nærmere beskrivelse følger nedenfor. Men på trods af forskellighederne er måden hvorpå interaktionen udfoldes, slående sammenlignelig. Fælles for møderne er følgende:

- Deltagerne arbejder alle i organisationens kommunikationsafdeling (undtagen eksterne konsulenter).
- Deltagerne har stort set alle sammen videregående uddannelser – overvejende humanistiske uddannelser.
- De fleste deltagere kender hinanden rimelig godt indbyrdes.
- Der eksisterer en flad struktur hvor chef og medarbejdere taler på (tilsyneladende) lige fod uden særlige tiltaleformer.
- Møderne er ikke styret af stramme dagsordener og mødeledere.
- Møderne er ikke faciliteret ud fra særlige kreative procesmodeller.
- Møderne varer typisk 1-3 timer.
- Deltagerne har i de fleste møder fokus på den interne kommunikation.
- Deltagere møder ikke op specielt forberedte med fx præfabrikerede plancher, undersøgelser, præsentationer, genstande og lignende.

Viden om den empiriske genstand er blevet indsamlet via etnografiske observationer og ustrukturerede interview med nøglepersoner for at skabe baggrundsforståelse for hvad møderne handler om, hvordan afdelingerne er organiseret, hvilke arbejdsopgaver deltagerne har, og hvad organisationens strategier overordnet er. Den primære datakilde er filmede møder. Men for at forstå konteksten for møderne og få et indblik i de interne hierarkiske strukturer foretog jeg observationer i organisationerne før, under og efter filmningen og talte både formelt (interviewform) og uformelt med medarbejderne. De metodologiske implikationer heraf diskuteres i Del 2. Hvordan empirien helt lavpraktisk blev indsamlet, bliver beskrevet efter denne præsentation af de tre organisationer:

4.1 Organisation A: den private virksomhed

Organisation A er en stor dansk privat virksomhed beskæftiget i medicinalindustrien. Virksomheden agerer på det internationale marked og har afdelinger rundt omkring i verden. Meget af produktionen er outsourcet, men hovedkontoret og administrationen befinder sig stadig i hovedstadsområdet. Organisationskulturen bærer præg af størrelsen og det internationale islæt. Det kommer konkret til udtryk ved at der fx er ansat engelsktalende medarbejdere i kommunikationsafdelingen, hvilket betyder at møder ofte bliver holdt på engelsk. Det der i

faglitteraturen kaldes for Business English as a Lingua Franca (BELF) (Kankaanranta & Planken 2010). Kommunikationsafdelingen er stor med cirka 20 medarbejdere fordelt på internt og eksternt kommunikationsarbejde. Den øverste direktør er i afhandlingen givet navnet Anton. Ved begyndelsen af arbejdet med afhandlingen var Anton kommunikationsdirektør, men er siden også blevet direktør for HR-området, der er blevet lagt sammen med kommunikation. Anton er med ved nogle af de møder der er blevet optaget. Alle de optagne møder er fra det interne kommunikationsarbejde hvor chefen er Bent. Både Anton og Bent har været kontaktpersoner i forbindelse med feltarbejdet.

Første møde 12.03.09 kl. 13-15

Til stede er kommunikationsdirektøren, kommunikationschefen og tre medarbejdere. De taler om større strategier for det interne arbejde og om hvordan de skal forholde sig til den strategi de allerede kører efter. Det er idéudvikling i forhold til forbedring af strategien. Dette møde bliver afholdt på engelsk, da der sidder en engelsktalende medarbejder med.

Andet møde 18.08.09 kl. 12-14

Til stede er kommunikationsdirektøren, kommunikationschefen, to interne medarbejdere, en fra en anden afdeling og en ekstern konsulent. Det er et brainstorm-møde der handler om at få nogle konkrete idéer på bordet i forhold til nye måder at gøre intern kommunikation bedre.

Tredje møde 02.12.09 kl. 8-9

Til mødet er den interne kommunikationschef, to interne medarbejdere og en ekstern. De taler om hvordan de skal lave nogle film til brug i den interne kommunikationsindsats, hvad de skal bestå i, hvad plottet skal være, og hvordan det praktisk kan udføres.

Fjerde møde 25.08.10 kl. 10-12

Til stede er kommunikationsdirektøren, kommunikationschefen, to interne kommunikationsmedarbejdere og en medarbejder fra HR-afdelingen. De er ved at planlægge et arrangement for alle virksomhedens stabsmedarbejdere. De skal præsenteres for et nyt koncept og en ny virksomhedsstruktur. Strukturen for arrangementet er på plads, og der idéudvikles på finpudsning af konceptet.

4.2 Organisation B: Den offentlige organisation

Organisation B er et dansk universitet, og kommunikationsafdelingen er placeret på et bestemt fakultet. Universitetet lever ikke af at sælge produkter som fx den private virksomhed, men kommunikationsafdelingen har stadig et ansvar for at markedsføre og brande universitet i offentligheden og sikre et flow i den interne kommunikation. Kommunikationsafdelingen er middel størrelse med cirka 12 ansatte. Kommunikationschefen er givet navnet Frans. Hvor kommunikationsmedarbejderne i Organisation A også bruger meget tid på intern kommunikationsrådgivning, bruger medarbejderne i Organisation B mest tid på produktion af fx kampagnemateriale. Det er hovedsageligt Frans der har været kontaktperson under feltarbejdet.

Første møde: 01.04.09 kl. 10.30-13.30

Mødet handler om idégenerering af forslag til hvordan en klimacamp (et 24 timers arrangement) kan afvikles. Der er i alt seks til stede. Det er en projektansat kommunikationsmedarbejder der har ansvaret. Der er tre eksterne konsulenter til stede plus to eksterne fra den centrale administration. Kommunikationschefen er med, men synes hovedsageligt at tage rollen som facilitator.

Andet møde: 25.09.09 kl. 9-10

Mødet handler om videreudvikling af idéer til deres julekort. Det er det fjerde ud af en række af møder med det samme tema. De første møder gik med idégenerering. Til dette møde kommer idéer på bordet omkring konkretisering af idéen. Der er 7 til stede: Kommunikationschefen, en ekstern grafisk konsulent og 5 interne kommunikationsmedarbejdere.

Tredje møde 04.03.10 kl. 13-15

Mødet handler om udvikling af en stand til forskningens døgn. Organisationen stiller op med et arrangement, og der bliver idéudviklet på hvordan det skal forløbe. Til stede er en intern kommunikationsmedarbejder, en intern projektleder og en ekstern konsulent der skal bidrage med indhold på dagen.

Fjerde møde: 13.09.10 kl. 10-13

Mødet handler om udviklingen af et koncept for hvordan gymnasieelever kan blive bedre til at bruge organisationens ”produkter”. Der bliver idéudviklet og givet forslag til forskellige måder hvorpå disse ”produkter” kan gøres relevante i undervisningssammenhænge. Til stede er tre interne kommunikationsmedarbejdere, tre gymnasielærere og to interne forskere.

4.3 Organisation C: NGO'en

Organisation C er en dansk nødhjælpsorganisation med en stor kommunikationsafdeling på cirka 20 medarbejdere. Afdelingen har en kommunikationsdirektør og er delt op i fire områder med hver sin kommunikationschef. Kommunikationsdirektøren er givet navnet Olga. De fire kommunikationschefer er henholdsvis Ole, Hugo, Tim og Ida. De beskæftiger sig med kampagner, fundraising, pressecarbejde og intern kommunikation. Alle cheferne er med i nogle af de klip der bliver brugt i analyserne. Optagelserne blev foretaget på et tidspunkt hvor organisationen var i gang med en intern udviklingsproces hen imod en skærpet identitet. Alle de filmede møder omhandler idéudviklingsarbejde i relation til denne proces. Det er Hugo der har været primær kontaktperson under feltarbejdet.

Første møde: 12.5.09 kl. 9-12

På mødet starter de en proces op for at finde ud af hvor organisationen skal hen. De taler om visioner. Den første time går med en præsentation, derefter bliver kommunikationsafdelingen delt op i små grupper. To forskellige grupper bliver optaget, hver med ét kamera. Den ene gruppe sidder på kommunikationschefens kontor, og der er fire til stede: tre kvinder og en mand. Den anden gruppe sidder i det store mødelokale. Der er fire til stede: tre kvinder og en mand. Alle deltagere er menige kommunikationsmedarbejdere.

Andet mødet: 23.6.09 kl. 11-12.30

Kommunikationsafdelingen er blevet delt op i små grupper med forskellige opgaver. Hver gruppe mødes for at udvikle videre på sit specifikke fokusområde. Det filmede møde er fra en af disse grupper. Til stede er fire medarbejdere og en intern kommunikationschef. De taler om designet af organisationens logo og brand og kommer med forslag til hvordan det skal være.

Tredje møde: 25.6.09 kl. 10-11.30

Det filmede møde handler stadig om den samme organisationsudviklingsproces. De forskellige kommunikationschefer er samlet på kommunikationsdirektørens kontor. De er fem. De samler op på hvad der er kommet af forslag fra de forskellige grupper. De taler om forslagene og vælger nogle ud som de vil gå videre med til den øverste ledelse.

4.4 Praksis ved indsamling af data

Min baggrund i kommunikationsbranchen¹⁹ og det faktum at afhandlingen bliver skrevet i samarbejdet med virksomheden Kommunikationsforum, bevirkede at jeg havde et netværk i branchen og derfor ikke havde svært ved at få tilladelse til at filme møderne i organisationerne. De respektive kommunikationschefer i de tre afdelinger var meget positive over for projektet, og tillod mig at gå rundt i afdelingen og tale både uformelt og formelt via løst strukturerede interview med medarbejderne. Den praktiske baggrundsviden, observationerne, samtalerne og interviewene fungerer som et kontekstuel baggrundstæppe der under fortolkningsprocessen har gjort det lettere for mig at forstå hvad deltagerne taler om, og dermed (formentligt) kvalificeret analyserne. I samarbejde med kommunikationscheferne og andre relevante medarbejdere arrangerede vi løbende hvilke møder det ville være relevant for mig at filme. Jeg vurderede tidligt i processen at jeg ville få mest relevant data at arbejde med hvis jeg netop kun filmede møder hvor der med sikkerhed skulle udvikles nye idéer. Praksis var således at kontaktpersonen mailede mig om et relevant møde at observere, hvorefter det blev filmet.

Jeg havde planlagt at filme 3 møder i hver organisation, men endte med at filme 2 ekstra møder så det samlede antal således endte med at blive 11 møder af cirka 1-3 timers varighed. Et centralt spørgsmål er selvfølgelig hvor meget data det er nødvendigt at indsamle. Som Birdwhistell skriver:

”How much tape does he need? How many hours must he analyze? ... We have observed the same pattern of behavior repeated hundreds of times within a 20-minute period. A stretch of sound film 20 seconds in duration will often, when adequately analyzed, reveal patterns so basic to the base line of an actor that intensive descriptions of these 20 seconds will often prove more productive than hours of interviewing.” (Birdwhistell 1970:157)

Birdwhistells pointe er at man inden for korte perioder kan genkende strukturelle mønstre ved interaktion. Således behøver man ikke et kæmpe datakorpus for at finde et mønster der allerede viser sig i et mindre korpus. Det er klart at ens slutninger er mere robuste desto mere data der ligger til grund. Men argumentet fører over i uendelige regresser. Hvornår nok er nok, kan ikke principielt afgøres, men må nødvendigvis blive et spørgsmål om vurdering af det indsamlede materiale; om det er tilfredsstillende for at kunne besvare problemformuleringen. Det er min vurdering at 11 møder af tilsammen cirka 21 timers intens interaktion bidrager med data nok til afhandlingens

¹⁹ Har i flere år arbejdet som medredaktør af brancheportalen Kommunikationsforum, der er beskæftiget med intern, eksternt, politisk og interpersonel kommunikation i private og offentlige organisationer. Herfra er opstået et stort kendskab til feltet og dets aktører.

mikroanalytiske undersøgelsesdesign. Spørgsmålet om generaliserbarhed og validitet bliver nærmere behandlet nedenfor.

Rent praktisk foregik studiet sådan at kameraerne var opstillet på stativer, og jeg var ikke til stede i rummet i hovedparten af møderne. Ved de første to møder der blev filmet, var jeg dog til stede fordi deltagerne bad mig om det, og fordi jeg mente det var frugtbart at teste forskellen på at sidde med og tage noter og ikke at være til stede. Jeg har ikke registreret den store forskel, men for alligevel at påvirke så lidt som muligt besluttede jeg at forlade mødelokalet ved resten af optagelserne.

Hvert møde blev optaget med to forskellige kameraer fra hver sin vinkel, hvilket reelt giver dobbelt så meget interessant materiale at forholde sig til, da forskellige vinkler viser forskellige sider af den kropslige kommunikation. Der rejser sig endvidere en række andre metodiske og tekniske overvejelser om brug af udstyr, kameravinkler, lyd kvalitet etc. der alt sammen har betydning for kvaliteten af materialet og dermed også i sidste ende for validiteten. Disse forhold diskuteres i det følgende afsnit om empiriens status.

4.5 Empiriens status: troværdighed, gyldighed, generaliserbarhed, repræsenterbarhed

Det helt afgørende for troværdige og gyldige analyser er tilgangen til naturlig interaktion via metoder der videst muligt indfanger hvad der *faktisk* sker. I modsætning til hovedparten af kvalitative metoder der forholder sig til deltagere som informanter der ”direkte” informerer forskere, er etnometodologien ikke interesseret i deres informationer, men i deres konstruktioner. Beskrivelsen af empiriens status er således bundet op på denne emiske erkendelse der rejser spørgsmål om hvad mulighedsbetingelserne er for at kunne arbejde kvalificeret med empirien? Det spørgsmål peger på en diskussion af betingelserne for at foretage umotiverede observationer; på betingelserne for troværdige og valide analyser og betingelserne for at kunne repræsentere empirien.

4.5.1 Betingelser for analysernes troværdighed

Det er blevet beskrevet hvordan møder er blevet filmet, og ambitionen har her været at påvirke genstandsfeltet så lidt som muligt for på den måde at få så ”ren” ”primær” empiri som muligt. Mey (2009) har imidlertid argumenteret for at sondringen mellem primære data som selvindsamlet autentisk interaktion og sekundære data som hypotetiske eksempler eller litterære eksempler, er kunstig. For reelt findes der ingen primære data. Selv de data der bliver indsamlet under minimal påvirkning, er ikke rene. For forskeren bearbejder altid materialet bagefter som en tekstproduktion, og allerede under filmningen ved den måde kameraet placeres på.

At forskeren ikke kan gå til analysegenstanden og derfra producere ren, ufiltreret viden, er ikke en ny pointe. Det er en grundlæggende filosofisk erkendelse der er blevet pointeret gennem historien. Husserl (1982) pegede på at hvert menneske har en bestemt intentionalitet der er rettet mod noget særligt. Og dette særlige, det enkelte fænomen, afgrænser og udgrænser mulighederne for hvad der kan erkendes. Heidegger (2007) udkrystalliserede pointen med en filosofisk hermeneutisk beskrivelse af hvordan mennesket (Dasein) er kastet ind i en verden der altid allerede eksisterer med normer og praksisser. Mennesket går ikke rent til noget for der er altid allerede noget andet. Gadamer (2005) pegede endvidere på at hvert menneske forstår verden inden for en historisk betinget forståelseshorisont, samt at mennesket (iagttageren) altid møder verden med fordomme. Forståelse involverer altid en dialektik mellem en helhed og dens dele. Det er den hermeneutiske cirkel. For at forstå helheden må man iagttage delen, og for at forstå delen må man se den i

konteksten af helheden. Hvor distanceret forhold man end har til sin genstand, er man altid som iagttager i en førstepersons fortolkende tilgang. Man er en bestemt del af en helhed.

Som iagttager er man spundet ind i paradigmer/diskurser der producerer værdier, normer, historie, viden, sprog etc. – og dermed producerer ”sandheder” – som videnskabsfilosoffer som Kuhn (1970) og Foucault (1971) har påpeget. Principielt set er al mikroetnografisk observation derfor også altid allerede fortolkning. Det betyder samtidig et opgør med den naive induktion. Eller den induktive fejlslutning som Hume (1978) beskrev. Selvom flere betragter konversationsanalytiske metoder (fx CA) som en induktiv disciplin, fx Nielsen & Nielsen (2005), er det videnskabsteoretisk problematisk. Ved induktion slutter man fra observation til konklusion eller teoribygning. CA, og etnometodologien generelt, er som forskningsposition interesseret i interaktion som den udfolder sig – uafhængig af implicitte og eksplicitte forudsatte teoretiske betragtninger – og har dermed som *ideal* den induktive slutningsform. Der er imidlertid langt fra idealet til realiteten. Idéen om at empirien kan tale ufortyndet og rent til forskeren der dermed blot bliver mediator af den empiriske sandhed, er uholdbar. I videnskabsteorien taler man også om *empiricisme* eller *naturalisering* som det faktum at der sluttes ukritisk fra en empirisk observation til en ontologi (Sellars, Rorty & Brandom 1997; Billig 1999). Det er et problem, for der er ikke noget neutralt arkimedisk punkt for iagttagelse. Men der er forskelle. Ontologisk set antages det at problemet er konstant, men epistemologisk set er problemet udstrakt på et kontinuum hvor man kan påvirke og tilgå forskningsgenstanden mere eller mindre påvirkende. I afhandlingen betragtes det efterstræbelsesværdigt at påvirke så lidt som muligt.

Når formålet således er at sige noget om hvad der faktisk sker i mødelokalet når nye idéer skabes, har autentisk interaktion indsamlet under så lille påvirkning af genstanden som muligt en anden status end fx hypotetiske eksemplariske sætningskonstruktioner, aktionsforskning eller interview. Som Drew & Heritage (2006) bemærker:

” From the inception of CA, it has been argued that recordings are the only workable data base for CA studies because they capture interactional events as they occur in real time more accurately, with more detail, and with more capacity for repeatable inspection than any other method of data collection. It is these features which have made recorded data mandatory for CA studies and which distinguish it from other approaches which essentially address human conduct, as it were, second-hand – for example, by asking hypothetical questions about conduct, or surveying persons about what they ordinarily do. In addition, CA has insisted on recordings of naturally occurring interactions – this in contrast to experiments and role plays which intervene in the conduct under investigation and often influence it in unknown ways.” (Drew & Heritage 2006:8)

Naturally occurring interactions er kodeordet. Det gælder om at komme så tæt på den dagligt levede ”virkelighed” som muligt. Interview kunne for så vidt være interessante at foretage i forhold til en idéudviklingsproces hvis formålet var at stifte bekendtskab med retrospektive konstruktioner af udfoldet praksis. Men det er ikke fokus. Interview giver langt ad vejen ikke indsigt i faktisk praksis, men i en rekonstruktion af en for deltageren attraktiv mening (jf. Silverman 2007). Gennem interview konstruerer interviewer i fællesskab med den interviewede den virkelighed hvori fortidens begivenheder rekonstrueres som meningsfulde handlinger. Den epistemologiske interesse i afhandlingen retter sig omvendt mod så ”ren” data som muligt for herved at kunne pege på mønstre i faktisk praksis.

Jonathan Potter (2002:540) forklarer ud fra fem punkter hvordan det er en kvalificeret metodisk tilgang fordi: 1) forskeren påvirker situationen begrænset, 2) forskeren gør ikke deltageren til andet

end hvad de gør, 3) forskeren vælger ikke temaer, da temaet udfolder sig autentisk, 4) forskeren bliver i stand til at finde nye interessante ting og 5) forskeren får adgang til mangfoldigheden og kompleksiteten i det levede liv. Når det er muligt for forskeren, i følelsesmæssig afstand til analysegenstanden at gennemse interaktionen uophørligt, skydes dermed filtre ind i forskningsarbejdet der *kan* sikre højere grad af troværdighed.

Peräkylä (2004: 288f) fremholder at de tre vigtigste kriterier ved troværdighed drejer sig om: 1) udvalg af videosekvenser, 2) den tekniske kvalitet af optagelserne og 3) om transskriptionerne er tilstrækkelige. Disse diskussioner bliver i øvrigt i samme stil ført af Ochs et al., (2006), Mondada (2009c), Heath & Hindmarsh (2002), Heath, Hindmarsh & Luff (2010) og Arminen (2005). Følgende pointer er vigtige at orientere sig mod:

Udvalg af de ”rette” tidspunkter at optage på og de ”rette” sekvenser at fokusere på er væsentlige spørgsmål. Hvad angår det første, er undersøgelsen afgrænset ved at fokusere på møder. Det andet spørgsmål er mere kompliceret, for det retter sig mod den induktive tilgang til materialet. For at sikre troværdigheden af ens analyser må man vide om det fremanalyserede er relevant for ens pointer, og i hvor høj grad det er et frekvent fænomen. Samtidig kan man først vide hvad man leder efter, når man har fundet det. Det kræver rent praktisk et stort overblik over ens data og i praksis en abduktiv metodik.

Selv et studie der fra begyndelsen er induktivt udført, kan med tiden blive ganske snævert. Der opstår kort sagt det som blandt andet Hutchins (1991) har kaldt for *confirmation bias*. En meget anvendelige og praktisk løsning er her afholdelse af datasessions, som fx Poul Ten Have (2007) beskriver, dvs. analyser i fællesskab. Jeg har løbende gennem arbejdet med afhandlingen deltaget i sådanne sessions med mine data²⁰.

I afhandlingen var praksis således alene og nogle gange i datasessions at se materialet igennem neutralt flere gange. Derefter at fokusere på de situationer hvor det blev vurderet at deltagerne orienterede sig direkte mod en idéfremsættelse. Igennem de forskellige gennemsyn blev der lagt forskellige foki: dels på det sproglige udtryk og dels på det kropslige udtryk. Efter at et særligt fænomen var blevet fundet interessant, blev der søgt i materialet efter flere eksempler for at se om der var tale om en deviant case eller et robust fænomen. I afhandlingen er der ikke blevet plads til at inddrage deviant cases så alle beskrevne fænomener har karakter af at være frekvente. Hvert nyt gennemsyn af de udvalgte sekvenser førte til større og større detaljeringsgrad indtil det punkt hvor intet nyt dukkede op. Metoden har således været observationsmætning, dvs. observationer af detaljer i materialet indtil nysgerrigheden var mættet, og der ikke var flere interessante detaljer at lægge mærke til.

Den tekniske kvalitet af videofilmene kan her være med til at afgøre om man kan høre hvad der bliver sagt, og se hvad der bliver gjort. Jo flere tvivlsspørgsmål om hvad deltagerne siger og gør, der rejser sig i analyserne, desto mere fortolkning kræver det af forskeren. Og det kan potentielt nedsætte troværdigheden. Hovedparten af afhandlingens datagrundlag er af god kvalitet hvor møder blev holdt i store rum og således gav god mulighed for opstilling af de to kameraer i rette vinkler og med det rette lys. Et enkelt møde blev afholdt i et meget lille lokale hvor en del kropslig handling foregik uden for kameraernes vinkel. Af samme grund indgår den optagelse ikke i afhandlingen.

²⁰ Se bilag 1 for oversigt over aktiviteter i forbindelse med ph.d.-stipendiatet.

4.5.2 Betingelser for analysernes gyldighed

Valideringen eller gyldigheden af analyserne antages at afhænge af gennemskueligheden af påstande, proof-proceduren, afvigende tilfælde, den institutionelle kontekst og generaliserbarhed.

Etnometodologiske undersøgelser skal gerne umiddelbart give mening for læseren. Der skal således være en klar gennemskuelighed af de analytiske påstande. Om det er tilfældet, kan alene være op til læserne at vurdere. Følgende fælder (omarbejdet efter Antaki et al. 2003)) er især relevante at holde sig for øje i analysearbejdet og udfærdigelsen af analyserne:

- Den *trivielle* analyse: Den analyse der går den omstændelige omvej til det vi lynhurtigt ser, og underbygger hvor det er overflødigt at gøre det.
- Den *uvedkommende* analyse: Analysen af en tekst som er relativt ligegyldig, dvs. knap nok bemærkes og ingen virkning får i det sociale liv.
- Den *idiosynkratiske* analyse: Analysen som nærmest udfolder sig i sit eget sprog, uden anknytning til anerkendte analytiske teoridannelser.
- Den *skævvredne* analyse: Den analyse der fokuserer på de forkerte detaljer. Forkert ikke absolut betragtet, men set i forhold til det diskursanalytiske anliggende man måtte have.
- Den *hypersubtile* analyse: Den analyse hvor det subtile i analysen bliver et selvstændigt mål, igen på bekostning af det diskursanalytiske anliggende.
- Den *løsrevne* analyse: Den analyse der ikke får næranalysen koblet til en analyse af sociale praksisser.

En analytisk pointe skal være relevante for problemstillingen, være klar og konsistent og skal bevises i data. Det er nok det stærkeste argument for den robuste gyldighed i al etnometodologisk arbejde. Den *next turn proof procedure* som allerede Garfinkel og Sacks (1970) påpegede, gælder som helt centralt værn mod ugyldige analyser. Argumentet er at enhver påstand skal kunne bevises ved at deltagerne i den eller de efterfølgende ture gør selvsamme påstand relevant igennem deres handlinger.

4.5.2.1 Fortolkningspraksis ved kropslige handlinger

Spørgsmålet bliver hvordan man i praksis vurderer om en given handling er relevant at inddrage i analysen, og særligt hvordan en kropslig handling er relevant. Kendon viser her via undersøgelser af hilsner hvordan man som forsker kan afgøre om det der foregår, fx er en hilsen eller blot en arbitrær kropsbevægelse (Kendon 1990:9f). Et argument er at det er en intuitiv fornemmelse man har som ligeværdigt socialt væsen med empati. Med det argument trækkes således en linje til etnometodologiens idé om members competence (Garfinkel & Sacks 1970). Et andet argument går på den måde deltagerne fysisk orienterer deres kroppe mod hinanden på som led i den handling de er ved at udføre. Med en reference til Schefflen (1973; 1976) og hans studier i hvordan deltagere organiserer deres kroppe i relation til hinanden i bestemte formationer, taler Kendon om en "*spatial orientational relationship*" (1990:10). Og denne kropsligt orienterede relation mellem deltagerne er indlejret i en sekventiel struktur hvor deltagernes orientering mod hinandens handlinger er tydelig for enhver, i det mindste i de situationer hvor deltagerne mødes, og de situationer hvor deltagerne går hver til sit. Det vil altså sige situationer hvor kroppene udretter noget interaktionelt. Endelig er det vigtigt for at sikre gyldige analyser at man starter med at kigge på de kropsliggjorte handlinger der knytter sig tættest til det der med sikkerhed kan siges at foregå. En tydelig sproglig hilsen med dertilhørende håndtryk udgør således den inderste kerne i en fortolkningsspiral hvor fortolkningerne

er robuste. Efterhånden som situationerne kommer længere væk fra den indre robuste kerne, bliver fortolkningerne også mere fritsvævende. Et vink fra en person i den ene ende af et fyldt lokale til en person i den anden ende der ikke responderer, kan således siges at være et stykke længere væk fra kernen og muligheden for den robuste fortolkning der ikke insinuerer noget. Det vil ganske enkelt være vanskeligere for deltagere og iagttagere at afgøre hvem der blev vinket til.

Selv om fortolkningerne af den kropslige adfærd umiddelbart virker mere løst koblet, er kriteriet stadig det samme; nemlig at ingen kommunikative handlinger kan tillægges intrinsisk værdi. Kendon siger det således:

”It is maintained that a given act, be it a glance at the other person, a shift in posture or a remark about the weather, has no intrinsic meaning. Such acts can only be understood when taken in relation to one another.” (1990:15).

Og Streeck bemærker tilsvarende i *Gesturecraft* (2009a):

”... we must study gestures in their natural contexts of occurrence, where ”context” not only means the physical and social setting, but also the concurrent and prior acts of co-participants within unfolding turns and sequences of action.” (2009:7)

Mening og betydning skabes efterhånden som interaktionen udfoldes inden for rammerne af en unik kommunikationssituation. En troværdig analyse tager højde for hvilke handlinger deltagere sekventielt responderer på. Gennemskuelighed og klarhed i analyserne afhænger af om fortolkningerne er troværdige. Jordan og Henderson (1995) refererer i deres betragtninger over gennemskuelighed i analyser til egen forskningserfaring for at validere analyserne. Samtidig peger de også på at det kan være en fordel at lade deltagerne selv se analyser og videomateriale igennem for at kommentere på det. Dette kalder de *ecological validitet*. Silverman (2006:292) foreslår ligeledes at forskerne kan gå tilbage til deltagerne med data. Men deltageres feedback er ikke relevant som sandheder om fortolkningen, men snarere som partsindlæg og muligheder for at få flere uddybende informationer. Deltagerne i afhandlingens datamateriale har ikke gennemset filmklip, da der ikke har rejst sig nye opklarende spørgsmål, men fortolkningspraksis har været insisterende på at bevise påstande i data.

4.5.2.2 En kohærent kollektion af single-case-analyser

I CA har der efterhånden udviklet sig en videnskabelighed omkring *deviant cases*, dvs. afvigende enkelttilfælde (jf. fx Maynard & Clayman 2003). Det er typisk en metode der har været brugt i større kollektioner, og hvor det klassiske eksempel er Schegloffs (1968) analyse af 500 telefonopkald. 499 gange talte den der blev ringet til, først. Men i det ene tilfælde talte vedkommende der ringede op, først. Det fik Schegloff til at udvikle en forklaringsmodel der omfattede alle 500. Pointen er at en opmærksomhed mod deviant cases kan sikre en højere grad af sand beskrivelse af faktisk praksis. Det er så at sige undtagelsen der bekræfter reglen (jf. Garfinkels *breaching experiments* 1967). Imidlertid er afhandlingen ikke kollektionsbaseret, men derimod bygget op omkring en række single-case-analyser der hænger sammen i en samlet argumentationsrække. Derfor har det ikke været frugtbart at bruge plads på længere analyser af deviant cases.

Afhandlingen er bygget op omkring to hovedanalyser ud fra de to styrende underspørgsmål der blev introduceret i indledningen. Hver hovedanalyse består af flere enkeltstående analyser af eksempler.

Enkeltstående analyser inden for en overordnet ramme kan måske begrebsliggøres som en *kohærent kollektion af single-case-analyser*. Hver analyse vil være båret frem af et komplekst argument. Analysestrukturen er således at der først bliver præsenteret et hovedeksempel der bliver nærstuderet og –analyseret. Bagefter følger en række yderligere eksempler der viser forskellige forekomster og nuancer af det samme fænomen. Disse eksempler vil ikke blive analyseret med samme grundighed, men fungerer som bekræftende og nuancerende materiale for hovedargumentet.

Analysepraksissen har været således at de fænomener der hyppigt optræder i data i og omkring samtale om eller over idéer, er blevet nærstuderet. Selv om ingen fænomener er *reelt* enkeltstående, *fremstilles* de i analysen flere steder som enkeltstående; som single-cases. Jævnfør i øvrigt single-case-analyser af fx Koschmann et al. (2011), LeBaron & Streeck (2009) eller Goodwin (2002). Gyldigheden af analyserne står med andre ord ikke for fald blot fordi metoden er single-case-analyser.

Gyldigheden af analyserne er således bundet op på graden af kvaliteten i det analytiske arbejde. Men ud over ens fortolkningspraksis rejser sig også spørgsmålet om generaliserbarhed.

4.5.2.3 Hvad er udsigelseskraften; hvad kan generaliseres?

Hvordan og hvad der kan generaliseres, er et stort spørgsmål i socialvidenskaben. En del undersøgelser i den tidligere CA byggede på store kollektioner der handlede om at identificere grundlæggende strukturer i samtaler (jf. fx Sacks et al. 1974). Påstanden om generaliserbarhed var dermed adækvat og gyldig. Men på trods af den store detaljerighed er afhandlingens database ud fra mere mainstream socialvidenskab relativt lille. Og afhandlingen er således også i højere grad positioneret som et etnometodologisk studie der mere klassisk kan forstås som et casestudie. Peräkylä skriver:

”In terms of the traditional ”distributional” understanding of generalizability, case studies on institutional interaction cannot offer much. Studying one or a few sites only does not warrant conclusions concerning similarities in the professionals’ and their clients’ conduct in different settings. In that sense, case studies on institutional interaction have a very restricted generalizability. However, the question of generalizability can also be approached from a different direction. The concept of *possibility* is the key to this. (Peräkylä 2004:297).

Argumentet om generaliserbarhed skal altså forfølges via to pointer. For det første pointen om at et etnometodologisk single-case-studie principielt set ikke kan generaliseres. Dette bliver også slået fast af Rawls, der skriver:

”No matter how widespread an account is it is not generalizable. Generalizability is not a property of situated action... Order is what matters, not generalizability”. (Rawls 2008:note 21).

Et traditionelt positivistisk krav om generaliserbarhed er altså ikke muligt at generere af et etnometodologisk studie. Til gengæld er den anden pointe at en ny form for mulig generaliserbarhed kan opstå. Nemlig i den udstrækning undersøgelsen bidrager til en fortsat akkumuleret teoribygning der beskriver den *order at all points* Sacks (1984) taler om. Ethvert studie har, i kraft af at være et skabt og skabende øjebliksbillede af en samlet orden, potentialet i sig til at kunne sige noget specifikt på et generelt niveau om netop denne orden. Undersøgelserne i afhandlingen bærer præg at være unikke studier i 11 forskellige mødesituationer. Hvad der kan siges, kan først og fremmest siges om netop disse forskellige situationer. Men i den udstrækning

kommunikationshandlingerne skabes af og skaber en orden for basale mønstre under idéudviklingsprocesser, har netop også en identifikation og beskrivelse af disse strukturer potentialet til generelt at kunne sige noget om lignende møder i andre lignende afdelinger.

Hvor sandt det end er, forbliver det en negativ definition og tilgang til undersøgelsens vederhæftighed. Styrken og værdien af de unikke beskrivelser som interessante og relevante i sig selv bør fremhæves. Idéen om generalisering og undersøgelsens reproducerbarhed bygger på naturvidenskabelige og nomotetiske videnskabsidealer. Selv om et etnometodologisk studie ikke er indskrevet i disse idealer, er det alligevel påfaldende hvor muligt det faktisk er, på det analytiske niveau, at kunne reproducere viden. Hvor meget mainstream socialforskning ikke *viser* al den data hvorudfra analytiske pointer udvikles, er det modsatte tilfælde i den etnometodologiske tilgang; her indgår præcis det stykke data der analyseres på. Ved at det er tydeligt for enhver hvad den analytiske genstand er, er det således også i højere grad muligt for andre at gå ind og forholde sig til analysen og datagrundlaget og dermed reproducere analysen, som fx Seedhouse (2004) også pointerer.

Generaliseringer er dermed mulige for så vidt man via argumentation, italesættelse, illustrering og associations- og billedskabende bevægelser gør de teoretiske konstruktioner plausible inden for samme eller sammenlignelige kulturelle praksisfællesskaber. Disse regelmæssigheder kan begribes ud fra Wittgensteins begreb om *familielighed*. Logikken er at uens aspekter bindes sammen af beslægtede egenskaber. Fænomener er kategorialt forbundet (jf. præsentation af MCA). Til eksempel: mor, far, søn, datter er kategorialt forbundet i overbegrebet familie. Hvert menneske i familien er unik, men har noget til fælles ved at indgå i samme familie. På samme måde er situationer unikke, men har noget til fælles med andre lignende situationer. Det der viser sig at være interessant ud over det unikke i situationen, er ikke den specifikke forskellighed, men den generelle lighed.

Wittgenstein (1953) skriver: ”Vi ser et kompliceret net af ligheder som overlapper hinanden og krydser hinanden. Ligheder i det store og i det små” (Paragraf 66). Det er dette ”komplicerede net af ligheder” der formentlig kan generaliseres. Påvisningen af et idéudviklingsformat kan derfor formentlig også siges at være relevant i andre familiære sammenhænge til kommunikationsafdelinger, dvs. andre institutionelle kontekster hvor videnmedarbejdere idéudvikler.

Det sidste vigtige refleksionspunkt for undersøgelsens gyldighed er spørgsmålet om etik. På hvert eneste skridt i undersøgelsen må der være etiske refleksioner til stede. En stor del af undersøgelsens gyldighed beror også på at ingen mennesker bliver krænket af ubetænksomme handlinger. Det empiriske design er gennemtænkt etisk i den forstand at der har været indledende samtaler med repræsentanter fra organisationerne. Formål og praktiske spørgsmål er i disse samtaler blevet afklaret, og alle deltagere der har været til stede ved møderne, har fået klar information om forskerens rolle og er samtidig givet mulighed for at afvise inddragelse i projektet. Alle filmede deltagere har således givet mundtligt informeret samtykke. De møder der blev filmet, er ikke klassificeret som personfølsomme, og ingen deltager har frabedt sig offentliggørelse af organisationsnavn eller anden genkendelsesmarkører. Imidlertid har det ingen betydning for undersøgelsen hvem der gør hvad, og derfor er alle oprindelige navne og personer ændret.

4.5.3 Betingelser for repræsentationer af empiri

Kvaliteten af transskriptionen kan ligeledes være afgørende for analyserne. En detaljeret metode er et værn mod idiosynkratiske og dermed utroværdige fortolkninger. En rig transskription er en

ressource for troværdige analyser. Hypotetiske eller litterært forbedrede sætningskonstruktioner er omvendt udtryk for analytisk fortolkningsarbejde og kan ikke fremstilles som ”ren” data. Derimod beror troværdigheden i det analytiske arbejde på så relevant detaljeret og præcis gengivelse af faktisk praksis som muligt.

Transskriptioner kan se ud på mange måder. Både imellem forskellige systemer og traditioner, men også inden for samme tradition hvor forskellige forskere noterer på forskellige måder. Og selv den samme forsker transskriberer forskelligt i forskellige situationer. Så det er på ingen måde en eksakt videnskab. Alligevel fastholdes ambitionen om at indfange praksis så præcist som muligt. Det betyder at man, som Mondada pointerer (2007b), må se på:

”... transcripts not only as theory (Ochs, 1979) but as theory embodied within situated analytical practices [that] has a number of consequences for the way in which we can conceive them.”

At transskribere er at udføre en situeret lokal handling der er indlejret i det tekniske, i sproglige muligheder, udstyr og de specifikke valg. Derfor er gengivelser af optagelser altid fikserede rekonstruktioner (*rekonstruierende Fixierung*), som Mondada pointerer (2007a:812).

Som Kangasharju (2002) pointerer, kræver analyser af deltageres forslag ofte gengivelse af længere sekvenser. Med et samtidigt krav om høj detaljerighed og læsevenlig transskriptioner er kravene til eksemplets ”kvalitet” meget høje. Detaljerigheden er nødvendig, fordi det for det første ikke er muligt på forhånd at vide hvad der er vigtigt, og for det andet fordi mening og forståelse skabes i detaljen. Rent sprogligt betyder det at ordene er blevet skrevet ud nogenlunde som de lyder, og ikke som de grammatisk burde se ud. Som læser kan man dermed i højere grad danne sig et indblik i hvordan en ytring lød. For at få flere detaljer med, optræder der koder i transskriberingen. Koderne er en variation af det jeffersonske system (1985). Her er nøglen til forståelse:

Tale [tur]	Hårde parenteser angiver hvor overlappende tale optræder
(.)	Blød parentes med punktum angiver en mikropause på under 0,2 sekunder
(0.5)	Blød parentes med decimaler angiver en pause målt i sekunder
=	Lighedstegnet angiver at taleture fortsætter
la:ngt eller la::ngt	Kolon angiver en forlænget lyd; dobbelt er kraftigere end enkelt
Emfase	Understregning betyder tryk under delen af ordet
VERSALER	Store bogstaver betyder at der bliver talt med høj volumen
•Stille•	Gradtegn angiver at noget er udtalt med lav volumen
>hurtigt<	Piletegn angiver at noget bliver udtalt hurtigt
<langsomt>	Piletegn angiver at noget bliver udtalt langsomt
.h	Punktum efterfulgt af h angiver hørbar indånding
h.	h efterfulgt af punktum angiver hørbar udånding
HeheHAHI	Latter forsøges gengivet med vokaler og H
^smilende^	Tegnet sat omkring et ord eller en sætning angiver at det er udtalt smilende
Me’	Apostrof angiver et cut off; et pludselig ophør i taleproduktion
((kommentar))	Dobbelte parenteser angiver udskriverens kommentar
((ord?))	Spørgsmålstegn inden i dobbelte parenteser angiver at ord er svære at høre
↑	Opadgående pil angiver stigende lokal intonation
↓	Nedadgående pil angiver faldende lokal intonation
Turenhed,	Komma angiver jævn intonation
Turenhed?	Spørgsmålstegn angiver en stigende intonation
Kasse	Tekst markeret med en kasse rundt om henviser til det præcise sted hvor en given kropslig handling er koblet sekventielt til ytringsniveauet

Figur 5: Oversigt over transskriptionspraksis.

I afhandlingen bruges disse symboler og transskriptionspraksis i arbejdet med den sproglige fremstilling. Imidlertid er den rene teksttransskription også stærkt mangelfuld, idet den ikke gør det muligt at inkludere kropslige udtryk og hele det materielle miljø. Med den klassiske CAs fødsel blev båndoptagere brugt, men med videomateriale bliver transskriptionen også en desto sværere opgave. For med den øgede kompleksitet af relevante semiotiske tegnsystemer bliver gengivelsen også langt mere kompleks. Mondada bemærker hertil at for studiet af multimodalitet er det nødvendigt på samme tid at kunne repræsentere:

- “the temporal detailed adjustment between talk and other multimodal resources such as gestures, glances, body postures, facial expressions, object manipulations etc.;
- the methodically coordinated temporal unfolding of gestures and other actions by both participants
- the finely tuned synchronization of various multimodal resources mobilized by every participant.” (Mondada 2007b:815)

Mondada konkluderer efterfølgende at standardiserede transskriptionsmetoder, som fx det jeffersonske system, taber sin relevans i et multimodalt studie, fordi kompleksiteten overstiger systemets muligheder. Det er jeg ikke enig i. Grundstrukturen fra det jeffersonske system er stadig frugtbar som udgangspunkt for mere udviklede empiriske repræsentationsformer.

Rent praktisk er det software der hedder Transana²¹, blevet benyttet til at håndtere datamaterialet. Det er et program hvor det er muligt at se og styre filmen mens man samtidig transskriberer. På den måde kan man fange de kropslige udtryk der knytter sig til de verbale udsagn og omvendt. Ontologisk set har talen ingen førsteprioritet over kropslige handlinger, men i praksis viser det sig, i hvert fald i det indsamlede materiale, at når idéer bliver fremsat og behandlet, forekommer der tale. Derfor er materialet transskriberet efter det standardiserede jeffersonske system og det dertil knyttede billedmateriale. Men det kan gøres på mange måder:

Gengivelse af den visuelle interaktion kræver enten billedmateriale eller autentiske tegnede rekonstruktioner.

- Goodwin gengiver nogle steder (fx 2000) den visuelle interaktion ved at sætte billeder ind som en selvstændig kolonne til venstre for teksten og andre steder (fx 1981; 2003a; 2007) ved at sætte billeder ind i teksten der hvor en given gestus optræder i forhold til en ytring, og andre steder igen ved at benytte autentiske tegnede rekonstruktioner (fx 2007; 2011).
- Mondada (fx 2007a) har udviklet et sindrigt system for billedgengivelse hvor hun præsenterer en række billeder efter det transskriberede materiale. Billeder er så givet et nummer, og nummeret gengivet i transskriptionen det præcise sted hvor en given gestus optræder. Det gør læsningen noget kompliceret med de mange ekstra tegn at forholde sig til.
- Hindmarshs metode (fx 2011) minder om Mondadas men i mindre teknisk forstand. Han præsenterer transskriptionen, og de steder hvor billederne er relevante, skriver han figurnavnet ind, hvorefter billederne gives i analysen hvor de viser sig at være relevante.

²¹ Fra <http://www.transana.org/>: ”Transana is software for professional researchers who want to analyze digital video or audio data. Transana lets you analyze and manage your data in very sophisticated ways. Transcribe it, identify analytically interesting clips, assign keywords to clips, arrange and rearrange clips, create complex collections of interrelated clips, explore relationships between applied keywords, and share your analysis with colleagues. The result is a new way to focus on your data, and a new way to manage large collections of video and audio files and clips.”

- LeBaron (fx 2002) præsenterer ligeledes billeder undervejs i sine analyser der hvor de viser sig at være relevante. Han gør samtidig en del ud af (ligesom fx Hindmarsh også gør) at vise forskellen ved at give en billedserie så man kan se forandringer.
- Heath (fx 2002) gør flere steder brug af gengivet transskription under billederne, hvor den relevante transskription så bare ikke fylder mere end hvad der kan stå under billederne.
- Streeck har en praksis (fx 1993) hvor han får tegnet gengivelser af det visuelle udtryk, og tegningerne sættes ind i transskriptionen på de tidspunkter hvor de optræder med pile fra tegningerne og til det præcise anslagpunkt i ytringen.
- Kendon (2005) har udviklet en tegnbaseret gengivelse af de kropslige fænomener der rent teknisk viser hvordan en given gestus optræder. Billeder er håndtegnede gengivelser der i det samme billede vha. stiplede linjer viser bevægelser og forandringer. Billederne beskrives samtidig med prosa.

Der viser sig altså at være minimal konsensus om hvordan den visuelle side af interaktionen bliver gengivet, selv inden for dette snævre mikrosociologiske paradigme (jf Atkinson & Heritage 1984:223). En nærliggende konklusion er derfor at det uden en officiel standard må være op til den enkelte analytiker at afgøre hvad han finder nødvendigt for at kunne fremanalysere det essentielle i materialet.

Den præcise tekstsymbolske gengivelse som fx Birdwhistel (1970), Kendon (2005), Ericksons (2010) nodesystematik eller Mondadas tegningsætning (2007b) repræsenterer, er relevant for meget små brudstykker af analyser. Og, som fremført af Depperman, Schmitt & Mondada (2010:1702), giver det mest mening at benytte sig af multimodale tekstsymbolske transskriptioner ved kollektionsbaserede analyser af afgrænsede lokale fænomener, da man her viser mikroskopiske betydningsdannelser og ikke den totale semiotiske økologi, hvilket netop er tilfældet i afhandlingen. Derfor vil praksis ved gengivelse af de visuelle sider af interaktionen blive gengivet med billedmateriale. Praksis vil lægge sig tæt op ad Goodwins praksis. Han har i nogle artikler benyttet sig af stillframes fra videooptagelsen og andre steder af tegninger lavet på baggrund af stillframes. Her er to af Goodwins eksempler, der tjener som forbilleder for afhandlingens metodik:

1 Peggy: It's very nice outdoor.
 2 You want to walk a little bit.
 3 Chil: Yes.
 4 No No Nuh dih dah
 5 (0.9)
 6 Chil: Uhm,
 7 (2.9)
 8 Chuck: Aww: Bagel?
 9 (0.3)
 10 Chil: No no
 11 (0.4)
 12 Chuck: Put this away?
 13 Peggy: Scuse me.
 14 Chil: Nah.
 15 Chuck: Chocolate?
 16 Chil: Naw no.
 17 Chuck: Do you want something to eat.
 18 (1.5)
 19 Chuck: Aw oh Look at the movies.
 20 Chil: Yes.
 21 Chuck: Yeah I'm trying.
 22 There's this um (0.2) uh

(Goodwin 2003a:11)

1 Lisa: If you're gonna have to **eat** that
 2 could you go like-
 3 go to **that** table? ((pointing))
 4 (3.5)
 Angela: ((turns away eating))
 5 Aretha: Janis? ((lifts up Janis's plastic bag))
 6 Lisa: Not to be **mean**
 7 but we don't want to see
 8 chocolate with carrots.
 9 Janis: Now **plea se?**
 10 Aretha: Oh that's dis **gus** ti ng! ((closes eyes))
 ((Angela Eats with Tongue))

(Goodwin et al. 2011:7)

Det første eksempel viser hvordan billeder bliver sat ind undervejs i transskriptionen med pile til de præcise steder i interaktionen hvor den fysiske handling optræder. Billederne bliver både placeret ude i siden som en selvstændig kolonne og undervejs i transskriptionen så de bryder med linjerne (et format der også minder om Hindmarsh & Pilnick 2007; Llewellyn 2008). Det andet eksempel viser hvordan samme kolonnestruktur gør sig gældende, nu blot med tegnede rekonstruktioner i stedet. Tegningerne gør det muligt at få højere opløsning, at komme tættere på det man ønsker at fokusere på, og at gengive deltagernes ansigtstræk som fx smil, væmmelse, irritation etc. – uden at anonymiteten brydes.

I afhandlingen vil analyserne benytte sig af begge repræsentationsformer. I stedet for blot at kigge mod klassiske CA tale-tekst-repræsentationer har inspirationen i lige så høj grad været den visuelle gengivelse der kendes fra storyboards. Et storyboard er en præcis gengivelse af et hændelsesforløb i en historie hvor hvert billede fortæller en pointe. Omtrent som en tegneserie. Idealet har på den måde været en så let tilgængelig visuel repræsentationsform. Den helt centrale pointe der er genkendelig fra den måde teksttransskriptioner blev udviklet på i første omgang, er at repræsentationen i høj grad definerer rummet for iagttagelser og dermed fortolkningsmuligheder. Jo mere præcise og detaljerede empiriske repræsentationer, desto større mulighed for at se de små markeringer, der metakommunikerer den ”rette” fortolkning af givne kommunikationshandlinger. Til eksempel: en ironisk ytring genkendes i en situation nogen gange kun via et let forandret ansigtsudtryk. Registreres dette ikke i arbejdet med dataene, og repræsenteres dette ikke i den empiriske gengivelse, udelades det også af fortolkningen der dermed bliver misvisende. I afhandlingen arbejdes der derfor med detaljerede repræsentationsformer. Systematikken der er udviklet i afhandlingen, består af følgende pointer:

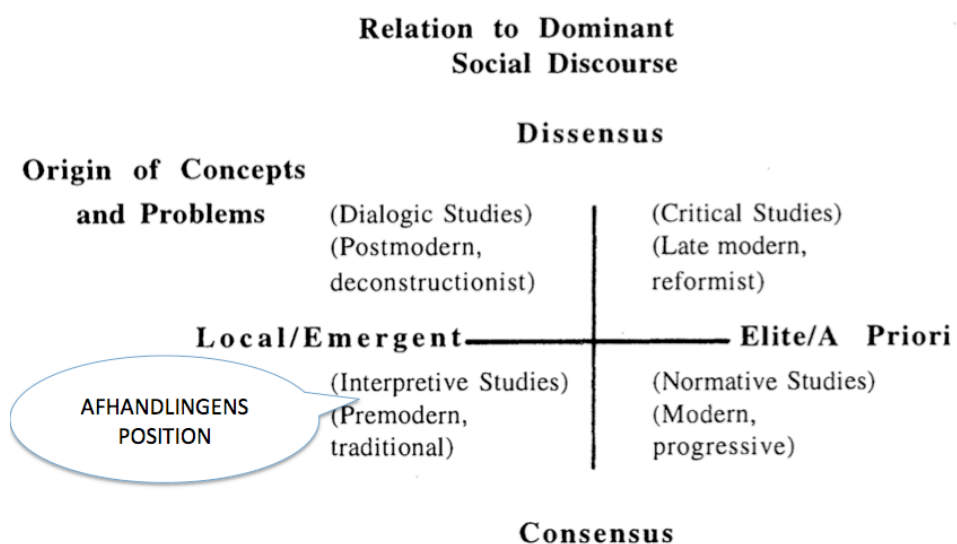
- Transskriptionen er nedskrevet følgende det jeffersonske system med nummererede linjer og tegn.
- Der er opbygget en kolonnestruktur, med billedgengivelse i venstre side og teksttransskription i højre side.
- Linjer er nummererede i forhold til den længde de har på en hel side. Da linjerne i de enkelte eksempler er komprimerede til at fylde blot en kolonne, betyder det at ikke hver linje her er nummereret.
- Transskriptionen er tilføjet relevante gengivelser af visuel interaktion som små billeder der er screenshots fra videomaterialet.
- Disse billeder er placeret undervejs i transskriptionen med pile til de præcise tidspunkter i interaktionen de steder hvor billedet viser en præcis sekventiel bevægelse.
- Pile fra billederne til gestusenhedens sproglige udtryk er i transskriptionen markeret med en firkantet indramning af ordene – de ord der markeres, er de ord der udgør begyndelsen af det kropslige udtryk. De udgør anslagpunktet.
- Billederne er tilknyttet en kort prosaisk beskrivelse af hvad der sker.
- Billederne vil så vidt muligt blive sat sammen i små serier så man kan se forandringer visuelt.
- Deltagerne der optræder, har deres navne påskrevet så man kan genkende hvem der siger hvad.
- Udvalgte billeder vil også blive gengivet som tegnede rekonstruktioner. Tegningerne er foretaget på baggrund af et screenshot og udfærdiget i softwareprogrammet Photoshop.

Udvælgelsen af hvornår et billede skal med i transskriptionen, og hvornår et billede skal laves som en tegnet rekonstruktion, bygger på forandringens argument. Hver gang der sker en relevant forandring i den måde deltagerne orienterer sig mod hinanden, gengives det visuelt. Det er ikke muligt at gengive alt; det kræver et interaktivt format hvor afhandlingen skulle afleveres som et dokument med indkodede filmklip. Valg og fravalg af hvornår billeder bringes, og hvornår de gengives tegnet, bygger derfor på argumentet om relevant forandring. Relevant er her defineret ved den betydning, som deltagerne selv orienterer sig efter, og den pointe som analysen sigter imod.

KAPITEL 5: Den teoretiske position

Efter præsentation af empirien og refleksionerne over dens videnskabelige status rejser sig nu spørgsmålet om de teoretiske erkendelser og præmisser arbejdet med afhandlingen hviler på. Dette kapitel skal således beskrive den teoretiske position som en nødvendig forudsætning for det empiriske analysearbejde der udfoldes i afhandlingen. Ikke forstået som en deduktiv slutningsform hvor et prækonstrueret teoretisk apparat *a priori* har defineret designet af undersøgelsen og mulighedsrummet for de empiriske observationer, men som en abduktiv slutningsform med udgangspunkt i et bottom-up-induktivt blik der er blevet forfinet gennem den dialektiske proces mellem empiriske observationer og teoretiske betragtninger.

Afhandlingen som en afsluttet tekstproduktion er en statisk størrelse hvor kapitler må følge på hinanden med en indre logik og kronologi, men forskningen som praksis er derimod anderledes kaotisk og dialektisk udført med *blik* for dét der åbenbarer sig i dataene og *sans* for de teoretiske værktøjer og videnskabsteoretiske præmisser – i netop den rækkefølge – der er nødvendige for at skabe adækvate beskrivelser. Når det derfor pointeres at de empiriske analyser hviler på et robust teorigrundlag som forudsætning, ligger det samtidig implicit at analyserne langt mere end hviler på et teorigrundlag. Data og problemstillingen har nemlig *nødvendiggjort* de teoretiske forudsætninger og redskaber. Var tilgangen i afhandlingen fx en kritisk diskursanalyse, havde jeg måske fokuseret på kønsspecifikke magtstrukturer. Var tilgangen Frankfurterskole-teorier havde jeg måske fokuseret på falsk bevidsthed. Var der brugt en ANT-tilgang, havde jeg måske fulgt netværket rundt i krogene. Men afhandlingen begynder ved en på forhånd defineret holdning: hvad der er beskrevet som *a priori*-positionen i Deetz klassiske model (1996:198):

Figur 6: Deetz matrix-model over teoretiske positioner.

Afhandlingen tager sit udgangspunkt i en undren og nogle observationer i det lokale hvorfra analyser og erkendelser er vokset frem (emergeret). Afhandlingen forholder sig ikke socialkritisk til undersøgelsesfeltet, men går rent induktivt og fortolkende til værks. Afhandlingen er således teoretisk framet som et etnometodologisk studie i mødedeltageres multimodale

kommunikationshandlinger. Det skyldes at arven fra Garfinkels metodologiske refleksioner over fortolkningspraksis og de ontologiske og epistemologiske indsigter i sociale handlinger / ”regler” står særligt stærkt i afhandlingen. Etnometodologien udgør så at sige klangbunden for videreudviklingen i CA, og videre frem mod multimodale studier. Et andet stærkt koncept der også har udviklet sig ud af etnometodologien, er Membership Categorization Analysis (MCA). Positionen bliver i afhandlingen vist opmærksomhed som en tradition der repræsenterer en anden vigtig del af sociale handlinger end ”blot” det insisterende CA-fokus på sekventialitet (ren form), nemlig et lige så insisterende MCA-fokus på kategorier (form + indhold). Hertil kobles det mindre sammenhængende, men på mange måder mere slagkraftige koncept: multimodale studier (4) og socialt situeret og distribueret kognition (5). I afhandlingens optik er alle fem positioner tæt vævet ind i hinanden både historisk, metodisk og videnskabsteoretisk. Der er selvfølgelig mange detaildiskussioner at føre, men her er opgaven at skabe sammenhæng og enhed med henblik på at udvikle en for afhandlingens problemstilling adækvat teoretisk funderet analysestrategi. Det betyder at der vil blive vist mindre hensyn til de indbyrdes teoretiske diskussioner og mere hensyn til de overlappende koncepter.

5.1 En etnometodologisk baggrundsforståelse

Harold Garfinkel opfandt etnometodologien i begyndelsen af 1960’erne. Begrebet refererer til de praksisser eller metoder som mennesker (etnos) anvender til og for at kunne begå sig i hverdagslivet på en meningsfyldt måde. Etnometodologien er en sociologisk position der søger at besvare de mest grundlæggende og klassiske problemstillinger om moral, normer, magt, identitet og social orden, og præsenterer en gennemgående og gennemgribende kritik af den traditionelle strukturfunktionalistiske sociologi. Dengang repræsenteret ved Parsons. Som modvægt trækker Garfinkel på Schutz og den sociale fænomenologi (Heritage 1984).

Udgangspunktet for etnometodologien er at alle mennesker er en slags socialforskere der fortolker hinandens handlinger. Hvor fænomenologien tilbage fra Husserl (1982) interesserer sig for hvordan mennesker tænker, er etnometodologien mere interesseret i menneskers faktiske handlinger som de kommer til udtryk i sociale situationer. Garfinkels påstand er at mennesker kategoriserer og klassificerer for at gøre fænomener meningsfulde. Dette involverer intersubjektive fortolkningsprocesser der fører til skabelse af en social orden. Forståelse er mulig fordi mennesker konstant handler og orienterer sig mod hinanden ud fra nogle erkendte, men ubemærkede baggrundsfaktorer såsom viden om normer, praksisser osv. (*seen but unnoticed background of common understanding* (Garfinkel 1967:41, 44)). Interaktionen og forståelsen er således mulig fordi mennesker orienterer sig mod stabilt organiserede handle-mønstre der samtidig konstrueres og rekonstrueres. Mennesker er i denne sammenhæng ikke strukturelt determinerede, men aktivt handlende og refleksive om egne og andres handlinger.

Det er således en antagelse at det enkelte menneske forholder sig refleksivt til sig selv, sin situation og andre deltageres tilstedeværelse og kommunikationshandlinger på en måde der ikke blot involverer en sproglig forståelse og orientering, men på et mere substantielt niveau er en kropslig sensible og spontan responsivitet. Det kommer blandt andet til udtryk via de *accounts* mennesker gør i forhold til social praksis. Det vil sige at de gør rede for handlinger, angiver motivationer og kommer med efterrationaliseringer. I det hele taget udfører aktive meningsskabende handlinger der synligt for enhver viser hvilken position de taler ud fra.

Den grundlæggende interesse er således at få indblik i hvordan mennesker skaber mening og orden i sociale situationer efterhånden som situationen udfoldes og skabes fortløbende. Grundlaget er de

implicitte ”regler” for samværet der ifølge Garfinkel også kommer til udtryk i ikke bare en social orden, men en moralsk orden. Etnometodologien kan derfor på mange måder ses som en socialfilosofi eller fænomenologisk empirisme (Heap 1980) der således også indeholder robuste ontologiske og epistemologiske betragtninger. Refleksion over disse præsenteres senere. Den centrale pointe her er imidlertid kort at pege på hvordan etnometodologien som afsæt i afhandlingen betyder et *studie af handlinger som de udfoldes og tillægges betydning via deltagernes orientering mod dem i forbindelse med idéudviklingmødet*.

For afhandlingen er det interessant at fastholde dette etnometodologiske udgangspunkt, da det er baseret i sociologiens interesse i social orden på tværs af tegnsystemer. Idéudviklingsmøder er små sociale enheder eller praksisfællesskaber der er bygget op som en social situation med en bestemt konfiguration af deltagere og deres fortløbende kommunikative handlinger. Temaet for deres interaktion er formelt set idéudviklingen. Men som alle andre sociale situationer underordnes temaet de kommunikative strukturer der bygger på en tavs moralsk orden. Deltagernes arbejde på at gøre sig selv forståelige og på at skabe mening i interaktionen efterhånden som idéudviklingen udfolder sig, er derfor på alle måder etnometodologisk interessant.

Etnometodologien kan herfra kort beskrives ud fra fem grund søjler (jf. Lynch 1993; Alain 1995). Disse er: *praksis* (det der faktisk sker), *indeksikalitet* (den betydning der skabes ved implicitte referencer til normer, praksisser etc.), *refleksivitet* (at betydning er socialt synlig), *accountabilitet* (den måde deltager viser forståelse på) og idéen om *membership* (den måde identitet skabes på gennem handlinger). På mange måder har disse fem grund søjler informeret udviklingen af CA som en forfinet og snæver udgave af etnometodologien. Derfor vil man også i den følgende præsentation af CA kunne genkende disse grund søjler som underliggende erkendelser.

5.2 Sekventialitet, turdesign og præferenceorganisering

Hvor etnometodologien giver en overordnet teoretisk ramme, tilbyder CA en mere præcis metodik for mikroanalyser og er således praktisk anvendelig i et studie af idéudviklingsmøder. Der er forskelle og ligheder mellem etnometodologien og CA, og i afhandlingen fokuseres på lighederne som de oprindeligt blev defineret i fællesskab af Garfinkel & Sacks (1970). En position der også fremføres af Heritage (1984), Atkinson (1988), Maynard & Clayman (1991), Psathas (1995a) og Lynch (2000).

Historisk udviklede CA sig gennem de videnskabelige artikler som de respektive forskere efterhånden publicerede. Men omkring 1980'erne begynder introduktioner at komme frem. Specielt Heritage (nogen gange i samarbejde med Drew og Atkinson) har haft bidrag med i mange antologier (Atkinson & Heritage 1984; Drew & Heritage 1992; 2006; Heritage 1984; 1989; 2004; Heritage & Clayman 2010). Andre glimrende introduktioner findes hos fx ten Have (2007), Hutchby & Wooffitt (1998; 2008), Schiffrin (1994), Nielsen & Nielsen (2005) Day & Wagner (2008), Zimmerman & Boden (1993), Psathas (1979; 1995b), Maynard (2003), Clayman (1985; 1995), Silverman (1998; 2004; 2006; 2007) Levinson (1983), Mey (2001), Sidnell (2010), Llewellyn & Hindmarsh (2010) og Schegloff (1994; 1995; 1995; 1999). Hovedparten af de nævnte introduktioner bygger også på selvstændig forskning og en række videnskabelige publikationer. Igennem disse har CA udviklet sig i forskellige retninger, men dog med en overraskende konsistens i forhold til det oprindelige program der opstod omkring Harvey Sacks arbejder i 1960'erne (jf. Nielsen & Wagner 2007).

Sacks (og Schegloff) var inspireret af forskellige discipliner inden for socialvidenskaben; blandt andet lingvistik, antropologi og psykiatri (Have, 2007). Men de mest fremtrædende inspirationskilder var Goffman og Garfinkel. CA kan på mange måder ses som en konkretisering af deres mere abstrakte og subjektive metodikker i en konkret forskningsoptik med et klart defineret program (Heritage 2008). Fra Goffman kom særligt interessen i face-to-face-interaktion (Goffman 1967). En interaktion der havde systematiske og rituelle karaktertræk, og som kunne iagttages som en institutionel enhed, hvilket Goffman beskrev som *the interaction order* (Goffman 1983). Og fra Garfinkel kom særligt interessen i at afdække den synlig-for-enhver-produktion af handlinger og brugen af metoder for at gøre disse handlinger synlige (*accountable*).

Det program Sacks og Schegloff herudfra grundlagde, tog denne produktion af accountable handlinger som udgangspunkt.

”...in so far as the materials we worked with exhibited orderliness, they did so not only for us, indeed not in the first place for us, but for the co-participants who had produced them.” (Schegloff & Sacks 1973:290)

Sacks og kollegaer videreudviklede herfra programmet ved at bemærke hvordan interaktion følger et sindrigt og detaljeret turtagningssystem hvor deltagerne løbende orienterer sig mod hinanden, hvormed de producerer en tilsyneladende universel turtagningsmodel. Denne model blev fremlagt af Sacks, Schegloff og Jefferson i artiklen *A Simplest Systematics for the organization of Turn-taking for Conversation* (1974). Modellen repræsenterer grundstrukturen i CA, og står også helt centralt i den multimodale videreudvikling der senere præsenteres.

Det teoretiske udgangspunkt er antagelsen om den sociale orden. Orden bliver konstrueret som en fortløbende effekt af deltagernes konstante meningsskabende praksisformer. Interaktion er informeret af institutionaliserede strukturer og praksisformer som deltagerne orienterer sig normativt imod. Sacks tog dette som udgangspunktet med sin konstatering af at:

”Whatever humans do... there is order at all points [and] a detailed study of small phenomena may give an enormous understanding of the way humans do things and the kinds of objects they use to construct and order their affairs” (Sacks 1984:22f).

Denne *order at all points* er mulig at fremanalysere via den grundlæggende metode, Sacks og kollegaer foreslog i 1974-artiklen – og via nogle af de grundlæggende kategorier der er kommet til senere. I artiklen beskriver forfatterne *the turn-taking system for conversation*. Konklusionen er:

”It has become obvious that, overwhelmingly, one party talks at a time, though speakers change, and though the size of turns and ordering of turns vary; that transitions are finely coöordinated; that techniques are used for allocation turns, whose characterization would be part of any model for describing some turn-taking materials; and that there are techniques for the construction of utterances relevant to their turn status, which bear on the coördination of transfer and on the allocation of speakership.” (Sacks et al. 1974:699)

Forfatterne udvikler på den baggrund teorien ved at identificere to komponenter og en række regler. Den første komponent er ”The turn-constructive component”. En taleturn kan bestå af forskellige turenheder (Turn Constructive Units (TCU)), og nogle af disse enheder projicerer hvad der kan komme i den næste tur; hvad der er relevant og dermed i en vis udstrækning forudsigeligt. En TCU indeholder typisk 1) en relation til den foregående taleturn, 2) en selvstændig pointe og 3) en relation

til den efterfølgende TCU eller taletur. Hvornår den næste taler kan tage samtalen videre, afgøres af forskellige "Transition-Relevance-Places" (TRP) (overgangsrelevante steder) i ytringen. Hvad der sker ved en sådan TRP, afhænger af den anden komponent: "Turn-allocation component". Turallokerings-teknikkerne optræder i to grupper: hvor "current speakers selecting next speaker" (næste-vælger), eller via "selv-selection" (selv-valg). Hertil udvikler forfatterne to regler (1974:704): Regel 1 lyder at der ved enhver TRP inden for en TCU, alt efter hvordan den er designet, gælder at: a) den nuværende taler alene kan vælge hvem næste taler skal være, eller b) den næste taler vælger sig selv som næste taler, eller c) den nuværende taler fortsætter selv. Regel 2 lyder at hvis den nuværende taler fortsætter, træder regel 1 i kraft igen. Det er den, principielt ad infinitum, cyklus der synes at gælde for *the turn-taking system for conversation*.

Det er et forholdsvis simpelt system, deraf også navnet på artiklen. Men forklaringskraften er enorm. Resten af artiklen bruger forfatterne på at udfolde nuancerne i modellen, men konstateringen af den overfor beskrevne sekventielle organisering af interaktionen udgør grundlaget for CA. Den helt afgørende metodiske konsekvens er det forfatterne kalder *the next-turn proof procedure* (1974:728). Pointen er at deltagerne i en interaktionsproces fortolker og forstår en ytring, og kun igennem den måde de responderer på en ytring, kan man se hvordan ytringen (kommunikationshandlingen) giver mening. En ytrings betydning vises, gøres accountable, i den næste taletur. Det ses specielt tydeligt i det der er blevet kaldt turpar-konstruktioner ("adjacency pairs" (Schegloff & Sacks 1973))²². De kan fx være designet som spørgsmål-svar eller hilsner. Logikken er at en førstetaler har gjort en særlig næste kommunikationshandling relevant, fx svar på spørgsmål eller hilsen på hilsen. Der ligger en stærk projicering i turpar-konstruktioner, og man taler derfor om at hvis der fx mangler et svar på et spørgsmål, er det "noticeably absent" (mærkbart fraværende) (Heritage 2008:306).

For analytikeren betyder det at en ytrings "faktiske" betydning ikke kan analyseres selvstændigt, men alene ses i konteksten af den måde den næste ytring forholder sig til den foregående. På den måde demonstrerer og konstruerer deltagerne en fælles forståelse og forhandling af hvad der sker i situationen, og af hvad der er relevant. Det betyder også samtidig at en taleturs grænsedragning først kan identificeres retrospektivt (Sacks 1987).

De fire grundlæggende antagelser inden for CA er således at 1) interaktionen er strukturelt organiseret og samtidig både 2) kontekstskabende og -sensitiv, 3) hvilket betyder at ingen detaljer i interaktionen på forhånd kan afskrives og 4) det er derfor nødvendigt med analyse af autentisk interaktion (jf. Heritage 1989). Arbejdet med analyserne af idéudviklingsprocesserne er fundamentalt set baseret på disse erkendelser fra CA. Det antages derfor at samtaler om idéer under idéudviklingsmøder er sekventielt organiseret og kan beskrives og analyseres i detaljen efterhånden som samtalen skrider frem.

Men for rigtigt at kunne få begrebsligt tag om den sociale praksis der udfoldes i interaktionen, bliver det nødvendigt med et blik for de kategoriale positioneringer der foregår på samtals indholdsside. Det bliver nødvendigt at supplere med en analyse af medlemsskabskategorier.

²² For nylig er dette turtagningssystem blevet taget op til genovervejelse af Stivers & Rossano (2010) der gør rede for nødvendigheden af tænke turdesign og respons bredere for faktisk at forstå hvordan den sociale situation skabes. Schegloff (2010) fastholder nødvendigheden af at arbejde med en binær model som i adjacency pair- strukturen. Diskussionen er omfattende, og det skal blot her pointeres at jeg hovedsageligt følger Stivers & Rossanos position der udvikles via multimodale analyser og dermed tager højde for hele den semiotiske økologi.

5.3 Identitet, Medlemskategorier og Ansigtet

Hvor CA kan betragtes som en formalistisk sprogcentrisk position der gør det muligt at opnå erkendelse om den sociale konstruktion af mening på sekventiel mikroniveau, åbner MCA op for en bredere sociologisk interesse i sociale handlinger og deres indhold. I afhandlingen fremføres det argument at en sekventiel forståelse er afgørende for at skabe overblik over og indblik i hvordan deltagerne orienterer sig mod hinanden fortløbende, men det er et reduktionistisk indblik så længe det ikke er muligt at fremanalysere centrale kommunikative handlinger skabt via den indholdsmæssige positionering; det man i den etnometodologiske tradition, kalder for medlemskategoriseringer. Argumentet bliver af Hester & Francis udtrykt således:

”Thus, any attempt to isolate the sequential dimension from other circumstantial elements, and treat this feature as somehow analytically privileged, cannot but reify form. This is not to deny the relevance of sequential matters, but to argue that no analytic privilege should be accorded to any one element in the reflexive circumstantial mix.” (Hester & Francis 2000:405)

Når deltagere ved idéudviklingsmøder handler og dermed skaber betingelserne for idéernes emergens, nuanceringer, kritik, videreudviklinger, formulationer etc., sker det ikke med en særlig interesse i sekventialiteten; deltagerne orienterer sig derimod mod et givent relevantgjort fænomen. Den analytiske beskrivelse må således ligeledes først og fremmest kunne adressere dette fænomen – og dernæst se det som det rent sekventielt skabes. Den oprindelige etnometodologiske interesse er, for at parafrasere hen over Husserls motto: at gå til sagen selv.

For i højere grad at kunne adressere kategorierne og identiteterne der er i spil, er det derfor nødvendigt med en teoretisk tilgang der gør det muligt at analysere på den diskursive produktion af disse, som de kommer til udtryk og gøres relevant i interaktionen. En gentænkning af MCA som teoretisk tilgang der forbliver tro mod det etnometodologiske projekt og samtidig indtænker CAs centrale erkendelse af samtalsens sekventielle organisering, er blevet foreslået af Watson (1997) og Housley & Fitzgerald (2002). Før denne gentænkning kan præsenteres, må det oprindelige program imidlertid udfoldes.

Sacks står som den centrale skikkelse i udviklingen af CA, men også i udviklingen af interessen i sociale kategorier. Hans hovedeksempel er fortællingen om: *the baby cried the mommy picked it up*. Man forstår ytringen sådan at det er moren der tager sit barn op. Dermed høres det ikke at baby er en ”sød pige”, eller at det ikke er barnets moder der tager ham/hende op. Selv om der ikke er nogen lingvistisk markør der sammenkæder babyen med moren, vil alle kompetente sprogbrugere antage at det er morens barn. Denne forståelse bygger på normer og implicitte kategoribundne aktiviteter som fx det normale faktum at en mor vil tage sit barn op og trøste det når det græder. Deltagere gør på den måde deres bidrag til interaktionen forståelig for hinanden gennem brug af kategorier der rummer omfattende kulturel viden. Sacks udviklede hertil to regler:

Økonomireglen siger at det typisk er tilstrækkeligt at anvende én kategori i sociale situationer. *Konsistensreglen* siger hertil at hvis én kategori fra en given samling er anvendt, er det sandsynligt at andre kategorier fra samme samling også finder anvendelse. Med Sacks ord:

”... if a member uses a single category from any device then he can be recognised to be doing adequate reference to a person... If two or more categories are used to categorise two or more members of some population and those categories can be heard as categories from the same collection then: hear them that way.” (Sacks 1992:221).

Medlemskab af kategorier er tilskrevet, afvist, udvist (etc.) i interaktionen efterhånden som den udfoldes (Day 1998; 1994). Deltagere kategoriserer sig selv og hinanden og forstår de forskellige kategorier i sammenhængende bundter, de såkaldte Membership Categorisation Devices (MCD). Og til de givne kategorier hører såkaldte Category Bound Activities (CBA) (Antaki & Widdicombe 1998); fx at moren tager sit barn op når det græder. Sacks oprindelige idé var at disse kategorier, som reflektive deltagere orienterer sig imod, er interessante fordi de skaber rammen om mulige legitime eller relevante handlinger, og således er udtryk for en dybereliggende social orden (Housley 2003:25).

Hvor Sacks oprindelige program giver en grundlæggende indsigt i det kategoriale arbejde, har andre etnometodologer senere hen udvidet og forfinet programmet. Her tænkes specielt på Hester & Eglin (1997), Hester & Francis (2000), Watson (1997), Housley (2003), Housley & Fitzgerald (2002; 2009) og Fitzgerald & Housley (2002).

Disse forfattere peger på forskellige måder på en *Reconsidered Model* af MCA. Housley & Fitzgerald (2002) har samlet argumenterne i følgende centrale pointer: a) kategorier optræder og gøres relevant i en specifik kontekst som den udfoldes, b) kategorier optræder og gøres relevant i samtalen efterhånden som den rent sekventielt udfoldes, c) kategorier peger på en dybereliggende moralsk orden der sætter rammen for hvilke kategorier der på hvilken måde kan gøres, og d) bredere samfundskategorier som fx klasse og køn bliver opnået og (måske) gjort relevant in situ som *culture-in-action* (Hester & Eglin, 1997).

Herfra rejser sig spørgsmålet: Hvordan kan en kategori rent praktisk identificeres, afgrænses og dermed defineres? Ud fra et etnometodologisk udgangspunkt må analysen altid vise hvordan deltagerne orienterer sig mod et givent sagsforhold (Schegloff 2007:477). Men en relevant kategori kan være meget forskelligt (Coulter 1983; Day 1994). Psathas (1999) giver et godt eksempel.

For det første viser han hvordan fx en repræsentant for en skiskole i sine handlinger kategoriserer sig selv som "representative of the business/organization" i samtale med sine kunder. Kategorien er altså ikke en fastlåst personbenævnelse men en kategoriaal position. Pointen er at deltagerne via deres handlinger *viser* og dermed *gør* et tilhørsforhold til en bestemt synlig og/eller hørbar kategori. Psathas beskriver også dette som *Action Generated Categories* (1999:155).

For det andet gør han det også klart at kategoriaalt arbejde ikke kun optræder som *self-categorization*, men også som *other-categorization* (1999:148). Deltagere kan altså positionere andre end sig selv i bestemte kategorier med pligter og rettigheder. Psathas benævner også dette: "*Categorization via Actions Produced which are "Fitted to", or "Congruent with" Particular Category Identification of the Other.*" (1999:155).

Afhandlingen følger Psathas anvisninger af hvordan en Membership Categorization Analysis kan og bør være tæt koblet til den praksis deltagerne selv forholder sig til. Som Mondada (2009a) ligeledes fremhæver i sin analyse af en bilsælgers instruktion til en ny køber, kan en for deltagerne relevant kategori fx være "driver-who-already-had-this-model" (2009a:358). Projektet er således at beskrive de relevante handlinger der gør en forskel. At dette betragtes som den interessante tilgang hænger sammen med det kontinuerlige identitetsarbejde som deltagerne gør via positioneringer i forskellige kategorier.

Den store fordel ved at tage udgangspunkt i de medlemskategorier som deltagerne konstruerer og placerer sig selv og hinanden i, er at man ikke påtvinger dem en identitet, men forholder sig til den

som de selv ”vælger” at gøre relevant. Der er således en tæt sammenhæng mellem deltagernes selv- og anden-kategoriseringer, og den identitet de skaber²³. For at skabe lidt klarhed over begrebet identitet er det frugtbart at inddrage Zimmermans distinktioner (1998:87f). Han introducerer de tre begreber: *Discourse identities*, *Situated identities* og *Transportable identities* og definerer dem således:

”Discourse identities are integral to the moment-by-moment organization of the interaction... Situated identities come into play within the precincts of particular types of situation... Finally, transportable identities travel with individuals across situations...” (1998:90).

Således kan man som analytisk sontring sige at et menneske er positioneret i en lokal *diskursiv identitet* ved lige nu og her fx at være ham-der-fortæller-historier og i det næste øjeblik en anden *diskursiv identitet* som fx ham-der-lytter. Samtidig kan dette menneske have en *situationel identitet* der strækker sig hen over hele den sociale situation som fx ham-der-bliver-ved-med-at-fortælle-historier, altså som en mere robust rolle i hele situationen. Endelig er der den *transportable identitet*, der knytter sig til det faktum at manden er fx japansk-veluddannet-mand-og-titel-af-kommunikationschef. Alle identiteter kan, i den fortolkning af MCA der her er præsenteret, forstås som medlemskategorier. Men det er klart at det er den transportable identitet der er lettest at identificere og genkende.

Disse identiteter kan være i spil på samme tid, men kræver altid udførelse og forhandling på det diskursive niveau²⁴. Om det er relevant at forholde sig til fx den transportable identitet som japansk mand, bliver afgjort i situationen. I afhandlingens analyser af interaktion under møder hvor der ofte er forskellige medarbejdere med forskellige hierarkiske positioner til stede, er det vigtigt at fastholde hvordan den transportable identitet kommunikationschef *kan* være relevant, og den situationelle identitet ham-der-bestemmer, *kan* være relevant, men kun for så vidt deltagerne orienterer sig mod disse identiteter in situ.

Deltageres fortsatte konstruktion af identiteter kommer blandt andet konkret til udtryk som sociale strategier for at opretholde positive ansigter og sørger for at ingen taber ansigt. Ansigtet som konkret metafor for identitetsarbejdet er derfor centralt i afhandlingen. Ansigtet, eller det sociale selv, skabes og opretholdes i sociale situationer (Svennevig 2001a:141f). Ifølge Goffman (1967; 1974) er deltagere orienteret mod at opretholde eget og andres ansigter, således at ingen taber ansigt. At tabe ansigt er pinligt for både den der taber ansigt, og for dem der er med i situationen. Derfor benytter deltagere sig af høflighedsstrategier for at undgå at nogle taber ansigt (Brown &

²³ Der findes mængder af diskussioner af identitet (jf. fx Jenkins 1996) hvoraf de mest kendte arbejde er af fx Giddens (1991) og Bauman (2004). Disse diskussioner foregår dog på et makroniveau hvor det pointeres at identitet i dag, til forskel fra tidligere tider, er noget der i højere grad vælges og skabes aktivt. Disse diskussioner er ikke relevante i afhandlingen. Hovedparten af identitetsdiskussioner på mikroniveau følger en poststrukturalistisk tænkning hvor identitet alene ses som en konstruktion in situ (fx Gergen 1991). Det mest interessante perspektiv i denne tradition findes hos Shotter (2008). Opløsningen af identitet (Foucault 1971) er imidlertid ikke i sig selv interessant, men derimod reduktionistisk. At ty tilbage til Meads (1934) teori om *I* og *ME*, hvor *I* repræsenterer menneskets opfattelse af en vis form for unik identitet, og *ME* repræsenterer den sociale konstruktion via signifikante andre, giver som udgangspunkt et mere intuitivt retvisende billede af identitet. For det kan godt være at mennesker ikke *har* en kerne, men de har ofte en *opfattelse* af en kerne. I praksis og af betydning for analyserne er en diskussion af nuancerne i identitet på et kontinuum gående fra konstruktionen til de mere stabile lag derfor produktiv. Dette perspektiv tilbydes i Zimmermans artikel.

²⁴ Nogen (fx Alvesson 2000; Fairhurst 2008) sonderer mellem Diskurs med store D og diskurs med lille d. Forskellen er at Diskurs med store D er et begreb der refererer til den måde fx Foucault bruger det om større historiske, ideologiske meningsfællesskaber med bestemte normer og værdier, og at diskurs med lille d refererer til den måde diskurs bliver brugt i konversationsanalytiske studier, som fx i dette tilfælde med Zimmerman.

Levinson 1987). Ifølge Brown & Levinson har deltagere strategier for at beskytte deres eget (positive) ansigt og udvise respekt for andres (negative) ansigt. Disse strategier er særligt i spil når talen centrerer om problematiske elementer.

Arundale (1999; 2006) gør med sin *Face Constituting Theory* imidlertid opmærksom på hvordan Brown & Levinsons model ikke tager den sociale organisering alvorligt nok. De fastholder et subjektcentreret perspektiv, hvorimod interaktion er intersubjektivistisk:

”More specifically, face is one key aspect of the relationship two or more persons conjointly co-constitute as they conjointly co-constitute meanings and actions in talk-in-interaction.” (Arundale 2010:2085)

Ansigtet er således ikke blot deltagernes subjektive offentlige selvbillede som først beskrevet af Goffman og videre behandlet af Brown & Levinson, men derimod et socialt fænomen der er interaktionelt opnået. Idéudviklingsmøder består af en række deltagere der bringer forskellige identiteter i spil, og dermed også forskellige praksisser for at blive pinlige og håndtere pinligheder, hvad der således også kommer til udtryk i forskellige strategier for at bevare ansigt og håndtere ansigtstab.

Ifølge Arundale kan der i den sociale situation opstå *face threat* (ansigtstrussel), *face stasis* (ansigtsneutralitet) eller *face support* (ansigtsstøtte). Ansigtens status afgøres af den sekventielt udrettede løbende evaluering deltagerne foretager. Ud fra den måde interaktion er designet på, evaluerer deltagere løbende om ansigter er truede, neutrale eller støttede. Deltagere foretager løbende ansigtsfortolkninger efterhånden som interaktionen udfoldes tur efter tur og ud fra den lokale kontekstuelle historie deltagerne har sammen in situ. Dette sker kontinuerligt i forhold til hvordan deltagerne med forskellige grader er (psykologisk) knyttet til (*connectedness*) eller adskilt fra (*separateness*) andre deltagere. Et ansigt er dermed ikke blot den enkeltes selvbillede, men også et socialt forhandlet udtryk der følger samtaleens sekventielle udfoldelse som en respons på den fælles konstruerede metakommunikerede situationsdefinition.

Selv om Arundale her giver en mere etnometodologisk konsistent teoretisk forståelse af hvordan ansigtet skabes interaktionelt²⁵, er det bemærkelsesværdigt at ansigtet, som visuelt fænomen, ikke bliver empirisk belyst gennem en multimodal teoridannelse. Det er ikke afhandlingens opgave at udvikle en ny teori for ansigtet, men gennem analyserne vil det komme til at stå klart at deltagerne først og fremmest orienterer sig mod ansigtens afstand og nærhed, neutralitet, trussel eller støtte, ud fra en visuel orientering og afsøgning af metakommunikerende kontekstmarkører, hvad der således har store implikationer for idéudviklingens praksis.

5.4 Socialt situeret kognition

CA og MCA bidrager med en metodologi for at studere interaktion og det socialt iagttagelige ud fra et etnometodologisk perspektiv. Imidlertid er idéudvikling (og interaktion i det hele taget) ikke blot et socialt iagttageligt fænomen, men også i høj grad et spørgsmål om deltagernes kognition. Som det blev diskuteret i afhandlingens indledende definerende afsnit, må en idé både forstås ud fra dens subjektive og intersubjektive karakter. Deltagere tænker mere eller mindre konceptuelt stærke idéer

²⁵ Brown & Levinson gør selv opmærksom på hvordan deres teori lider af den subjektivistiske position de kalder *cognitivism* (Brown & Levinson 1987:48). Etnometodologien som position falder ikke i samme grøft, således som Arundales position heller ikke gør.

der formidles og skabes socialt. Inddrager man ikke en teoretisk forståelse af disse kognitive processers socialt situerede karakter, mangler der en central forståelse af hvordan idéer skabes tur efter tur.

Kognition og idéen om socialt distribueret kognition er imidlertid et komplekst forskningsfelt hvori der findes radikalt divergerende teoretiske positioner. Den klassiske kognitive position er individorienteret og med fokus på hvordan den enkeltes kognitive strukturer påvirker opfattelsen af verden. Denne position tenderer at være individualistisk og beror på en kartesisk dualistisk verdensopfattelse (Coulter 1999). Omvendt er den nyere position om socialt distribueret kognition gruppeorienteret og med fokus på hvordan deltagerne deler og skaber kognitive strukturer i den forstand at de giver udtryk for lignende verdensopfattelser²⁶. Forskellen udtrykkes sådan af Thomson & Fine (1999:279):

“One approach, the tradition on which cognitive science was founded, is that of symbolic processing. The other, more recent approach, emphasizing the role of the environment, the context, the social and cultural setting, and the situations in which actors find themselves, is variously called situated action or situation cognition.”

Den klassiske opfattelse af kognition er idéen om symbolske processer og repræsentationer. Men som allerede Norman (1993) viste, er der en række problemer i denne position der peger på at det er helt umuligt at bibeholde et individfokus i et kognitionsperspektiv. Der er tre centrale problemer ifølge Norman (1993:2ff):

- *Dense information*, dvs. mængden af viden deltagere skal have for at agere fornuftigt i en situation, er ubegribelig stor.
- *Complexity of the world*, dvs. det uforudsigelige i verdens gang.
- *Impossibility of Observing all Cognition*, dvs. umuligheden af at registrere hvad der virkelig sker inden i hovedet.

Kognition kommer af det latinske *cognitio* der betyder indlæring, opfattelse og forståelse og dermed relaterer sig til tænkning, erkendelse og anvendelse af viden – hvad der således peger på at kognition er en rettighed der kun tilhører mennesker. Men den centrale pointe er her at denne tænkning i en eller anden form kan blive distribueret via forskellige semiotiske ressourcer. Netop på grund af de tre ovenfor skitserede problemer er distribueret kognition ikke blot et teoretisk koncept men deltageres faktiske praksis for at skabe forståelse og intersubjektivitet.

På det rent kognitive niveau ved man, som Hutchins (2006) bemærker, stadig meget lidt. Den kognitive lingvistik (fx Croft & Cruse 2004) har dog forsøgt at identificere en række mentale strukturer der efter sigende skulle være i spil ved interaktion. Og Pishwa (2009:3) beskriver hvordan der fx er enighed om at de kognitive processer er faseopdelt startende med 1) perception, 2) kategorisering, 3) sammenligning med eksisterende viden og 4) bedømmelse af situationen. Disse kognitive processer aktiveres hver gang et menneske møder stimuli. Men det grundlæggende problem ved disse kognitive positioner er at de tillægger den subjektive meningstilskrivning for stor værdi (jf. Chilton 2009). Derimod må kognition situeres i en intersubjektivt konstitueret verden. Men her er det imidlertid vigtigt at kunne skelne mellem tre forskellige dimensioner af situeret kognition (jf. Robbins & Aydede 2009):

²⁶ Andre har forsøgt at beskrive den nye position som DEEDS efter **D**ynamical-, **E**mbodied-, **E**xtended-, **D**istributed- og **S**ituated-tilgange til viden og kognition (Joel 2008; Marsh & Onof 2008).

- Idéen om at tænkning er kropsligt betinget i den forstand at tænkningen er informeret af den kropslige erfaring af verden. Det er tesen om *The Embodied Mind* (Lakoff & Núñez 2000).
- Idéen om at tænkningen kan være muliggjort ved hjælp af fysiske strukturer; at man fx bruger pen og papir som hjælpemiddel til at regne noget ud. Det er tesen om *The Embedded Mind* (Wilson 2001).
- Idéen om at tænkningen ikke er en aktivitet inde i hovedet som en grænse til den ydre verden, men flyder ud i det nære miljø. Det er tesen om *The Extended Mind* (Clark & Chalmers 1998).

I afhandlingen vil der være fokus på hvordan deltagere bruger artefakter som ressourcer og informeres af den kropslige erfaring af verden (de første to teser). Men det vil ikke blive vist hvordan den subjektive tænkning og det nære miljø er sammensmeltet i en *extended mind*-tese, da denne tese forbliver et teoretisk tvivlsspørgsmål der producerer flere problemer end det løser. Med Adams & Aizawas (2009) ord er problemet for *transcranialisterne* (altså dem der mener at der ikke er en forskel mellem det sker uden for hovedet og inden i hovedet) at de forveksler en funktionel kausalitet med et konstitutivt fænomen. Kort sagt: blot fordi hjernen bruger pen og papir til at regne noget ud, betyder det ikke at pen og papir er en del af det kognitive system. Pen og papir medkonstituerer ikke det kognitive system, men har en funktion i relation til det kognitive system. At koble disse to fænomener er en kausal fejlslutning der mangler præmisserne for slutningen. Brugen af fx pen og papir knytter sig til en både *embodied* og *embedded* praksis, men det faktum opløser ikke forskellen på kognition inde i hovedet og distribuerede og situerede sociale handlinger. Som Adams & Aizawas viser, adskiller hjernens kognitive processer sig fra den transcranialistiske position ved at bestå af 1) indhold der ikke kun er afledt eller relationelt forbundet med den ydre verden og 2) bestå af særlige neurologiske processer der ikke genfindes i andre systemer (jf. Adams & Aizawa 2008).

Denne position betyder også en kritik af radikale fortolkninger af fx Hutchins (1995), Wilson (2004) eller Clarks (1989; 1997; 1998; 1999; 2009) position. Hvorvidt der faktisk sker en fælles orientering mod det samme fænomen, viser sig kun som en offentlig social konstruktion hvor deltagerne orienterer sig mod den semiotiske økologi, og gennem bekræftelse eller afkræftelse fortløbende producerer betydning. Om og hvordan viden eller tænkning reelt er *delt*, forbliver uforklarligt. Afhandlingens fokus på socialt distribueret kognition betyder derfor (gengivet efter (Thompson & Fine 1999:281 ff) at:

- Gruppen af lokalt situerede deltagere behandles *som* en gruppe.
- Den autentiske interaktion mellem deltagerne er den centrale analyseenhed.
- Der vises særlig opmærksomhed mod deltagernes synkroniseringshandling.
- Det iagttages hvordan der sker forandringer og orienteringer imod forandringer in situ.

At vise opmærksomhed mod deltagernes socialt distribuerede kognition er altså ikke et opgør med individuelle kognitive strukturer, men det er en måde at skabe forståelse for hvordan fælles idéudvikling kan foregå som en *embodied* og *embedded* praksis. Med begrebet distribueret der er lånt af Hutchins, menes altså ikke at kognition *aktivt* kan processeres uden for hjernen, men at kognition kan placeres uden for hjernen som *passivt* stof; medieret via semiotiske ressourcer som fx sprog, krop og materielle strukturer der tilskrives betydning af en fortolker.

Idéer som kognitive fænomener har, ved at blive socialt behandlet, en nødvendig relation til en offentlig tilgængelig og fælles forhandlet situation af artefakter og handlinger situerede i en bestemt

konfiguration her og nu. Deltagere ved idéudviklingsmøder forstår og orienterer sig mod hinandens kognition ud fra denne fælles socialt tilgængelige og materielt, tidsligt og rumligt manifesterede verden, hvorved netop forståelse og orientering er muliggjort og en slags *theory of mind* konceptualiseret; dvs. antagelsen om at enhver deltager har en teori om at andre deltagere kan tænke og forstå (Vygotskij 1978; Levinson 2006b:10).

5.5 Multimodalitet og social semiotik

Multimodale analyser²⁷ skal både ses i forlængelse af *the linguistic turn* (Rorty 1967) der gav sproget ontologisk førertrøje på, og samtidig som en kritik af den lingvistiske tilgang til sproget.

1. Tidligt blev man klar over (allerede med Kants kritik af den rene fornuft (Kant 2002)) at det enkelte menneskes perception og sproglige kapacitet satte grænserne og mulighederne for forståelse og erkendelser. Sproget blev derfor sat i centrum.
2. I lingvistikken førte det til en søgning efter den universelle grammatik (Chomsky 1957; Chomsky 1966).
3. Med pragmatikken (Levinson 1983; Mey 2001), herunder talehandlingsfilosofien (Austin 1962; Searle 1969) og CA (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974) blev studiet af sproget flyttet over i et naturligt miljø hvor mening skabes interaktionelt.
4. Med interessen i multimodalitet flyttedes fokus helt væk fra et isoleret fokus på sproget, til fordel for et bredere billede af kommunikationshandlingerne som andet og mere end blot sprog. Det har i kronologisk rækkefølge betydet:
 - a. Et fokus på deltagernes orientering mod kroppens visuelle side, dens gestus og bevægelser (Goodwin 1979; Schegloff 1984b);
 - b. Et fokus på kroppen i dens situerede materielle struktur (M.H. Goodwin 1980; C. Goodwin 1994);
 - c. Et fokus på kroppen i en semiotisk økologi hvor også den taktile side inddrages (Koschmann et al. 2011).

Formålet med det etnometodologiske program har hele tiden været at forstå det "maskineri" der driver social interaktion (Sacks 1984). Den tætte analyse af sproget har her blot været et middel. Men et middel der hen ad vejen synes at være blevet sit eget formål. Således har der historisk set været fokus på hvad der alene sker sprogligt. Det gælder fx alle Schegloffs analyser (undtagen Schegloff 1984b) der empirisk også har haft udgangspunkt i ikke-ansigt-til-ansigt-baserede telefonsamtaler. Metodisk har man indhentet lyddata og på den baggrund alene forholdt sig til samtaleens sproglige indhold (Have 2007). Det har imidlertid haft videnskabsteoretiske konsekvenser i den udstrækning spørgsmålet om interaktionen har tenderet at være talecentrisk og dermed multimodalt reduktionistisk²⁸. Det er et problem, da socialiteten netop består af flere

²⁷ Begrebet multimodalitet bliver også brugt hvor fokus mere er på visuelle udtryk og moderne medier (Kress 1996; Kress 2001; Kress 2011), eller i mere lingvistisk forstand hvor fokus er på muligheder og nødvendigheder; enten i den snævre lingvistiske forstand hvor fokus er på hjælpeverbet (auxiliary verbs) som fx "har", eller i den bredere forståelse inden for SFL hvor fokus er på en ytrings hele co-text (Halliday 1976; Halliday 1978). I afhandlingen er multimodalitet dog afgrænset herfra og i stedet defineret som et begreb der involverer kommunikative betydningsdannelser via en social in situ-semiotisk økologi (Streeck, Goodwin & LeBaron 2011). Man kan dog argumentere for at begrebet er tautologisk al den stund at interaktion pr. definition altid er multimodal. Men da der har været en vis praksis for hovedsageligt at forbinde begrebet interaktion med den sproglige modalitet, er der grund til at knytte multimodalitet til.

²⁸ En anden nyere position der også kritiserer det ensidige talefokus, er *nexus-analysis* (R. Scollon 2001; R. Scollon & S.W. Scollon 2004; R. Scollon & S.W. Scollon 2007; R. Scollon & S.W. Scollon 2009). Fokus er her ikke på sociale gruppers interaktion, men på hvordan handling skabes og forskydes. Denne position har i den optik en del til fælles med

modaliteter der må tages højde for i en interaktionsanalyse hvor deltagerne er fysisk til stede. Det centrale for deltagere ved idéudviklingsmøder er ikke hvordan der tales, men hvordan der skabes relevant mening. Det bliver derfor nødvendigt at kigge nærmere på de multimodale kommunikationshandlinger.

Begrebet modalitet stammer blandt andet fra semiotikken og kan betyde tegnsystem. I afhandlingen bruges begreberne således synonymt. Mening opstår som følge af den måde forskellige informationer gennemstrømmer og skabes via forskellige modaliteter/tegnsystemer. Og et fokus på multimodalitet kan således også siges at være et fokus på multiple tegnsystemer. Der er potentielt uanede modaliteter (Goodwin 2011), men overordnet set er de væsentligste 1) sproget, 2) de kropslige handlinger og relationen til og brugen af 3) artefakter og materielle strukturer. Hver modalitet har systematiske præferencer for hvad der giver mening.

På trods af det centrale begreb om modaliteter og den baggrundsforståelse der ligger i semiotikken, er der en mærkbar mangel af forklaring på hvad fra semiotikken der benyttes i CA, og hvad der kritiseres. Goodwin der ofte taler om forskellige "sign systems", har fx kun sporadisk en reference til Saussure, men uden at udfolde hvordan han egentlig forstår et tegn og læser Saussure. Saussure (1965), forekommer imidlertid ikke at være den mest oplagte inspirationskilde. Hans projekt bestod i overvejende grad i en afdækning af sproget som et singulært tegnsystem, hvor tegnet sidestilles med en lingvistisk enhed i en stærkt formaliseret analyse af en dyade mellem en signifier og en signified.

Kigger man derimod på Peirce, åbner der sig i højere grad mulighed for at forstå multimodalitet – som Goodwin også medgiver i et interview (2011). Peirce står også som en af pragmatismens grundlæggere og forekommer dermed yderligere at stå i et konsistent forhold til afhandlingens abduktive metodik.

Ifølge Peirce er objekter symbolsk repræsenteret som tegn. Et mennesket kan således forstås som et tegn der bliver fortolket af andre tegn, og som selv fortolker de tegn det møder. Et tegn er karakteriseret ved at have en kvalitet, en reel tilknytning til det det repræsenterer, og en umiddelbar mening. Et portrætbillede er fx et tegn for den der bliver afbilledet, fordi det repræsenterer vedkommende (Peirce 1991). Til forskel fra Saussures dyade består Peirces tegnteori af tre relaterede dele: et tegn, et objekt og en fortolker (interpretant)²⁹. Som Peirce definerer:

"Anything which determines something else (its interpretant) to refer to an object to which itself refers (its object) in the same way, the interpretant becoming in turn a sign, and so on ad infinitum." (citeret fra Kockelman 2005).

Et tegn repræsenterer kun et objekt gennem fortolkningen og er således en interaktiv handling. Det betyder at meningen i et tegn konstrueres gennem fortolkningen af tegnbrugeren. Peirce udvikler

Latour (2005) og er således på samme vis uinteressant som perspektiv når fokus netop er at blive ved gruppens handlinger in situ. Endvidere er position normativt funderet på emancipatoriske anvisninger.

²⁹ Peirce er ikke særlig konsistent i sit begrebsbrug hvad angår tegnet. Som det ses her, er et tegn således defineret ved tre dele hvoraf det ene også er tegnet. Det er mere retvisende at tale om at det første tegn, konstruktion af et tegnsystem med mening, er en semiosis eller en *third*, som Kockelman (2005) gør opmærksom på; altså helheden af tre elementer. En helhed der er et tegn, men som kun giver mening som et tegn ved at dets tegnkarakter indgår i en triade mellem et objekt og en fortolker. Et tegn er det som står for noget andet. Og det samlede semiosis er en relation mellem to relationer; relationen mellem et tegn og et objekt og relationen mellem et tegn og en fortolker. Relationen mellem relationerne udgør semiosis; den samlede lokale betydningsdannelse.

hertil tre begreber der nuancerer hvad tegn er. Han taler om icon, index og symbol. Om symbolet skriver han:

”A symbol is a sign which would lose the character which renders it a sign if there were no interpretant.” (Peirce 1991:240)

Her ligger det ikke i definitionen af tegnet som et symbol at det er en lingvistisk enhed. Derimod er det blot vigtigt at der er en fortolker (interpretant) til stede der giver mening til tegnet. Det må netop være i den udstrækning det er muligt at udvide læren om semiotik til også at gælde multimodale kommunikationshandlinger. For interaktion under idéudvikling der involverer deltagere der udfører kropslige bevægelser mens de taler med hinanden, og mens de er i et forhold til materielle strukturer, kan siges på forskellige måder at agere inden for forskellige tegnsystemer der virker sammen i et symbolsk hele som en triade mellem tegnet, objektet og fortolkeren. Enhver deltager skaber nye tegn som symboler i fællesskab med andre tilstedeværende deltagere der igen fortolker, giver mening og skaber nye tegn gennem de multiple modaliteter.

Som det vil blive klart i analyserne, er afhandlingens datamateriale rigt på eksempler hvor en samlet semiosis skabes ved den måde deltagerne relaterer sig til et *objekt* (fx et dokument (materielt) eller en idé (immaterielt) der *fortolkes* af en eller flere deltagere som et *tegn* med mening. Tegnets kvalitet (*qualisign*) består i at det potentielt kan relatere sig til objektet. Dets singularitet (*sinsign*) er en realiseret aktualitet. Dets lovmæssighed (*legisign*) er en bestemt konfiguration (Peirce 1955; jf. også Kockelman 2005). For eksempel: En deltagers potentielle fremsættelse af en idé er tegnets kvalitet, den aktualiserede fremsættelse af idéen er tegnets singularitet, og tegnets lovmæssighed er idéfremsættelsen som en generaliseret type social handling. Da de fleste begivenheder (i særdeleshed idéudviklingsmøder) inkluderer en multiplicitet af simultant producerede tegn, er begivenhederne også singulariteter som specifikt aktualiserede potentialiteter. Semiotik er på den måde mangfoldig kommunikation som fortolkerens betydningstilskrivning af objektet som meningsfuldt tegn. Og en semiotisk ressource er tegnets egenskaber (*qualisign*, *sinsign*, *legisign*) i den udstrækning et givent objekt tilskrives betydning af en fortolker og derved får anvendelse i situationen. Men hvilket som helst tegn kan ikke stå for hvilken som helst betydning. Tegnet finder sin lokale mening via deltageres fortolkninger og meningstilskrivninger. Forholdet mellem signifier og signified er dermed ikke arbitrært (som hos Saussure) men socialt in situ-motiveret.

Det er på kort form den semiotiske baggrundsforståelse for afhandlingens multimodale analyser. På den måde skal sproget som et tegnsystem ses i et symbiotisk forhold til andre tegnsystemer. De udgør en økologi. For at forstå de fleste sociale situationer og handlinger i løbet af et idéudviklingsmøde trækker deltagerne på en fortolkning af flere tegnsystemer på samme tid. Det er derfor man med Goodwins ord må undersøge ”... the organization of the ecology of sign systems...” (2003a:22). De forskellige semiotiske felter skal ses i sammenhæng med hinanden som betydningsfulde konstruktioner af mening. Det er her det giver mening at tale om en semiotisk økologi; altså en relation mellem forskellige tegnsystemers indre relationer mellem tegnet, objektet og fortolkeren (jf. også Streeck 2010a:232).

At tale om multimodalitet svarer således til at tale om en semiotisk økologi hvor deltagere bygger handlinger ud fra forskellige semiotiske systemer. Den samlede meningsfulde handling består således af forskellige delkomponenter i en økologi såsom tale, kropshandlinger og brug af materielle strukturer. Dermed forstås *økologi* teoretisk som en helhed der er defineret ved sine dele i en gensidig afhængighed: et ”man-environment system” (Bateson 1972). Og denne definition knytter sig specifikt til situationen hvor mennesker handler ansigt til ansigt. Denne tilgang må man

ikke forveksle med Chicago-skolens fokus på *human ecology* (McKenzie 1924) som studiet af menneskers relation til naturen eller Odense-skolens (Bang 2007; Bang & Dørr 1998; Bang et al. 2008) fokus på øko-lingvistik ud fra en normativ kritisk tilgang³⁰. En semiotisk økologi forstås som forskellige tegnsystemer (tale, krop, objekter) der hænger sammen i en her-og-nu-iagttagelig helhed (se også Gibson 1979; Heath et al. 2002). De forskellige tegnsystemer kan optræde *symbiotisk* og *orkestrere* hinanden (Goodwin, 2003). Tale og kropshandlinger kan optræde på samme tid som uadskillelige symbiotiske handlinger og give mening til hinanden³¹. På samme måde som musikere i et orkester hver for sig giver mening til det samlede lydbillede, kan fx kropshandlinger orkestrere talehandlinger der skaber en samlet kommunikationshandling.

Stivers og Sidnell gør på lignende vis opmærksom på hvordan "... talk, gesture, gaze, and aspects of the material surround, are brought together to form coherent courses of action." (Stivers & Sidnell 2005:1). Stivers & Sidnell introducerer videre Enfields begrebsmæssige sondring mellem "vocal/aural" og de "visuospatial modalities" (Enfield 2005). Vocal/aural-modaliteter er det talte sprog som syntaks og semantik, og det inkluderer også prosodi som de lydegenskaber der er i sprogbrugen; altså tryk, ordtone, intonation, længde og grænsesignaler. Heroverfor er de visuospatiale modaliteter gestik, typisk som arm- og håndbevægelser og mimik som i ansigtsudtryk (samlet under et begreb på engelsk: *gesture*), og blikkets retning, eller det at "kaste et blik på" (engelsk: *gaze*), samt selve den måde kroppen er placeret på, hvilket kan kalde dens positur eller holdning (engelsk: *posture*).

For hver modalitet gælder således distinkte semiotiske regler og muligheder. Sproget er fx adskilt fra andre modaliteter ved at have specielt udviklede semantiske betydningslag og samtidig være stærkt struktureret i en lineær logik. Hvorimod fysiske tegn givet gennem positur og gestik tilhører et andet semiotisk felt hvor andre regler og muligheder gælder; således ses det fx ikke i samme grad at de visuospatiale modaliteter ligger i en lineær semantisk og grammatisk orden, men ofte kan forekomme over tid hvor deres betydning knytter sig på mere abstrakt vis til flere aspekter af en repræsenteret ting på samme tid. Samtidig er udførelsen af en social handling gennem en visuospatial modalitet ofte tæt knyttet til en præcis sekventiel position som en ressource der understøtter en talt pointe; men ofte også gør mere end det, nemlig fungerer som en projicering af hvad der på relevant vis kan komme i de næste taleture (Stivers & Sidnell 2005:14).

Hvor sammenhængende tale kan udgøre og defineres som en sekvens i CA, kan man ligeledes med Streeks ord sige at handlinger der ikke sprogligt kan lokaliseres, alligevel udgør en handlings-

³⁰ Odense-skolen (Bang et al. 2008; Bang 2007; Bang & Dørr 1998; Lindø 2000; Steffensen 2008, 2009) tager sit udgangspunkt i et udvidet lingvistisk begrebsunivers hvorfra ideen om økolingvistik vokser frem. De definerer begrebet således: "In our opinion, *ecolinguistics* is the study of the interrelations of bio-, socio- and ideo-logical dimensions of language. The *ecological* well-being of *Gaia* and the mental and social well-being of mankind go hand in hand. Therefore our efforts in favor of ecological sustainability – and ecolinguistics – are inseparable from our critique of the capitalist and bureaucratic societies and ideologies." (Lindø 2000:11). Som det ses af citatet, mener Odense-skolen noget helt andet med begrebet økologi end den måde hvorpå det bruges i afhandlingen. Odenseskolens begrebsbrug læner sig op af en stærk normativ og kritisk tradition hvor teorien bruges som redskab til at skabe "en bedre verden". I afhandlingen bruges begrebet økologi som et synonym for en helhed og hvor enkelte elementer ikke kan ses som isoleret men i sammenhæng med andre elementer i det nære miljø. Økologi har dermed intet med natur at gøre i klassisk forstand.

³¹ Goodwin taler om *Symbiotic Gestures* (2003: 8) som er det fænomen hvor en social handling fremtræder som en helhed der udgør en afsluttet sekvens med betydning, men som netop kun fremtræder som sådan fordi mange små delelementer tilsammen har bevirket helheden. Det er derfor Goodwin taler om symbiosen; det er et uadskilleligt forhold mellem flere dele i en enhed; et samliv mellem forskellige "arter". Disse flere dele er kort sagt talens formater, kroppens bevægelser og det omgivende miljø.

sekvens (*action sequence*, (Streeck 2009b:162)). Når der i afhandlingen bliver refereret til sekvenser, trækkes der således på denne bredere forståelse af hvordan alle typer handlinger er relevante for forståelsen af en sekvens. Det knytter an til introduktionen af begrebet kommunikationshandlingen i næste afsnit som centralt analysebegreb.

For at forstå hvordan denne semiotiske økologi af handlingssekvenser kommer til udtryk gennem sociale kropslige handlinger, trækkes specifikt på Kendons teoriapparat. I modsætning til den eksisterende kropssprogsforskning der forsøger at udvikle faste kategorier og typologier for hvad bestemte kropslige handlinger betyder, fx at korslagte arme eller ben altid betyder distance og arrogance som fremført af fx Pease & Pease (2006) og i populærvidenskabelig litteratur (fx Kinsey 2008; Kuhnke 2009; Navarro & Karlins 2008; Newberry 2009), slår Kendon fast:

”Given the nature of gesture as a form of human expression, we cannot establish permanent categories that represent essentially different forms of expressive behaviour.” (2005:107)

At tilgå de kropslige handlinger som stærkt kontekst-sensitive er som at tilgå ytringers betydning som kontekst-sensitive og sekventielt betydningsfulde – jf. også Streeck (1993; 2009b; 2009a; 1996; 2010b; 2005). Kendon har således udviklet et lingvistisk inspireret teoriapparat der er praktisk anvendeligt og videnskabsteoretisk konsistent med den fremskrevne multimodale semiotiske teori (se fx Kendon 1988; 1997).

Kendon (2005:111ff)³² taler om en gestus-enhed (*gesture unit*). Det er kropsbevægelsen fra dens udgangspunkt (*home position*), over handlingen og (måske) tilbage til dens udgangspunkt. En sådan kropslig kommunikationshandling består af delbevægelser hvor der først er en forberedelse (*preparation*), så et anslag (*stroke*) hvor fx hånden er i den ønskede position i forhold til sit formål. Hvis det fx er at illustrere noget der bliver sagt, vil anslaget i håndbevægelsen typisk sekventielt falde sammen med den sproglige ytring. Bagefter afsluttes (*recovery*) bevægelsen ved at vende tilbage til *home position* eller finde et andet leje. Forbliver hånden i den samme position som den var i under anslaget, er der tale om en postanslag-position (*post-stroke hold*). Forberedelsen og anslaget udgør en gestus-periode (*gesture phrase*), og der kan således være flere gestus-perioder inden for den samme gestus-enhed. En kompliceret kropshandling vil fx kræve flere gestus-perioder for at få betydningen frem inden for den samme gestus-enhed. På samme måde som turkonstruktionsenheder afsluttes ved et muligt overgangsrelevant sted, afsluttes også først den totale gestus-enhed ved afslutningen (*recovery*). Med dette teoretiske apparat bliver det således muligt at følge den sekventielle organisering af kommunikationshandlinger på både sprogligt og kropsligt plan simultant.

³² Andre taler også om lignende teoretiske begreber. Kendon introducerede selv flere af dem i *Some relationships between bodymotion and speech* (Kendon 1972), og McNeil (1992) og Kita et al. (1998) har også brugt disse og beslægtede begreber. Her holder jeg mig dog til Kendon (2005) der samler og skaber et konsistent begrebsapparat.

KAPITEL 6: Den analysestrategiske tilgang

Det empiriske grundlag og den teoretiske erkendelseshorisont smelter sammen i en bestemt analytisk opmærksomhed rettet mod mødedeltagernes kommunikerende handlinger i og omkring fremsættelsen og udviklingen af idéer. Kommunikationshandlingen er derfor et centralt analytisk begreb der bygger bro mellem empirien og de forskellige teoretiske positioner, idet begrebet insisterer på en situationel tilgang til det der sker her og nu. Begrebet og dets betydning som analyseredskab præsenteres i det følgende. Bagefter præsenteres de ontologiske og epistemologiske præmisser afhandlingens analyser hviler på, som en analytisk tredeling mellem modaliteterne: 1) tale, 2) krop, 3) ting. Endelig afsluttes med mere konkrete refleksioner over hvordan analyserne er opbygget.

6.1 Kommunikationshandlingen som analyseredskab

For at sammenfatte den adfærd der kommer til udtryk i den semiotiske økologi, bruges begrebet *kommunikationshandling* som samlet analysebegreb. Dette begreb dækker over og samler de væsentlige erkendelser fra de præsenterede teoretiske positioner i et konsistent blik:

Fra Etnometodologien: Deltageres kommunikationshandling er iagttagelige, accountede betydningsdannelser.

Fra CA: Deltageres kommunikationshandling er sekventielt organiseret.

Fra MCA: Deltageres kommunikationshandling udtrykker identiteter og medlemskab af forskellige kategorier.

Fra Situeret kognition: Deltageres kommunikationshandling skabes ikke blot i hovedet på folk men i det sociale fælles rum.

Fra Multimodalitet: Deltageres kommunikationshandling er betydning der skabes ved hjælp af forskellige modaliteter, fx tale, krop, genstande.

Begrebet kommunikationshandling er sammensat af de to ord: kommunikation og handling. Der findes en del forskellige definitioner af hvad kommunikation er.

Den klassiske kommunikationsdefinition og -teori er Shannon & Weavers (1949) transmissions-model der kortlægger forholdet mellem en afsender, et budskab, de forskellige mulige informationskanaler, en modtager og de forskellige afkodningsmekanismer der er i spil. Mange kommunikationsstudier hviler mere eller mindre eksplicit på præmisserne i denne model der bygger på en lineær struktur der metaforisk kan udtrykkes som det at en taler giver en injektion med en kanyle i en modtager (kanylemodellen) (Fiske 1990). Men hvad angår interpersonel kommunikation, er modellen for simpel³³. Her gælder det i stedet, som vist i de foregående

³³ Ralph Stacey (2007) diskuterer forskellen på forskellige kommunikationsmodeller som to grundlæggende idéhistoriske forskelligheder der udspringer af henholdsvis Kants og Hegels filosofi. I Staceys gengivelse bliver det til at Kants filosofi har emfase på det rationelt tænkende individ der isoleret skaber betydning, hvorimod Hegels filosofi har emfase på det dialektisk situerede individ der skaber betydning relationelt. Hans pointe er at hovedparten af den eksisterende organisationsforskning bygger videre på Kants individcentrerede tænkning, hvorimod Hegels model er den mest rigtige. Stacey har måske ret, men det er en noget spekulativ analyse, og hans måde at omsætte erkendelsen til analyse munder ud i tvivlsomme metoder.

diskussioner af multimodalitet at kommunikation som mening og forståelse skabes gennem en sekventiel organisering af deltagere i fællesskab. Der er tale om en samtidig *co-construction* af mening (Goodwin 1995), ikke om en adskilt informationsoverførsel. Kommunikation er dermed i sin grundlæggende definitive egenskab en intersubjektiv kategori.

Begrebet om kommunikationshandlinger er samtidig en begrebslig videreudvikling af Austins (1962) og Searles (1969) teorier om speech act³⁴. At bruge begrebet kommunikationshandling (*communicative action*) er dog ikke usædvanligt for den interaktionelle (CA-inspirerede) tradition. Se fx Enfield (2007) eller Streeck (2009b). Tilgangen har også visse lighedspunkter med Meys begreb *the pragmatic act* (Mey 2001:kap. 8).

Talehandlingsteorien har som primært ærinde at afdække de sociale handlingers strukturer. Det er en grundlæggende interesse i talens semantiske aspekter snarere end de syntaktiske og foregår således inden for den pragmatiske gren af sprogteorien (Levinson 1983). Den helt overordnede pointe er udtrykt i titlen på Austins hovedværk: *How to Do Things With Words* (1962). Tale er ikke bare overførsel af information som fx i Shannon-Weaver-modellen, men en forandrende og dermed handlende aktivitet. Af en simpel konstaterende *lokutionær* ytring hvor en taler fremsiger en meningsfuld sætning, kan der være et *illokutionært* implicit element som har den hensigt at man ønsker noget af lytteren, og hvis han handler på denne hensigt, har ytringen haft en *perlokutionær* effekt, dvs. at ytringen har en konkret virkning på modtageren, og den ønskede handling udføres. Man gør således en forskel gennem det man siger, og udfører dermed en social handling. Talehandlingsteorien bidrager dermed med et interessant handlingsbegreb der kan overføres som en grundlæggende forståelse af at man ved ytringer handler.

Men talehandlingsteorien er ikke tilstrækkelig nuanceret i en empirisk analyse. Problemet er at de klassifikationer Searle prøver at udvikle, kun svagt kan lade sig gøre ved at forholde sig til konstruerede og idealiserede ytringer udført af et enkelt individ. Så snart klassifikationerne skal tilpasses autentisk interaktion, falder projektet sammen³⁵. Talehandlingsteorien er således teoretisk interessant for sit handlingsbegreb, men metodisk uinteressant for sin abstraktion. At kaste en flaske mod et skib når det ”døbes” mens skibet får sit navn udråbt, er en *talehandling*. Men det er også i lige så høj grad en kropslig og materiel handling. Og handlinger der efterlader sig spor via alskens samtidige semiotiske ressourcer (armen der svinger, skibet der rammes, munden der råber). Disse er meningsfulde begivenheder og handlinger der kommunikerer. Derfor er det ikke tilstrækkeligt at

I den del af organisationsteorien der også gør op med den forsimplede kanylemodel, taler man i stedet om CCO: ”Communicative Constitution of Organization” – hvor pointen altså er at kommunikation er altomfattende og dermed konstituerende for social handling (May & Mumby 2004; Mumby 2005; Kuhn & Jackson 2008; Cooren et al. 2011). Her er tale om en paraplymodel hvor mange positioner kan inkluderes. Pointen er at organisationer er konstitueret gennem kommunikation. Hvordan vises ikke gennem minutøse studier, og positionen forbliver ukonkret og abstrakt.

³⁴ Habermas udvikler i sin *Theorie des kommunikativen Handelns* (1981) en vinkel på hvad kommunikationshandlinger vil sige, netop med udgangspunkt i talehandlingsteorien. Men hans teoriudvikling forbliver ikke blot så abstrakt i analytisk øjemed som Austins/Searles teori, men udfoldes tillige i en makrostrukturel stærkt normativ sammenhæng der mangler forståelse for beskrivelsen af detaljer i interaktionen. Han forklarer hvordan de deskriptive illukotionære talehandlinger er originale og kan tjene som ideal for en kommunikativ diskurs. Som normativt ideal er positionen ikke uinteressant, men de problemer der eksisterer hos Austin/Searle bliver reproduceret hos Habermas, og det gør således positionen uanvendelig. Så selv om der med begrebet kommunikationshandlinger er nogle overlap med Habermas *grand theory*, er der dog ikke en nævneværdig kobling her.

³⁵ Et godt eksempel er ordrer stillet som spørgsmål. Fx sætningen: ”Vil du tie stille?”. Læst isoleret som en ytring er den designet som et interrogativ. Set i en kontekst kan det dog vise sig at sætningen er en ordre til et højrøstet barn. Talehandlingen er således reelt set ikke et spørgsmål men en ordre. Det viser at den bredere kontekst må inddrages for at skabe forståelse.

tale om talehandlinger ud fra en idealiseret model, men nødvendigt at fokusere på en semiotik af kommunikationshandlinger ud fra den betydning disse har i praksis in situ.

Samlet set giver det derfor god mening at tale om kommunikationshandlinger. En kommunikationshandling er social og situeret, og det er mindre relevant når formålet er at begribe interaktionen, at beskæftige sig med universalpragmatik, talehandlinger, syntaks, semantik eller nogen anden form for teoretisk for forståelse. Det handler i stedet om at prøve at beskrive det der sker, ud fra spørgsmålet *Why that now?* (Schegloff & Sacks 1973). Herunder følger de ontologiske og epistemologiske implikationer af denne position.

6.2 Afhandlingens ontologi

Det interessante for afhandlingens ontologi er hvad deltagerne gør. Ikke hvad de siger de gør, eller hvad der officielt ligner gyldige forklaringer, eller hvordan mening retrospektivt konstrueres via fx interview, men hvordan idéudviklingen gøres in situ. Efter Sacks beskrivelse af at identitet ikke er noget der *er*, men noget der *gøres*: "Doing being ordinary" (Sacks 1994), har der etableret sig en sprogbrug i etnometodologien hvor det altafgørende er at fastholde hvordan deltagernes metoder til at håndtere og skabe deres tilværelse ikke kan afgøres af hvilket teoretisk blik de bliver mødt med. Deres handlinger og lokale ontologier og epistemologier kan skifte fra øjeblik til øjeblik, og et fastlåst teoretisk blik vil kun hæmme en adækvat beskrivelse. Når der i det følgende bliver grundlagt et ontologisk og epistemologisk fundament, bør det således tages ad notam at fundamentet ikke sætter rammer for deltageres mulige handlinger, men derimod muliggør forståelse af deltageres diversitet og mulige inkonsistente handlinger. Afhandlingens *point of view* er således et der følger deltagernes *point of view*. Det er ikke et afklaret konceptuelt lukket point of view, men dog stadig et bestemt afklaret ståsted. I det følgende vil der derfor heller ikke blive diskuteret en generel ontologi der strækker sig over hele værensspørgsmålet fra naturvidenskabelige fakta til flygtige sanseoplevelser. Hvad der derimod er nødvendigt for projektet, er at pege på den sociale verdens ontologi som den kan beskrives på tværs af deltageres arbitrære handlinger.

Udgangspunktet i afhandlingen er at det er muligt at opnå en form for objektiv viden om verden. Radikal konstruktivisme og skepticisme er ikke interessant for dette projekt. Løber man hovedet mod en mur, slår man sig. Det er et faktum. Og således findes der mange fakta der ikke er sociale konstruktioner. Men deltageres forståelse af fx hovedpine kan være socialt konstrueret som en smerte der fx i en dansk kontekst berettiger/nødvendiggør kontakt med læge, sygemelding fra arbejde, pylren fra nærmeste etc.³⁶.

Ontologisk set antages således en erkendelse af tingenes væren. Og ikke kun de naturvidenskabelige materialiteter, men også de sociale materialiteter. Som man kan slå sig på at løbe ind i et træ i skoven, kan man også slå sig på at løbe ind i fænomener som samfundsskabte værdier og normer. Normerne og de samfundsmæssige strukturer er sociale konstruktioner i en aldrig afsluttet dialektisk strukturationsproces, men eksisterer som virkelige sociale fakta. Dette kan videnskabsteoretisk siges at være en moderat realistisk position. Eller en postpositivistisk filosofi (Sealey 2007) der betoner muligheden for at observere de objektive strukturer som de skabes via aktivt handlende aktører i relationer. Positionen skal ikke forveksles med essentialisme eller naiv realisme og slet ikke med epistemologisk realisme, men skal netop forstås som en ontologisk

³⁶ I en anden kulturkreds eller i en anden tid ville samme situation måske ikke have medført andet end et skuldertræk. Dermed viser det sig ikke at begivenheden er en social konstruktion, men at behandlingen og orienteringen mod begivenheden er konstrueret socialt.

postulering af at verden faktisk findes og er mulig at opnå erkendelse af, og faktisk også en adækvat beskrivelse af (jf. Bhaskar 1975; Corson 1997).

Det er muligt at afdække fænomener gennem en analyse af hvordan de aktuelt optræder lige nu og her. Genstande kan være statiske i størrelse og form, mens sociale strukturer som fx normer og praksisformer er langt mere dynamiske, som Merleau-Ponty viser (2002:348). Og deres substans er sværere at tale om. Her må man i stedet tale om en dynamisk ontologi, altså at den sociale verden er reel, men foranderlig. Man kan slå sig på normer og strukturer, men de kan forandres. På den måde er der et forskudt forhold mellem den fysiske verdens ontologi og den sociale verdens ontologi hvor hvert felt har sin egen indre omfangslogik. Konsekvensen er at det ikke er muligt at trække en *direkte* linje fra et niveau til et andet.

Deduktionen forudsætter ukritisk en række præmisser, og induktionen slutter fejlagtigt fra det iagttagede til det egentlige (Sørensen 2010). Det betyder et opgør med både en induktiv slutning fra den faktiske verden til lovmæssigheder i den reale verden, og med en deduktiv slutning fra lovmæssigheder i den reale verden til fænomener i den faktiske verden. Det betyder samtidig at den eneste tilbageværende interessante slutningsform er den abduktive. Vejen mellem den naive realisme og den radikale konstruktivisme er antagelsen af en konstrueret og objektivt eksisterende social verden det er muligt at sige noget tilnærmet sandt om indtil ny viden i en aldrig afsluttet abduktiv dialektisk proces peger på nye sandheder (Peirce 1998; Svennevig 2001b).

Det interessante er ikke spørgsmålet om hvordan væren er konstitueret i sig selv, men derimod om hvordan væren optræder og fungerer i konkrete sociale situationer hvor mennesker interagerer. Dermed sættes parentes om en *reductio ad absurdum* cirkel hvor man søger efter noget endnu mere grundlæggende omme bagved. Hos Schutz bliver denne erkendelsesrække til begrebet om den ”naturlige indstillings epoché” (1962:229): det er nødvendigt at suspendere eller sætte parentes om tvivlen og forholde sig til fænomenet som det optræder *für mich*. På den måde peger ontologien frem mod epistemologien. Mange af de spørgsmål der inden for en ekstrem realisme bliver besvaret på ontologisk niveau, bliver ud fra denne moderate realisme forskudt til epistemologiske spørgsmål og en grundlæggende pragmatisk position. For hvad væren *er*, kommer i højere grad til at afhænge af hvad vi kan *vide* om hvad væren er.

6.3 Afhandlingens epistemologi

Den moderate realistiske ontologi har som konsekvens at man må gå til sagen selv som den *foreligger*. Sagen selv er helt konkret interaktion mellem mødedeltagere in situ. Om end analyseenheden som forskningsobjekt selvfølgelig også er et socialt konstrukt (jf. Deetz 1996). Hvordan der genereres viden om denne genstand, afhænger af hvordan det grundlæggende epistemologiske spørgsmål besvares. Det er blevet fremlagt hvordan interaktion er multimodalt opnået gennem relevantgørelse af forskellige semiotiske systemer, og hvordan handling ofte optræder som en kontekstuel betinget orkestrering af fx en bestemt ytring, en bestemt pegning på en bestemt genstand i et bestemt materielt miljø som en samlet lokal kontekstuel konfiguration. Der findes mange forskellige modaliteter, men i afhandlingen fokuseres på tre kategorier: tale, krop, genstande. Hver kategori kan siges at indeholde underkategorier af modaliteter. Intonations-systemet kan fx ses som et selvstændigt tegnsystem. Udgangspunktet er at en social handling typisk vil optræde som en semiotisk økologi af forskellige modaliteter. Men da de multimodale kommunikationshandlinger har forskellige semiotiske rettigheder: sprogets status, kroppens status og tingenes status, giver det epistemologisk mening at behandle disse modaliteter som en tredeling.

Hvad vi kan vide om verden, går ikke objektivt igennem disse tre distinkte tegnsystemer. Andre beslægtede og underkategoriale systemer kan beskrives som elementer i en større epistemologi. Den første epistemologiske præmis der opereres ud fra i afhandlingen, er *at* erkendelse opnås gennem fortolkerens fortolkning af et objekts tegn. Den næste præmis er at der er potentielt uendelige mulige fortolkninger af mulige tegn i mulige forskellige kategorisystemer, hvilket gør en specifik kategorial tredeling kursorisk. Af pragmatiske årsager vælges imidlertid et fokus på sondringen mellem sproget, kroppen og tingene som overkategorier hvorigennem viden om verden skabes (jf. Streeck, Goodwin, LeBaron, 2011). Den følgende afdækning af disse tre modaliteter vil således vise hvordan de multimodale analyser er videnskabsteoretisk konsistente.

6.3.1 Hvad er sprogets status?

Sprogets grænser er ikke verdens grænser ontologisk set. Sproget er ikke en direkte repræsentation af verden, men sproget er heller ikke fuldstændigt løsrevet fra verden. Sproget er i verden, men verden er mere end sproget. Som en analytisk afgrænsning bliver der i det følgende arbejdet med spørgsmålet om hvorledes sproget konstituerer verdensopfattelserne (ikke at forstå med verden per se). Udgangspunktet er den senere Wittgensteins sprogfilosofiske pragmatisme. At Wittgenstein er en væsentlig inspirationskilde for en etnometodologiske, CA- og MCA-inspireret position, slår fx David Silverman fast (2007:34).

Udgangspunktet er at fænomener er konstitueret inden for sprogets grænser. Specht (1969) gør her opmærksom på at begrebet *konstitueret* er væsensforskelligt fra begrebet *konstrueret*. Det centrale er ikke at sproget konstruerer verden, men at sproget konstituerer hvordan verden opleves. Ordenes betydning og sætningernes mening er at finde i den brug man gør af dem: ”Et ords betydning er dets brug i sproget” (Wittgenstein 1953:no. 43). Wittgensteins intention er at gøre opmærksom på det faktum at menneskers sproglige handlinger spiller en afgørende rolle i opbygningen af klasser, kategorier og forståelser, dvs. i organiseringen af fænomener i systematiserede sammenhænge.

Sproget er dermed ikke en repræsentation af virkeligheden – det der også kaldes *ekstensionalisttesen*, eller med Wittgensteins terminologi for *afbildningsteorien* – men heller ikke en konstruktion af virkeligheden. Sproget konstituerer derimod rammerne inden for lokale sprogspil, hvor betydning opbygges og antager virkelighed. Pointen er at menneskene, handlingerne, tingene findes, men fortolkes og tilskrives mening i lokale sprogspil (Wittgenstein 1953:no. 7).

Dette er også, som Garfinkel og Sacks (1970) beskriver, et opgør med *indexical phenomena* der tages bogstaveligt. De indeksikale fænomener er hvad der også mere ”mundret” kaldes for *deictic* udtryk (Levinson 1983). Det vil sige udtryk som ”her”, ”der”, ”det”, ”ham”, ”hende”, ”den” etc.; altså kort sagt ord der henviser til noget³⁷. Det interessante er ikke hvorvidt et ord repræsenterer en genstand, men hvordan kommunikationshandlingen modtages og behandles interaktionelt. Den reflekterende samtaledeltager forholder sig aktivt fortolkende til den konkrete brug af sproget som det udfolder sig. Den epistemologiske forståelse af sproget er dermed kort sagt funderet i en forståelse af dets pragmatiske funktion.

³⁷ Som kommunikationshandlinger i en social situation er de meget ofte forbundet med kropsbevægelser (Hindmarsh & Heath 2000).

6.3.2 Hvad er kroppens status?

Det epistemologiske spørgsmål om hvad man kan vide om den sociale verden som den udfolder sig, går i høj grad gennem en orientering mod de konkret handlende kroppe. Netop fordi det enkelte menneske forstår og handler gennem sin kropslige tilstedeværelse. Her er det interessant at trække på Maurice Merleau-Pontys *Phénoménologie de la perception* (*Phenomenology of perception* (2002)). Som fænomenolog står Merleau-Ponty³⁸ i tæt relation til afhandlingens fænomenologiske orientering som den kommer til udtryk i etnometodologien. Som Streeck (2009a:6) også bemærker: "The perspective on gesture is informed by the work of phenomenological philosophers".

Kroppens fænomenologi handler dybest set om at grundlægge perceptionen af verden i mere end blot den kognitive orientering mod socialiteten. Fokus forskydes, og kroppen som a priori oplever sættes i centrum. Kroppen forstås som en betingelse for oplevelsen af selv og fænomener. Ikke blot gennem den visuelle perception, men i høj grad gennem den taktile perception. Den kropslige berøring og føling med den stoflige verden (bordet, stolen, papiret, pennen, computeren, tøjet, kollegaerne, kaffekoppen etc.), informerer deltageren som en aktiv ressource i den semiotiske økologi. Den hverdagslivserfaring mennesker har, peger på at viljen og perceptionen sidder i handlingen. Kroppen er helt fremme ved virkeligheden, hvorimod sproget "blot" er sekundært (Merleau-Ponty 2002:214). Livsverdenen forskydes ligeledes fra at være hvad jeg tænker, til hvad jeg lever igennem: "The world is not what I think, but what I live through" (Merleau-Ponty 2002:xviii).

Her ses en drejning væk fra repræsentationstankegangens syn på erkendelse som en passiv proces hvor man tænker om verden, over mod et syn hvor vi erkender verden gennem kropslige handlinger. Man kan ud af Merleau-Pontys fænomenologi læse en kropsorienteret ontologi hvor kroppen og erkendelsen er sammensmeltet. For at forstå handlende aktører, deltagere ved idéudviklingsmøder, er det derfor også nødvendigt at forstå hvordan de handler og reagerer direkte i verden via deres kropslige tilstedeværelse. Den centrale pointe er at deltagernes kroppe ikke bare er objekter og medier for talte budskaber, men i sig selv udgør et væsentlig grundlag for erkendelse og kommunikation (Merleau-Ponty 2002:215).

Kroppen er et element i en social verden og ikke bare i en fysisk eller biologisk forståelse (jf. Johnson 2007). Kroppen gør det muligt at foretage "embodied" og "embedded" handlinger. Kroppen og dens vaner og måder at være i verden på er formet gennem komplekse interaktionsmønstre der, for så vidt de foregår i en social verden, implicerer kommunikation. Kroppen kommunikerer ganske enkelt; dens blotte tilstedeværelse er et spørgsmål om at blive inkluderet. På den måde besvares det epistemologiske spørgsmål ved at pege på at hvad deltagerne (og jeg som iagttager) kan vide om den sociale interaktion, går gennem den måde kroppene er indstillet over for hinanden og genstande på.

6.3.3 Hvad er tingenes status?

Tingene har ligeledes deres eget tegnsystem der giver mening alt efter den brug de indgår i. Ting har indbyggede potentialer for forskellige typer brug; dets *affordances* (Gibson 1977). En affordance er kvaliteten ved en ting (en genstand, et objekt, rummet) med forskellige muligheder og

³⁸ Merleau-Ponty er ikke fremmed over for begrebsbruken i semiotikken, idet han senere udgiver værket *Signs* (Merleau-Ponty 1964).

begrænsninger for dets brug. Men tingene er ikke blot sociale konstruktioner, som det også er blevet pointeret før. Tingene har deres egne objektive karakteristika uafhængigt af den perception deltagerne møder tingen med.

Når man forfølger handling, viser det sig at det mest relevante fænomen fx er billardkuglens bevægelse hen over billardbordet. I et øjeblik går kuglen fra at være en tavs *intermediaries*, en simpel aktant, til at være en levende *mediator*, en kompleks aktør (Latour 2005). Under idéudviklingsmøder findes rummets fire vægge, borde, stole, deltagernes tøj, deres genstande som papir, kuglepenne, Post-it, computere, whiteboard, projektorer, mad, kaffekopper, vandflasker etc. Disse materielle genstande kan antage fuld agentskab (*agence*) for så vidt de gør en forskel.

Et simpelt eksempel: Hvis man slår sig med en hammer over fingeren, så hopper man en gang og beklager sig over smerten. Hammeren har gjort en forskel. Tingene har således ontologisk status som *deltagere* i situationen. De gør en forskel som menneskelige deltagere gør en forskel via deres handlinger. Imidlertid er det vigtigt ikke at vende tingene på hovedet og tilskrive genstande aktørskab *i sig selv*. Ingen hammer kan af sig selv gøre en forskel. Tingenes status er dermed betinget af menneskers orientering mod tingene som situerede genstande for handlinger (Suchman 2007).

Ting kan gøre alle mulige ting i den udstrækning menneskelige deltagere orienterer sig mod tingene og dermed giver dem relevans. Men det er vigtigt at slå fast at der ikke findes en symmetri mellem mennesker og ting. Et menneske har altid alle steder ontologisk status af at være en virkelig aktør. En ting har kun ontologisk status af at være en virkelig aktør i den udstrækning deltagerne orienterer sig mod dem gennem brug, blik, reference, italesættelse etc. I korthed er tingenes status dermed flydende i den forstand at de altid findes som tavse fænomener, men viser sig som fuldt udviklede aktører i momenter.

6.4 Sproget, Kroppen, Tingene

Som beskrevet er kategorierne *sproget*, *kroppen* og *tingene* ikke ontologiske substanser, men metodiske konstruktioner der gør det muligt at beskrive og skabe forståelse for idéudviklingsmødets strøm af begivenheder. Verden er ikke konstitueret i en tredeling, men kan systematisk begribes ud fra en tredeling. Hvad deltagere kan vide om verden, går gennem det signifikante tegns betydningstilskrivning, og der antages ikke her at være en hierarkisk relation mellem tegnsystemerne. Tingene, kroppen og sproget er elementer i en egalitær epistemologi hvor hver enkelt situerede handling rummer sin egen indre mening, og hvor forskellige tegn med forskellig styrke orkestrerer hinanden i en samlet handlingspakke. De tre modaliteter der er blevet præsenteret som grundlæggende epistemologiske kategorier, har således metodologiske implikationer for det analysestrategiske arbejde. De tre modaliteter kan ses som tre forskellige dimensioner der må tildeles analytisk opmærksomhed i den udstrækning deltagerne orienterer sig mod dem.

Analyserne, der følger herunder, angriber genstanden ud fra den her beskrevne semiotiske kompleksitet. Men hvor det første underspørgsmål udfoldes som en analyse af den samlede betydningsdannelse i relation til trepartsstrukturen, er det andet underspørgsmål mere direkte orienteret mod de forskellige semiotiske ressourcers funktion som direkte part i idéfremsættelsen og udviklingen. Betydningen af de forskellige tegnsystemer anses således at være konstant, men i det analytiske arbejde er beskrivelsen af den semiotiske økologi varierende.

Del 3: Idéudvikling via disaffiliering

Afhandlingens datakorpus er rig på eksempler hvor deltagere skaber idéer på trods af en disaffilierende præference-organisering. Her viser sig at eksistere følgende struktur: efter en idé er blevet fremsat, kritiseres den. Denne kritik håndteres efterfølgende på en måde der gør en fortsat udvikling af idéen mulig. Det vil her blive undersøgt hvordan denne sociale skabelse af idéen gennem kritik foregår i praksis. Kreative procesmodeller (fx Osborn, 1953; Tuckman, 1965; De Bono, 1985; Amabile, 1988; Woodman, Sawyer, & Griffin, 1993) fremfører ellers at en idéudviklingsproces ikke må indeholde kritiske elementer i den første fase, da det vil terminere samtalen og dermed udviklingen af idéerne. I det lys vil analyserne derfor forsøge at besvare spørgsmålet: *Hvordan skabes idéer når deltagerne orienterer sig disaffilierende mod hinanden?*

I de møder der udgør det empiriske grundlag i afhandlingen, taler deltagerne ikke ud fra en bestemt faciliteret struktur eller kreativ model. Et møde indeholdt en overordnet facilitering af hvilke elementer deltagerne skulle foreholde sig til under mødet i en processuel kronologisk struktur (1. møde i org. B.), men ikke som et styringsredskab på mikroniveau med anvisninger af hvilken type respons (kritisk eller ukritisk) der er passende. Resten af møderne bestod af nogle punkter i en løs dagsorden som deltagerne skulle forholde sig til og idéudvikle på.

Ingen af møderne bestod altså af faciliteret mikrostyring af interaktionen som man kender det fra fx Osborns brainstormingsteori (1953) eller De Bonos (1985) modeller eller nyere faciliteringsteori (McFadzean 2002; Kolb & Rothwell 2002; Frey 2006). Modeller der typisk foreskriver at alle på det kommunikative niveau først skal befinde sig på det idéfremsættende stadie og bagefter på det idévurderende stadie for at kunne udvikle nye gode idéer. Men på trods af deltagernes ikke-mikrostrukturerede processer udviklede de alligevel idéer og løsninger på problemer. Det ligger uden for afhandlingens metode at vurdere hvorvidt idéerne og løsningerne på de opstillede problemer var succesfulde, men det er muligt at fremanalysere hvordan idéudviklingen ikke afbrydes af en disaffilierende responsstruktur, som ellers antaget i de normative anvisninger for effektiv idéudvikling (James, Clark & Cropanzano 1999; Austin 2009). Det er muligt via en detaljeret analyse af deltagernes multimodale og multifacetterede meningskonstruktioner. Det indsamlede og analyserede datamateriale gør det her relevant at fremføre følgende argumenter der skal udfoldes gennem kapitlerne:

1. Kritik som respons på en fremsat idé er et frekvent fænomen.
2. Kritik optræder som in medias res i en trepartstruktur³⁹ mellem først idéfremsættelse og bagefter kritikhåndtering.
3. Trepartstrukturen udrettes via forskellige formater og bygger på en præferenceorganisering hvor hver handling producerer en slot for respons.
4. Men fordi responsen ikke er prædefineret til at være præfereret, benytter deltagerne sig af (hovedsageligt) kropsligt udrettede ansigtsbevarende etnometoder for at undgå ansigtstab.
5. Dermed produceres og reproduceres institutionelle normer for hvordan skabelsen af idéer kan foregå på trods af kritikken som disaffilerende handling.

Denne komplekse argumentationsrække fremkalder også en kompleks disposition for kapitlet:

Først en analyse af hovedeksempel 1 hvor det meste af argumentationsrækken fremanalyseres. Herefter en analyse af hovedeksempel 2 der viser hvordan hovedeksempel 1 ikke er en undtagelse, men repræsenterer en regelmæssig orden under idéudviklingsmøder. Via eksemplet fremanalyseres således også det meste af argumentationsrækken. Så følger en kortfattet delkonklusion hvor de analytiske pointer diskuteres, og der lægges an til de næste afsnit med fokus på delpointer af den samlede argumentation om hvordan disaffilieringen skabes og håndteres. Derpå følger en analyse af hvordan deltagerens ansigter potentielt trues på de tre forskellige sekventielle positioner: idéfremsættelse, idékritik og kritikhåndtering.

Når kritik rettes mod en idé, kan det ses som udtryk for uenighed. Og ifølge Sacks (1987) er uenighed i samtaler generelt en dispræfereret aktivitet (*dispreferred activity*) deltagerne søger at minimere via forskellige turdesign (jf. også Clayman 2002; Stivers 2008; Emmertsen & Heinemann 2010; Kevae-Feldman & Robinson 2012). Det kan fx være forskellige former for sekventielle præer der nedgraderer uoverensstemmelsen (Schegloff 2007:28ff). Pomerantz pointerer på lignende vis at en typisk sekvens har et design hvor uenigheden kommer til udtryk, først gennem overensstemmelse for derefter umiddelbart at blive fulgt op af uoverensstemmelsen (Pomerantz 1984a). Goodwin & Goodwin (2000) viser også hvordan dispræfererede handlinger bliver minimeret gennem turdesign der blandt andet inkluderer forsinkelser og tøvelyde før produktion af uoverensstemmelsen, og præer der opbløder og afværger (*mitigate*) at den helt store uoverensstemmelse kommer til udtryk. De forskellige beskrivelser bekræfter det samme fænomen: at kritik registreres interaktionelt som en disaffilerende handling der ofte bliver håndteret ved hjælp af afværgende diskursmarkører hvis funktion er at sikre alles ansigt. Kapitlet vil nærmere fremanalysere hvordan det sker under idéudviklingsmøder ved at tage udgangspunkt i det der vil blive beskrevet som en trepartsstruktur.

Fremanalyseringen af en trepartsstruktur relaterer sig til Schegloffs beskrivelser af hvordan og hvornår interaktionelle reparationer forekommer. Schegloff skelner mellem positioner og ture. Turtagningssystemet (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974; Schegloff & Sacks 1973; Schegloff, Jefferson & Sacks 1977) består af taleres produktion af TCU'er på forskellige sekventielle tidspunkter; typisk som første, anden eller tredje ture. Men den lokale sekvens kan også siges at bestå af forskellige positioner der ikke på samme måde rigtigt følger turtagningens sekventialitet. Denne forskel gør Schegloff mest klart rede for i artiklen *Repair after Next tur* (1992). Den etablerede forståelse af reparationer er at anden-initieret reparation producerer en slot for reparation

³⁹ Med trepartstruktur menes her forekomsten af de tre sekventielle positioner 1) idéfremsættelse, 2) idékritik og 3) kritikhåndtering og ikke forekomsten af tre forskellige turjobs i en enkelt turkonstruktionsenhed som 1) relationen til en forudgående tur, 2) projektet for selve turen og 3) relationen til efterfølgende tur.

i tredje-turen (jf. Schegloff, Jefferson & Sacks 1977; Schegloff 1997). Men Schegloff gør opmærksom på dels at anden-initieret reparationer ikke altid direkte er en respons på "the trouble-source turn", men kan forekomme senere i turen (Schegloff 2000b), og dels at reparationen ofte men ikke nødvendigvis følger i tredje-turen (*third turn*), men i tredje-positionen (*third position*) (Schegloff 1992). Den begrebslige forskel repræsenterer en praktisk forskel, for en reparation foretaget i en tredje-position kan således udføres i en senere tur, og strukturen er således ikke nødvendigvis en turparkonstruktion⁴⁰. At tale om positioner i stedet for kun ture gør det således muligt at iagttage samtaleens sekventialitet ud fra det der adresseres, nemlig idéen, dens kritik og dens håndtering som tre forskellige positioner der ikke nødvendigvis ligger som tre distinkte første, anden og tredje ture. I afhandlingens sættes begrebet *position* synonymt med begrebet *part*, hvorfor beskrivelsen af trepartsstrukturen for så vidt er en beskrivelse af en trepositionersstruktur.

⁴⁰ For nylig er udkommet en artikel der argumenterer for at det også giver mening på turtagnings-niveau at operere med en trepartstruktur i stedet for en turpar, se Kevoe-Feldman & Robinson (2012). Se i øvrigt også Mehans (1979) beskrivelse af QAE-sekvenser og Heritages (1984a) analyser af spørgsmål-svar-sekvenser; begge opererer med mulige trepartstrukturer på tur-niveau. For en lignende diskussion og påvisning af tre på hinanden følgende positioner der udretter forskellige ting, se Nielsens (2002) analyser af tv-debatter hvor det påpeges hvordan der først fremsættes et synspunkt, dernæst opponeres mod synspunktet og endelig forsvares synspunktet. I afhandlingen er ikke medtaget afslutnings-positioner, men som Wagner viser i analyser af forhandlinger, består de typisk af "... four elements: the *proposal*, the indication of *misalignment*, the *agreement work*, and the *final agreement*." (1995:27).

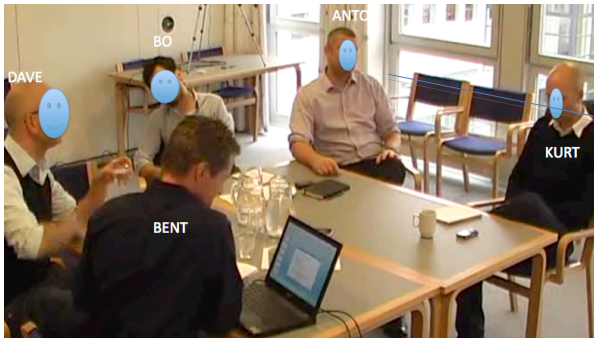
KAPITEL 7: Analyse af hovedeksempel 1⁴¹

Trepartsstrukturen er blevet fremanalyseret gennem gentagende datarun i afhandlingens datakorpus. Strukturen har vist sig at være et robust fænomen der sjældent falder som præcist en første, anden og tredje taletur, men derimod udfoldes over flere ture som tre distinkte positioner der skaber fremdrift i interaktionen. I det følgende præsenteres et eksempel fra afhandlingens datakorpus. Eksemplet er fra organisation A hvor en gruppe regelmæssigt mødes for at udvikle nye idéer til deres interne kommunikationsstrategi. I eksemplet foreslår Anton (kommunikationsdirektør) at de skal sætte målbare succeskriterier for deres arbejde. Dette forslag bliver mødt med kritik og bagefter kritikhåndtering.

⁴¹ Eksemplet blev præsenteret på den ugentlige antropologisk/sociologiske workshop i Center for Language, Interaction and Culture (CLIC) hvor værdifulde kommentarer fra blandt andet Charles Goodwin, Elinor Ochs og Sandro Duranti førte til forbedring af analysen.

(02) (We just like kind'a picking a number ...)

1. møde, organisation A (1a 29.28 / 2a 29.10))

Anton kigger rundt på de andre.

01 Anton: i↓ have a:: sugestion
>ive mean øh'a question< (.)
so: (.)

Anton kigger ud ad vinduet.

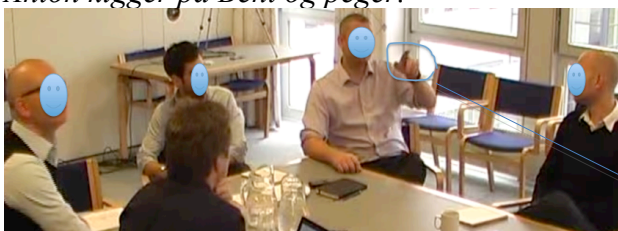
02 now we have the su:rve↓ys: and
we have another survey coming
up

Anton kigger på Bent og peger.

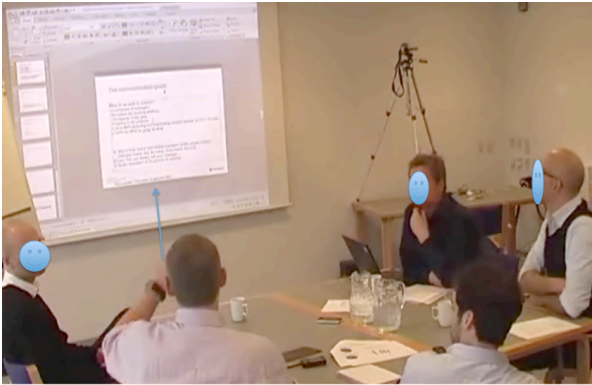
03 i guess (.) after the next
manager ((packetsfrom))=

04 Bent: yeah yeah

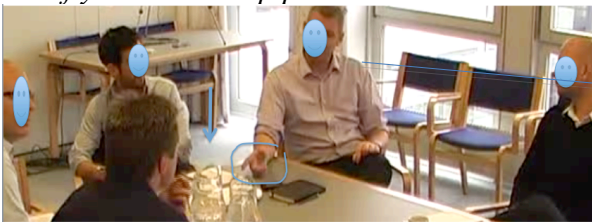

Anton peger på lærredet hvor computeren projicerer noter taget af Bent.

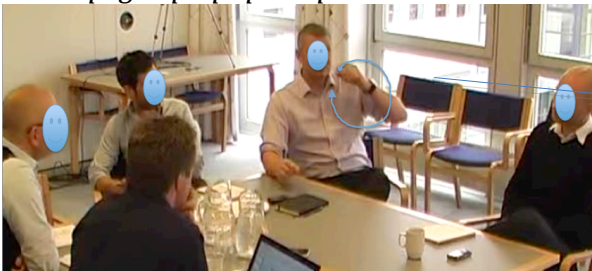
05 Anton: = .h should we eh have
ieh ehh a goal

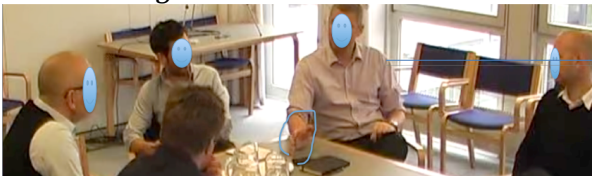
*Anton peger på lærred (set fra modsat vinkel),
Eric flytter sit blik op på lærredet.*

Anton peger på papiret på bordet.

Anton bevæger hånden rundt i en cirkel.

Anton markerer med håndkanten i bordet.

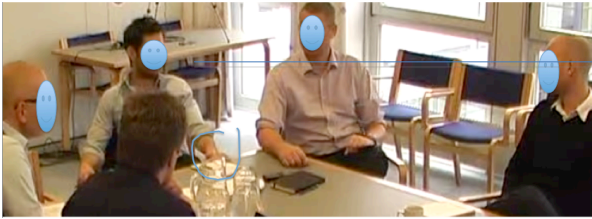
*Anton løfter hånden op i afstand fra bordet,
med øjenkontakt med Bent.*

06 fo::r the level of awareness?
(.)

07 after this ne:xt e cycle (.)

08 that we increase or decrease
the level of (.) not
understanding

09 or being aware to: ↑fifteen
percent .h

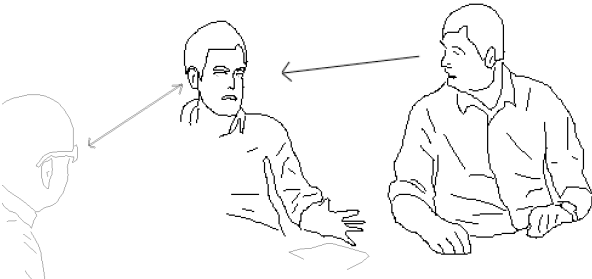
10 Bo: woa

Bo lægger hånden på bordet ved papiret, og de andre kigger på ham.

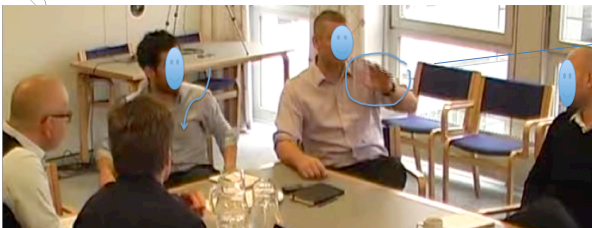

11 (1.6)

Bo slår armene ud og kigger flygtigt på Eric.

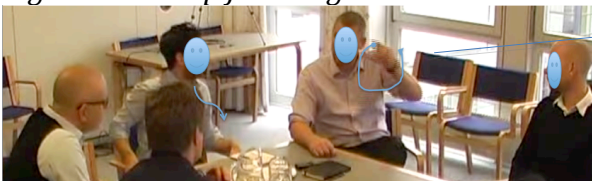

12 Anton: .h ↑this is not
[the allstaff meeting]=
13 Bo [°ive mean°]
14 Bent: [no no]

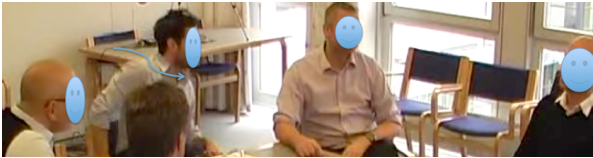
Bo rykker sig let frem i sædet, og Anton tager hånden op foran sig.

15 Anton: =thats the
cy[:cle]
16 Bent: [yeah]
17 Dave: [yeah]
18 Eric: [hm]

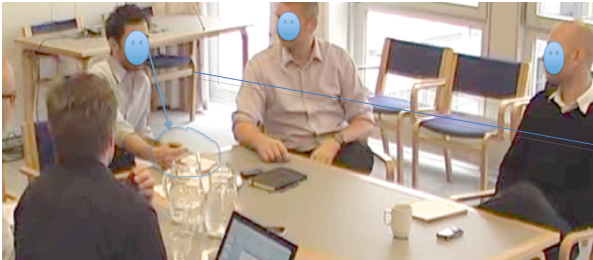
Anton bevæger hånden rundt i en cirkel, og Bo drejer sig mod Anton.

19 (0.9)

Bo rejser sig halvt i stolen og vender sig mod Anton.

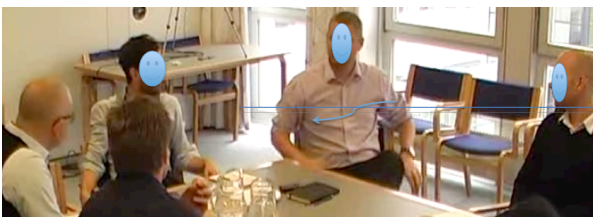
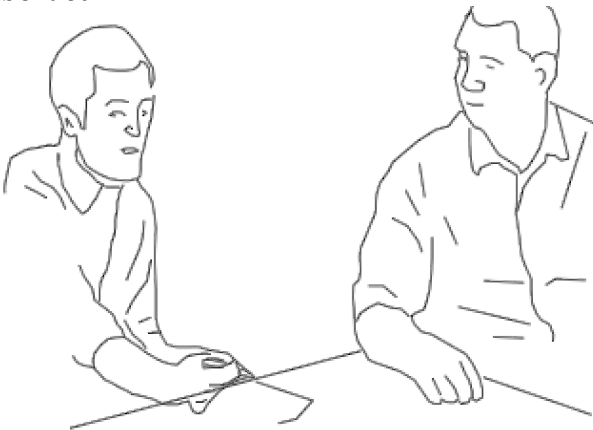

20 Bo: >i don't
[know<=]

21 Bent:[whats whats the number]

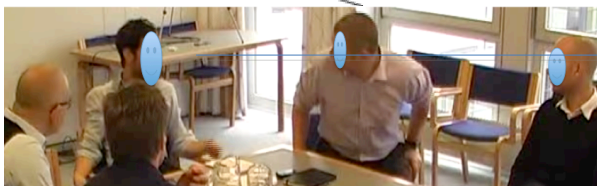
22 Bo: =WE: WE HAVE we have
the eh↓mm. (.) the ve the
keypoints

Bo peger med kuglepennen på papiret på bordet.

23 whe whee comming up with our
keypoints right now >to say

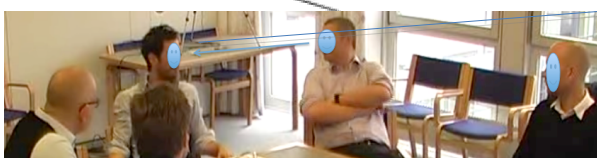
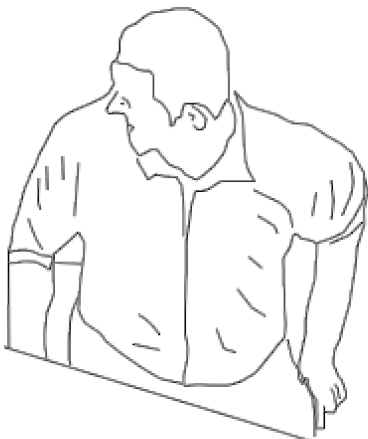
Anton flytter hånden til stolen og rykker sig lidt mod Bo.

Anton rykker sig yderligere i stolen vendt mod Bo.

24 that we wanner< .h
increase them

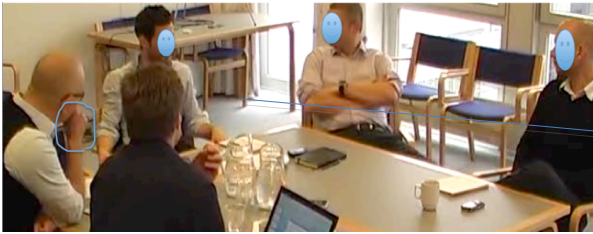
25 Eric: °yeah°

Anton læner sig tilbage med armene over kors.

26 Bo: by fifteen percent

Eric tager hånden til munden.

27 we can sa:y that but (.) eh
(0.5)
28 °we just kinda like eh° (.)
>[picking a number]<.

Bo peger på papiret på bordet.

29 .h ↑if if we

Bent peger mod Bo og Anton.

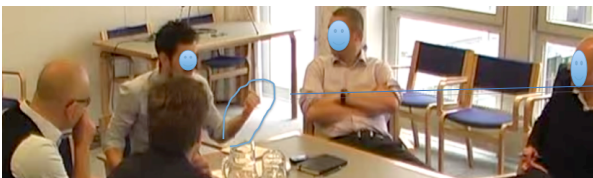
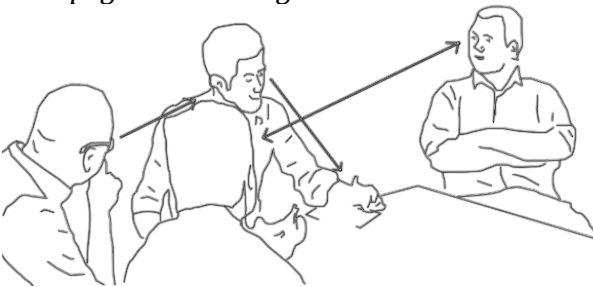
30 [DECIDÉ WE WANNER STRE=

31 Bent: [hemsrk]

32 Bo: =[SS [these things]↓=]

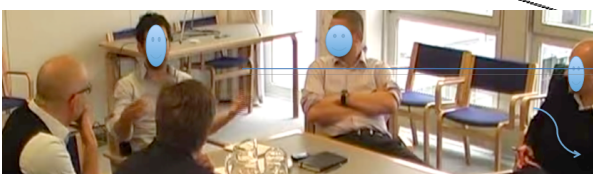
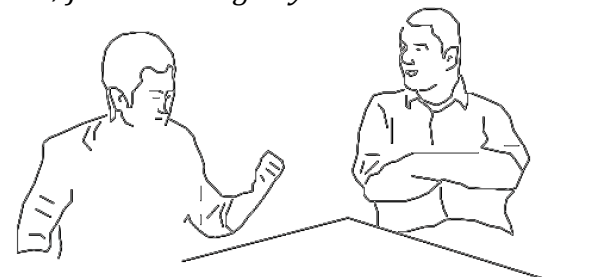
33 Bent: [yeah]

34 Anton:[oo we can take]
templates

Bo løfter armen og knytter næven.

35 Bo: =then we just [stress]
them as mu↑ch as we ca:n

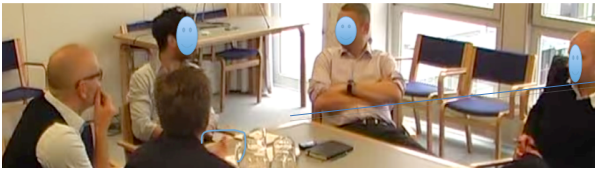
Bo breder armene ud, Dave læner sig tilbage.

36 and if they if it (.) returns
[eight percent]↓ then (0.4)=

37 Eric: °yeah°

38 Bo: =°thatllbe o↑kay:°

39 (0.6)

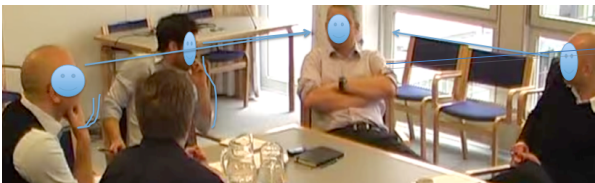
Bent rækker hånden ud og kigger mod Bo.

40 Bent:[but thats our intern
goal offcause]?

41 Bo: [°we could we
coulda:°]

42 (0.5)

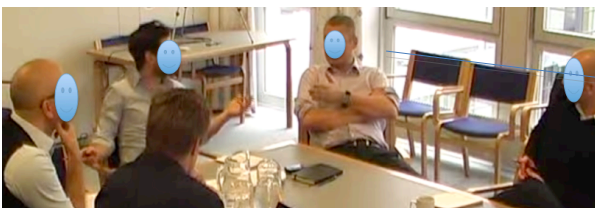

Anton trækker skuldrene op, og Bo tager hånden til munden.

43 Anton: .h eh whe its ↑nothing
to brag about >weil i mean<

44 ehh wha what shou' what should
be our ambi↑tion of' for this

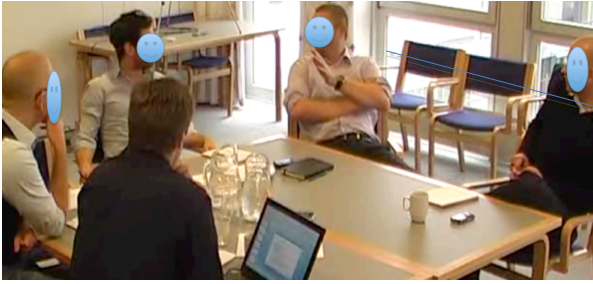

Anton slår hånden ud, og Bo slår armene ud.

45 I MEAN can we
[accept that ehh] the=

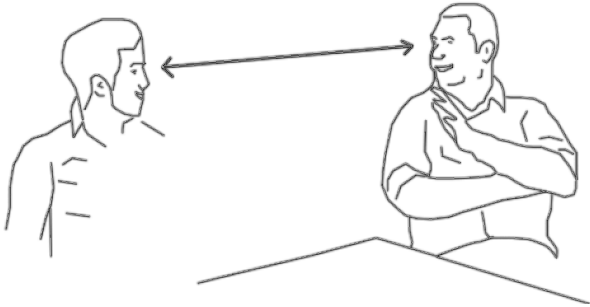
46 Bo:[its close enoug]

47 =numbers have not changed next
time?

48 Bent: [no no]
 49 Bo [no no]
 50 Dave: [no no]
 51 Eric: [no no]
 52 Bo: they have to [keep']
 53 Anton: [**>okay<**]
 54 Anton: HAHAHAAhehehe

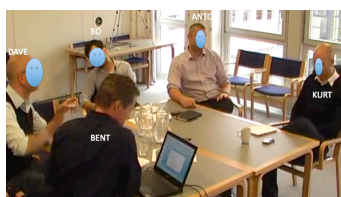
Anton holder armen ud og griner højt.

Analysen af eksemplet vil vise hvordan en idé bliver fremsat, kritiseret og kritikhåndteret. Idéen der bliver behandlet, fremsættes første gang i linje 1-8. Idéen bliver formuleret som et forslag om at de i teamet skal sætte et mål for deres kommunikationsindsats. Kommunikationsmedarbejderne har fået lavet en intern undersøgelse hvor de har spurgt medarbejdere i hele organisationen om hvor godt de kender virksomhedens visioner. Kommunikationsindsatsen kører i cyklusser hvor kommunikationsmedarbejderne ved afslutningen af hver cyklus udsender spørgeskemaer for at undersøge medarbejdernes kendskab til de forskellige punkter. Idéen der fremsættes, er nu at de i teamet skal sætte et mål for hvor mange medarbejdere der skal kende til virksomhedens visioner næste gang der laves en undersøgelse. Idéen der bliver fremsat som et forslag og behandlet som et forslag i situationen, er at der skal sættes et præcist mål på at kun 15 pct. ikke har kendskab til visionerne næste gang undersøgelsen laves. Som tidligere beskrevet er en idé defineret som et forslag om noget der bliver behandlet som en idé i interaktionen; som et fremtidigt forestillet scenarie der kan udvikles og er til forhandling⁴². Den følgende analyse vil nu stille skarpt på at vise hvordan idéen fremsættes, hvordan idéen kritiseres og hvordan kritikken håndteres som en trepartsstruktur med forskellige sekventielle og præference-organisatoriske logikker. Analysen er disponeret således at den strukturelt følger de tre positioner som de kommer til udtryk i samtalen.

7.1 Analyse, del 1: Idéfremstilling

Idéen fremsættes i linje 2 hvor Anton siger: "i↓ have a:: suggestion" men afbryder sig selv og reparerer ytringen ved i stedet at sige: ">ive mean øh'a question" (l. 1). Den selvinitierede forandring i design af ytringen producerer også en anden type social handling. Anton viser dermed over for de andre at han ikke vil foreslå dem noget bestemt, men udføre den sociale handling at stille dem et spørgsmål de selv kan tage stilling til. Fremstillingen af idéen bliver dermed tidligt og synligt for enhver fremet som et åbent forslag.

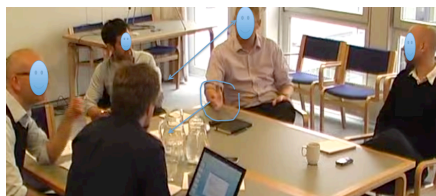

Den sproglige forandring orkestreres efterfølgende af en kropslig forandring. Anton kigger fra sine kollegaer og ud ad vinduet, væk fra de andres ansigter idet han fortsætter ytringen: "now we have the su:rve↓ys: and we have another survey coming up" (l. 2).

Ved at dreje hovedet producerer Anton ikke et bestemt modtagerdesign, og han retter dermed ikke forslaget til nogen specifikt. Dermed er intet bestemt ansigt adresseret ved idéfremstillingen – jævnfør Goodwins (fx 1979; jf. også 1980) analyser af hvordan blikket kobler mellem taler og en tilhører på en måde hvor blikket projicerer og fastholder en tilhører som relevant modtager. Antons reparation af ytringen og den videre reference til "the su:rve↓ys" udrettes derved som en symbiotisk forandring af tale og kropspositionen der framer idéfremstillingen som logisk sammenkædet med disse "su:rve↓ys". Derved viser Anton at idéfremstillingen ikke er arbitrær, men fagligt knyttet til en undersøgelse (the survey) hvormed han accounter for idéens relevans her og nu. I den næste turkonstruktionsenhed skaber Anton videre en reference mellem idéen og Bent, der sidder overfor.

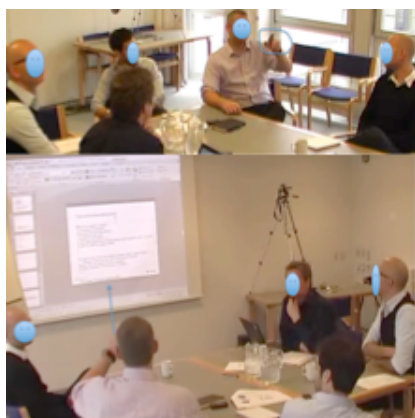
⁴² Når der her henvises til *forhandling* er det ikke i den formelle betydning som fx Wagner (1995) advokerer for. Men mere som Firth bemærker: "To engage in proposal-response sequences (and elaborations thereon) is to negotiate, and is recognisable as such by the participants and observers." (Firth 1990:29)

Anton siger: "i guess (.) after the next manager ((packetsfrom))=" (l. 3) og i samme øjeblik peger han over mod Bent der responderer på den nu præcist modtagerdesignede kommunikationshandling med bekræftelsesmarkeringer⁴³: "yeah yeah" (l. 4). Ved denne kropsliggjorte reference til Bent, der ikke ytres men blot udtrykkes kropsligt via pegningen, designer Anton nu sin ytring til at blive hørt og forstået af specielt Bent hvormed han samtidig lader Bent og hans respons være elementer i en nu social samkonstruerende idéfremsættelse.

Bent er den ansvarlige chef for den interne kommunikation, og ved at Anton peger ham ud under idéfremsættelsen som relevant modtager af budskabet, efterspørger han også en bekræftelse fra Bent. Via Bents kropslige (han kigger tilbage på Anton med øjenkontakt) og verbale bekræftelse, bliver Bent dermed medkonstruktør af samtalen. Bent kan på dette tidspunkt ikke

vide noget om hvad idéen handler om, men blot bekræfte (eller afkræfte) Antons efterspurgte kropslige respons. Via den flygtige, verbalt tavse men kropsligt kommunikerende udpegning formår Anton derved tidligt i idéfremsættelsesprocessen at skabe en reference mellem idéen, der endnu ikke er udfoldet, og Bent der har ansvar for den interne kommunikationsindsats. På den måde har Anton, før idéen egentlig er fremsat, allerede trukket på en række semiotiske ressourcer der kommer til at fungere som en indledende framing samtidig med at han har sikret sig legitimitet til at fortsætte idéfremsættelsen.

Efter Anton i de første linjer har produceret en kropsliggjort præ, der har framet idéen som et spørgsmålsformat, fremsættes idéen i linje 5 som et interrogativ. Anton siger:

"..h should we eh have ieh ehh a goal fo::r the level of awareness?"

Idéen fremsættes med fremadrettede reparatorindikatorer (Nielsen & Nielsen 2005). Der er tale om tøvelyde, ordsøgninger, lydforlængelser og interne pauser i taleturen. Tøvelyden er "eh", ordsøgningen forekommer ved "ieh ehh", der peger frem mod nøgleordet "goal", hvorefter lydforlængelsen følger med "fo::r"

og et øjeblik pause indtræffer til sidst "(.)".

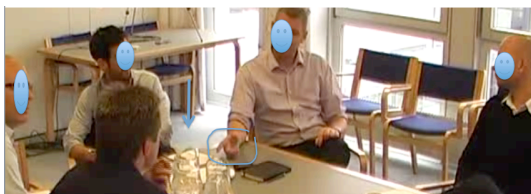
Disse fremadrettede reparatorindikatorers funktion synes at være at præcisere idéfremsættelsen som en multimodalt fremført kommunikationshandling hvor Anton samtidig trækker på en række forskellige visuelt tilgængelige ressourcer i mødelokalet. Anton skaber en reference til dagsordenen for mødet ved at pege op på et for alle synligt lærred med noter på. Bent er ordstyreren der ved mødets begyndelse introducerede og viste en dagsorden på en slide. Igennem mødet bliver der under hvert dagsordenspunkt foretaget notetagning på sliden. Den materielle struktur er på den måde en synlig og variabel struktur der kropsliggør og fastholder en fælles forhandlet situeret kognition, og i dette øjeblik for idéfremsættelse definerer fremsættelsens legitimitet og relevans.

Anslagspunktet for Antons pegning på lærredet er i det øjeblik han producerer ordsøgningen "ieh ehh". Som interaktionel ressource benytter han tidligere nedskrevne pointer og beslutninger stadfæstet i dokumentet synlig-for-enhver der således fungerer som en reference til en formodet

⁴³ Oversat efter: *acknowledgement tokens* (se Gardner 2001).

kollektiv enighed eller grund af fælles viden der bliver inddraget og gjort relevant som en del af idéfremsættelsen. Ved kort at pege på lærredet inddrager han de argumenter fra tidligere der relaterer sig til forslaget. På den måde er teknologien som materielt medieret kognition en momentan ressource for Anton i idéfremsættelsen; en ressource der ikke blot er til stede for Anton, men som et offentligt tilgængeligt fænomen.

Der bliver imidlertid ikke accountet verbalt for denne reference til noterne på lærredet, såvel som der ikke i den efterfølgende sekvens bliver accountet verbalt for den kropslige reference til undersøgelsen der ligger på bordet i form af en bunke A4-papirer.

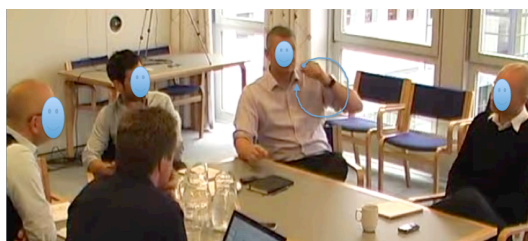

I det øjeblik Anton fortsætter fremsættelsen af idéen ved at sige: "fo::r the level of awareness? (.)", peger han på undersøgelsen (papirbunken).

Derved designer han igen kommunikationshandlingen som en tavs og implicit reference til en formodet fælles viden, fysisk repræsenteret ved papirbunken på bordet.

Ved således at fordele kommunikationshandlingen på de forskellige semiotiske felter hvor talen orkestreres af en kropslig pegning på en materiel struktur der indeholder synlig-for-enhver, kendt og kodificeret viden, har Anton designet idéen som et relevant forslag her og nu. Både som en sekventiel relevant handling og som et relevant forslag i forhold til det de givne materielle strukturer (sliden og papirbunken) muliggør. På den måde har Anton indtil videre udviklet et kropsligt medieret referencesystem der tavst har inkluderet chefen for den interne kommunikation, Bent, den fælles tilgængelige dynamiske dagsorden og notetagning og endelig et survey. Som ressourcer i rummet medskaber disse kropslig-materielle fænomener Antons idéfremsættelse, der dermed allerede inden nogle af de andre deltagere har ytret sig, viser sig som en social konstruktion.

Før den videre præcisering af idéen kontekstualiserer Anton endnu engang præ-forslaget som relevant her og nu i relation til den overordnede kommunikationsplanlægning. Det sker ved den grammatisk set indskudte sætning: "after this ne:xt e cycle (.)", der kropsligt illustreres ved at Anton bevæger hånden rundt i luften i en cirkelbevægelse.

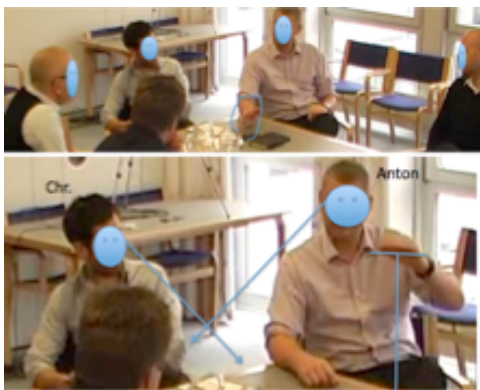

kommunikationsarbejdet.

Ingen af de andre responderer med undren over hvad denne reference til en cyklus betyder, hvilket nok skyldes at ordet er et internt begreb for et bestemt element i den generelle interne kommunikationsstrategi. Ved denne tilsyneladende sekventielt relevante reference til cyklussen framer Anton således idéen som relevant i forhold til den større og bredere kontekst for

Efter denne kontekstualisering, hvis funktion formentlig er endnu en argumentativ ressource for idéfremsættelsen, fortsætter Anton i linje 8-9 med at uddybe at målet for medarbejdernes kendskab til visionerne efter den næste cyklus kan være at det kun er femten procent der ikke har kendskab:

"that we increase or decrease the level of (.) not understanding or being aware to: ↑fifteen percent .h"

Anton producerer ytringen ved hjælp af kropslige markeringer hvor han sætter håndkanten i bordet idet han siger "increase" og bagefter markerer det procentuelle størrelsesforhold med hånden ved at løfte den op fra bordet idet han siger "↑fifteen percent". Dermed orkestreres idéfremsættelsen af de kropslige handlinger der fanger og fastholder de andre deltagers fortsatte orientering. Hvor Anton tidligere i benyttede sig af reparationindikatorer og kontekstualiseringsmarkører, fremføres talen nu med en mere syntaktisk regelmæssig struktur og klar udtale. Fremsættelsen af idéen er en sekventielt udstrakt social

handling der således går fra indledningsvis at blive introduceret med tøvelyde for til sidst at blive afsluttet med et mere grammatisk rent design.

I linje 6 producerede Anton et muligt færdiggørelsespunkt ved at designe ytringen med et intonalt opadgående design efterfulgt af en kort pause. Men han valgte sig selv som næste taler. I stedet for at afslutte idéfremsættelsen med det ukonkrete forslag om at sætte et mål for "the level of awareness?" (l. 6) vælger Anton at udfolde og konkretisere idéen. Det er hvad der sker i linje 8-9 der således danner baggrund for afslutningen af Antons idéfremsættelse, og ved den hørlige indånding (l. 9) skabes et overgangsrelevant sted.

I linje 10 og frem responderer Bo med en disaffilierende holdning. Hvordan denne kritik gøres, ses der nærmere på i det næste afsnit. Først en opsummering af hvordan Antons idéfremsættelse er blevet udrettet.

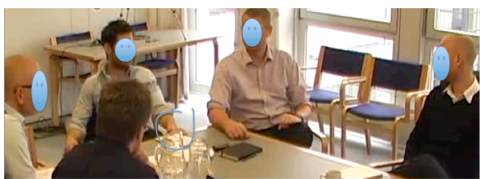
Ikke nok med at der er en forhistorie i mødesituationen hvor forskellige tidligere idéer og emner har skabt et mentalt og socialt mulighedsrum for hvad der er oplagt at foreslå (jf. Engeström & Middleton 1996), så udgør den lokale situation i sig selv et momentant rum af ressourcer for idéfremsættelsen. Således har analysen indtil videre vist hvordan Anton kommunikerer subjektiv kognition via synlig-for-enhver-tilgængelige ressourcer, som kropslige og materielle repræsentationer i rummet, og et særligt sekventielt miljø. Dermed udtrykkes og kanaliseres ikke blot subjektiv kognition monomodalt som i en transmissionsepistemologisk model, men idéen som udtrykt kognition skabes i *kraft af* de tavse deltagers kropslige respons og den iagttagelige reference til de materielle strukturer med implicit kaskader af informationsmættet betydning. Et øjeblikks idéfremsættelse skabes ved hjælp af et interrogativt format og via en omfattende kompleks inddragelse af forskellige simultant producerede semiotiske felter der hele tiden viser sig som relevant her og nu via orienteringen.

7.2 Analyse, del 2: Idékritik

Hvor første del af eksemplet primært bestod i Antons idéfremsættelse, består anden part af sekvensen med Bos kritik og Antons idékritik-håndtering. Ved det overgangsrelevante sted forekommer der ikke en sekventiel præference for nogen næste taler, men Bo erobrer taleretten ved at selv-vælge.

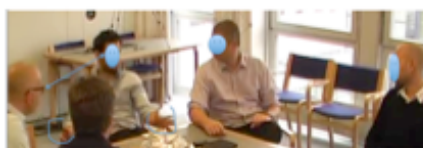
I linje 10 viser han sit forbehold mod idéen med en holdningstilkendegivende⁴⁴ minimalrespons der viser en umiddelbar positionering imod forslaget.

⁴⁴ Oversat fra *stance display* (M.H. Goodwin et al. 2011)

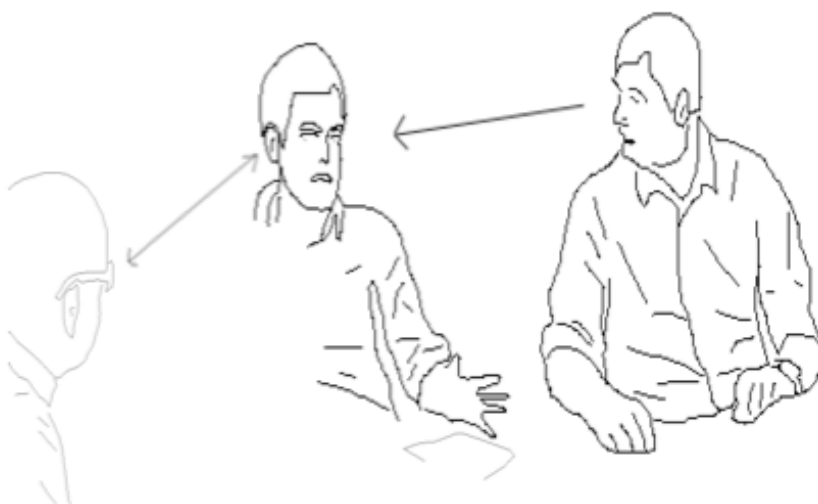

Med det lille “woa” (l. 10) retter Bo en første præ-kritik af idéen. Som en symbiotisk handling udretter Bo præ-kritikken verbalt mens han ligger hånden på bordet ved papiret. Den kropslige forandring hvor hånden flyttes og lægges ved det survey der udgør en fælles artefaktuel referencestruktur, skaber efterfølgende en pause på 1,6 sekunder.

Præ-kritikken er designet til at projicere nærmere forestående udfoldet kritik. For der er ikke noget i selve formuleringen eller ordvalget eller ordlyden der indikerer at der er tale om en præ-kritik af Antons idé. Men der sker en forandring i den kontekstuelle konfiguration i det øjeblik Bo ytrer sin præ-kritik. Den lange pause indeholder således en række centrale kropslige kommunikationshandlinger:

l. 11 (1.6)

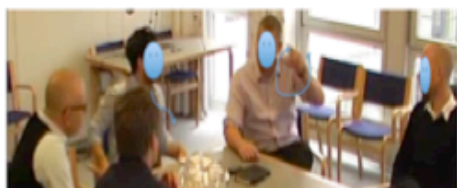
Bo (i midten) kigger op, ytrer sig, bevæger hånden og får de andre deltageres momentane opmærksomhed. Lyden behandles altså som en respons på idéen der gør krav på opmærksomhed. Men som efterfølgende producerer den lange pause. På den måde viser udtrykket “woa” sig som en præ-kritik-indikator⁴⁵ der produceres ved Bos kropslige forandring i situationen. I den verbale pause drejer Anton hovedet over mod Bo der kort kigger over på Eric. De forskellige hoveddrejninger i den verbale pause synes at fungere som afsøgninger af hvem der videre gør hvad. Bo krænger mundvigene nedad og slår ud med hånden mens han kigger over på Eric som for at afsøge en reaktion. Men Eric responderer ikke med mærkbar forandring. Om det er grunden til at Bo ikke umiddelbart selv følger op på den slot han har produceret for sig selv som mulig næste taler, er ikke til at sige, men det bliver Anton der behandler Bos præ-kritik som netop en præ-kritik ved at accounte for idéens relevans og udformning. Han håndterer Bos ytring som en disaffilerende holdningstilkendegivelse og uddyber idéens indhold. På den måde viser Bos minimalrespons sig som en anden-initieret reparation og Antons efterfølgende respons som en tredjetursreparation.

⁴⁵ Frit oversat efter Jeffersons (1980) begreb: *trouble premonitory*.

Antons uddybbende forklaring lyder:

”.h ↑this is not [the allstaff][meeting] thats the cy[:cle]” (l. 12 og 15).

Anton forklarer her hvad idéen præcist relaterer til ved at designe ytringen som en kropsliggjort reference til et bestemt fænomen i kommunikationsindsatsen, nemlig den cyklus han allerede tidligere har inddraget i idéfremsættelsen.

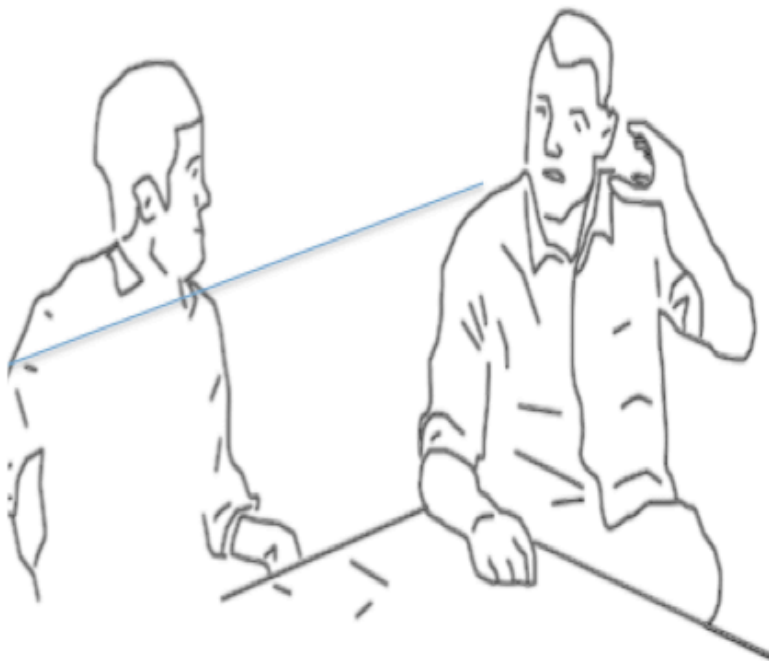

15 Anton: =thats the cy[:cle]

16 Bent: [yeah]

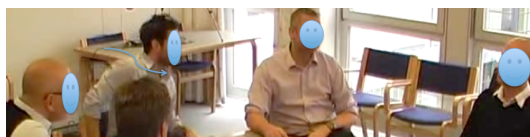
17 Dave: [yeah]

18 Eric: [hm]

Anton løfter hånden op, og drejer den igen rundt som tidligere i en cirkel. Anslagspunktet for gestikulationen er i det øjeblik hvor han refererer til cyklussen som et forklarende argument for idéen. Ved at Anton designer håndteringen af Bos præ-kritik som en identisk verbal og kropslig handling med den tidligere cyklusbeskrivelse, skabes en reference til et element i idéen som Anton behandler som et muligt misforståelsespunkt (jf. Schegloff 1987b). Ved reproduktionen af mening adresserer han ikke i første omgang Bos respons som en kritik, men som en misforståelse eller et høreproblem der kræver yderligere gentagelse af pointen, hvilket kan ses som en ansigtsbevarende strategi for at undgå konfliktuel optrapning (se også Svennevig 2008b). At det er et relevant punkt at få afklaret bekræftes af de andre deltageres umiddelbare minimalrespons: ”yeah” (l. 16, 17, 18). Specielt Bent, som Anton tidligere i idéfremsættelsen inddrog og relevantgjorde som særlige samarbejdspartner i idékonstruktionen via det kropsligt medierede modtagerdesign (måske på grund af hans hierarkiske position), reagerer med en affilierende holdningstilkendegivelse over for Antons kritikhåndtering ved både i linje 14 og 16 at producere bekræftelses- og fortsættelsesmarkører.

Nok så interessant i denne situation er det imidlertid at Bo drejer sin krop over imod Anton. Hvor de tidligere billeder viser Anton og Bo siddende nærmest på linje med front vendt mod lærredet på væggen, begynder Bo allerede her under Antons første kritikhåndtering at dreje hele sin krop over mod Anton.

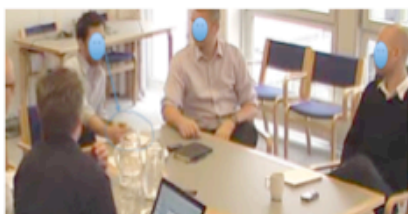

Anton producerer et overgangsrelevant sted efter at have udfoldet cyklusargumentet og gendrivelsen af den

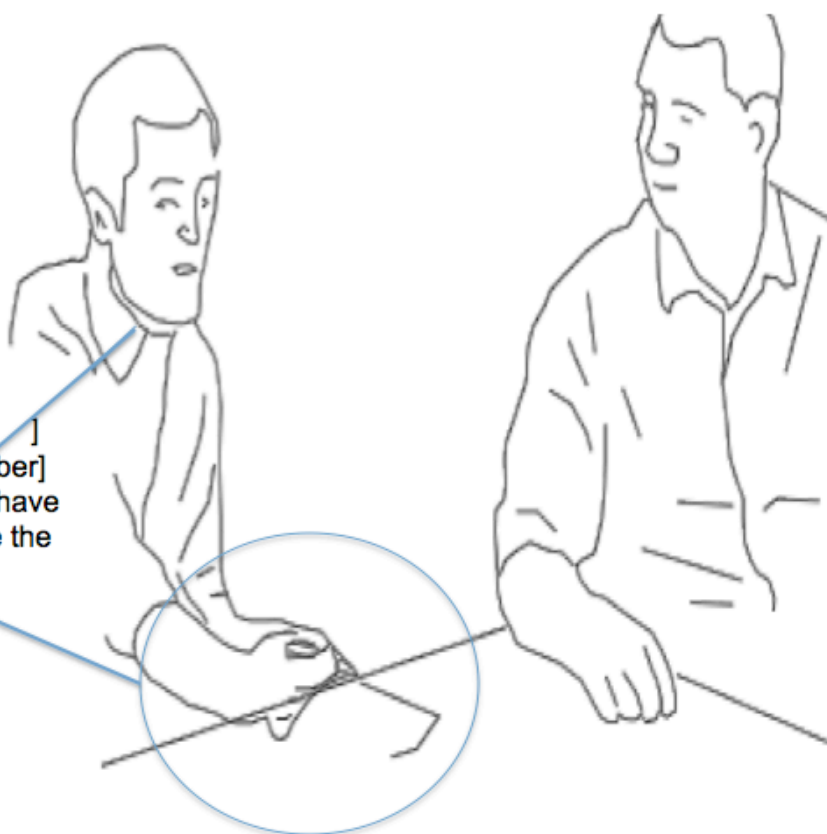
formodede misforståelse, og der opstår en kort pause (l. 19). I denne verbale pause fortsætter Bo sin kropslige reorganisering hvor han flytter sig yderligere rundt i stolen, og rykker stolen en smule således at han vender mod Anton. Derpå tager han den taletur han projicerede tidligere; som en udfoldet account for præ-kritikken. Dette er nu en sekventielt placeret fjerde tur, men kan dog ses som tilhørende anden-positionen som fortsat anden-initieret reparation.

I linje 20 følger begyndelsen på kritikken: ">i dont know<=". Der er endnu ikke tale om en fuldt udfoldet kritik, der adresserer problemet ved idéen. Men ytringen er designet som en kritisk responspartikel i sekvensen og er i den forstand endnu en præ-kritik, der leder frem til den udfoldede kritik i linje 25. I overlappende tale producerer Bent et spørgsmål designet om et interrogativ: "[whats whats the number]", og det spørgsmål responderer Bo umiddelbart på.

På samme måde som Anton refererede og dermed inddrog bunken af papirer på bordet, benævnt the survey, og dermed aktiverede en formodet fælles men tavst repræsenteret viden, gør Bo nu det samme med en lignende kropsliggjort deiksis som en respons på Bents spørgsmål.

20 Bo: > i don't
[know<]
21: Bent: [whats whats the number]
22 Bo: = WE: WE HAVE we have
the eh↓mm (.) the ve the
keypoints

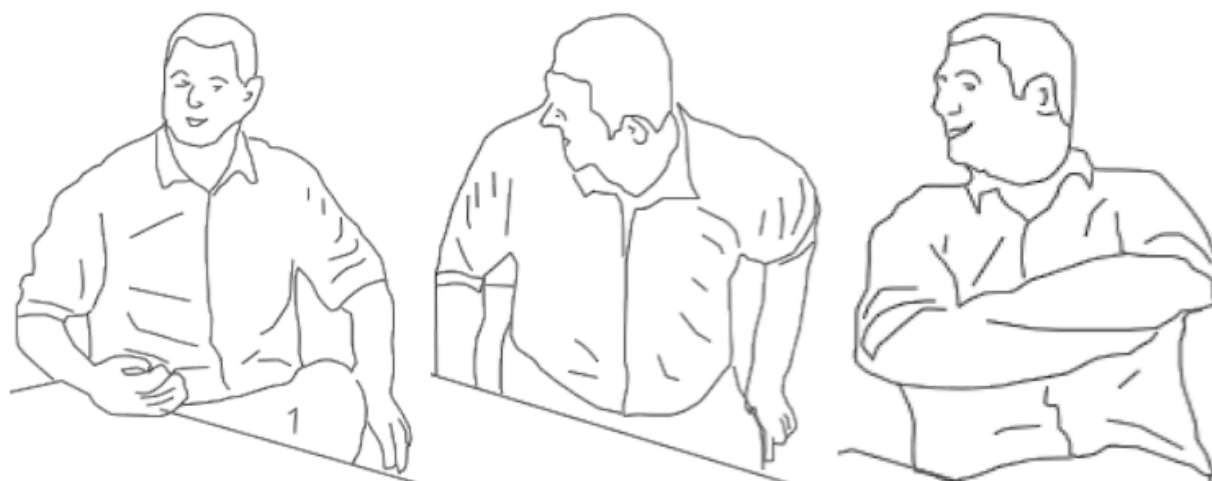

Bo siger: "WE: WE HAVE we have the eh↓mm (.) the ve the keypoints" (l. 22), og i det øjeblik peger han på dokumentet der ligger på bordet. Dermed erobrer han taleretten med den højere volumen samtidig med at han kropsligt refererer til den formodet fælles baggrundsviden der inddrages som et tavst moralsk grundlag for kritikken. Denne indeksikale handling inddrager det materielt-strukturelle nære miljø hvor dokumentets fysiske og indholdsmæssige rettigheder gøres relevante for behandlingen af idéen. Der synes således at være en kamp om betydningen, relevansen og fortolkningen af dokumentet idet både Anton og Bo refererer til det men som ressourcer for forskellige holdninger.

Anslagspunktet for håndbevægelsen er i det øjeblik Bo siger "[the ve the keypoints]"; om han derved med kuglepenen peger på nogle præcise tal, der er fælles defineret som "keypoints", eller han blot rammer papiret et tilfældigt sted, er ikke til at sige. Men af den reparerende og restarts-lignende ytring der følger bagefter: "whe whee comming up with our keypoints right now" (l. 23), viser Bo over for de andre at disse "keypoints" er centrale, men at det ikke nødvendigvis er nogle tal der er til stede lige nu og her. Derved skaber Bo en kobling mellem hans kritiske argument, den fysiske repræsenterede undersøgelse og en ejerskabsbaseret tilgang til undersøgelsen. Alt sammen ved at designe handlingen som en indlejret og kropsliggjort viden om hvad disse "keypoints" er, hvem der producerer dem, og hvornår de offentliggøres.

Indtil videre har Bo altså brugt en del kommunikative ressourcer på først at få produceret en prækritik, der blev håndteret og behandlet af Anton som en misforståelse, og derpå igen tage ordet i den samme kritiske anden-position. Bos kropslige reorganisering, hvor han har vendt sig mod Anton, har vist over for de andre at han indgår i en lokalt produceret intersubjektiv arkitektur der nu primært er en lokal situation i situationen. Idet han fortsætter framingen af kritikken, ses det at Anton reagerer kropsligt synkront med Bo hvorved en samlet ny kontekstuel konfiguration opstår i rummet.

Anton drejer sig kropsligt over imod Bo mens han taler:

Bo: >to say that we wanner< .h increase them by fifteen percent we can sa:y that but (.) eh

Mens Bo reproducerer Antons idé med den præcise reproduktion af frasen: "increase them by fifteen percent", rykker Anton sig markant rundt i sædet. Hvor han, ligesom Bo, tidligere sad med front primært mod lærredet, rykker han sig nu rundt i sædet. Ved at rejse sig halvt op gør han klar til at kunne rykke stolen så den vender endnu mere front mod Bo, men denne handling udrettes ikke. I stedet sætter Anton sig ned i samme stole-position som tidligere, men nu tilbagelænet med armene over kors. Idet Anton læner sig tilbage i stolen trækkes mundvigene op i et smil. Ikke et hørligt smil med grin, men et ansigtsgenkendeligt smil der både kan udtrykke imødekommenhed og sarkastisk overbærenhed.

Antons kropslige bevægelse er en reorganisering der ikke produceres i en symbiose med Antons egen ytring, men med Bos ytrede kritik. Ved sin kropslige reorganisering viser Anton derved at Bos kritik både er klart kropsligt responsmobiliserende og præcist modtagerdesignet som en kommunikationshandling med en projicering af en bestemt næste taler, nemlig Anton som

idéfremsætter. Herved er Bos kritik ikke blot produceret som en monomodal og monologisk ytring, men som en socialt iagttagelig og derved multimodalt responsmobiliserende handling (Stivers & Rossano 2010b).

At Bos ytring kan ses som kritisk bliver klart idet Bo bevæger sig frem mod udkrystalliseringen af det kritiske argument. Ytringen fra linje 27 er designet med tre dele:

Først giver Bo medhold til Antons idé, men afslutter med den vigtige distanceskabende partikel ”but”:

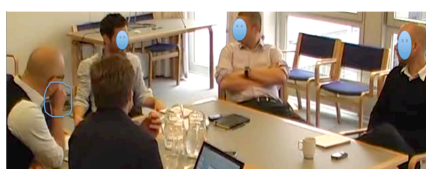
(1) ”=we can sa:y that but (.) (l.27)

Så ytre Bo en nedadgående og lavt udtalt *præ*, der lægger an til hovedargumentet:

(2) eh (0.5) °we just kinda like eh°↓ (.) (l.28)

Endelig formuleres nu hovedargumentet i Bos kritik:

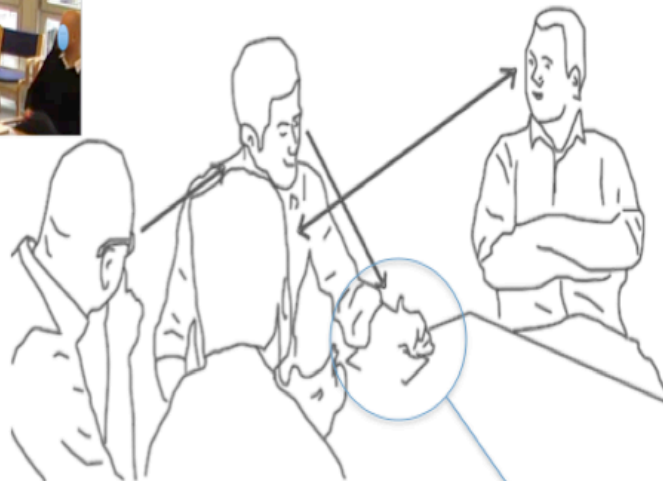
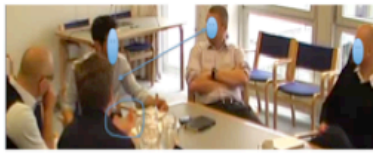
(3) >picking a number<.” (l.28)

Idet Bo præciserer det kritiske argument, nemlig at forslaget er som at trække et tilfældigt nummer (”picking a number”), reagerer Eric kropsligt med at tage hånden op til munden (ude til venstre i billede). Om denne kropslige reaktion, hvis anslagspunkt er i øjeblikket for ytringen, er udtryk for en socialt produceret og synlig-for-enhver-tilgængelig relationel spænding, er ikke til at sige, men handlingen sker i samme øjeblik som anslagspunktet for Antons tilbagelæning i stolen med armene over kors. Herved viser Eric måske også at potentielle ansigts-truende handlinger registreres.

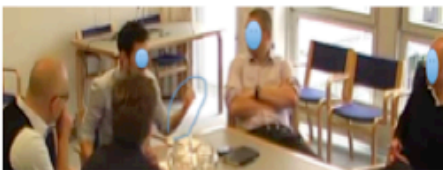
At lægge armene over kors kan ikke på forhånd defineres som en særlig betydningsbærende eller relevant handling. Hvor store dele af kropssprogsforskningen søger efter universelle betydninger af kropslige handlinger (jf. fx Ketrow 1999), er en multimodal tilgang alene interesseret i de handlinger deltagerne reagerer på eller som viser en forandring in situ (jf. Kendon 2005). At Anton kommunikerer noget ved at læne sig tilbage, lægge armene over kors, dreje hovedet og lade et lille smil trække op i mundvigen, er derfor ikke betydningsbærende isoleret set, men en kraftfuld semiotisk ressource på netop dette sekventielle tidspunkt i netop denne sociale situation. Også kropslige handlinger kan således vise en *change of state token* (Heritage 1984a; jf. også Stivers 2008).

Intet i Bos taletur peger imidlertid på at han er nået til et færdiggørelsespunkt, og han fortsætter med at redegøre for argumentet bag kritikken. Det sker igen med en klar reference til undersøgelsen på bordet der således er et helt centralt omdrejningspunkt for interaktionen og fremsættelsen og behandlingen af idéen:

29, 30, 32 Bo: .h ↑if if we [DECIDE WE WANNER STRESS these things↓=]
 31, 33 Bent: [hemsrk yeah]

Bo peger på dokumentet der ligger på bordet, og kigger ned på det. I overlappende tale prøver Bent at erobre taleretten fra Bo der imidlertid fortsætter taleturen med intonalt opadgående og efterfølgende høj volumen. Men Bent får imidlertid fremført en relevant social synlig-for-enhver-handling idet han rækker hånden frem og derved får øjenkontakt med Anton. Bents kommunikationshandling bliver ikke udfoldet og viser sig dermed betydningsmæssig uklar som støtte til enten Bo eller Anton. I lyset af hvordan Bent tidligere støttede op om Antons idé, og i lyset af hvordan han senere hen i sekvensen igen støtter op om idéen, er det dog oplagt at antage at han også i denne situation støtter Anton mod Bos kritik. Men Bent får ikke lejlighed til at uddybe sin respons i situationen, idet Bo gør verbalt og kropsligt krav på den fortsatte taletur. Han tager nu hvad man kunne kalde en *Extreme Case Action Package* (ECAP) i brug hvis funktion er at betone talerens budskab:

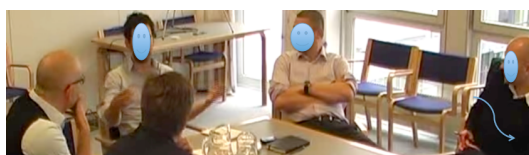

35 Bo: = then we just stress them as mu↑ch as we ca:n

Bo hæver armen og knytter hånden mens han verbalt udtrykker: ”**stress** them as mu↑ch as we ca:n”. Dette er en markant kropslig handling der kan ses som en *Extreme Case Action Package* (ECAP)⁴⁶. Begrebet er en videreudvikling af Pomerantz (1986) beskrivelse af Extreme Case Formulation (ECF). Hun beskriver hvordan ord som “perfectly”, forever”, “always”, og “completely” bliver brugt af deltagere til at legitimere og betone relevansen og rigtigheden af budskaber. Bos ytring er ikke en ECF, for den kraftige betoning ligger ikke i ordvalget, men i den simultane inddragelse af armen og kropsholdningen. Derfor er der en semiotisk økologi af forskellige tegnsystemer der er pakket i en samlet kommunikationshandling (*action package*). Håndbevægelsen er ikke tilfældig, men præcist sekventielt udført som en samlet gestusenhed hvor forberedelsen anslaget og tilbagetrækningen følger tempoet og strukturen i ytringen. På den måde bruger Bo håndbevægelsen og det materielle miljø som ressourcer til at udføre handlingen: vise disaffiliation med idéen. Handlingen er hørbar og synlig som en simultant produceret disaffilierende vurdering af Bos idé.

Bo producerer herefter et kropsligt og verbalt designet og projiceret færdiggørelsespunkt for kritikken, idet han konkluderer at hvis indsatsen returnerer et resultat på 8 pct. (og dermed ikke de 15 pct. Anton foreslog), så vil det være okay:

36 Bo: and if they if it (.) returns **eight percent**↓ then (0.4)=
 37 Eric: °yeah°
 38 Bo: =°thatllbe o↑kay:°
 39 (0.6)

Den verbale projicering af færdiggørelsen sker i den tematiske afslutning og produktion af en verbal pause, og færdiggørelsespunktet er samtidig kropsligt produceret idet Bo slår ud med armene. Den samlede multimodale

kommunikationshandling er således ikke længere utvetydig som en præ til en senere kritik, men netop nu udrettet som en klar position der står i opposition til Antons idé.

Nu er kritikken som anden-part i trepartsstrukturen blevet fremført og idékritik-formatet kan måske kaldes for et *framing-format*, da Bos kritik framer idéen på en måde hvor den positioneres som tilfældig og dermed uden relevans. Kritikken består i at frame idéen på en bestemt måde hvormed argumentet imod idéen også står klarere. Kritikken er blevet udrettet primært af Bo via inddragelse af forskellige semiotiske felter som talen, den kropslige reorganisering og referencen til den materielle struktur: papirbunken på bordet. Kritikken blev i første omgang opfattet som en misforståelse eller et høreproblem men i anden omgang opfattet som kritik, idet Anton reagerede med en kropslig forandring og accounting hvorved den totale kontekstuelle konfiguration skiftede til en lokal situation med lokale diskursive identiteter som idékritiker og idéforsvarer. Dermed udkrystalliserede kritikken sig som en disaffilierende holdning over for den fremsatte idé.

7.3 Analyse, del 3: Håndtering af idékritik

Selvom Anton har forsøgt at håndtere kritikken ved nærmere at forklare og uddybe hvad idéen adresserer, har Bo fastholdt sin kritik. I det der kan betragtes som tredje og sidste part af sekvensen, bliver kritikken nu håndteret. Situationen har indtil videre primært været drevet frem af Antons og

⁴⁶ Begrebet giver intuitivt mening og er genfundet på tværs af datakorpusset. Dets betydning bliver fx også vist i kapitel 12. Imidlertid er der ikke her mulighed for en længere kollektionsbaseret undersøgelse af dets karaktertræk på samme måde som i Pomerantz artikel. Begrebet er derfor konceptuelt stærkt men ikke (pro tempora) robust generaliserbart.

Bos kommunikationshandlinger. Anton har fremført en idé i en første position, Bo har kritiseret den i en anden position og Anton har igen forsøgt at håndtere kritikken. Men hvor Bo ikke har fået interaktionel støtte eller bekræftende minimalrespons som tilpassede turkonstruktionsenheder, er det samme ikke tilfældet med Anton; han har løbende fået bekræftelsesmarkeringer fra specielt Bent. Efter Bo har produceret et færdiggørelsespunkt, er det netop Bent der reagerer på Bos kritik.

I den verbale pause der efterfølger Bos taletur (l. 39), producerer Bent forberedelsen til anslagspunktet for markeringen med hånden der følger i linje 40. Et anslagspunkt der produceres som en multimodal kommunikationshandling simultant med designet af den verbale ytring og blikkets retning mod Anton. Bent designer den verbale ytring (l. 40) som en respons der er tilpasset Bos kritik; det ses ved den tilbagevisende partikel "but". Referencen tilbage til idéen ses videre ved partiklen "thats", der gør konteksten relevant som baggrundsviden, men hvilken viden er uklart: Det er ikke synligt eller hørbart om Bent refererer til Antons præcise idé om 15 pct. eller til Bos elaborerede idé om "blot" at lægge vægt på indsatsen for at få bedre resultater. Men i situationen fungerer Bents respons som en formidlende social handling der reducerer den ansigts-truende spænding. At der er noget relationel spænding til stede hvor deltagernes positive ansigter er potentielt true, viser sig også ved den måde Dave læner sig tilbage på, og derved rent fysisk skaber en distance til dialogen. I stedet for at lade situationen tilspidse sig i en ren dyadisk dialog mellem Anton og Bo, fungerer Bents respons i denne situationen som en afleder og håndtering af kritikken. At denne funktion er til stede i kommunikationshandlingen, ses ved Bos tur der er produceret i overlap. Med lav volumen producerer han en restart der projicerer yderligere forklarende ytringer, men Bo afbryder sig selv i overlappet og tager ikke taleturen op igen. På den måde har Bents kommunikationshandling fungeret som en håndtering af uoverensstemmelsen

mellem Anton og Bo. Bo tager ikke yderligere fat på kritikken efter overlappet, men der opstår en pause (l. 42), der fungerer som et muligt færdiggørelsespunkt. Og så vælger Anton at accounte for den uafklarede situationsdefinition ved at italesætte den relationelle spænding:

43 Anton: .h eh whe its ↑nothing to brag about >weil i mean<
44 eh h wha what shou' what should be our ambi↑tion of' for this

Anton behandler situationen som et potentielt skænderi der skal håndteres⁴⁷. Hans ytring er designet til at adressere metaniveauet i samtalen; måden de taler om det, de taler om (Bateson 1972). Anton trækker skuldrene op, og anslagspunktet er i det øjeblik han ytrer; ”its nothing to brag about”. Dermed skabes simultant en multimodal betydningsdannelse der markerer en forandring i interaktionen indtil videre. Anton viser at han er villig til at forholde sig til idéen på en anden måde end hidtil fremført, og Bo reagerer kropsligt ved at tage hånden til munden og kigge tavst på Anton; som en kropslig projicering af Anton som næste relevante taler.

Anton kan vælge at opgive sin idé fuldstændig. Imidlertid vælger han en anden strategi. I samme sekvens bevæger han sig fra at metakommunikere omkring situationen (l. 43) til at omformulere sig; i linje 44 reformulerer han således den førfremsatte idé som et spørgsmål:

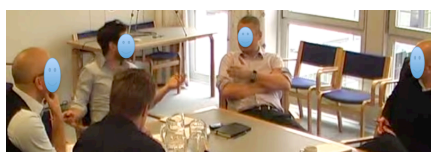
”eh h wha what shou' what should be our ambi↑tion of' for this?”.

Den tredobbelte genstart fungerer her som en selvinitieret reparatur der fungerer som en mere nedtonet måde at genstarte temaet på. I stedet for at fremsætte idéen som et forslag de andre må forholde sig til, er Antons ytring her designet til på samme tid at genintroducere temaet og gøre det på en måde der flytter fokus fra Bos kritik. Funktionen af Antons ytring synes at være at flytte fokus

⁴⁷ Anton siger ”brag about” der betyder ”prale”, men det virker som om han bruger ordet til at sige: ”Det er ikke noget at skændes om.” Dette peger på betydningen af at deltagerne ikke kommunikerer på deres modersmål (undtagen Bo), hvad der selvfølgelig har betydning (jf. Kankaanranta & Planken 2010).

væk fra den problematiske kritik. Ytringen er designet som et generelt spørgsmål til ambitionen for hele arbejdet, og på den måde er det nærliggende at tale om et *forandrings-format*. Den device der bliver brugt som redskab til at håndtere kritikken, er et foranderende fokusskift hvor funktionen af ytringen således er at flytte fokus fra kritikken til noget andet – i det her tilfælde idéen fremført som et generelt spørgsmål i stedet for som et specifikt forslag. Det gør det muligt for Anton at få generobret taleretten og situationsdefinitionen.

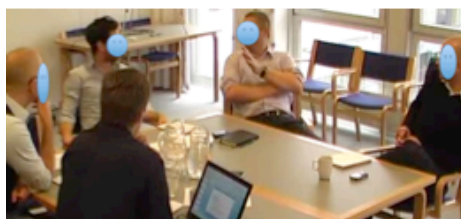
Efter ytringen i linje 44 produceres et muligt færdiggørelsespunkt, idet ytringen er designet som et interrogativ med præference for et svar. Anton producerer imidlertid ingen pause der gør det muligt for nogen af de andre deltagere at svare, men kommer eventuelle overlap i forkøbet ved at hæve volumen i den fortsatte turkonstruktionsenhed:

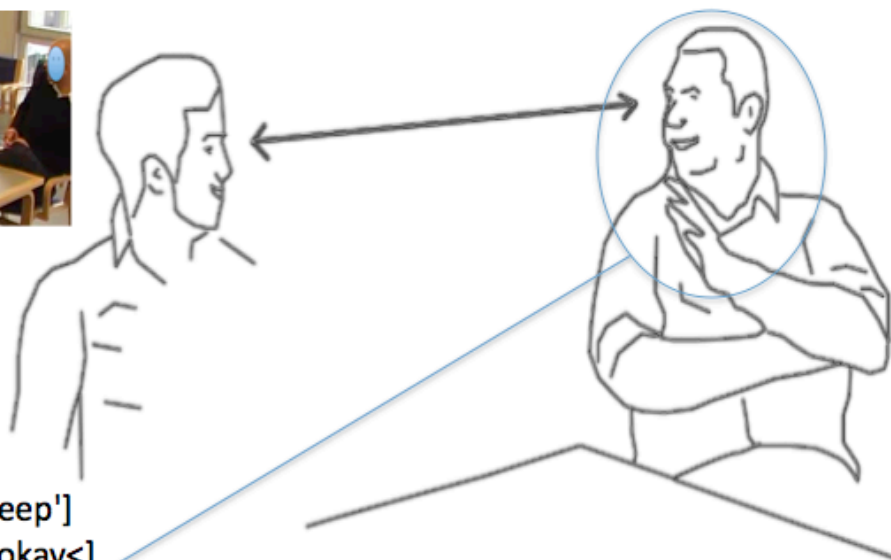
45 Anton: I MEAN can we
 [accept that eh] the=
 46 Bo: [its close enoug]
 47 =numbers have not changed next time?

Anton designer sin ytring som en præcisering af hvad ambitionen for arbejdet må være. Først ved at tage ordet med høj volumen og bagefter ved at lægge tryk på ordet "accept". Samtidig løfter han hånden og markerer i luften en streg der er synlig som en indikation af en øvre grænsedragning. Der optræder således en fin koordinering af det talte budskab; med håndbevægelsens grænsedragning vises det om de kan acceptere at tallene ikke ændrer sig.

På spørgsmålet der umiddelbart følges af en alvorlig mine og den grænsedragende hånd, svarer de andre deltager prompte og samstemmende nej. Overlappende med deres svar og umiddelbart bagefter bryder Anton selv ud i et højtlydt latterbrøl.

48 Bent: [no no]
 49 Bo [no no]
 50 Dave: [no no]
 51 Eric: [no no]
 52 Bo: they have to [keep']
 53 Anton: [>okay<]
 54 Anton: HAHAHAAhehehe

Antons sociale handling er et spørgsmål designet som et interrogativ og modtagerdesignet til Bo specifikt. Men handlingen bliver behandlet i situationen af samtlige deltagere som relevante modtagere af ytringen. Deres respons er i overlap identisk med en multiple ytringstype (jf. Stivers 2004) sekventielt produceret som en omvendt bekræftelsesmarkør af Antons ytring. Bos respons er særlig interessant her, idet han nu orienterer sig affilierende mod Antons nye forslag. Som en tilpasset respons bekræfter han over for Anton at der skal være et bedre talresultat næste gang: "they have to [keep']", siger Bo, men laver derefter et cut'off i overlap med Antons hurtigt udtalte respons: "okay". Anton producerer dermed et fodskifte i situationen der gør det muligt for ham at reframe situationsdefinitionen således at det ikke længere er ham der skal håndtere kritik af en bestemt idé, men i stedet ham der stiller spørgsmål til hvilke andre idéer der ville være relevante.

Latter produceret med høj volumen har her funktion at være en social handling der er synlig og hørbar for enhver, og som akklimatiserer og udløser spændingsproduktionen der før var bygget op. Med Kangasharju og Nikkos (2009) ord er der tale om at humoren kan forløse spænding (*release tension in challenging situations*). Samtidig skaber latteren sammenhold og er med til at afslutte et debatteret emne på en måde der viser fælles forståelse. Det er nok hvad der sker i denne situation. Idéen om måling og forbedring af kendskabsgraden er blevet tematiseret, kort diskuteret og kan nu tages videre i et spørgsmål der lægger op til fordybelse omkring hvad medarbejderne havde forventet af undersøgelsen og dermed til nye idéer for hvordan det bliver endnu bedre næste gang. Humoren er blevet brugt som en *topical pre-shifter* (Jefferson 1984a,b).

Analysen har dermed vist hvordan idéfremsættelse, idékritik og idékritikhåndtering forløber sekventielt og at meningen fortløbende skabes via multimodale markeringer der bruges til at skabe relevant betydning. Disaffiliering med idéen udrettes via en række små semiotiske markeringer der tilsammen bevirker en bestemt position i samtalen og produktion af lokale identiteter som idékritiker og idéfremsætter. Håndteringen af kritikken skaber grobund for udvikling af idéen in situ og for videreudvikling af idéen efterfølgende, hvilket således peger på at disaffiliering ikke per se er et problem for den kreative proces. Det faktum diskuteres yderligere i de afsluttende diskussioner. Her skal vi i stedet vende os mod endnu en detaljeret analyse af en måde trepartstrukturen viser sig på i praksis.

KAPITEL 8: Analyse af hovedeksempel 2

Den foregående analyse viste hvordan der synes at eksistere en trepartstruktur for idéudviklingen hvor kritik som disaffilierende kommunikationshandling håndteres med ansigtsbevarende strategier der sikrer fortsat idéudvikling. Hvordan den samme orden også eksisterer i andre lignende situationer, vises i den følgende analyse af hovedeksempel 2. I det følgende eksempel er der seks medarbejdere der har fået til opgave at drømme om hvordan organisationen ser ud i 2014. Organisationen er en NGO hvor der er medlemmer og frivillige der arbejder gratis. Den fremsatte idé er at man nu også skal kunne spørge frivillige om at donere penge til organisationen.

(03) (Jeg synes ...)

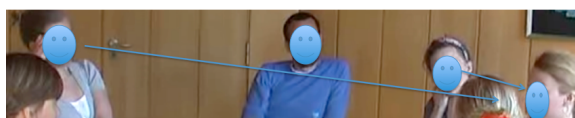
(1. møde, Organisation C (1.a, 09.20))

Alle deltagerne griner ved Saras ytring.

Sara markerer med hånden, og ingen griner mere.

Alle kigger på Sara der taler.

01 Mik: de frivillige er os
med↑lemmer jo

02 Lise: det er rigtigt

03 Gitte: nåja he he

04 Signe: EH HI HI HI HI HI
[HIhihihi]

05 Sara: [SÅ synes jeg
i↑hvertfald de

06 frivillige↓ de skal os gi
nogle fler penge EH HIHI

07 Signe: HIHIHI

08 Sara: NEJ jeg syns' i
↑forhold til det der med (.)

09 at vi os har ad↑gang til de
frivillige (.)

10 det har vi jo ikk↑ (.) nu

11 Lise: [ja]

12 Sara: de [e:r'] de e:jet af
afdelingen

13 Mik: ja

14 (0.8)

15 Sara: så synes jeg at de:t↓
ville være de↑jligt

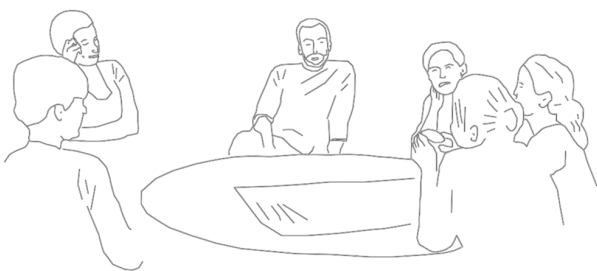
16 hvis man os godt ku

for↑estille sig måske

17 at vi ku få lov: (.) at spørge
de frivillige

Gitte kigger flygtigt på Signe.

- 18 om de egentlig os ku tænke sig
at gi (.)
19 nogle↑ penge indimellem↓

Alle kigger ned i bordet.

Signe flytter hånden til nakken, Mik kigger på sine fingre.

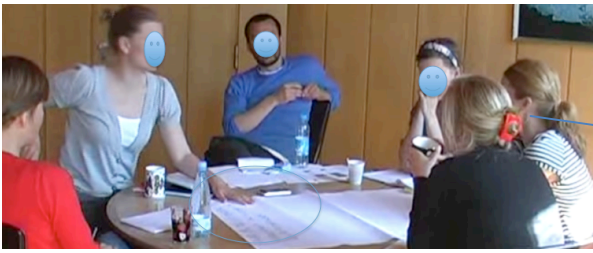

- 21 u:den at man er sådan
he↑lt vildt
22 (0.7)
23 Gitte: °hmm°
24 Sara bange for↓
overhovedet'or:h
25 (0.7)
26 træde ind på det område
28 Gitte: [hmm]
29 Mik: [hmm]

Gitte flytter hånden op foran munden.

- 30 (2.5)

Signe peger på papiret på bordet.

- 31 Signe: så vil jeg si: '
i totusindogfjorten
32 så syns jeg at (.) eh
frivillige skal ha

Signe markerer med hænderne til højre for sig.

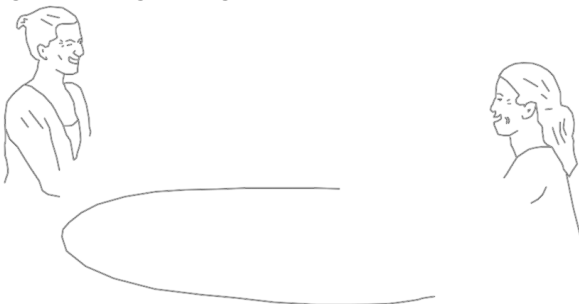

Signe markerer med hænderne til venstre for sig.

- 33 go'mu' eller ha muligheden for
at melde sig til
34 orh <blive spåmet> (.) eller
melde sig fra.

Signe, Mik og Sara griner.

- 35 Sara: spam↑
36 Signe: eller øh (.)
[inviteret elle:r] (.)aså
37 Lise:[hehehø
38 Sara:[heHIHI]

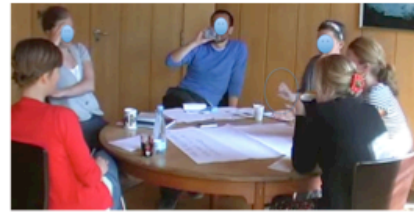
Eksemplet viser blandt andet hvordan Sara fremsætter en idé om at de frivillige i fremtiden skal give nogle penge til organisationen. Dette kommer til udtryk som et synspunkt eller en holdningstilkendegivelse, men bliver af Signe behandlet som et forslag der er til forhandling og udvikling. Dette skal ses i lyset af at det er deltagernes opgave at blive enige om forslag til hvordan drømmeorganisationen ser ud i 2014. Dermed er det klart at der er tale om en idéfremsættelse.

8.1 Analyse, del 1: Idéfremsættelse

Idéfremsættelsen sker primært gennem en holdningstilkendegivelse båret frem af den retoriske struktur: "Jeg synes". I linje 5 og 6 fremsættes idéen første gang, men designet som en ytring der inviterer til latter: "SÅ synes jeg i↑hvertfald de frivillige↓ de skal os gi nogle fler penge EH HIHI" (l. 5-6). Sara akkompagnerer sin ytring med hørbar og synlig latter, og designer således kommunikationshandlingen med en ironisk markør, nemlig overdrivelsen (i↑hvertfald) og den selvinitierede latter (jf. Muecke 1970; Booth 1975). Deltagerne responderer bekræftende med latter, og behandler således ytringen som en grinagtighed (*a laughable* (jf. Jefferson 1979)).

Denne første humoristiske ytring er designet som en præ-tematisk ytring der afsøger og bereder muligheden for den efterfølgende idéfremsættelse. Maynard og Zimmerman (1984) har blandt andet vist hvordan *pre-topical sequences* (prætematiske sekvenser) bruges til aflure stemningen før fremsættelsen af ens egentlige tematiske ærinde. Saras tur kan nok ses som en sådan prætematisk sekvens. I eksemplet producerer Saras første taletur affilierende grin og umiddelbar accept, hvilket får Sara til at fortsætte (jf. også Markaki et al. 2010). Efter at hun har fået de andre deltageres positive orientering foretager hun imidlertid et fodskifte fra den ironiske frame til en mere seriøs frame. Hun hæver sin stemme for at afbryde grinet og den humoristiske stemning: "NEJ jeg syns '" (l. 8).

08 Sara: **NEJ** jeg syns' i ↑forhold til det der med (.)

Ytringen er ved den høje volumen designet som en måde at tage taleretten igen, og hendes ansigtsudtryk forandrer sig tilsvarende; grinet forsvinder og det samme sker med de andre deltagere. Hun rækker samtidig hånden ud, og anslagspunktet er i det øjeblik hun tager ordet med den høje volumen. Derved trækker hun samtidig på ressourcer fra flere semiotiske felter: den verbalt udtalte markering ("nej") der er en negativ partikel kontekstuel bundet til hendes eget tidligere humoristiske udtryk, den kropslige markering der projicerer en kommende taletur og det forandrede ansigtsudtryk. Den kropslige markering med hånden sker ned mod bordet, og kan måske ses som en tavs reference til den faglige opgave de er i gang med, nemlig at komme med forslag der skal skrives ned på A3-arket der ligger på bordet. Koblet til nej er igen udtalen af at hun *synes* noget. Hun flytter fokus over på sig selv ved både at hæve sin stemme, afbryde grinagtigheden og samtidig markere at hendes kommende budskab ikke er en opsummering eller generel betænkning, men netop noget *hun* mener; et synspunkt præsenteret som en idé til hvad der skal skrives ned på papiret som en fælles vision for organisationen i 2014. På den måde skaber hun indledningsvis en kropsliggjort reference til den materielle struktur der tilskrives tavs indlejret viden om opgaven de skal løse, og som hendes forslag må ses i relation til. Markeringen med hånden metakommunikerer dermed en form for legitimering af synspunktet som et forslag der er relevant her og nu som en kategoribunden aktivitet der således også legitimerer fodskiftet fra den humoristiske til den seriøse frame. Funktionen af det multimodalt producerede fodskifte er tydelig i den intersubjektive arkitektur: Alle andre deltagere reagerer simultant i næste sekventielle position med forskellige varianter af kropslige tilbagetrækninger (hånd til hovedet, flaske til mund, tilbagelæning).

Den prætematiske afsøgning har hermed tilbagekanaliseret turen til Sara der fremsætter idéen i linje 17-19. Den handler om at spørge de frivillige om de vil donere penge. Idéen bliver fremsat og socialt konstrueret af Sara som en holdningsbaseret reformulering af det tidligere fremsatte forslag,

nu blot uden den ironiske markering. Idéen skabes samtidig med lingvistiske nedgraderingsmarkører:

15 så synes jeg at de:t↓ ville være de↑jligt
16 hvis man os godt ku for↑estille sig måske
17 at vi ku få lov: (.) at spørge de frivillige
18 om de egentlig os ku tænke sig at gi (.)
19 nogle↑ penge indimellem↓

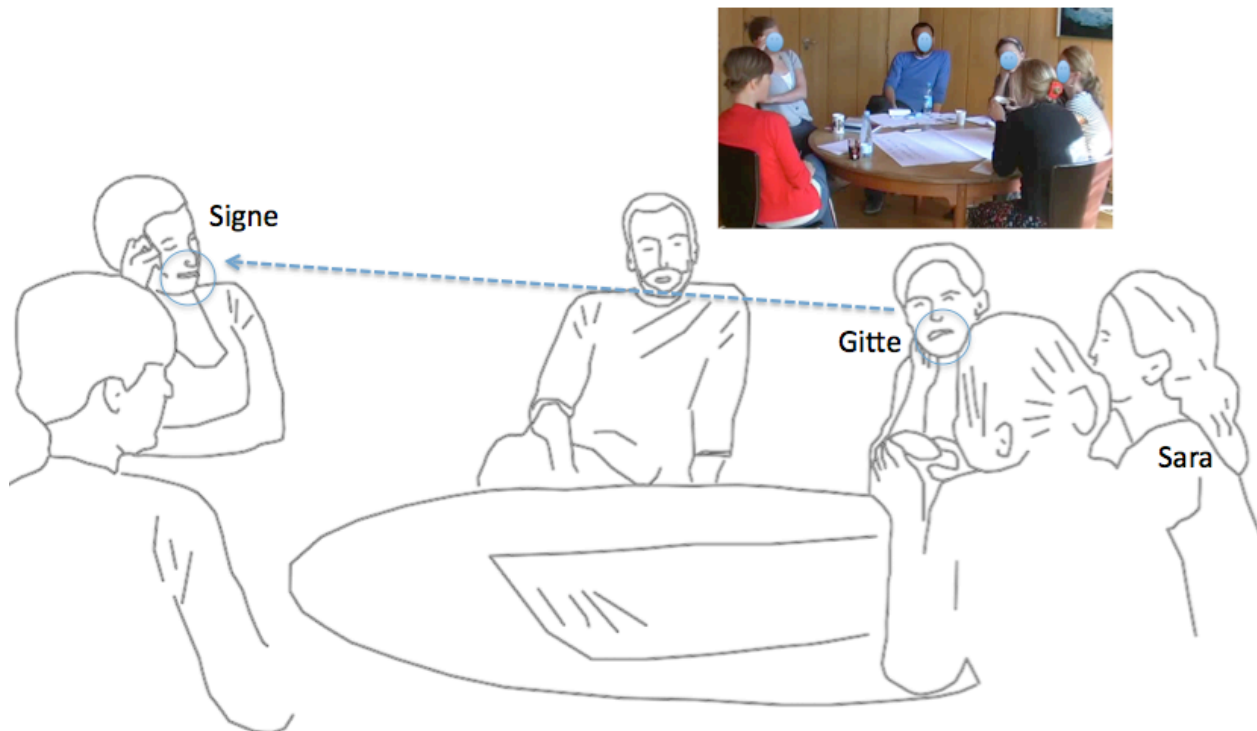
Nedgraderingerne (jf. Pomerantz 1980) ses særligt i linje 16 hvor Sara skaber et blot muligt scenarie ved udtrykkene ”hvis”, ”for↑estille sig” og ”måske” der alle er epistemisk svage begreber der framer og projicerer idéen som genstand for mulig forhandling. Ved at designe ytringen som et personligt synspunkt, og med de nedgraderende og forberedende udtryk *vaccinerer*⁴⁸ hun dermed idéen mod fremtidig kritik. På den måde skabes idéfremsættelsen som et holdningsformat der viser tilbage til idéfremsætteren som tydelig afsender og ansvarlig for idéen.

I forrige analyse blev det vist hvordan en idé fremsættes via en deltagers spørgsmål. Det kan kaldes for et spørgsmålsformat. Eksemplet her har vist hvordan en idé også kan fremsættes ved hjælp af det man kan kalde for et holdningsformat. Idéer fremsættes således gennem forskellige formater hvor forskellige semiotiske felter fungerer som ressourcer for fremsættelsen. Men som det blev pointeret indledningsvis, viser eksemplet også hvordan trepartsstrukturen er til stede og derfor også hvordan kritik produceres og håndteres med ansigtsbevarende etnometoder. Hvordan den kritiske respons skabes, vises i det følgende.

8.2 Analyse, del 2: Idékritik

At det kan synes relevant at vaccinere idéfremsættelsen bekræftes umiddelbart ved den kropslige respons fra de andre deltagere:

⁴⁸ Brugen af begrebet vaccine er metaforisk og dækker over det fænomen at taleren ved at bruge et vaccine-format vaccinerer sig selv mod kritik af idéen – ligesom man kan blive vaccineret mod sygdomme. Se mere beskrivelse i kapitel 10.

L. 18, 19 Sara: om de egentlig os ku tænke sig at gi (.) nogle↑ **penge** indimellem↓

Idet Sara siger ”**nogle↑ penge**”, krænger Gitte mundvigen nedad og kigger flygtigt over på Signe der ligeledes laver en forandrende markering med munden. Disse kropslige handlinger skabes umiddelbart som en symbiotisk produceret respons på Saras ytring, og viser sig dermed som en mulig indikator for præ-kritik.

Sara producerer derefter et muligt færdiggørelsespunkt ved at holde en pause på 1,9 sekunder der yderligere peger på at idéen består af problematiske elementer. Pausen kan således ses som en præ-kritik, idet Sara har projiceret et muligt færdiggørelsespunkt med en slot for respons på idéen.

I pausen er der tavshed, og alle kigger ned i bordet og væk fra idéfremsætteren hvormed de gør sig kropsligt passive som modtagere og respons-ansvarlige. Dermed gør ingen af de andre deltagere krav på en tur, og Sara selv vælger turen hvor hun i de følgende linjer implicit account for den manglende respons som mulig kritik:

21 u:den at man er sådan
he↑lt vildt
22 (0.7)
23 Gitte: °hmm°
24 Sara bange for↓
overhovedet'or:h
25 (0.7)
26 træde ind på det område
28 Gitte: [hmm]
29 Mik: [hmm]

Sara italesætter ikke direkte de andre deltagers tavshed, men accounter for den implicit ved at referere til at man kan være: "bange for↓ overhovedet'or:h (0.7) træde ind på det område" (l.24-26). Hun designer her sin ytring med fremadrettede reparationindikatorer som en implicit replik til at nogen generelt: at ("man") kan have berøringsangst for at tale om penge og frivillige. Det er muligvis en reference til en fælles organisationskulturel viden, men bliver reproduceret i situationen som netop et spændingsfyldt tema. Det ses ved tøvelydende og ordsøgninger inden for Saras turkonstruktionsenhed. Og det ses af den måde Signe tager hånden til nakken og kigger ned med krængede mundvige, og Mik tager hånden op og kigger på sine negle; begge dele simultant produceret med anslagspunkt idet Sara siger "bange for↓". Og begge dele udtryk for kropslige reorganiseringer sekventielt tilpasset den potentielt problematiske idéfremsættelse, hvad der begynder at ligne en disaffilierende position i samtalen.

Da Sara for anden gang projicerer et muligt færdiggørelsespunkt ved en kort pause (l. 25) og bagefter producerer et overgangsrelevant sted (efter l. 26), følger en kort minimalrespons og derefter pause i 2,5 sekunder. Ved de andre deltagers tavshed og kropslige reaktioner udviser de nu disaffiliering med Sara og den fremsatte idé. I pausen producerer Gitte yderligere en kropslig respons på lignende vis med Mik og Signe der viser sig som en markant kropslig responspassivitet: Hun flytter hånden op foran munden hvormed hun gør det umuligt for sig selv at ytre noget.

På det her tidspunkt er idéen altså fremsat, og der er blevet produceret en prækritik som Sara har accountet for. Tavsheden på 2,5 sekunder (l. 30) er lang og markant idet de andre deltagere med kropslige markeringer samtidig viser sig som passive, disaffilierende deltagere. Som andet led i trepartsstrukturen viser kritikken sig tydeligst i netop denne lange pause hvor idéfremsættelsen ikke har haft et præcist modtagerdesign, hvorfor ingen deltagere handler som om de har ansvar for respons. Den manglende respons er i situationen mærkbart fraværende, og man kan derfor tale om et *tavsheds-format* som en måde at udrette kritik på⁴⁹. Kritikken udrettes ikke specifikt som et udfoldet argument, men viser sig som en disaffilering hvor de andre deltagere ikke responderer med en sekventiel tilpassethed. Overskridelsen af det jeffersonske (1983) standard maksimum på et sekund er markant, men disaffileringen viser sig først og fremmest ved den kropslige reaktion.

En respons er mærkbart fraværende fordi idéfremsættelsen har projiceret en slot for kollektiv vurdering. Det er indskrevet i den sociale handlingstype (*activity types* (Levinson 1992)), som deltagerne indgår i. Den institutionelle opgave er at udvikle idéer til drømmeorganisationen i 2014. Det er en kollektivt stillet opgave hvor de efter mødets afslutning skal præsentere nogle idéer skrevet op på A3 papiret der ligger på bordet. Det ligger derfor i handlingstypen at de skal blive enige om hvad der skal skrives på papiret som *deres* idéer. Derfor er tavshed en mærkbar mangel på respons. Det viser sig yderligere ved den måde deltagerne udretter ansigtsarbejde på. Mik der kigger ned på sine fingre, Signe der tager hånden op til hovedet og kigger ned og Gitte der tager hånden op foran munden, er alle kropslige reaktioner der konkret og fysisk involverer ansigtet som adressat for kommunikationshandlinger. Ved at udføre handlinger der involverer ansigtet viser deltagerne en utilpassethed ved situationen som en spændingsfyldt situation. En situation der kræver håndtering.

⁴⁹ Se også dette eksempel:

(16) (En bedre relation ...)

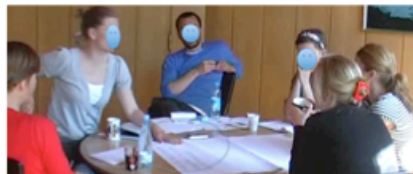
(1. møde, organisation C (23.09))

01 Kit: =er det ikk os (.) MÅSKE NOGET MED EN BEDRE RELATION
 02 <til pressen så:> eller en en en
 03 (0.7)
 04 en:
 05 (0.5)
 06 hvordan ka man gøre det såd'n et niveau højere
 07 Yrsa: mm
 08 Kit: °eller såd'n lidt mer°
 Alle andre deltagere kigger væk fra Kit; ud til siden eller ned på bordet.
 9 (2.3)
 10 Hans: <øhmm>
 11 (2.5)
 12 ja
 13 (0.7)

Eksemplet viser hvordan Kit ingen respons får på hendes idéfremsættelse ved de mulige overgangsrelevante steder (l. 3 og 5), og så ellers en meget lang pause kun afbrudt af Hans' minimalrespons (l. 9-13). Pauserne viser enten forståelsesproblemer eller acceptproblemer der således også er udtryk for kritik af idéen hvad end den er uforståelig eller uacceptabel.

8.3 Analyse, del 3: Håndtering af idékritik

Denne håndtering skaber Signe i første omgang ved at påbegynde en selvvalgt turkonstruktionsenhed.

31 Signe: så vil jeg si:' i to tusind og fjorten

Fra den tilbagelænedede position, med armen over hovedet, læner Signe sig frem og peger på papiret på bordet. Hendes kommunikationshandling er designet som en direkte og tilpasset respons på Saras idé, idet hun refererer til den fremsatte idé og vurderer den:

31 Signe: så vil jeg si:' i to tusind og fjorten
32 så synes jeg at (.) eh frivillige skal ha

Signe reproducerer det tematisk ord "frivillige" og skaber dermed en intertekstuel kobling til Saras idé. Den samlede sociale betydningsdannelse skabes imidlertid primært som Signes kropslige handling; ved at læne sig frem og tage ordet håndterer hun tavsheden som kritik. Hun designer samtidig handlingen som en kropsliggjort reference til den centrale materielle struktur, nemlig A3-papiret på bordet. Som det blev beskrevet før hvor Sara pegede ud mod papiret, repræsenterer den materielle struktur en fælles formodet tavs viden; opgaven der er stillet og fælles accepteret som præmis for mødet. Den sproglige ytring der orkestrerer pegningen er: "to tusind og fjorten". Der foregår her en kognitiv økonomisering baseret på Signes symbiotiske brug af forskellige semiotiske felter: talen, kroppen og den materielle struktur. Den samlede betydning af kommunikationshandlingen er formentlig en reference til den institutionelt stillede opgave. Dette italesættes ikke men gøres relevant via Signes orientering mod A3-arket. Idet hun skaber denne reference håndteres den tavse kritik som en implicit pointering af at de i fællesskab skal formulere noget der kan vise sig som en række kollektivt udviklede og materielt strukturerede idéer.

Signes kommunikationshandling kan ses som en håndtering af kritikken ved denne kropsliggjorte præ, der kontekstualiserer videreudviklingen af Saras idé, der følger:

- 33 go'mu' eller ha muligheden for
at melde sig **til**
- 34 orh <blive spamet> (.) eller
melde sig **fra.**
- 35 Sara: spam↑
- 36 Signe: eller øh (.)
[inviteret elle:r] (.)aså
- 37 Lise: [hehehø
- 38 Sara: [heHIHI]

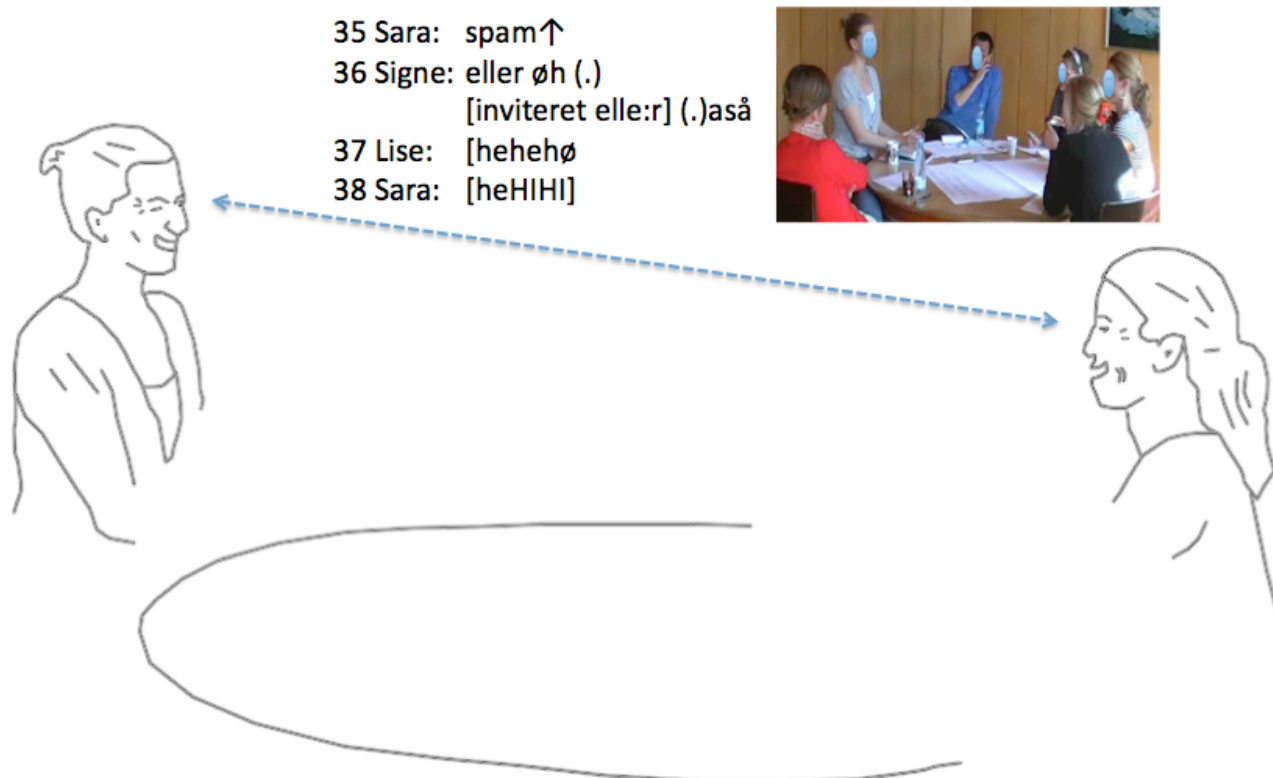

Signes turkonstruktionsenhed kan ses som en tilpasset respons på Saras idéfremsættelse ved at adressere idéens indhold og skabe referencen til den institutionelle opgave for mødet. På den måde er responsen ved blot at være en respons en håndtering af tavshedens ansigts-truende funktion. Man kan derfor tale om *anden-initieret forandringsformat*, fordi det ikke umiddelbart er Sara selv der håndterer kritikken men Signe i og med det er hende der bryder tavsheden ved at skabe en forandring i idéen.

Kritikhåndteringen fortsætter yderligere idet Signe fastholder turen og videreudvikler på idéen ved at forskyde og konkretisere spørgsmålet om hvordan man aktiverer de frivillige til at give penge. Som en multimodal handling peger hun med hænderne til den ene side og bagefter den anden side hvor anslagspunktet for hændernes bevægelse er forslaget om at de frivillige skal kunne melde sig "til" (l. 33) eller "fra" (l. 34) spam. Dermed forskydes kritikhåndteringen til ny kritikproduktion. Mellemregningen i Signes forslag synes her at være at hvis man skulle spørge frivillige om at donere penge, ville det betyde at man sendte informationer ud til dem. At sende disse informationer ud kalder Signe nu for *spam*. Spam har en entydig negativ konnotation⁵⁰. Ingen ønsker at få smidt skrald i sin postkasse/indbakke. Ved at Signe ikke producerer en selvinitieret reparation af ordvalget men fastholder og kropsligt reproducerer ordet "spam" som relevant sprogbrug, skaber hun dermed en ny og denne gang mere udfoldet kritik af Saras idé. Ved at Signe vælger dette ord skaber hun en negativ sammenhæng til Saras idé.

At det er et problematisk ord viser sig i Saras respons. Hun reagerer eksplicit, direkte og spørgende på netop ordvalget. Hun siger med intonalt opadgående: "spam↑" (l. 35) og samtidig viser hun med et mikroudtryk en reaktion der viser tilbageholdenhed eller forundring: Hun ryster let på hovedet, trækker mundvigene nedad og løfter let øjenbrynene. Tilsammen med ytringen er det en kraftfuld multimodal kommunikationshandling der kan ses som en anden-initieret reparation der med et præcist kropsligt projiceret modtagerdesign gør en account fra Signe relevant. Denne account producerer Signe som en reparation af ordet "spam" til ordet "inviteret" der har helt andre konnotationer. Overlappende med Signes reparation inviterer Sara til en humoristisk behandling af situationen ved at grine med høj volumen og tydelig kropslig markering.

⁵⁰ Spam er et slangord, der hovedsageligt betegner e-mail som man modtager uden at have bedt om det. Typisk er det reklamer som man egentlig helst havde været fri for at skulle bruge online-tid på at hente hjem på sin computer. Ordet spam er en forkortelse af "spiced ham" eller på dansk: krydret skinke. Udtrykket stammer fra en Monty Python-sketch, hvor en mand sidder på en restaurant. En tjener kommer hele tiden rendende og serverer "spam" for den stakkels gæst selv om han altså ikke har bedt om det. Pointen er at uanset hvad gæsten gør og siger, så får han altså "spam".

Sara inviterer med den kropslige markering til latter (jf. Markaki et al. 2010). Latteren er modtagerdesignet som en respons på Signes kritik og fungerer dermed som minimerende for ansigts-trusler. Ved produktionen af den hørbare og synlige latter kritikhåndterer Sara den kritik der ligger i Signes ordvalg og behandling af idéen om at frivillige skal kunne spørges om at give penge.

Signe håndterer således tavsheden som kritik med produktionen af en udfoldet kritik af idéen. Hvor Saras idéfremsættelse blev produceret med udgangspunkt i et synspunkt, er Signes respons ligeledes et holdningsformat der tager sit afsæt i ”jeg synes...” vendingen. At vise en holdning er at vise en følelsesmæssig position (jf. Goodwin et al. 2011) hvor det er umiddelbart klart for de andre hvad personen ønsker at kommunikere. Jeg-formaterne er dermed former for intersubjektivt opnåede holdninger der præsenteres som offentlig tilgængelige positioner. Under møderne ses det ofte at jeget er implicit, og at taleren blot ytrer sig med en art konstatering af et sagsforhold. Jeget repræsenterer omvendt en centrering omkring subjektiviteten. ”Jeg synes” udtrykker en stærk tilknytning til ens ytring som et epistemisk standpunkt (Kärkkäinen 2006:705). Ved at sige ”jeg synes” opgraderer deltageren betydningen af budskabet, og det får interaktionelle konsekvenser som en mere distinkt position der kan responderes direkte på (jf. også Kangasharju 2002). Holdninger og jeg-budskaber bruges således som formater i idéudviklingsprocessen der gør det klart hvor idéfremsætteren står (jf. Kockelman 2004). Også, og måske særligt, når en disaffilierende responsstruktur er til stede.

KAPITEL 9: Trepartsstrukturens præferenceorganisering (delkonklusion)

Analyserne har vist hvordan deltagerne er orienteret mod hinanden i en intersubjektiv arkitektur ud fra multiple semiotiske felter der simultant og til tider symbiotisk fungerer som ressourcer for den fortsatte udvikling af idéen via fremsættelse, kritik og håndtering. På den måde viser det sig at idéudviklingen er en social konstruktionsproces med et multimodalt responsmobiliserende design hvor deltagerne trækker på flere semiotiske ressourcer som betydningsbærende kommunikationshandlinger in situ. Kapitlernes analyser har hertil vist at der findes en trepartsstruktur. I dette kapitel samles op og delkonkluderes på hvordan trepartstrukturen er organiseret ud fra en diskussion af præferenceorganiseringens særlige logik ved idéudvikling. Indledningsvis kan det nu stadfæstes hvordan de præsenterede tre begreber er adækvate elementer i en teoretisk forståelse af idéudviklingsmøder. Begreberne⁵¹ kan nu defineres på følgende vis:

Idéfremstilling

Et mønster for hvordan idéer fremsættes som forskellige formater gennem multimodale handlinger, og af andre deltagere bliver behandlet som et forslag at forholde sig til og respondere på.

Idékritik

Et mønster for hvordan idéer bliver mødt med kritisk respons efter at være blevet fremsat. Kritik forstås her som en vurdering (assessment) og/eller bedømmelse (efter det græske τέχνη: kunsten at bedømme). Men vurdering / bedømmelse behøver ikke være eksplicit sproglig. Kritikken skaber en slot for respons.

Håndtering af idékritik

Et mønster for hvordan fremført kritik af en idé efterfølgende bliver håndteret. Ofte sker det af førstetaleren, men andre deltagere kan også komme på banen. At håndtere er anderledes end at forsvare sig. Forsvar er blot én måde kritik kan håndteres på. At håndtere associerer til at behandle. Det er således en respons på kritikken der behandler kritikken som kritik.

Det viste sig hertil at trepartstrukturen havde et ”mellemspil” imellem idéfremsættelsen og idékritikken. I analyserne blev den fremsatte idé mødt med prækritik og derefter accounting som respons før den udfoldede idékritik blev produceret. Præer har en række forskellige funktioner, og er herunder blandt andet genkendelige som forskellige typespecifikke sekvenser som fx præ-invitationer, præ-anmodninger og præ-forslag. De fuldt udfoldede sociale handlinger er base-sekvenser hvor fx en invitation eller et forslag bliver udrettet. Men præerne er, med forskellige typer turdesign, projiceringer af netop disse base-sekvenser hvor den givne genkendelige sociale handling udfoldes – som beskrevet af Schegloff (2007:29). Schegloff har imidlertid udelukkende fokus på hvordan disse præ-sekvenser til base-sekvenser bliver udrettet sprogligt, mens analyserne i afhandlingen har vist at det også i vid udstrækning udfoldes som kropslige præer der projicerer givne sociale handlinger. Det viste sig således at kritikken projiceres med en særlig tydelig kropsliggjort præ-kritik der registreres og fortolkes af idéfremsætteren som netop prækritik, hvorfor

⁵¹ I det indledende analysearbejde blev der også arbejdet med et fjerde begreb om idévedtagelse og de formater der gør sig gældende her. Forskellige formater for idévedtagelse bliver kortfattet præsenteret i Bilag 2. En mere systematisk, konsistent og teoriudviklende forståelse af idévedtagelser og deres relation til den beskrevne trepartsstruktur og præferenceorganisering er imidlertid fravalgt på grund af pladmangel.

idéfremsætteren producerer en yderligere account for idéens relevans eller betydning. Denne account accepteres ikke af idékritikeren der udfolder sin projicerede kritik og dermed skaber en slot for en tilsvarende udfoldet kritikhåndtering. Dermed viste det sig at trepartstrukturen havde et indledende mellemstil der peger på dialektikken mellem kontekstuel tilpassede responstyper der ikke produceres ud fra kreativitetsmodellernes anvisning om fx først brainstorme og derefter evaluere (Osborn 1953), men ud fra hvad deltagerne her og nu i situationen finder relevant. Den helt centrale analytiske pointe er dermed påvisningen af hvordan trepartsstrukturen er et sekventielt maskineri deltagerne producerer og reproducerer som en orden. Disaffiliering terminerer ikke samtalen om idéer men behandles interaktionelt og sekventielt på præcist tilpassede tidspunkter.

At udrette kritik mod en idé som en anden-position, er ikke nødvendigvis en emneafslutter for idéudviklingen, så længe kritikken bliver håndteret. Analyserne viste derimod nærmere det modsatte: i det første eksempel; at kritikken fik idéfremsætteren til først yderligere at argumentere for idéens relevans og dernæst at fremsætte et mere åbent spørgsmål til videre udvikling af hvad en relevant idé kunne være. I det andet eksempel; at kritikken som tavshed blev håndteret med videreudvikling af idéen. Kritikken der blev håndteret interaktionelt med semiotiske in situ figurerede ressourcer som fx ansigtsbevarende strategier, synes dermed næsten at fungere som katalysator for den videre udvikling. Denne diskussion kan imidlertid ikke følges til ende ad empirisk vej, da det ville kræve et udvidet system for iagttagelse og vurdering af den endelige idéns kvalitet. Det er ikke muligt med afhandlingens metodik. Hvad der dog kan iagttages er at samtalen ikke afsluttes. Nok forskydes måden at tale om idéen på, men emnet ændrer sig ikke.

Schegloff & Sacks (1973) beskriver hvordan problemet med samtaleafslutninger er at deltagerne i løbet af samtalen orienterer sig efter overgangsrelevante steder for produktion af nyt indhold, men ved afslutning af samtaler dispenseres denne struktur via produktionen af et turpar som fx farvel-hilsenen der projicerer en endelig afslutning, eller produktionen af præ-lukkere som fx "We-ell", eller "O.K." der initierer samarbejde eller accept om at afslutte samtalen. Alle samtaler skal afsluttes på en eller anden måde, de kan ikke fortsætte for evigt. Men nogle samtaler er ifølge Jefferson (1984a) mere påkrævende at få afsluttet, nemlig dem hvor deltagerne taler om problemer (troubles-telling). Jeffersons beskrivelse af en troubles-telling er imidlertid ikke ækvivalent til produktionen af disaffiliering. Hvor Jefferson fokuserer på deltagere der taler om problemer, handler disaffiliering om problemer der skabes her og nu.

Hvordan man definerer et *problem* bliver selvfølgelig afgørende for diskussionen af hvordan det håndteres. På baggrund af analyserne er svaret at hvad deltagerne i fælles orientering markerer som et problem ved tøvlyde, ordsøgninger, tavshed og ikke mindst kropslige forandringer som søgende blikke og forandrede positurer, kan iagttages som et interaktionelt (men ikke nødvendigvis psykologisk) problem. Jefferson introducerer begrebet om afslutningen som et *problem-exitredskab* (troubles-telling exit device). Dette begreb kan ved at blive forskudt fra en postsituationel problembeskrivelse til en in situ-problemhåndtering få stor forklaringskraft. Det centrale er dermed ikke hvordan samtaler afsluttes, men hvordan deltagerne benytter sig af forskellige interaktionelle ressourcer (problem-exitredskaber) for at håndtere kritikken og komme væk fra problemet (se også Button 1987).

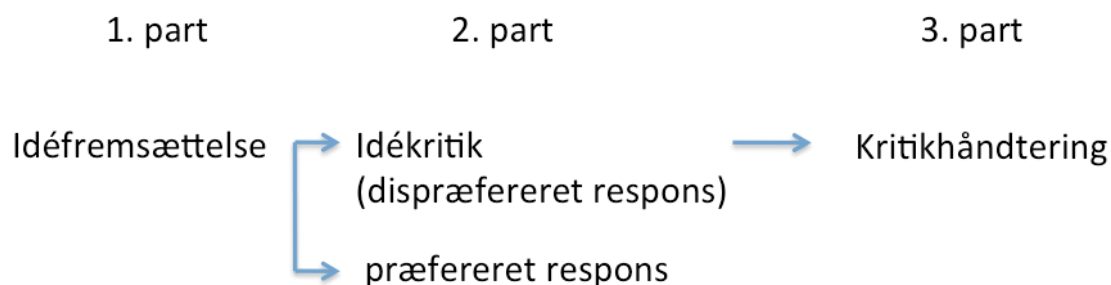
Fremsættelsen af en idé kan medføre meget forskelligt, og kritikken er blot et muligt responsformat⁵². Men på kritik af idéen vil der typisk kun blive udrettet en bestemt type social handling, nemlig kritikhåndtering. Hvordan respons designes er således afgørende for hvordan

⁵² Jævnfør afhandlingens analyser i Del 4, hvor det vises hvordan deltagere responderer affilierende.

samtalen udvikler sig. Hvad der er næste relevante handling er en vigtig dynamo i det maskineri der driver trepartsstrukturen. Deltagerne orienterer sig kontekst-sensitivt til foregående tures produktion og projicering af bestemte responsformater. Ud fra den klassiske sekventielle turpar-konstruktion vil beskrivelsen af kapitlets analytiske pointe se sådan ud (jf Maynard 1984):

Idéfremstilling (1. pair part)	→	Respons	(2. pair part)
Idékritik (1. pair part)	→	Kritikhåndtering	(2. pair part)

Pointen i denne gengivelse vil være at den foregående ytring altid tjener som kontekst for den næste ytring, og derfor vil strukturen være: ytring, respons, ytring, respons etc. Det giver god mening i turpar-konstruktioner som hilsner, afslutninger og simple spørgsmål. Det er imidlertid en reduktionistisk beskrivelse af hvad der foregår under idéudviklingen. Trepartsstrukturen er en ordnet struktur med indbygget præference for tre forskellige positioner udført med forskellige sociale handlinger, på forskellige sekventielle tidspunkter og med forskellige tur-design. Strukturen ser derfor sådan ud:

Figur 7: Model for trepartstrukturen.

Der er ikke tale om en turparkonstruktion, men om en positions-triade-konstruktion. Det beskrevne sociale maskineri er ikke drevet af en dyadisk struktur (A-B) men en triadisk struktur (A-B-C). Da kritikhåndtering som tredje-position efter kritik er et frekvent fænomen, vil det blive registreret som mærkbart fraværende hvis det mangler. Logikken findes i den præferenceorganisering deltagerne producerer multimodalt. Den disaffilierende holdning over for idéen kommer til udtryk som dispræfereret respons i den sekventielt producerede anden position gennem forskellige typer kritiske turdesign (fx rømmen/tavshed) og med mobilisering af forskellige semiotiske ressourcer (fx kropslig forandringer/inddragelse af informationsmættede dokumenter), der på forskellige måder fungerer som kritik og dermed projicering af tredje-positionens fremtidige problem-existens. Disaffileringen viser sig her både som en sekventiel dispræference og praksis-dispræference (Schegloff 1988:453).

Der er en sekventiel præference for respons på en fremsat idé, og manglende respons viser sig som en sekventiel dispræfereret handling der bliver interaktionelt behandlet. Fx produktion af tavshed. Tavshed viser sig imidlertid samtidig at være en subtil variation af en praktisk dispræference (jf. Pomerantz 1984a). Et fokus på praksis-præferencer er et fokus på måden turen bliver responderet

på. Det er altså designet af responsen der viser om fx idéen bliver behandlet præfereret eller dispræfereret. En person der udtrykker en sekventiel dispræference ved fx blot at svare ”nej” på en idéfremsættelse producerer et praksis-præfereret svar, fordi der operationaliseres begrænsede kommunikative ressourcer i responsen. Hvis personen omvendt havde produceret et praksis-dispræfereret svar, havde der været mere kommunikativt arbejde involveret. Det er netop det analyserne har vist:

- I det første eksempel fremsatte Anton idéen som et interrogativ, og Bo responderede med en sekventiel dispræference. Da Bo udfolder kritikken sker det med tøvlyde og accounts; altså ekstra kommunikativt arbejde, hvilket således viser sig som en praktisk dispræference.
- I det andet eksempel blev idéen fremsat som en holdningstilkendegivelse af Sara, og dermed ikke med en prædefineret sekventiel responstype. Den praktiske dispræference viste sig imidlertid desto stærkere som tavshed.

Ud fra disse to eksempler kan det derfor udledes at der på idéfremsættelse til tider produceres en sekventiel dispræference alt efter turdesign, men at kritikken altid produceres med praktisk dispræfererende og ofte kropslige markører. Disaffilierende responsformater viser sig dermed som praksis-dispræferencer der kræver at der udføres kommunikativt arbejde som fx at inkludere *accounts* og/eller *delay* (Heritage 1984b:169ff). Det ekstra kommunikative arbejde, der er relateret til de disaffilierende responsformater, operationaliseres for at sikre at ingen taber ansigt: Tavshed bliver brudt med normaliserende handlinger og verbaliseret kritik pakket ind i accounts der således viser sig som deltageres vigtige problem-exitredskaber.

Disse delkonklusioner peger frem mod en diskussion af og nærmere analyse af det ansigtstruende/bevarende interaktionssystem der således særligt synes at gælde for idéudviklingsmøder. Med det menes at deltagerne behandler den hyppige forekomst af disaffilierende responsformater under idéudviklingen med ressourcer der reducerer den ansigtstruende karakter kritik ellers ville antage hvis den udviklede sig til relationel konflikt. I det følgende skal der derfor yderligere fokuseres på ansigtsarbejdets omfangslogiske status.

KAPITEL 10: Idéens potentielt ansigts-truende funktion

At deltagere vælger at bruge problem-exitredskaber af forskellig art peger på at idéer er potentielt ansigtstruende kommunikationshandlinger. På baggrund af den fremanalyserede trepartsstruktur er følgende tre former for håndtering af ansigts-truende handlinger blevet identificeret i data:

Trepartsstruktur	Format	Handling
Relation til 1. position	Vaccination præ-idéfremstilling	Idéen fremsættes med markører der forebygger en potentiel ansigts-trussel
Relation til 2. position	Vaccination post-idéfremstilling	Idéen kritiseres med markører der forebygger en potentiel ansigts-trussel
Relation til 3. position	Vaccination post-idékritik	Kritikken håndteres med markører der forebygger en potentiel ansigts-trussel

Figur 8: oversigt over interaktionelle vaccinationer

De tre forskellige sekventielle positioner som den ansigts-truende handling og håndtering kan optræde i, er en formaliseret og dermed reduceret tilgang til den sociale kompleksitet, men giver et godt billede af hvordan det fortsatte identitetsarbejde er i spil ved idéudviklingen. Det vil blive vist hvordan det der her kaldes for en *interaktionel vaccination* fungerer som et centralt og effektivt problem-exitredskab. Brugen af begrebet vaccine er metaforisk og dækker over det fænomen at taleren ved at anvende et vaccineformat vaccinerer sig selv mod kritik af idéen – ligesom man kan blive vaccineret mod sygdomme. En medicinsk vaccination er en metode til at forebygge infektionssygdom, hvorefter organismen udvikler immunitet over for sygdommen. Tilsvarende fungerer en *interaktionel vaccination* som et forebyggende forsøg på immunisering af kritikken. Forebyggelsen af kritikken i fuldt udfoldet form foregår med forskellige formater, blandt andet som et *selvinitieret kritikformat*⁵³ ved idéfremstilling; som forskellige sociale handlinger på forskellige sekventielle tidspunkter og med forskellige typer turdesign, men funktionen er den samme: at håndtere disaffilieringen og komme potentielle ansigts-trusler i forkøbet.

Datamaterialet indeholder ingen eksempler, hvor deltagerne ikke er i stand til at håndtere ansigts-truende handlinger, hvorfor det heller ikke er muligt at vise en deviant case. Man kunne forestille sig en situation, hvor en deltager efter en ansigts-truende handling føler sig så nedværdiget, fornærmet eller ydmyget at han/hun udvander fra mødet. Det ville i så fald være en situation hvor det problematiske element i interaktionen ikke blev håndteret i situationen. Der kan være to grunde til at den type situation ikke forekommer i datakorpusset: enten at det på grund af tilfældigheder ikke forekom mens der blev filmet, eller det mere sandsynlige: at det forekommer meget sjældent. I de følgende tre eksempler vises det kort hvordan kritikken bliver håndteret i trepartsstrukturens forskellige positioner. Disse analyser bidrager dermed til skabe et helhedsbillede af hvordan disaffiliering i forbindelse med idéudvikling foregår.

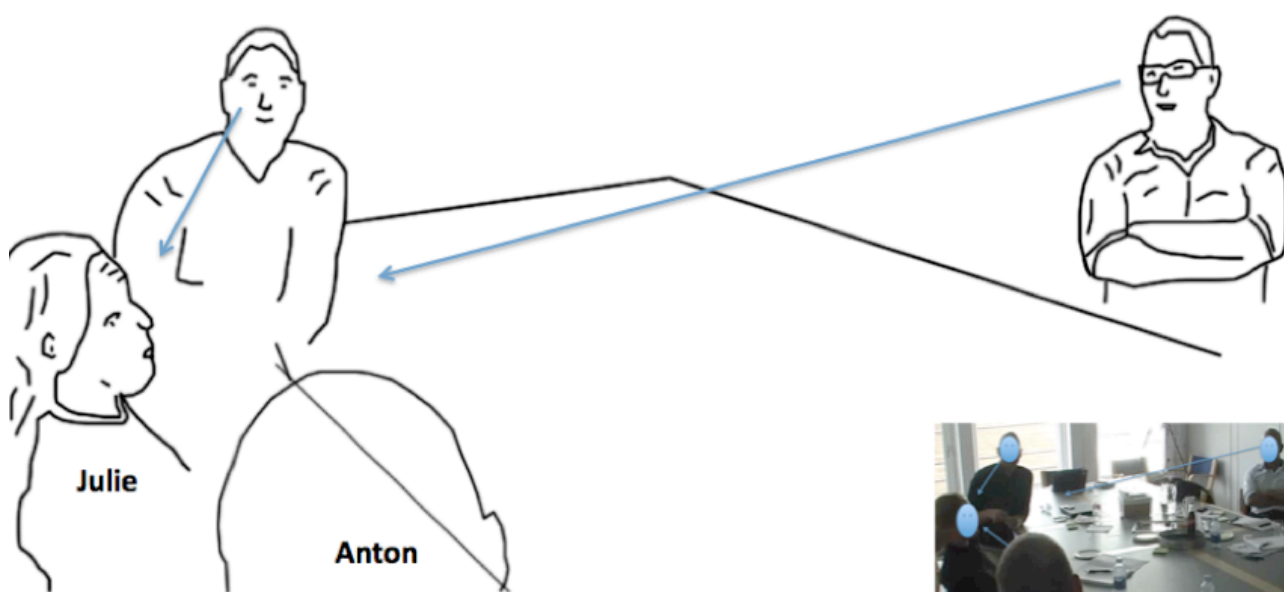
⁵³ Relationen mellem begreberne selv-initieret kritik, interaktionelle vaccinationer og problem-exit-redskaber er følgende: Interaktionelle vaccinationer er en underkategori af mulige problem-exit-redskaber som deltagerne har til sin rådighed (hvoraf fx også findes emneskiftet eller udvandringen). Vaccinationer kan forekomme i mange forskellige situationer og på forskellige sekventielle positioner. Selv-initieret kritik er den kritik deltageren af sig selv i samme tur udretter mod egen fremsættelse af idéen. Selv-initieret kritik optræder i første tur og udrettes af taleren selv. Problem-exit-redskaber kan optræde i forskellige positioner, men ofte i tredje positionen som en håndtering af anden-initieret og udført kritik. Se konklusionen Del 5.

10.1 Reduktion af potentielle ansigts-trusler ved idéfremsættelse (1. position)

Dette eksempel vil vise hvordan der ved præ-idéfremsættelse produceres en vaccination; hvordan idéfremsætteren forebygger potentiel disaffilering ved at beskytte sit positive ansigt med vaccinationsmarkører. Situationen er den at en ekstern konsulent (Julie) sidder med til et møde, hvor de idéudvikler på nye måder at forbedre den interne kommunikation.

(04) (Må jeg godt være fjollet)

(2. møde, organisation A)

1. Julie: ↑må jeg godt være fjollet
2. (0.5)
2. jeg kom bare til at tænke på (.)
4. ku man lave såd'n en=
5. Anton: ja
6. Julie: =lille survey hvor i forsøger at finde
7. frem til hvor de ↑dårligste møder
8. i ((virksomhedsnavn)) befinder sig (.)
9. Anton: det ku man sagtens

Julies indledende ytring er designet som en forespørgsel, men fungerer i situationen lige så meget som en præ der gør det muligt for hende at få de andres opmærksomhed før den videre idéfremsættelse (Goodwin 1979; Ford & Stickle 2012). Her er der tale om en præ-til-en-præ⁵⁴ (*Preliminaries to Preliminaries*) (Schegloff 1980). Arketypeeksemplet er: ”må jeg spørge dig om noget” – en ytring som rent pragmatisk har den samme funktion som: ”↑må jeg godt være fjollet” (l. 1), nemlig på spørgende form at for-forberede et forslag til en idé. Der opstår en pause hvor Julie får de andres opmærksomhed, hvilket viser sig ved at de kropsligt orienterer sig mod hende med kroppe og øjebliksretning. Ved produktionen af pausen som et muligt færdiggørelsespunkt efterspørger og får Julie accept for videre idéfremsættelse. Hans respons i linje

⁵⁴ Eller *for-forberedende ytringer* som Steensig (2001) kalder dem.

9 falder i naturlig forlængelse af Julies mulige færdiggørelsespunkt i linje 8 som et præfereret svar. På hendes idé svarer han: "det ku man sagtens", og viser dermed forståelse for konceptet i idéen og dens sekventielle placering i situationen som et relevant bidrag her og nu.

Ved at designe den sociale handling med udgangspunkt i ytringen: "↑må jeg godt være fjollet" frames det resterende indhold i ytringen i lyset af denne præ-til-en-præ. Funktionen synes at være at skabe en distance til idéen mens den alligevel bliver fremsat. Formatet kan derfor også siges at være et *selvinitieret kritikformat*. Hvis idéen accepteres i den intersubjektive arkitektur, kan man arbejde videre med den, men hvis den kritiseres, har Julie ikke risikeret noget. Det var jo "blot" et fjollet forslag; "blot" et forslag stillet helt uofficielt. At idéen vaccineres præ-idéfremstilling peger måske tilbage på at idéen som udgangspunkt er en potentielt ansigtstruende kommunikationshandling. I Brown & Levinsons terminologi kan visse handlinger være truende for ens positive ansigt, og derfor kan det være en attraktiv strategi at gå *off record*. At gå off record betyder at man siger noget, man ikke kan blive holdt ansvarlig for. Der er ifølge forfatterne mange fordele (payoffs) ved denne strategi. Deltageren kan:

"get credit for being tactful, non-coercive; he can run less risk of his act entering the "gossip biography" that others keep of him; and he can avoid responsibility for the potentially face-damaging interpretation." (Brown & Levinson 1987:71)

Man kan derfor anføre at idéfremstilleren har fordele ved at gå off the record i en idéudviklingsproces. Hun fremstår nemlig taktfuld og imødekommende ved ikke at brage ud med på forhånd lukkede og fast definerede forslag der kan skabe disaffilierende responsformer. Ved at vaccinere idéen med en præ-til-en-præ forebygges mod senere tab af både sit eget og de andre deltagers ansigter⁵⁵. Ved kritik kan der altid senere hen blive accountet for at idéen blot var et fjollet forslag, og ikke noget der kan tages seriøst on the record. På den måde forebygger idéfremstilleren potentiel disaffiliering ved at beskytte sit positive ansigt med off the record vaccinationsmarkøren.

10.2 Reduktion af potentielle ansigts-trusler ved idékritik (2. position)

Fremførelsen af idékritikken kan være potentielt ansigts-truende for idéfremstilleren, og det ses derfor ofte at kritikken bliver udført med humoristiske og kropslige markører der nedgraderer det kritiske element. Det følgende eksempel vil vise hvordan der som anden part i trepartsstrukturen optræder en vaccination post-idéfremstilling. Følgende eksempel er fra Organisation C. Situationen er den at deltagerne skal udvikle idéer til hvordan drømmeorganisationen skal se ud i fremtiden. Deltagerne taler nu om hvordan organisationen bliver mere kendt i samfundet. Idéen, der fremsættes som en holdningstilkendegivelse ved at idéfremstilleren gør hendes faglige medlemskategori som fundraiser relevant, er at de skal arbejde mere målrettet på at få historier i pressen og deri opfordre til at der bliver doneret penge. Denne idé fremsættes i linje 1-2, og fortsætter de følgende linjer. Kritikken af idéen bliver rettet fra linje 13 og frem, hvorfra analysen tager sin begyndelse. Pointen er at vise hvordan kritikken produceres med en vaccination der nedgraderer den potentielle ansigts-trussel.

⁵⁵ Man kan nok også begrebsliggøre dette som en *self-handicapping* mekanisme (Snyder 1990; Turner & Horvitz 2001). Hermed menes at teammedlemmer kan producere handlinger eller ytringer der nedgraderer og nedjusterer alle forventninger ved selv at pege på de problemer eller udfordringer der knytter sig til ens person/forslag.

(05) (Luderpresse ...)

(1. møde, organisation C (22.18))

1. Søs: j↑e:g >som fundraiser synes↓ jo< at (.) vi ska ha presse:n
2. i ↑langt højere grad til at >hjæ↑lpe os med at fundraise<
(...)
13. Yrsa: så'sådn vi vi:l egentlig gerne ha "lidt mere lu↑derpresse"
14. (0.9)

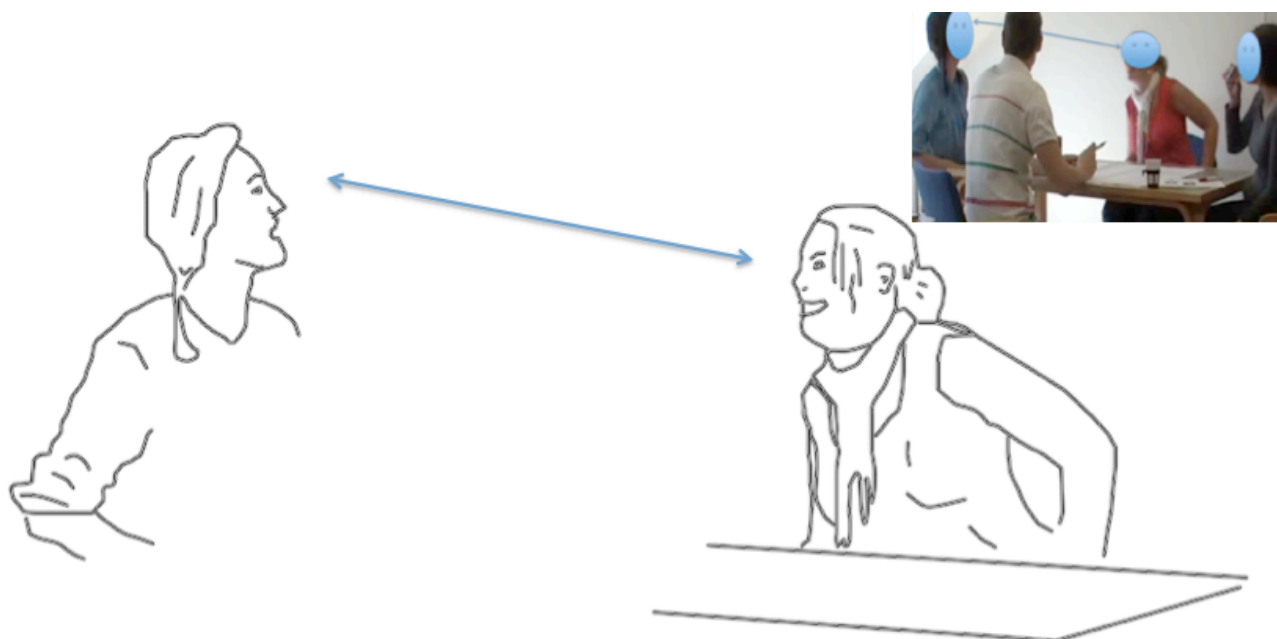
I linje 13 gør Yrsa en kreativ fortolkning af Søs' idé om at de skal blive bedre til at få pressen til at hjælpe dem med at fundraise. Hun siger: "så'sådn vi vi:l egentlig gerne ha "lidt mere lu↑derpresse"". Yrsas ytring er designet som en *formulation*⁵⁶ (Garfinkel & Sacks 1970; Heritage & Watson 1979); altså en slags opsummerende italesættelse af hvad der var essensen i den og de foregående sekvenser. Men der er langt fra tale om en deskriptiv formuleret opsummering. Derimod gør Yrsa sin ytring grinagtig og kritisk på samme tid ved at designe den pragmatisk og sekventielt som en kritisk respons til Søs' idé. Yrsa reframer Søs' idé ved at sige at mere presseopmærksomhed handler om "mere lu↑derpresse"⁵⁷. Logikken i Yrsas udtryk synes derfor at være at hvis journalister bringer de historier og de informationer om gironumre og sms-numre som nødhjælpsorganisationen vil have, bliver resultatet at man får luderpresse-dækning. Tager man ytringen for pålydende er det en plausibel tolkning. Og funktionen af ytringen er derfor kritik af forslaget da konnotationerne af "luder- ..." er negative og betragtes almindeligvis som nedsættende sprogbrug. Imidlertid er Yrsas ytring en multimodal kommunikationshandling der er indfoldet i en formidlende semiotisk økologi:

⁵⁶ Man kan måske også tale om en *konceptuel formulation*, se afsnit 12.2.

⁵⁷ Betydningen lægger sig nok tæt op ad det mere kendte ord "luderjournalistik" der er den form for journalistik hvor journalisten lader det han skriver reklamere mere eller mindre åbenlyst for en vare eller et firma. Jf. Den Dansk Ordbog: <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?aselect=luderjournalistik&query=luciabrud>

Yrsa kigger direkte på Søs, og smiler mens hun kommunikerer. Hun begynder at smile i det øjeblik hun siger ”lu†derpresse”, hvad der er markeret med kodningen: ~. Den smilende kropslige adfærd framer ytringen som andet og mere end dets semantik. At Yrsa samtidig fastholder øjenkontakt med Søs gennem ytringen, kan også tolkes som et forsøg på vaccination mod ansigtstab. Hendes kropslige adfærd er med dens metakommunikerende tegnproduktion med til at nedgradere det ansigts-truende element i kritikken. Ved simultan inddragelse af de forskellige semiotiske felter ”talen, kropsholdningen og særligt ansigtsmimikken” vaccinerer Yrsa således sin kritiske ytring mod disaffilierende fortolkninger i den intersubjektive arkitektur.

Som tredje part i trepartsstrukturen responderer Søs med kritikhåndtering fra linje 15, men det interessante her er hvordan Yrsa fastholder den kropslige vaccination mod ansigtstruslen:

15. Søs: ja det ka' ~[kan du kalde det men aså]~ (.)=
 16. Yrsa: [EHEHEHAHIHI]
 17. Søs: = hvorfor fortæl:: om lokaludbrudet i Congo
 18. hvis ikke man os gir folk mulighed for at hjælpe ofrene for det

Søs responderer på Yrsas tur med en præ til en gendrivelse af Yrsas ytring: ”ja det ka'” (l. 15), hvor der hverken er tegn på smil eller humor. Hun trækker sig derimod kropsligt lidt tilbage, væk fra bordet og væk fra Søs. Hun løfter hagen op og vender front mod Søs⁵⁸. Søs inviterer derimod simultant til latter i overlap (l. 16) og med kraftige kropslige markeringer: Hvor Yrsa læner sig tilbage med front mod Søs, læner Søs sig frem og ind over bordet med front mod Yrsa som en nærmest forbundet symbiotisk handling. I anslagspunktet producerer Søs samtidig højlydt latter (l. 16). Dermed vaccinerer hun yderligere og kraftigere sin idékritik mod fortolkninger der kan vise sig som interaktionelle problemer.

Problem-exitredskabet der bliver anvendt som vaccination af den fremførte idékritik, er således den kropslige invitation til at behandle ytringen humoristisk. Kritikken er dermed fremført uden for alvor at true deltagernes ansigter, mens kritikken af idéen stadig har materialiseret sig som en

⁵⁸ Det var den samme type kropslige reaktion Anton viste i det første eksempel da hans idé blev udsat for kritik.

ekspliciteret pointe. For at udrette kritikken producerer Yrsa en ytring der gøres grinagtig med et ”smilende” design og kropslige markeringer. Derved inviterer hun til en fortolkning af kritikken som en grinagtighed hvorved betydningen af kritikken bliver mere uklar, men dog gør det muligt for deltagerne at bevare ansigt (jf også Jefferson 1979). I de efterfølgende linjer behandler Yrsa Søs’ ytring og humoristiske framing med smil (l. 15) og samtidig med accounts (l. 17-18), der forsvarer relevansen af den fremsatte idé med hvad der kan kaldes for et *gendrivelserformat*, der består i at gendrive nogle af præmisserne i kritikken og argumentere for hvorfor ideen stadig er interessant. Derved afsluttes samtalen ikke, men humoren som problem-exitredskab gør det muligt for deltagerne at fortsætte idéudviklingen.

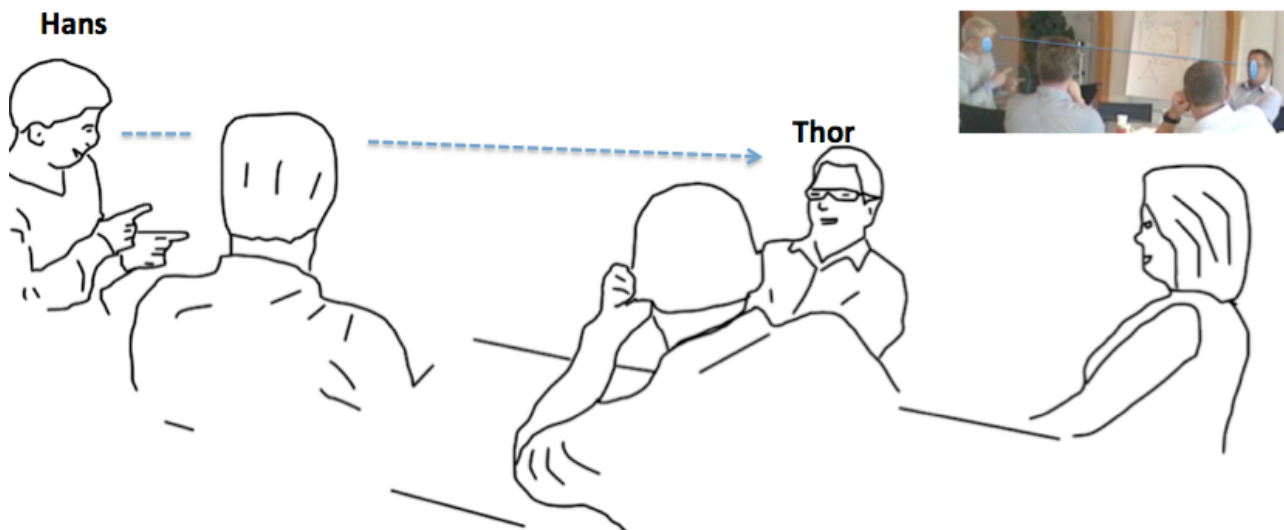
10.3 Reduktion af potentielle ansigtstrusler ved håndtering af idékritik (3. position)

Den tredje sekventielle position i trepartsstrukturen viser sig som en vaccination mod post-idékritik. Problem-exitredskabet er et forsøg på immunisering af en fuldt udfoldet kritik. Situationen vil typisk være den at en deltager har fremsat en idé der bagefter er blevet kritiseret. Denne kritik bliver nu håndteret af idéfremsætteren. Håndteringen kan ske som et modangreb der producerer yderligere interaktionelle problemer, men det sker sjældent. Derimod ses det oftere at kritikhåndteringen bliver produceret med markeringer hvis funktion er at håndtere kritikken og på samme tid gøre det uden at true nogens positive ansigter. I det eksempel vi skal se nærmere på nu, sker det ved at behandle kritikken som en misforståelse.

I det følgende eksempel fra Organisation A er der fire til stede fra kommunikationsafdelingen og en fra HR-afdelingen (Thor). To af kommunikationsmedarbejderne er kommunikationsdirektøren (Anton) og kommunikationschefen (Bent). Så er der projektlederen (Hans) og den menige kommunikationsmedarbejder (Rosa). De planlægger et større arrangement for hele virksomheden. En idé fra et tidligere møde om at producere en sjov video bliver nu vist for dem. Blandt andre har Thor aldrig set filmen før. Han reagerer med kritik af filmens idé. Kritikhåndteringen består i et forsøg på at afklare om Thor har forstået idéen. Situationen udfoldes sådan:

(06) (fik du med)

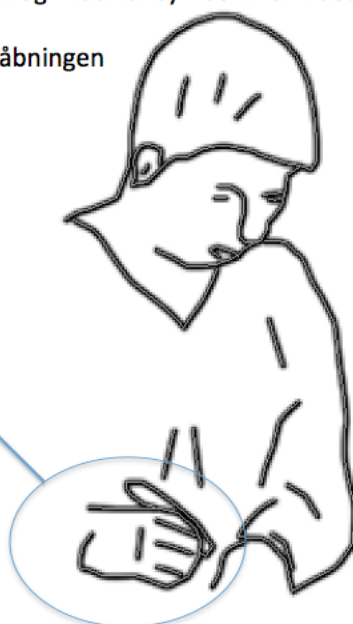
(4. møde, organisation A (1a 24.27))

- 33 Hans: **men fik du** med' (.) at det præ']
34 Thor: [så' s' (0.6)] SÅ JEG havde på en eller
35 anden måde forventning om (.) <at den ville ende↓>
36 (2.2)
37 PO:STIV
38 (1.1)
39 hvor jeg egentlig har et fre' en øhh når jeg ser den så::
40 (0.8)
41 så::ehh >så sidder jeg tilbage med sådan en følelse af<
42 Hmmm

Hans' respons i linje 33 er relateret til Thors kritik af idéen. Hans' multimodale kommunikationshandling er designet som et første forsøg på håndtering af kritikken der dog ikke får lov at blive udfoldet. Mens Hans med begge hænder peger over mod Thor, siger han: "men fik du [med' (.) at det præ']". At starte ytringen med et "men" forudsætter at der er mere og/eller andet at sige end det der hidtil er blevet sagt. Formuleringen "fik du med" lægger op til en reference til noget der måske/måske ikke er blevet udeladt i den talendes kritiske betragtninger. Da Thor imidlertid ikke behandler pausen som et overgangsrelevant sted, og derfor fortsætter sin taletur i overlap (l. 34), laver Hans en selvinitieret multimodal cut off af sin ytring, sprogligt ved at stoppe taleturen og kropsligt ved at trække hænderne tilbage. Thors disaffilierende respons på idéen, bliver herefter yderligere fremsat med fremadrettede reparatur-indikatorer: produktion af pauser (l. 36), tøvelyde (l. 39), ordsøgninger (l. 41). Denne merproduktion af kommunikative accounts/delay peger på Hans' respons som en praksis-dispræference. Men Thor fastholder taleretten og fortsætter udfoldelsen af kritikken og dens begrundelse (l. 35-47):

43 (2.1)
 44 hva:ehmm
 45 (1.3)
 46 hvorfor↑ fik hun ik klippet den og hvad var symbolikken i det
 47 (1.0)
 48 Hans: fik du med (.) at det var til (.) åbningen
 49 Thor: ja
 50 Hans okay
 51 1.2

Thors fastholdelse af taleretten sker med høj produktion af lange pauser, hvilket også peger på at Thors taletur er fremført som en flerenhedstur. Efter ytringen i linje 46 producerer Thor en pause på 1,0 sekund (l. 47). Den bliver af Hans behandlet som et overgangsrelevant sted hvad Thor bekræfter ved ikke igen at fortsætte taleturen i overlap med Hans. Hans får hermed muligheden for at udfolde sin idékritikhåndtering som et gentagende afklarende spørgsmål der fungerer som en anden-initieret reparation af Thors budskab. Han siger: ”fik du med (.) at det var til (.) åbningen”. Den respons er sprogligt designet som en replika af den tidligere ytring, nemlig ved at sige ”fik du med...”. Konteksten for hans ytring er således både Thors pointer men også hans egen tidligere påbegyndte taletur. Ytringen er designet som en reference til konceptet i idéen. Kritikhåndteringen kommer til udtryk ved den måde Hans implicerer at Thor skulle mangle en forståelse af noget af idéen eller konceptet i filmen, og at hans kritik derfor hviler på forkerte forudsætninger.

Ved at designe ytringen ud fra formuleringen: ”fik du med...” refererer Hans til noget indholdsmæssigt i idéen der er vigtig for forståelsen af idéen, og hvis man ikke har dette med (i det her tilfælde at det er en situation der udspiller sig ved åbningen af en fabrik og dermed ikke en almindelig hverdag) fungerer idéen ikke – ud fra Hans perception. Således designer Hans taleturen som en reference til dette potentielt ”manglende noget” i Thors respons, hvorved funktionen som problem-exitredskab er eksplicitering af en potentiel misforståelse og dermed ikke som udgangspunkt kritik eller uenighed.

Thors respons er imidlertid kort og bekræftende på Hans’ spørgsmål: ”ja” (l. 49), og det får Hans til ligeledes kortfattet at acceptere responsen: ”okay” (l. 50). Samtidig kigger Hans ned i sine papirer foran sig og dermed flytter han sin kropslige orientering væk fra Thor og kritikken. Ved at tage kuglepenen og skrive noget på papirerne foran ham viser han en kropsligt materialiseret

accept af Thors respons. Nedskrivningen som simultant produceret handling mens han ytrer "okay", er således et eksempel på at problem-exitredskabet ikke har den ønskede funktion. Kritikken opløses ikke, men fastholdes i sin oprindelige form, og man kan derfor tale om et *forandringsformat* hvor kritikken tages til efterretning. Ved det kortfattede "ja" (l. 49) afviser Thor Hans behandling af Thors respons som en potentiel misforståelse, og dermed fastholdes også den potentielle ansigtstrussel, hvilket måske ses ved at Hans kigger væk fra Thor og ned i papirerne foran sig som kropslig respons.

Svennevig (2008b; jf. også 2004) har beskrevet hvordan deltagere ved anden-initieret reparationer typisk først vil forsøge sig med den mindst socialt problematiske respons-type (*try the least complicated and costly remedy first* (jf. også Pomerantz 1984b; Emmertsen & Heinemann 2010). Svennevig opdeler responstyperne i tre kategorier som deltagere responderer ud fra: De kan handle som om de ikke har hørt hvad der blev sagt, et *høre-problem* (fx "hvad sagde du?"); dernæst som om de ikke har forstået det korrekt, et *forståelsesproblem* (fx "hvad mener du?"), og endelig som noget de ikke er enige i eller kan acceptere, et *acceptproblem* (fx "Det synes jeg nu ikke")⁵⁹. Ud fra Svennevigs begrebsapparat og fremanalyserede responsstruktur kan man se Hans' behandling af Thors respons som et forståelsesproblem. Svennevigs pointe er at responstyperne har forskellige sociale implikationer hvor høreproblemet behandles som ukompliceret og acceptproblemet som kompliceret i den sociale arkitektur⁶⁰. I og med at Hans behandler Thors respons som et forståelsesproblem snarere end et acceptproblem, bekræfter han også Svennevigs pointe om at deltagerne vælger den mindst socialt komplicerede handling først. Årsagen kan være at deltagerne er orienterede mod hinandens positive ansigter og handler således at ingen ansigter trues hvis det kan undgås (Svennevig 2008b:345).

Samtidig er det tilfældet, som Bailey (2005) beskriver, at accounts for misforståelser netop gør det muligt at etablere en fælles forståelse. Ved at adressere og dermed foretage en anden-initieret reparation af en ytring, producerer Hans en slot, hvor Thor kan respondere præfereret og udvise forståelse. Dette problem-exitredskab har færre sociale implikationer end behandlingen af turen som et acceptproblem. Som idékritik-håndteringsformat er formatet således et forsøg på at reparere og/eller initiere at idékritikeren selv reparerer ytringen med henblik på at skabe den "rette" forståelse for idéen uden at nogen taber ansigt. Det er dermed også klart at strategien ikke virker hvis idékritikeren ikke mener at have misforstået noget. På den måde er produktionen af problem-exitredskaber og brug af interaktionelle vaccinationer en illustrering af de sociale mekanismer under idéudviklingsmøder, men ikke en garanti for opløsning af interaktionelle problemer.

⁵⁹ Svennevig nævner dog ikke tavsheden som en frekvent form for respons der kan dække over alle tre italesatte responsformater; man kan således undlade at respondere fordi man enten ikke har hørt, forstået eller kan accepterer ytringen.

⁶⁰ Heritage (2007) beskriver også i en analyse af hvordan person-referencer udføres og hvordan deltagere via et afklarende format producerer person-referencer. Han viser hvordan "recipients initiate clarifications" (2007:276) som følge af talerens uklare person-reference. Således kan det konstateres at afklaringen af et givent sagsforhold er designet til at løse problemet der opstår i den foregående taleturn.

KAPITEL 11: Produktionen og håndtering af disaffilering i en institutionel kontekst (konklusion)

Kapitlets analyser har anskueliggjort:

- at kritik som respons på en fremsat idé er et frekvent fænomen;
- at kritik optræder som in medias res i en trepartstruktur mellem først idéfremsættelse og bagefter kritikhåndtering;
- at de forskellige handlinger på de forskellige sekventielle tidspunkter er udrettet via forskellige formater;
- at trepartsstrukturen bygger på en præferenceorganisering hvor hver handling producerer en slot for respons, og fordi responsen ikke er prædefineret til at være præfereret benytter deltagerne sig af (hovedsageligt) kropsligt udrettede ansigtsbevarende etnometoder for at undgå ansigtstab, fx ved at bruge problem-exitredskabet den interaktionelle vaccine.

Det er derfor blevet antydnet at strukturen eksisterer i kraft af en fortsat reproduktion af institutionelle normer for hvordan skabelsen af idéer kan foregå på trods af kritikken som disaffilerende handling. I det følgende diskuteres og konkluderes på de fremanalyserede pointer.

11.1 Idéer fremsættes via vacciner

Det har vist sig at deltagere selv producerer vaccinationer før idéen fremsættes eller efter idéen er blevet fremsat. Funktionen af disse vacciner synes at være den samme. Ved at starte en idéfremsættelse ved at sige: "Det *er* bare et fjollet forslag, men kunne man...", og ved at afslutte en idéfremsættelse ved at sige: "Det *var* bare et fjollet forslag..." framer fremsætteren idéen som noget der er produceret off the record, og som dermed ikke for alvor kan true fremsætterens ansigt ved eventuel kritik. Men det har også vist sig at deltagere gør kommunikativt arbejde for at bevare andre deltageres ansigter. For eksempel blev det vist hvordan kritik kan udrettes med tydelige humoristiske og kropslige invitationer der nedgraderer betydningen af kritikken og dermed det ansigts-truende potentiale i kritikhandlingen. Samlet set peger analyserne således på at deltagere gør kommunikativt arbejde for at bevare eget og andres ansigter under idéudviklingen. Det som Goffman kalder for en *forsvarsvinkel* (eget ansigt) og en *beskyttelsesvinkel* (de andres ansigt) (Goffman 1955).

I hverdagslig interaktion vil man typisk holde sig fra emner og aktiviteter der er potentielt ansigts-truende – det som Goffman (1955) kalder for *undvigeprocessen*. Kritik af et fremsat forslag har definatorisk ansigts-truende potentialer, idet idéen kan blive afvist, men det viste sig at det ikke afholdte deltagerne fra at rette kritikken. Kritik blev af den grund ikke udeladt eller undveget, men dog fremført med nedgraderende markører. Det skyldes nok den institutionelle situationsdefinition hvor mødet som særlig aktivitetssystem er styret af formålet om at det er meningen deltagerne skal fremsætte idéer og finde eller udvikle de bedste idéer, hvad der i en eller anden udstrækning også nødvendigvis kræver kritisk respons. Idéudviklingsmødet kan således ses som en ritualiseret praksis hvor bestemte handlinger er relevante og andre irrelevante. Samtidig definerer mødets type hvordan kritik er naturlig og nødvendig og hvordan kritik ikke må være så problematisk at deltagernes ansigter udfordres i en grad der problematiserer samarbejde i det videre organisatoriske arbejdsliv, hvorfor kritik fremføres med stærke praksis-dispræferencer.

Ansigtsarbejde er et grundlægende socialt frekvent fænomen (Arundale 2006; 2010; Brown & Levinson 1987; Goffman 1955; 1967; Haugh & Bargiela-Chiappini 2010; Ruhi 2010; Spencer-Oatey 2007), men endnu hyppigere direkte anvendt under idéudviklingsmøder som problem-exitredskaber. Ikke fordi idéudvikling a priori forudsætter mere ansigtsarbejde men formentlig fordi fremsættelse, udvikling og vurdering af idéer er *boundary moments* hvor identitet sættes i spil. Logikken synes at være dels det faktum at der er en klar præferenceorganisering hvor idéfremsættelse projicerer en slot for respons der i en eller anden udstrækning vurderer idéen, og dels det faktum at der er en ejerskabs-epistemologisk affinitet mellem fremsætteren og den idé der fremsættes. Således at kritik af idéen optræder som kritik af idéfremsætteren. Fremstillet i en formaliseret syllogisme, kan relationen se sådan ud:

1. Mødets aktivitetstype fordrer at idéer fremsættes.
2. Fremsatte idéer har en præference for vurderende respons.
3. Fremsatte idéer har en ejerskabs-epistemologisk affinitet til fremsætteren.
4. Ergo: Kritiseres idéer udfordres idéfremsætteren på hans/hendes ansigt.

Og:

1. Mødets aktivitetstype fordrer at idéer vedtages og videre samarbejde muliggøres.
2. Er en deltager udfordret på hans/hendes ansigt problematiseres videre samarbejde.
3. Ergo: Deltagere bruger post- og præ-sekventielle interaktionelle vaccinationer for at undgå ansigtstab.

Deltageres handlinger følger ikke syllogistiske rigide regler men er stadig logisk organiserede som en orden der giver mening for den enkelte deltager som naturlige reaktionsmuligheder. Brugen af interaktionelle vaccinationer forekommer i situationen som sekventielt tilpassede formater der tjener et lokalt meningsfuldt formål for deltagerne. Men forekomsten af fænomenet skal overordnet ses i affinitet til hele den organisatoriske makrokontekst hvor deltagerne også skal kunne samarbejde godt efter mødet. I den forstand er det sandsynligt at alle deltagerne har en interesse i ikke at blive uvenner, hvorfor de håndterer uoverensstemmelser med strategier for at bevare alles ansigter. Det er en grundlæggende logisk og moralsk orden. På den måde viser det sig at deltagere producerer og opretholder forskellige identiteter der knytter sig tæt til produktionen af idéer.

11.2 Idéens ejerskabs-epistemologi

Hvor meget ”almindelig” interaktion omhandler emner og temaer hvor deltagerne taler om noget andet end dem selv (fx vejret, fjernsynet, kulturelle oplevelser etc.), er fremsættelse af idéer tilsyneladende en mere subjektiv kategori der skaber en direkte reference mellem det ytre og personen, hvorfor man kan, som ovenfor foreslået, tale om en ejerskabs-epistemologi. Fremsættelse af idéer og kritik af idéer har således, som det blev vist i analyserne, ikke blot karakter af at være kontekstfrie og ansigtsneutrale ytringer, men derimod at være indfoldet i en fortsat sensibel produktion af en kommunikativ orden hvor deltagernes lokale diskursive identitet skabes og genskabes i idéudviklingsprocessen.

Idéen er ikke blot fremsat af en ubekendt entitet, men af en konkret deltager der i den intersubjektive arkitektur bliver behandlet som ansvarlig for idéen. Det viser sig ved at det typisk er idéfremsætteren der på tredjepositionen i trepartsstrukturen håndterer kritikken af idéen. Det var tilfældet i begge de to hovedeksempler hvor idéfremsætteren Anton håndterer kritikken fremsat af Bo, og idéfremsætteren Yrsa håndterer kritikken fremsat af Søs. Andre deltagere kunne have responderet, men der har vist sig at være en orden for at det netop er idéfremsætteren der oftest også responderer på kritik (jf. også Schegloff 1997). I den sekventielle organisation synes der dermed at være en præference for at idéen peger tilbage på personen, og kritikhåndteringen viser sig således som en kategoribunden handling ud fra normen: at fremsætteren også forsvaret og dermed rekonstruerer en relationsbaseret turparkonstruktion.

I det øjeblik idéen er færdigformuleret står den (mere eller mindre) afklaret som en genstand, flygtig, men kan dog materialiseres ved fx at blive skrevet ned og dermed blive til kodificeret viden. Idéen har ved at blive sprogligt formuleret og til tider kropsligt understøttet fået selvstændig substans som et interaktionelt fænomen de andre deltagere må forholde sig til. Denne substantielle karakter (ikke at forveksle med idéen som en entitet) gør idéen til noget der kan udvikles på, og det flytter på samme tid idéen fra dens ophavsmand til det fælles sociale rum.

Hvilke rettigheder idéen har som et socialt iagttageligt fænomen afhænger af hvordan deltagerne behandler idéen. Analyserne synes her at pege på at idéen behandles som et personligt udtryk hvor der ikke registreres en forskel mellem det talte, og personen der taler. At denne forskel ikke behandles som en forskel, gør også at idéens ontologiske status er relativ til personen der fremsætter idéen. Derved bliver spørgsmålet om de enkelte identiteter særligt vigtigt. For det omfattende kommunikative vaccinationsarbejde deltagerne producerer før, under og efter fremsættelsen af idéen, peger på at kritik af idéen som en potentiel kritik af personen er et problem der kræver aktivering af problem-exitredskaber.

Deltagerne tænker måske: *Er denne idé interessant, og vil den blive mødt af begejstring eller kritik?* Om deltagere tænker dette er ikke til at vide, men ved at vaccinere idéen med nedgraderende markører *in situ* imødegås i en eller anden udstrækning en mulig psykologisk angst for at tabe ansigt ved idéfremsættelse der kan problematisere deltagernes positive identiteter (se også LeBaron, Glenn & Thompson 2009). Som Goffman netop har vist, er deltagernes interesse i en fortsat opretholdelse af alles ansigter i en fælles løbende forhandlet situationsdefinition af stor vigtighed. En person der opretholder sit ansigt (er *in face*), vil føle sikkerhed og agere socialt: "He feels some security and some relief" (1967:8). Omvendt kan mulig kritik som potentiel ansigts-trussel medføre psykologisk usikkerhed der kommer til udtryk interaktionelt (se Arundale 1999; 2006; 2010). Det er en mekanisme der afholder mange idéer fra at blive udtalt i første omgang, som også påvist af Groth and Peters' (1999). På baggrund af interviewmateriale beskriver de hvordan den væsentligste begrænsning i idéudviklingsprocessen er *frygt*: "fear of failure; of rejection; of ridicule; of peer group pressure; of success; of consequences; of criticism." (1999:184). De beskriver at frygten bunder i usikkerhed og knytter sig snævert til ens identitet, ens selvopfattelse og opfattelse af placering i det sociale rum. Som et socialt iagttageligt og socialt produceret fænomen viser vaccinen sig her som et nyttigt problem-exitredskab.

Vaccinen kommer socialt til udtryk ved at en række forskellige nedgraderende ord optræder. Det er ord som "måske", "kan være", "tænker", "tror" og fremadrettede reparaturindikatorer som lyd-forlængelser, pauser og ordsøgninger⁶¹. Ord og indikatorer deltagerne bruger til at skabe forståelse

⁶¹Jævnfør også dette eksempel der viser forekomsten af nedgraderende markører ved idéfremsættelse:

og skalere og nuancere betydning (jf. Halliday 1975). Hertil kommer at den interaktionelle vaccination i høj grad udrettes og orkestreres af kropslige markeringer der metakommunikerer tegnets betydning og den ”rette” forståelsesramme. Som fx i eksemplet hvor Søs læner sig markant frem over bordet med et smil og dermed inviterer til en mindre antagonistisk fortolkningssituation.

Brugen af vaccineformatet er dermed rationelt set ud fra deltagernes synsvinkel og kan også bruges som en etnometode for overhovedet at sige noget potentielt udfordrende (som fremlæggelse af virkelige interessante idéer ofte er (jf. Kaufmann 2008)). Når der synes at eksistere en ejerskabs-epistemologi som en affinitet mellem fremsætteren og idéen, og desto mere potentiel problematisk indhold idéfremsættelsen indeholder, desto mere kommunikativt arbejde vil deltagerne bruge for at undgå at nogen taber ansigt. Som det fx viste sig i begge hovedeksempler hvor idéen blev fremsat med fremadrettede reparaturindikatorer, og hvor det viste sig at responsen i anden-positionen var praktisk dispræfereret, og således ligeledes indeholdt meget kommunikativt arbejde.

Et helt centralt problem-exitredskab viste sig her at være produktion af latter. Kangasharju & Nikko (2009) har vist hvordan latter ikke optræder tilfældigt i situationen, men er nært tilknyttet specifikke sociale handlinger. De identificerer fire former: 1) humoren bliver brugt af lederen som en måde at skabe god stemning på, 2) humoren bliver brugt som en fælles måde at afslutte et tema på, 3) latteren er en ressource der bliver brugt til at reducere spænding og 4) til at få samarbejdet til at glide igen. Kangasharju & Nikko konkluderer at fælles latter (joint laughter) er en ressource der kan forbedre teamarbejdet. Kapitlets analyse har hertil vist at latteren bliver brugt som en nedgradering af det ansigts-truende potentiale i den sociale situation og på den måde i høj grad forløser relationel spænding (jf. også Jefferson 1984b; Glenn 1989; Heinemann 2009)⁶².

Ved at deltagerne i idéudviklingsprocessen bruger humor som et problem-exitredskab, placerer de sig et andet sted via en forskel der skaber distance til situationens mulige alvor (jf. Jorgensen 1996).

(17) (Jeg tænker ...) (2. møde, organisation A (1.a, 58.54)

1. Julie: øhm:: (0.3) jeg ↑tænker os lidt↓ (.)
2. sku:l:på ↑en eller anden måde (.)
3. acceptere at kommunikation
4. (1.5)
5. i etellerandet omfang ↑stadig er lidt
6. (1.0)
7. <l:a:vstatus> eller at det på enelleranden
8. måde ikke fø:les som liså
9. (0.9)
10. ↑tvingende nødvendigt og vigtigt for den
11. enkelte leder (0.5)
12. som det er i vores hov[eder
13. Jan: [°mm°]
14. Julie: >og måske nogen ga:nge↓< (0.6)
15. tale om' (.)
16. at det er ledelse det handler om
17. Finn: ↑mm↓

⁶² At latteren har denne positive funktion i kreative sammenhænge er også blevet påvist gentagende gange gennem kreativitets-historien (fx Forgas 2000; Hirt 1999). Nyere studier peger dog på at latter i sig selv ikke gør forskellen. Teammedlemmers gode humør kan være opløftende men er langt fra tilstrækkelige for det kreative potentiale. Pointen er at man ikke kan slutte sig til at godt humør automatisk giver flere bedre idéer. Det er humør-reduktionisme. Det er specielt Mumford (2003) og Kaufmann (2003) der har argumenteret for denne nuancering. Der kan således ikke siges noget entydigt om funktionen af humør og latter i forhold til kreativ idéudvikling. Fra den mere kognitivt baserede del af kreativitetsforskningen findes imidlertid stærke indikatorer på at de biologiske belønningsstoffer der bliver udløst i forbindelse med latter, kan give ny energi og bryde med en fastlåst mentalt fikseret kognition (Smith 2011).

Det er en måde at sige og gøre noget på uden tilsyneladende at have sagt eller gjort det. Humoren framer ytringen som en handling der kan fortolkes of the record (jf. Brown & Levinson 1987). Humoren som redskab er dermed et fodskifte der sætter *anførelsestegn* (jf. Bakhtin 1984) omkring det talte, og gør taleren i stand til at lægge afstand til situationens mulige problematiske indhold og dermed samtidig afkoble den direkte affinitet mellem fremsætter og idé. Det er mere eller mindre tydeligt i interaktionen alt efter hvordan markeringen af disse anførelsestegn finder sted i forhold til de deltagere der er til stede. Den markant kropslige invitation med produktion af høj og synlig latter som fx Søs' anden-positionelle idékritik viser hvordan der sættes interaktionelle anførelsestegn omkring det ytrede, og dermed frames budskabet med andre fortolkningsmuligheder end den sprogligt ligefremme. Den singulære semiosis "latteren som objekt" der er i spil her, fortolkes som et tegn på nedgradering af kritik.

Ved at nedgradere betydningen af idéen før den fremsættes vaccinerer deltageren muligvis mod fremtidig kritik, men i særdeleshed mod fremtidig tab af ansigt og dermed problematisering af den diskursive og nok også situationelle identitet. Den sociale forhandling af identiteter er således infiltreret i den lokale forhandling af hvilken status idéen har. Betydningen af den institutionelle kontekst bliver her central for forståelse af disse mekanismer. For deltagerne er "tvunget" til samarbejde og dermed til at opfinde strategier for at håndtere kritik og ansigts-trusler. Disse strategier er indfoldet i den institutionelle aktivitetstypes tavse regler.

11.3 Den institutionelle aktivitetstypes tavse regler

De indsamlede data er fra idéudviklingsmøder i tre forskellige organisationer, hvor mødets ontologiske status viser sig at have afgørende betydning. Tre helt centrale forhold er med til at strukturere interaktionen: Mødet har et fast defineret formål (en opgave der skal løses); mødet har et fast defineret tidsrum (mødet er slut når tiden er gået) og mødet bygger på tavse normer for normal adfærd (man kan fx ikke bare rejse sig og gå).

Disse sociale fakta (jf. Garfinkel 2002; Durkheim 1982) betyder at deltagerne befinder sig i en før-refleksiv forventningsstruktur hvor de er "nød" til at håndtere kritikken når den optræder. Den sekventielle organisering af trepartsstrukturen gør produktionen af problem-exitredskaber relevant, som fx den interaktionelle vaccination. Det er beskrevet i litteraturen om samtaleafslutninger (closings) hvordan deltagerne benytter sig af forskellige problem-exitredskaber for at komme ud af mulige sociale komplikationer. Jefferson og Button har udviklet forskellige typologier over hvilke redskaber deltagerne bruger for at komme ud af samtaler. Button (1987) kalder dem for *sequence types* og Jefferson for *entry into closing* og *trouble-telling exit devices*. Svennevig (1999) og Maynard (1980) beskriver fænomenet som emneafslutning og Svennevig beskriver hvordan deltagerne orienterer sig efter *topic transition relevance places* (1999:188); altså steder i samtalen hvor der produceres længere pauser for derved at afslutte emnet. Som det blev beskrevet tidligere, benytter deltagerne i de indsamlede data sig imidlertid ikke af redskaber for at *lukke* samtalen eller emnet, men derimod overvejende af redskaber for at *håndtere* samtals problematiske indhold og fastholde emnet. Den rige forekomst af interaktionelle vaccinationer peger således på at deltagerne befinder sig i en aktivitetstype hvor sociale komplikationer (som fx kritik) er et regelmæssigt element der producerer og reproducerer aktivitetstypens institutionelle orden.

Aktivitetstyper er ifølge Levinson et begreb der bygger på Wittgensteins beskrivelse af sprogspil. Defineret som: "... a fuzzy category whose focal members are goaldefined, socially constituted, bounded, events with constraints on participants, setting, and so on, but above all on the kinds of allowable contributions." (Levinson 1992:69).

Alt efter graden af formalitet består sociale situationer af klare regler for hvordan det lokale sprogspil udfoldes og opretholdes inden for den bestemte aktivitetstype. Der er en række forskellige forhold her som nærmere skal diskuteres i det følgende. For det første at aktivitetstypen er målstyret, for det andet at aktiviteten gør bestemte handlinger mulige og legitime eller illegitime og for det tredje at aktiviteten bygger på en lokal situationsdefinition.

Den sociale situation er ikke bare en hvilken som helst social situation, men specifikt et møde i en organisation i en kommunikationsafdeling med en specifik faglighed, et specifikt formål og således også nogle specifikke situationelle identiteter som medlemmer af kategorien kommunikationsmedarbejdere med relevante kategoribunde opgaver her og nu. I analyserne sås det på forskellige måder hvordan deltagerne orienterede sig mod mødets formål:

- I det første hovedeksempel havde deltagerne bragt en undersøgelse i papirform med ind i mødelokalet, og de orienterede sig løbende mod udvikling af idéer i relation til denne undersøgelse. På den måde orienterede de sig mod undersøgelsen som tavs repræsentation af indlejret viden om mødets formål. Samtidig var mødet løst styret af en dagsorden om idéer til kommunikationscyklussen projiceret op på lærredet og løbende socialt forhandlet og korrigeret af deltageren ved computeren. At orientere sig interaktionelt og visuelt mod denne dagsorden viser sig dermed også som en målstyrende aktivitet der skabes in situ (jf. Deppermann, Schmitt & Mondada 2010).
- I det andet hovedeksempel orienterede deltagerne sig efter den institutionelt stillede opgave: at drømme om hvordan organisationen optimalt kan se ud i 2014. Opgaven er givet og defineret og deltagerne har fået til opgave at udvikle idéer til hvordan denne drømmeorganisation kan se ud. Deltagerne orienterer sig løbende mod denne målstyring ved at italesætte året (2014) og dermed gøre den institutionelle aktivitetstype relevant. Samtidig sås det i eksemplet hvordan idéfrem sætteren gør en institutionel situationel identitet relevant som medlem af kategorien "fundraiser" i kommunikationsafdelingen.

Produktionen af problem-exitredskaber skal dermed ses i lyset af denne målorientering og aktivering af institutionelle identiteter. Deltagerne handler ud fra den givne aktivitetstypes kendte institutionelle formål, som fx idéer til "kommunikationscyklussen" og "drømmeorganisationen", hvilket viser sig som redskaber der sikrer at idéudviklingssamtalen ikke termineres. Det formålsstyrede krav til medarbejderne om at de skal udvikle idéer til netop disse stillede opgaver, definerer situationen som formaliseret i en uformel grad. Et stramt formaliseret møde er, som allerede Sacks, Schegloff & Jefferson (1974:729) gjorde opmærksom på, en anden type taleudvekslingssystem (*speech-exchange system*) hvor turallokeringsreglerne fra ordinære samtaler er dispenseret til fordel for et præ-turallokeringsystem hvor hvem der taler hvornår, er defineret ved den institutionelle kontekst. Denne type præ-turallokering blev imidlertid ikke registreret i de optagne møder der var mere løst udført af deltagere der generelt følger/produserer det ordinære turallokeringsystem. Som møder er de optagne idéudviklingsmøder således uformelt struktureret, men som *netop* møder er de samtidig overordnet formålsstyrede ved at bestå af en defineret opgave.

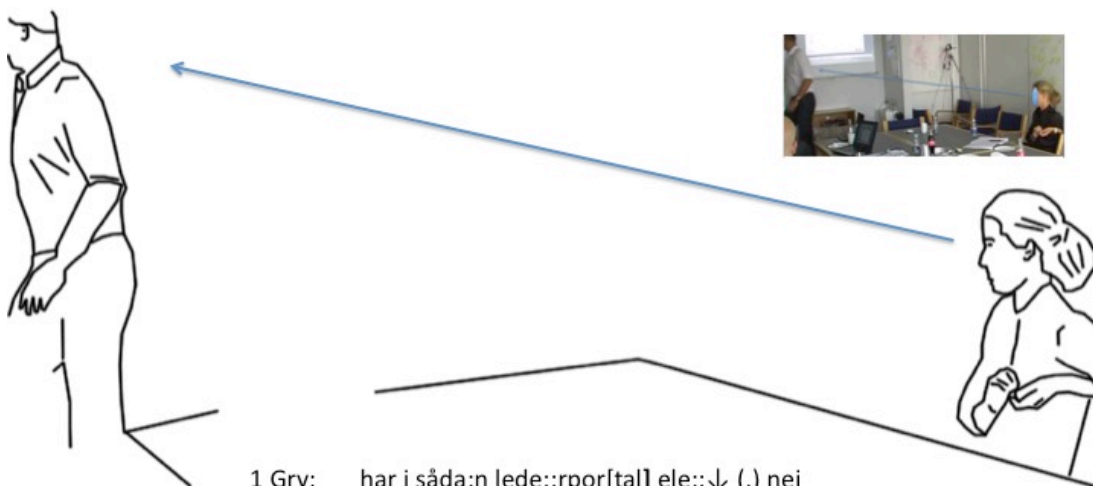
Den institutionelle karakter af mødet viser sig således ikke tydeligt i den interaktionelle organisering af talebidrag ud fra hierarkiske positioner eller mere demokratiske modeller for turallokering, som fx anbefalet i normative kreativitetsmodeller, men derimod i præferenceorganiseringen og produktionen af problem-exitredskaber. Pointen er dermed at deltagerne producerer handlinger der reducerer potentielt ansigts-truende fortolkningsmuligheder fordi mødet som en særlig aktivitetstype har et mål der skal nås. Det lokale sprogspils regler bygger

på det institutionelle formål og genskabes således som redskaber der sikrer at idéudviklingen fortsætter og arbejdet bliver gjort.

Mødets rituelle karakter med sprogspillets tavse adfærdsregler regulerer hvad der er muligt. Aktivitetstypen viser sig ikke kun som en formålsstyret aktivitet, men også som en normativ aktivitet. Selvom deltagerne ikke følger normative kreative modeller med handlingsanvisninger på hvordan hvem skal gøre hvad, ses det alligevel at deltagerne orienterer sig tavst mod adfærdsregler. Deltagerne kan ikke bare rejse sig og gå. Ingen deltager i de fremstillede eksempler rejser sig, men det er som Garfinkel (1967) har beskrevet også først ved bruddet (breach) at der bliver accountet for en regel, og dermed viser reglen sig at eksistere som en set men ubemærket tavs orden (*seen but unnoticed*). Som eksemplet herunder fra et møde hvor en ekstern konsulent er inviteret med som sparringspartner på idéudviklingen. Konsulenten er givet navnet Gry. Medarbejderne idéudvikler på hvad de skal gøre for at få mellemlederne i virksomheden til at kommunikere bedre.

(07) (Har i sådan en lederportal)

(2. møde, organisation A (2b 52.40))

1 Gry: har i såda:n lede::rpor[tal] ele::↓ (.) nej
2 Jan: [nej det har vi ik
3 men ↑det ku man jo: (0.3) det ku man godt arbejd me'
4 Gry: nu går ((anton))
5 Anton: Jeg skal li:ge noget
6 Gry: was it something i said
7 Jan: [nej]
8 Anton: [nej]
9 Gry: he he hi øhmmm (0.3)

I linje 1 stiller Gry et spørgsmål til de andre deltagere. Hun spørger om de har et elektronisk redskab for lederne; en lederportal. Ytringen er designet som et interrogativ og bliver først behandlet som en turpar-konstruktion ved at Jan responderer præfereret. Umiddelbart bagefter behandler Jan spørgsmålet som en idé ved at forholde sig til den sociale handling som et forslag om fremtidige handlinger (l. 3). Kort efter at Gry har fremsat idéen rejser Anton sig op fra sin stol og bevæger sig mod døren i mødelokalet. Det sker uden at Anton selv accounter for handlingen. Imidlertid responder Gry på hans kropslige handling ved at orientere sig visuelt mod hans gang og

simultant adressere hans adfærd verbalt: ”nu går Anton” (l. 4). Derved skaber hun en slot for Anton til at producere en rationel og social acceptabel forklaring på hans adfærd, hvilket han producerer som anden-tur (l. 5). Derefter producerer Gry et potentielt problem-exitredskab ved at accounte yderligere for Antons adfærd med en sproglig ironisk distance. Ved at respondere med en engelsk frase (l. 6) og umiddelbart bagefter hørbar og synlig latter (l. 9) frames Antons udvandring fra mødet som uproblematisk her og nu. Den centrale pointe er at der accountes for Antons udvandring under idéfremsættelsen, hvormed reglen ”Man rejser sig normalt ikke og går mens andre fremsætter idéer.” viser sig i brug.

Dermed viser det sig også at den rumlige og tidslige dimension, som er mødets fysiske betingelser, definerer situationen. Ved at mødet har en fysisk afgrænsning, et rum og en dør der kan lukkes og gås ud af, fikseres deltagerne i en bestemt kontekstuel konfiguration med materielle begrænsninger (se også Schefflen 1976; Suchman 1995). Møderne er på forhånd fastlagt til at afholdes et bestemt sted i et bestemt tidsrum i en sekventiel orden. At Anton skal forlade rummet på et givet tidspunkt, er logisk, nemlig når mødet er slut. Men mødet er ikke defineret som slut endnu – eller dets slutning er i hvert fald til forhandling.

Den lokale fremsættelse, kritik og kritikhåndtering af idéer som et sekventielt fænomen er foldet ind under disse sociale strukturers ontologi. Mødets formål og fysiske rammer fungerer således som en situationsdefinition for deltagerne som de producerer og reproducerer ved at orientere sig mod. Dermed muliggøres fortsat idéudvikling på trods af disaffilering.

11.4 Konklusion og replik til kreativitetsforskningen

Analyserne har vist hvordan idéudvikling foregår når deltagere orienterer sig disaffilierende mod idéen og idéfremsætteren. Det er blevet vist hvordan idéudvikling er en sekventielt udfoldet proces der involverer en lang række semiotiske ressourcer i et komplekst samspil. I dette afsluttende kapitel diskuteres nu hvordan analyserne og findings relaterer sig til eksisterende forskning i feltet. Der synes overordnet at være to forskningsmæssige tendenser som analyserne er en direkte replik til:

1. Positioner der har forståelse for kompleksiteten, men som mangler systematiserede stringente analyser.
2. Positioner der er baserede på systematiserede stringente analyser, men mangler forståelse for den interaktionelle kompleksitet.

11.4.1: *Idéer er iagttagelige sociale fænomener*

En lille gren af litteraturen der beskæftiger sig med gruppers udvikling af idéer, har i høj grad fokus på den situationelle kontingens, men begrebsliggørelsen, metoden og den empiriske indsigt er ufokuseret: Det drejer sig om kaos- og emergenteori baseret på biologisk informeret systemteori, som fx Stacey (1996a; 1996b; 2000a; 2000b; 2000c; 2007) eller Sawyer (2003a; 2003b; 2006a; 2006b; 2007; 1999). Pointen er simpelt sagt at idéer emergerer ud af ubeskriveligt kaos og interaktion er improviseret uden strukturelle rettigheder der kan genkendes og systematiseres. Stacey skriver fx:

”In certain conditions, left to self-organize in what looks like a mess with no apparent order, agents interaction in a system can produce, not anarchy, but creative new outcomes that none of them ever dreamed of.” (1996a:13)

Denne pointe er for så vidt i tråd med afhandlingens beskrivelser af at idéer skabes som en lokal forhandling og tur-efter-tur-produktion af kommunikationshandlinger løsrevet fra en given overordnet plan. Konklusionen om at interaktionen blandt deltagere ikke producerer anarki men nye idéer, er i tråd med afhandlingens analyser. Men præmisserne bag konklusionen er at det ligeledes er umuligt at beskrive præcist hvordan dette sker. Kaos er i sin natur undefinerbart. Burr og Larsen (2010), der applicerer Staceys teori, prøver imidlertid at beskrive emergensen. De formår dog ikke at opretholde en detaljeret deskriptiv analyse, men forfalder til normative beskrivelser af samtalers kvalitet og eksistensen af spontane ytringer.

”Seen as quality of conversations: (3) the emergence of concepts that resonate with the participants’ own experience of the world is a quality that may drive innovation. Such concepts are often metaphors or other sharp and concrete expressions, but we observe that they are likely to ‘work’ only because of *the improvised timing*. They are easy recognizable by the *spontaneous responses* they elicit when they appear” (Buur & Larsen 2010:131) (mine kursiveringer).

Citatet bygger på præmissen om at det er muligt at sige noget om deltagernes intentioner, og at det er muligt at vurdere, hvorvidt en ytring er *spontant* produceret på et bestemt *improviseret* tidspunkt. Men som analyserne har vist, eksisterer der en sekventiel præferenceorganisering for hvordan idéer behandles – og videre: at denne er deskriptivt iagttagelig ikke som en spekulation over spontanitet i kaos, men som en interaktionel orden der løbende produceres og reproducere. Deltagerne kan skifte tema midt i en samtale men det sker sjældent – og her som følge af diskursmarkører (Maynard & Zimmerman 1984). Som hovedregel følger deltagere de samtaletekniske ”regler” der er moralsk indlejret i en større orden (jf. kapitel 2; Garfinkel 1967; Goffman 1983; Sacks 1992). Interaktion i forbindelse med idéudvikling er ikke kaos for deltagere in situ, men situeret praksis med en specifik institutionel sekventielt baseret præferenceorganisering.

11.4.2 Idéer forhandles på plads under lokal forhandling

Denne afhandlings analyser er samtidig en replik til positioner der er baserede på systematiserede stringente analyser men mangler forståelse for den interaktionelle kompleksitet. Det gælder store dele af den klassiske kreativitetsforskning og dens fokus på faser.

Hovedparten af forskningen er, som beskrevet indledningsvis, baseret på fasemodeller der foreskriver hvordan kreative processer *bør* forløbe. Et godt eksempel er forskningsgrenen der er beskæftiget med *Creative Problem Solving* (CPS) (se Isaksen & Treffinger 1985; Basadur 1990; Firestien 1990; Estrada 1994; Baughman & Mumford 1995; Couger 1995; Sik-wah Fong 1999; Puccio 1999; McFadzean 2002; Gilson & Shalley 2004; Puccio et al. 2006; Treffinger, Selby & Isaksen 2008). Udgangspunktet for de fleste fase-modeller er Guilfords (1950) tale⁶³, hvor han fremførte at den kreative proces med at udvikle nye idéer bestod af fire stadier: 1) preparation, 2) incubation, 3) illumination og 4) verification. Osborn (1953) beskrev tre centrale faser ved kreativ problemløsning: 1) at finde fakta, 2) at finde idéer og 3) at finde løsninger. Saren (1984) beskrev forskellige modeller, blandt andet en responsmodel der består af 1) stimulus, 2) konceptudvikling,

⁶³ Talen er beskrevet som legendarisk fordi han på den årlige psykologi-konference satte kreativitetsforskning på dagsordenen og dermed skabte et helt nyt forskningsfelt, jf. fx Sternbergs & Lubarts (1996) beskrivelse.

3) forslag og 4) vedtagelse/afvisning. Isaksen (1985) beskrev den kreative problemløsning som: 1) mess finding, 2) data finding, 3) problem finding, 4) idea finding, 5) solution finding og 6) accept. The Project Management Institute (Lundin & Söderholm 1995) beskriver en fire-fase-model der består af 1) koncept, 2) udvikling, 3) implementering og 4) afvikling. Amabile (1996) foreslog også en fasemodel i sin komponentmodel for kreativitet. Den bestod af 1) problemdefinition, 2) informationsindhentning, 3) feedback og 4) validering. Darsø (2001) fremfører at den kreative proces må bestå af fem faser: 1) den første indsigt, 2) saturation (behandling), 3) inkubation, 4) illumination og 5) verifikation.

Referencerne her viser hvordan proessen kan blive brudt ned til en række normative anvisninger om hvad man skal gøre hvornår i den kreative proces. Der er flere sammenhængende problemer ved positionerne: For det første er der tale om en normativ fremskrivning af ønskværdige tilstande der ikke bygger på indsigt i hverdagens kompleksitet; for det andet er positionerne funderet på en lineær logik der ikke tager højde for reciprokke mekanismer i en semiotisk økologi. Hovedparten af litteraturen er formuleret i en normativ terminologi der a priori forudsætter eksistensen af bestemte faser der ofte også tenderer at være kognitive (jf. Santanen 2006) og dermed overses vigtige nuancer – som også påvist af Engeström i hans analyse af Nonaka og Takeuchis SECI-fasemodel (Engeström 2008:150). Problemet ved hovedparten af de eksisterende fasemodeller er at de konstruerer samtidige komplekse handlinger som værende adskilt i tid og nogle gange også i rum. Som analyserne derimod har vist kan deltagere hurtigt gå fra fx en brainstorm-fase til en beslutningsfase og så helt tilbage til en problemdefinerende fase for så at springe til en beslutningsfase igen. Dermed giver det også langt mere mening med en beskrivelse af samtals sekvenser end et forsøg på at forstå samtalen ud fra dens tema.

At kritik af idéen allerede i den første idéfremsættelsesfase ikke nødvendigvis er et problem for idéudviklingen, er dermed en vigtig kritisk replik til store dele af denne normative kreativitetsforskning. Kreativitetsforskningens mangel på undersøgelser af autentiske situationer gør dens resultater til idealiserede konstruktioner. Idéen er ikke så sårbar som antaget i disse teorier, men behandles og håndteres via operationaliseringen af problem-exitredskaber. Den tidlige kritik af idéen viser sig som en konstruktiv spænding (*constructive tension* (Runco 1998))⁶⁴. Ikke bare som en lettere faglig diskussion hvor der er uenighed om fx et produkts udformning, sådan som en del kreativitetsforskning allerede har peget på (fx Flanagan & Runde 2009). Men netop social og personligt relateret spænding som en tilstand der potentielt kan føre til socialt ubehag, dvs. tab af ansigt. Som analyserne har vist, kan selv denne type relationel spænding være produktiv for idéudviklingsprocessen, idet den projicerer kritikhåndtering der kommer til udtryk som accounts for idéen eller mere åbne spørgsmål. Med Runcos ord er funktionen af spændingen at den skaber et perspektivskift (*shift of perspective* (1998:175)). Denne funktion er altså kimen til idéens videreudvikling i situationen. Det vil sige i den udstrækning hvor spændingen som et problem omformes via et kommunikativt fodskifte til en udfordring der skal løses: en transformation af problemet til udfordring via kommunikativ behandling (jf. Schuldberg 1994). Det sås fx allertydeligst i det første eksempel hvor Anton omformulerede sin idé til et mere generelt spørgsmål til videreudvikling.

Sissel Rolness Lysklett peger i sin afhandling om innovation på at fremtidig forskning må undersøge hvordan ” (...) *spenninger* eller *konflikter* mellom deltakernes kommunikative bidrag (...)” udfoldes og behandles (Lysklett 2007:274). Lotte Darsø peger på samme måde i sin

⁶⁴ Og som Kuhn også pointerer om videnskabelig teoriudvikling: ”the ability to support tension that can occasionally become almost unbearable is one of the prime requisites for the very best sort of scientific research” (Kuhn 1979:342).

afhandling på at ” (...) more research is needed to investigate the potential of antagonistic dialogue in relation to innovation crystallization (...)” (Darsø 2001:344)

Kapitlets analyse har netop vist hvordan konflikt, her behandlet som disaffilering, ikke er styret af normative fasemodeller, men indlejret i en insitutionaliseret præferenceorganisering hvor deltagerne aktivt benytter sig af problem-exitredskaber der vaccinerer mod tab af ansigt og dermed muliggør kritik af idéer og fortsat idéudvikling.

Del 4: Idéudvikling via affiliering

Deltagere synes ofte at skabe nye idéer igennem en disaffilierende trepartsstruktur hvor kritik mod idéen håndteres interaktionelt. Men det ses også ofte at deltagere orienterer sig affilierende mod idéen og hinanden på en måde hvor deltagerne synes at kunne *tænke sammen* eller er *tunet ind på hinandens tænkemåde* eller har *fanget pointen* og *tænker videre i samme bane*. Disse metaforer dækker over deltagernes til tider fælles orientering (Kidwell & Zimmerman 2007) og tilsyneladende fælles intentionalitet⁶⁵ i idéudviklingsarbejdet (Tomasello & Carpenter 2007), og de gør det relevant at stille spørgsmålet om hvordan kognition situeres og distribueres i forbindelse med idéudvikling og fungerer som ressource for udviklingen af idéen.

Hvor foregående Del 3 af afhandlingen således havde overordnet fokus på hvordan idéer kan blive skabt gennem en fremadskridende trepartstruktur på grund af og på trods af disaffilering med idéfremsættelsen og idéfremsætteren vil Del 4 bestå af analyser hvis hovedfokus er på hvordan idéer bliver skabt når deltagere orienterer sig affilierende med den fremsatte idé.

Som beskrevet opfattes idéer ikke som isolerede entiteter i folks hoveder, men som historisk betinget og temporalt udfoldet, forandrende og omskiftelig mening som fortolkede tegn i en specifik social situation. Som sådan vil en idé ved at blive socialt behandlet altid udvikles indtil den opnår en statisk materiel manifestation – der igen kan tillægges mange forskellige betydninger og praktiske funktioner. I ordet *idéudvikling* forudsættes en form for progression af idéen. Begrebet udvikling er knyttet til beskrivelsen af et fænomen der har en fremadskridende proces hvori indre elementer udfoldes. Knytted udvikling til idéer betyder det at idéer skabes fremadskridende, og med tilføjelse af nye elementer der gør slutresultatet anderledes end begyndelsespunktet.

Denne forståelse har også betydet at der nærmest er konsensus om at kreativitet involverer udviklingen af idéer der både er nye og brugbare (jf. Mayer 1999; Unsworth 2001). Det gælder både den individuelle kreative proces og den sociale proces med fokus på teams og grupper. Men der synes også at være forskel på at generere idéer og udvikle idéer. At generere idéer er formålet i brainstorm-processer (jf. Osborn 1953) hvor det gælder om at få så mange idéer som muligt. Det er et fokus på kvantitet. Men mængden af idéer er ikke ensbetydende med at kvaliteten af idéerne

⁶⁵ Schegloff (2003) beskriver hvordan han som ung havde siddet og talt med Gail Jefferson, da hun førte en blyant til munden i stedet for en cigaret. Som Schegloff beskriver det, reagerede han med et smil hvorefter Jefferson responderede med ytringen: "Oh, thats an earmark of mine." Om både Jefferson og Schegloff tænker det samme, er ikke til at vide, men siden Schegloff behandler Jeffersons handling som morsom ved at smile, og siden Jefferson accounter for Schegloffs handling ved at beskrive fænomenet (uden at referere til det), kan det konkluderes at de i hvert fald har en fælles intentionalitet mod det samme fænomen, og højst sandsynligt tænker på det samme: det morsomme i at hun "ryger" en blyant. Et glimrende eksempel på distribueret kognition og fælles intentionalitet.

bliver bedre (jf. Girotra 2010). Det bliver derfor fremført (jf. fx Paulus et al. 2010) at udviklingen af idéer i grupper fører dem fra det overfladiske niveau til det mere kvalificerede niveau i en faseudvikling. Det fremføres i denne del af litteraturen at det i første omgang er vigtigt overhovedet at få fremsat en idé eller et forslag og i anden omgang er det nødvendigt med en konstruktiv og kritisk udvikling af denne idé (jf. fx Lubart 2001). Denne overordnede pointe for den gruppebaserede idéudvikling synes der i det store hele at være enighed om blandt kreativitetsforskere (fx Woodman et al. 1993; Basadur 1994; 1995; Chirumbolo et al. 2005; Eteläpelto & Lahti 2008; Girotra 2010; Paulus et al. 2010). At der er stor uenighed om, hvorvidt grupper er gode til dette, er en anden sag (Guzzo & Dickson 1996; Cohen 1997; McFadzean 1998; Hunter, Bedell & Mumford 2007; Baruah & Paulus 2008).

Der findes således en mængde litteratur der fastholder vigtigheden af idéudvikling, men ingen af de refererede positioner forklarer og påviser præcist hvordan denne udvikling sker i detaljen. I forrige afsnit blev det vist hvordan der sker en videreudvikling af idéen via trepartsstrukturen. I dette afsnit vil det blive vist hvordan udviklingen af idéer kan ske som et resultat af socialt distribueret og situeret kognition. Pointen er at en affilierende udvikling af idéen lader sig gøre fordi deltagerne i en eller anden udstrækning *tænker det samme og tænker videre i samme bane*, hvilket viser sig socialt i verbale og nonverbale kommunikationshandlinger medieret via sproget, kropshandlinger og/eller artefakter.

Der er imidlertid nogle grundlæggende teoretiske problemer i forhold til hvordan man måler/iagttager kognition. De fleste analytikere prøver at konstruere målbare kriterier (fx Brophy 1998; Cooke et al. 2000; Mohammed & Dumville 2001). I afhandlingen refereres i stedet til Hopp, Smith & Hayne (2002) der viser at de overordnede kriterier for at kunne genkende fænomenet må vise sig som en diskussion af:

- Hvad der er socialt distribueret; fx specifik viden, generel viden, personbaseret viden, holdninger/normer/værdier eller historie.
- Hvad der viser sig som distribueret; fx overlap, samtidighed, identiske eller komplementære handlinger, kropslige nonverbale handlinger, interaktion med artefakter eller anden materiel struktur.
- Hvem der er inkluderet i distributionen; fx hvem der gør hvilke medlemskategorier relevante ved kun implicit at forudsætte for forståelsen.

Kriterierne er udgangspunktet for analyserne der følger. De vil vise hvordan deltagere skaber og udvikler idéer ved at stille sig affilierende i kraft af situeret og distribueret kognition. Dette vil blive vist i fire forskellige dimensioner:

Dimension	Den verbale dimension	Den illustrative dimension	Den taktile dimension	Den materielt medierede dimension
Modalitet	Tale	Krop	Krop + materiel struktur	Materiel struktur
Spørgsmål	Hvordan distribueres kognition i det lingvistiske tegnsystem som ressource for idéudvikling?	Hvordan bruges kroppen som illustrativ kognitivt distribueret ressource for idéudvikling?	Hvordan bruges den kropslige interaktion med materiel struktur som kognitivt distribueret ressource for idéudvikling?	Hvordan bruges artefakter som kognitivt distribueret ressource for idéudviklingen?

Figur 9: Oversigt over fire dimensioner for distribueret kognition.

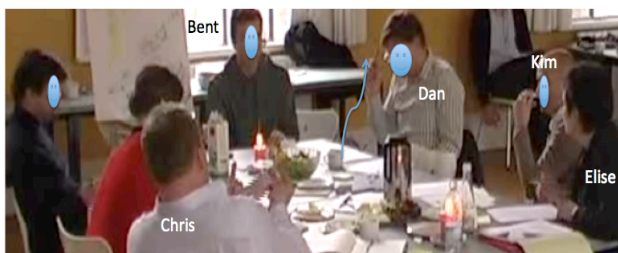
Først vil et hovedeksempel blive præsenteret og detaljeret analyseret. Dette eksempel vil vise hvordan kognition i høj grad bliver distribueret i den verbale dimension. Men eksemplet vil også vise hvordan de tre andre dimensioner er i spil. Dette vil blive gjort klart og efterfølgende nærmere analyseret i tre respektive afsnit der behandler de tre andre dimensioner.

KAPITEL 12: Analyse af hovedeksempel⁶⁶

Det følgende eksempel er fra en offentlig organisation, universitetets kommunikationsafdeling der holder et møde hvor to eksterne konsulenter er inviteret med. Det er Chris og Dan. Det er et idéudviklingsmøde hvor formålet er at finde og udvikle nye idéer til et arrangement universitet skal afholde for gymnasieelever. Som udgangspunkt har deltagerne fået at vide at arrangementet er bygget op omkring et 24-timers-koncept, men der er endnu ikke fundet noget indhold. Det er deltageres opgave at finde på hvad der skal ske i løbet af dagen. Gruppen på seks mennesker og en syvende faciliterende kommunikationschef har været delt op i to små grupper, men er nu samlet for at fremlægge deres idéer. Eksemplet vil vise hvordan den primære sociale handling er at skabe og udvikle en idé i fællesskab.

⁶⁶ Tak til Lorenza Mondada og hendes team (Anne-Sylvie Horlacher, Sara Merlino og Florence Oloff) i Basel for værdifulde kommentarer på eksemplet. Findings fra afhandlingens analyser blev præsenteret d. 14. Marts 2012 på University of Basel.

(08) (Det helt geniale er jo)
 (1. møde, organisation B (1b 6.40))

Dan løfter hånden op med pegefingeren udstrakt.

Dan slår hånden i bordet.

01 Chris: man ku i virkeligheden
fo:rstille sig og det'
(.)

02 og det va:r at hans
skov' fik (.) fire
gymnasieelever

03 som ↑mentorere det næste
halve år ud af det her'

04 Dan: s::uper sjov idé

05 Chris: s:å' som i
virkeligheden fulgte
ham var opponenter

06 i forhold til hans=

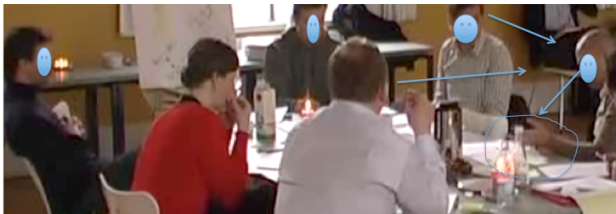
07 Dan: det er ((en)) god idé:
[hvis vi kan lave]

08 Chris: =[beslutninger
((få)) ud af det her]

09 (0.8)

Chris viser med sine hænder de tal-forhold han beskriver.

Kim kigger ned i sine papirer mens han taler.

10 simpelthen gribe syv ud
af tredvle: elitefolk
(.)

11 og så fik de i
virkelig[heden] nogle
opponenter

12 Dan: [ja]

13 Dan: jo det er en
mentorordning
[det der]

14 Chris: [ja en hel]
mentorordning med fir↓

15 gym[nasieelever (.)]
beslutningd↓

16 Dan: [°ja° °ja°]

17 (1.3)

18 Chris: det vi:l da være' ja::
det ville da ik være
helt uinteressant

19 Dan: nej

*De fortsætter med at tale om emnet og efter små
tre minutter forholder Kim sig til idéen efter at
være inviteret til det af Bent (1b 9.11).*

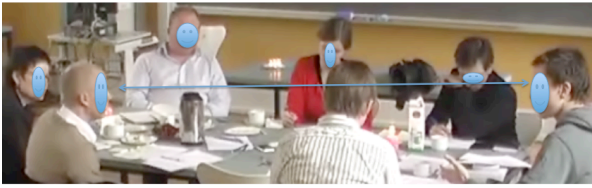
20 Kim: de er
elite↑(.)forskerne↓ de
er her på stedet (.)

21 og lisom prøv (.) bring
det ind i det her

22 >og det synes jeg ikk
rigtigt jeg ser< li::ge
nu >her endnu<

23 emm(.) og det sy:nes
jeg helt sikker er
>rigtig rigtig vigtigt<

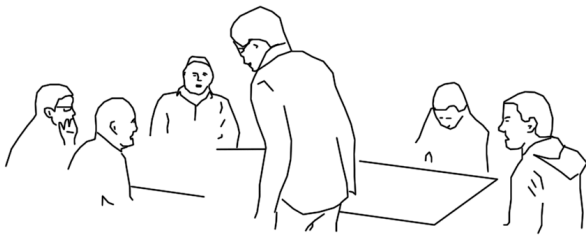
24 det det vi ↑kan på
((Org.)) (.) det e:r
e↑liteforskning

Kim orienterer sig mod Bent der stiller ham et spørgsmål.

Dan rejser sig mens Kim taler.

25 blandt andet (.) og
lave nogle fantastiske
kandidater

26 (0.6)

27 og det synes jeg °sgu
ikk' umidél°

28 Bent: ssså så det at gøre det
hvad ville det være?
(.)

29 atså hva vill' hva
ville vi gøre hvis vi
bragte viden i spil?

30 (1.3)

31 Kim: vhevhe hvordan vi's::
skulle gør det rent
konkret tænker du på
°hehehe°

32 Bent: ja

33 Kim: ^ja det er et rigtig godt spørgsmål^ (.)

34 Chris: men↑'

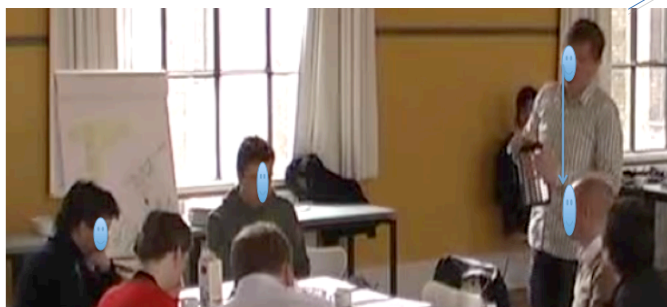
35 Bent: men d' det er bare sådan her gør vi det (.) så hvad vi:lle vi↑

36 Kim: det er det vi skal sælges også altså det er jo at det'

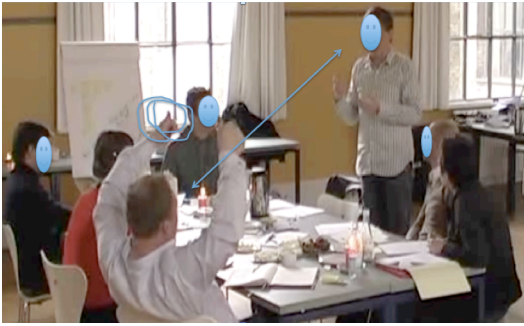
Chris tager hånden op, men trækker hånden ind mod sig selv og krænger mundvigene nedad da Bent fortsætter taleturen.

37 Dan: atså: det ↑ene
udelukker jo ikke det
andet

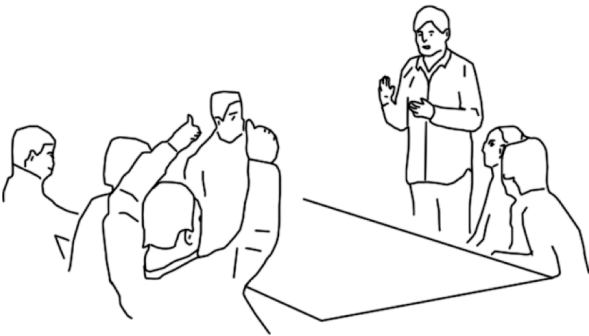
38 Kim: nej nej bestemt ikk↓

Efter at have rejst sig kigger Dan ned på Kim mens han ytrer sig.

Mens Dan står og taler og illustrerer med hænderne, løfter Chris begge hænder op i luften og rækker tommelfingrene frem.

39 Dan: nej

40 Chris: det helt geni↑ale er jo netop (.)

41 gymnasielærerne bruger den viden til ↑udfordre politikerne med

42 Kim: °helt sikkert°

43 Chris: for så ka poli↑tikerne ikke ba:r sige(.) °men det tror vi ik på°

44 Dan: [ja for vi] kan jo skabe et et bestående netværk=

45 Kim: [°hesihert°]

46 Dan: =hvor man kan sige de he:r (.) det her lille eh hh (0.4)

47 teenageradvisoryboard
som bliver koblet på::

Umiddelbart efter peger Dan på Kim mens han nævner organisationen.

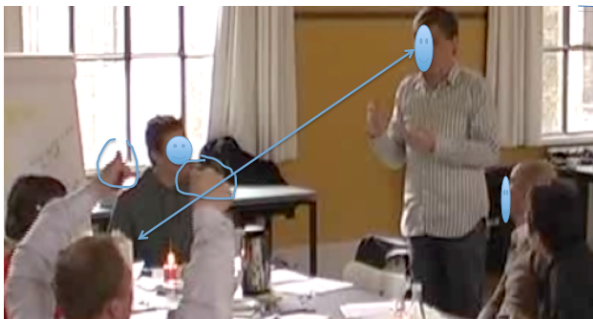
48 den lokale erhvervsmand

49 >jammen han har'jo< og
hun har den direkte
kontakt(.) til

50 ((Org.)) hvor de henter
deres vi↑den fra↓

51 Chris: °jeps°

52 Dan: det vil si:ge (.) et
et'landet sted så ka:↓
så ka::

Chris hæver igen armene i den korte pause og viser i et øjeblik de to tommelfingre til Dan.

53 (0.4)

54 eeh' ele↑verne på
gymnasieniveau være
vidensmæssige
gatekeepere

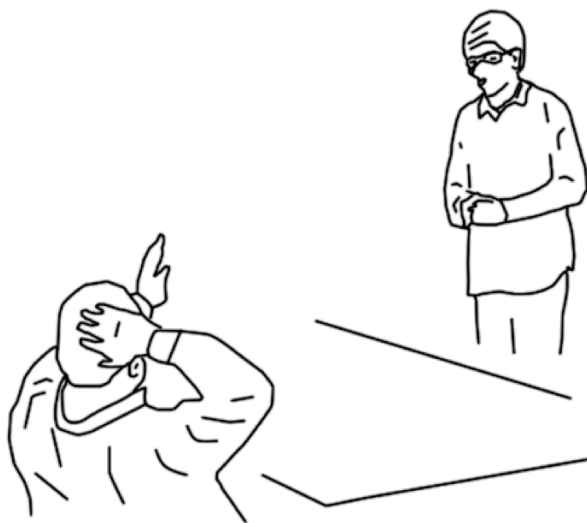
55 i ↑forhold til det er de
tunge[erhvervs]folk
(.)=

56 Chris: [°exactly°]

57 Dan: =det ku vær:e ↑s:uper
fedt at lave sådan en
situation.

Chris peger direkte på Dan.

58 (0.7)

59 Chris: ellers så ↑gør vi det
bare↓

60 (1.0)

61 °så må vi købe os
[til res'°]

62 Dan [nej for] så tar vi
bare det her

63 med til ↑århus og så::

64 Chris: ↑nå ja:

65 Elise: hehe

66 Chris: hahe

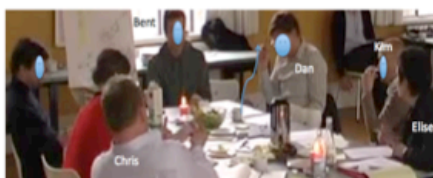
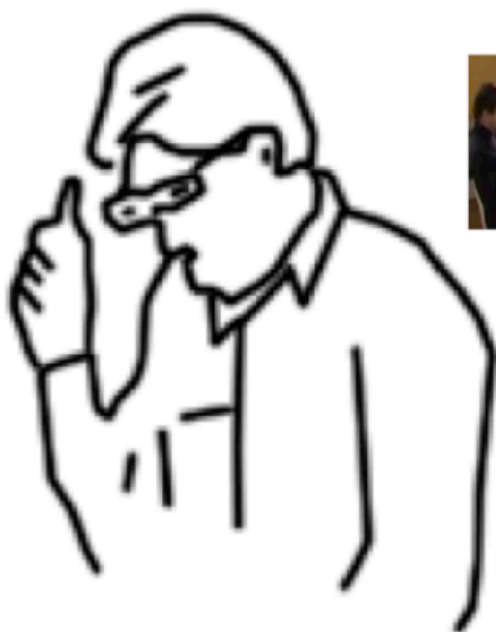
Den følgende analyse af eksemplet skal vise hvordan en idé udvikles sekventielt gennem to deltageres affilierende respons på hinandens ytringer tur efter tur, og hvordan denne udvikling kan ses som socialt og situeret distribution af kognition. Analysen vil samtidig vise hvordan denne idéudvikling foregår i en ellers passiv og/eller afvisende kontekst.

Analysen er struktureret efter den måde samtalen sekventielt udfoldes på for derved at kunne vise hvordan affiliationen opbygges. Ved eksemplets begyndelse har Chris og Dan allerede været i dialog et stykke tid, men uden egentlig at få fremsat nogen idé. Eksemplet tager sit udgangspunkt ved idéfremsættelsen.

Analysen vil være brudt op i underrubrikker der følger den naturlige sekventielle progression i interaktionen (jf. Markaki et al. 2010). Analysen vil således ikke være tematisk styret men alligevel tematisk indrammende som en betoning af deltagernes forskellige etnometoder for at skabe forståelse, mening og progression i idéudviklingen.

12.1 Idéen fremsættes og vurderes som en idé via en *Extreme Case Action Package*

I Chris' første taletur (l. 1-3) fremsættes en idé om at Hans Skov Christensen (daværende direktør for DI) skal være mentor for fire gymnasieelever. Dette bliver eksplicit behandlet som en idé af Dan i linje 4. Idéen fremsættes ved hjælp af et forestillingsformat hvor Chris designer sin ytring som en beskrivelse af et muligt fremtidsscenario: "man ku i virkeligheden fo:rstille sig" (l. 1). Forestillingsformatet gør det muligt for Chris at frame idéfremsættelsen i et hypotetisk scenarie hvor intet endnu er besluttet og meget dermed er muligt.

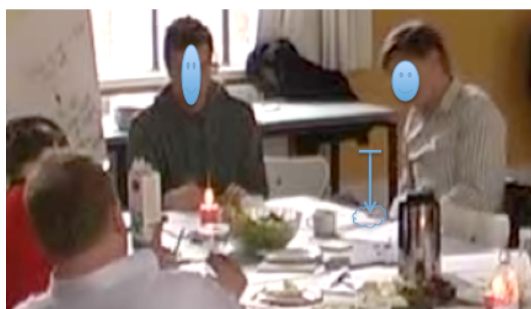

04 Dan: s::uper sjov idé

Fremsættelsen af idéen om en mentorordning får umiddelbar respons af Dan i den sekventielle anden-position hvis primære sociale handling er en vurdering af idéen som en "s::uper sjov idé" (l. 4). Der er ikke noget i Chris' ytring der projicerer en bestemt vurdering af idéen som god i den forstand at Chris ikke selv beskriver sin idé som god eller efterspørger en vurdering ved sit

turdesign. På den måde er ytringen ikke designet som en turpar-vurdering (jf. Pomerantz 1984:62) hvor en talers vurdering er modtagerdesignet til at også at producere en lignende vurdering. Men Dans vurdering og eksplicitering af idéen *som en idé* sker som en både praktisk og sekventielt præfereret respons der yderligere bliver forstærket af at han hæver armen og rækker fingeren i vejret hvor anslagspunktet er sammenfaldende med ytringen. Gennem den præfererede vurdering og visuelle markering konstruerer Dan således en umiddelbar affilierung mod Chris og den fremsatte idé der viser et første tegn på mulig fælles forståelse. Denne affilierende handling gentages nærmest ordret igen;

07 Dan: det er ((en)) god idé: [hvis vi kan lave]
 08 Chris: =[beslutninger ((få)) ud af det her]
 09 (0.8)

Der optræder her en multimodal handling hvor Dan slår hånden ned i bordet og anslagspunktet er sammenfaldende med gentagelsen af vurderingen ”god idé” (l. 7). Idet hånden rammer bordet lyder et relativt højt bump der virker som en forstærkelse af ytringen og dermed budskabet. Handlingen kan således blive begrebsliggjort som en *Extreme Case Action Package* (ECAP) hvis funktion er at betone talerens budskab (jf. kapitel 7). At sige ”god idé” er ikke en ECF, for den

kraftige betoning ligger ikke i ordvalget men i den simultane inddragelse af håndens slag mod bordet. Derfor er der en semiotisk økologi af forskellige tegnsystemer der er pakket i en samlet kommunikationshandling (*action package*). Håndbevægelsen er ikke tilfældig men præcist sekventielt udført som en samlet gestusenhed hvor forberedelsen, anslaget og tilbagetrækningen følger tempoet og strukturen i ytringen. På den måde bruger Dan håndbevægelsen og det materielle miljø som ressourcer til at gøre handlingen: vise affiliation og delt intentionalitet i idéudviklingen. Handlingen er hørbar og synlig som en simultant produceret affilierende vurdering af Chris’ idé og er dermed et tydeligt acceptformat.

12.2 Fælles situationsdefinition via en konceptuel formulation

Ved færdiggørelsen af den overlappende tale (l. 7-8) optræder nu en kort pause (l.9) der ikke ser ud til at være et overgangsrelevant sted idet Chris med sin kropslige handling gør klar til yderligere udfoldelse af idéen: Chris forklarer at man kan ”gribe syv ud af tredvle: elitefolk” (l. 10), der får ”nogle opponenter” (l. 11).

10 Chris: simpelthen gribe syv ud af tredv↓e: elitefolk

Ytringen kan nok ses som en konkretisering af idéen der er designet ved hjælp af multimodale ressourcer hvor Chris udtrykker at man kan "gribe" nogle elitefolk (tidligere eksemplificeret ved Hans Skov), og mens han siger "gribe" holder han hænderne frem foran sig og laver en bevægelse hvor han ligesom med den ene hånd tager noget op fra den anden hånd. Ved at bruge hænderne på denne måde viser han hvordan nogle få skal "håndplukkes" ud af en større mængde. Denne illustration distribuerer den subjektive kognition ikke bare ud i italesættelsen men også ud i en kropsliggørelse af idéen der dermed kommer til at fungere som visuel illustration og skaber dermed et kropsliggjort forestillingsrum (Kendon 1997; Haviland 2000). Dan reagerer på Chris' samlede multimodale design ved at udrette en formulation der på samme tid udviser forståelse og bekræftelse. Han siger:

"jo det er en mentorordning [det der]" (l. 13).

En *formulation* kan ifølge Heritage & Watson (1979) være: "the gist of a stretch of talk". Altså kort sagt en ytring der opsummerer essensen af den/de foregående taletur/e. En formulation kan have forskellige funktioner. Heritage (1985) (jf. også Nielsen 2001:172) viser at formulationer kan a) identificere og fastholde det igangværende tema; b) repræsentere udvalgte elementer af foregående tur; c) "neutralt" beskrive og opsummere eller d) omformulere og kondensere pointen. Formålet vil typisk være tilbage- og/eller fremadskuende: a) at få deltagerne til at bekræfte og nå til enighed om det hidtil debatterede og/eller b) at skabe en fælles platform der kan få samtalen videre. Dans ytring er designet som en formulation der refererer til Chris' tidligere taletur hvor ordet "mentor" også blev brugt (l. 3), og det er dermed en formulation der både repræsenterer udvalgte elementer af de foregående taleture og samtidig opsummerer og kondenserer essensen af idéen – med Dans ord. En opsummering og kondensering der umiddelbart og som overlappende tale bliver bekræftet af Chris der responderer præfereret med et *ekko-format* (jf. Svennevig 2003): "ja en hel mentorordning" (l. 14).

Denne formulation kan ses som en indikator på at Dan og Chris "tænker det samme" om idéen. Hvad deres tanker præcist er, og hvilke mentale billeder de har "for deres indre blik", er hverken

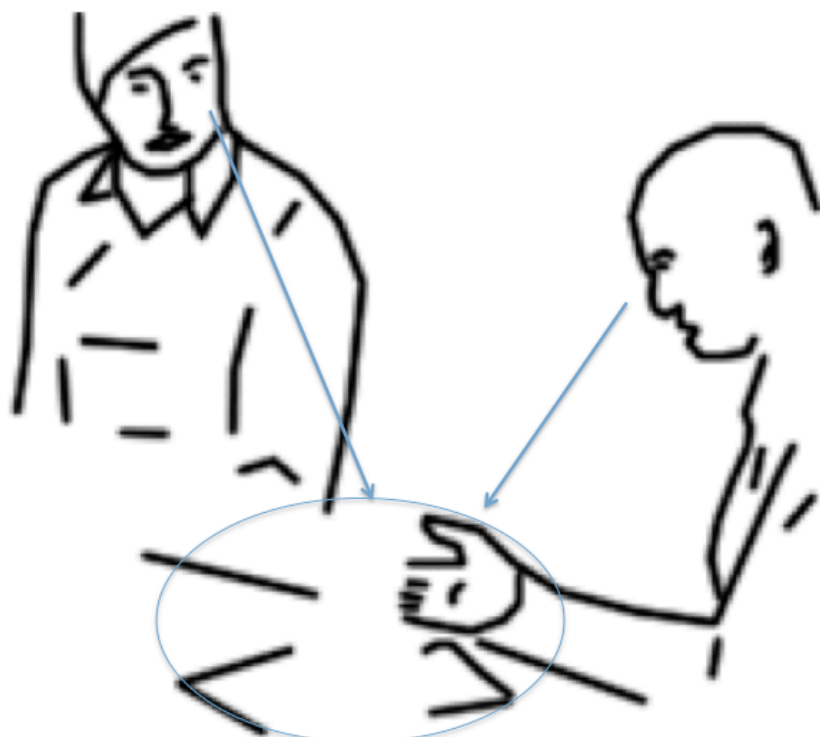
muligt eller centralt at forholde sig til. For hverken Dan eller Chris, eller de andre deltagere, har indblik i hverandres ”faktiske” kognition. Hvad der dog er interessant er den måde Chris og Dan orienterer sig mod hinandens tale på. I formulationssekvensen (l. 13-14) ses det ved at Dan genbruger Chris’ ord om ”mentor” (l. 3) i en ny ordkonstruktion (”mentorordning” l. 13) hvorefter Chris selv i en tredje position adopterer den nye ordkonstruktion (”mentorordning” l. 14) og bekræfter derved relevansen og ”rigtigheden” af formulationen. ”Rigtigheden” i den forstand at Chris i det øjeblik adresserer idéen med samme ordvalg, hvilket således kommer til at udgøre en lokal kontekstspecifik og situationsdefinerende diskurs.

Man kan kalde formatet for en *konceptuel formulation*, fordi dens funktion ikke blot er at opsummere men også at kondensere pointen i et begreb eller en navngivning. I dette tilfælde navngivningen: *mentorordningen*. Denne type formulation er en kognitiv økonomisering der gør det muligt for deltagerne at etablere en platform de kan tale videre ud fra – eller et stillads (*scaffolding* (Clark 1997)) som talen og tænkningen støtter sig op ad. Ved at begrebsliggøre idéen, som den hidtil er udformet, frisættes kognition til videre udvikling og behandlingen af idéen. På den måde er funktionen af den konceptuelle formulation at skabe fælles situationsdefinition som et samkonstrueret socialt distribueret fænomen og dermed være en fælles ramme der gør det muligt for deltagerne at komme videre med idéudviklingen på baggrund af accepterede forståelser. Accept og gensidig bekræftelse af den konceptuelle formulation klargør situationsdefinitionen og fungerer dermed som et fælles vedtaget fundament hvorfra idéudviklingen kan fortsætte.

12.3 Asymmetrisk distribution af kognition

Efter at idéen er blevet præsenteret, bliver den yderligere behandlet i nogle minutter. Disse minutter er ikke inkluderet i transskriptionen af den årsag at både transskriptionen og analysen vil blive for lang, og fordi tiden går med at Dan fortæller en historie. Ved færdiggørelsen af historiefortællingen spørger Bent, der er kommunikationschefen og under det meste af mødet påtager sig rollen som facilitator, hvad Kim tænker om den fremsatte idé. Her er tale om en turallokeringsregel hvor valg af næste taler er ekspliciteret⁶⁷ (Sacks et al. 1974). Kim har således fået givet en taleturn og benytter sig af den til at rette kritik mod idéen. Kritikken er, som en anden part i en trepartstruktur, designet som en dispræfereret handling (jf. Del 2). Det sker i linje 20-22:

⁶⁷ Jævnfør Regel 1 (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974:704) der lyder at der ved enhver TRP inden for en TCU, alt efter hvordan den er designet, gælder at: a) den nuværende taler alene kan vælge hvem næste taler skal være.

20 Kim: de er elite↑(.)forskerne↓ de er her på stedet (.)
 21 og lisom prøv (.) bring det ind i det her
 22 >og det synes jeg ikk rigtigt jeg ser< li::ge nu >her endnu<

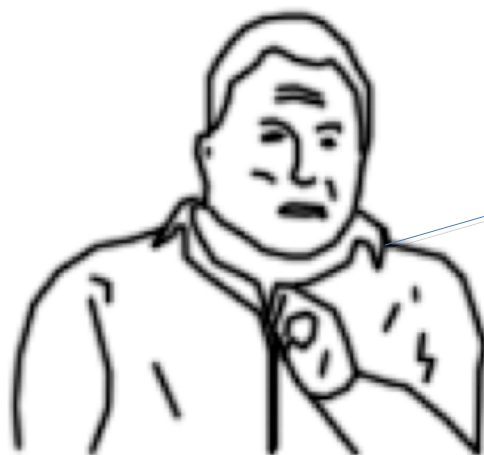
Kim holder sit fokus på hvordan organisationens forskere kan komme i spil. Et fokus han ikke mener, er til stede i den fremsatte idé. I første del af hans taletur sker det på to måder, idet han bryder sætningen op i to argumenter. Først ved at fremhæve hvem han mener der bør være i fokus, nemlig "elite↑(.)forskerne↓" (l. 20). Intonationen og pausen fremhæver ordets betydning. Det er ikke "blot" forskere men *elite*forskere. Det næste argument følger umiddelbart og placerer disse eliteforskere et fysisk specifikt sted, nemlig "her på stedet (.)" (l. 20) og ikke alle mulige andre steder i landet. Derved peger han på en manglende sammenhæng mellem den institutionelt formålsstyrede opgave og den fremsatte idé. En sammenhæng der yderligere bliver markeret ved en kropslig bevægelse: Ved at han kigger i sine papirer på bordet hvor han har skrevet noter og slår ud med hånden samtidig med at han siger "bring det ind i det her", illustrerer han måske hvordan han ikke ser noget i sine noter, og derved skaber han en relation mellem idéen og de noter han har skrevet ned. Noterne på papiret foran ham repræsenterer tilsyneladende på dette tidspunkt en materialisering og en bestemt variant af idéen. Hvor Chris og Dan producerer affilierende samtækningsmarkører og udvikler videre på hinandens pointer, handler Kim som om han ikke kan følge tankegangen. Den socialt distribuerede kognition er således ikke egalitært fordelt men elitært betinget af den samme kognitive framing som, tilsyneladende, blot Kim og Dan er intentionelt orienteret imod. Der er dog også den mulighed at Kim faktisk tænker det samme, men blot er uenig. Det er ikke til at sige. Hvad der dog er klart er den idékritiske og disaffilierende betoning i hans respons og formatet for hans handling kan kaldes et *angrebsformat* da han direkte adresserer det problematiske indhold i idéen som han ser den⁶⁸.

⁶⁸ Se også dette eksempel:

12.4 Minimal multimodal præ-kritik-håndtering

Indtil videre er kritikken ikke blevet kritikhåndteret, men Chris behandler Kims taletur som værende nået til et overgangsrelevant sted idet Kims tur ender i et svagt hørligt grin (l. 33). Chris påbegynder dermed en taletur der blot kommer til at bestå af et ord: "men↑" (l. 34), og hvis design peger på at den sociale handling er en præ-håndtering af kritikken.

Men Chris erobrer ikke taleretten. Den tages i stedet af Bent (l. 35) der i forvejen har en sekventiel præference for at fortsætte sin taletur, da han indgår i en turpar (spørgsmål-svar) sekvens med Kim. Chris producerer derpå en selvinitieret cut off. Det sker i det øjeblik Bent starter taleturen med et identisk ordvalg: "men d'" (l. 35).

Cut off'et udføres multimodalt ved at ansigtet og hele kroppen orkestrerer ytringsniveauet. De to billeder er taget inden for det samme sekund. Hånden er fremme på udtalen af "men'et", men trækkes tilbage samtidig med at hele kroppen trækkes tilbage. Man ser hvordan læberne sammenknibes og krænges nedad som for med mundbevægelsen at trække udsagnet tilbage. Handlingen kan nok ses som en reaktion på produktionen af overlappende tale der generelt er et interaktionelt problem (Schegloff 2000a).

Selv om Chris ikke udfolder taleturen er det imidlertid klart fra designet af både den verbale og kropslige respons at en kritikhåndtering er på vej. "Men" har her således den funktion at være en præ-kritik-håndtering. Denne indvending bliver ikke fuldført af Chris selv, men af Dan der i mellemtiden har rejst sig op, mens Kim færdiggør sin taletur.

(18) (I think we got the point)

(3. møde, Organisation A ())

14 Kurt: BUT IF THEY ALL PULL SOMETHING
15 out of the ba:g↓ and sa:y
16 (0.7)
17 this money reminds me of (.) the cost efficiency project
18 from the agenda↑ (.)^and h. thats just gonna s: '^
19 I think thats gonna [seem °a bit°]
20 Bo: [okay w'llll] (.) I think we got the point↓

Idéen er at deltagerne vil lave en film hvor nogle medarbejdere trækker nogle genstande op af en pose, og derpå siger noget positivt om virksomheden. Den idé bliver direkte angrebet og kritiseret, og kritikken bliver accepteret.

12.5 Brud med O-spaces symmetriske magtrelation

Dan rejste sig op tidligere i sekvensen da Bent efterspurgte yderligere udlægning af kritikken (l. 22-29) hvor Kim responderede med tavshed i linje 30. I det øjeblik Kim tøver med den yderligere udfoldede idékritik, gør Dan en visuel markant handling idet han rejser sig op.

29 Bent: altså hva vill' hva ville vi gøre hvis vi bragte viden i spil

30 (1.3)

31 Kim: vhevhe hvordan vi's:: skulle gør det rent konkret tænker du på "hehehe"

Dans markante kropslige handling kan ses som respons på Bents kritik. Den kropslige handling udføres sekventielt tilpasset den lokale kontekst ved at behandle pausen som et overgangsrelevant sted. Bents ytring er designet som et interrogativ med en turpar-konstruktion hvor anden-turen er projiceret som Kims tur. Dan taler ikke i overlap og bryder dermed ikke turpar-konstruktionen på ytringsniveauet, men han handler kropsligt i overlap ved at rejse sig. Dan benytter sig imidlertid ikke af positionen her og nu som en kropslig projicering af ham som næste-taler, men responderer nogle ture længere fremme efter Chris præ-kritik-håndtering. I stående position håndterer Dan derpå Kims kritik. Som et kritikhåndteringsformat er der tale om et *gendrivellesformat* hvor Dan direkte argumenterer imod og kropsligt orienterer sig imod Bents kritik. Med en kaffekande i hånden kigger han ned på Kim og siger:

"altså: det ↑ene udelukker jo ikke det andet" (l. 37)

Situationen er kropsligt asymmetrisk idet Dan kigger ned på Kim. Dermed modtagerdesigner han kropsligt ytringen som en respons på Kims idékritik. Det sker samtidig lingvistisk ved at han adresserer Kims tidligere tur ud fra partiklen "det" der implicit refererer til en fælles viden om samtaleemnet som to forskellige elementer, henholdsvis "det ene" og "det andet". Kim responderer præfereret: "nej nej bestemt ikk↓" (l. 38) – selv om det kan anføres at det på dette tidspunkt er uklart hvad "det ene" og "det andet" refererer til. Dermed viser det sig måske snarere at Kim responderer på Dans kommunikationshandling som en turpar-konstruktion tilpasset situationens asymmetri. En respons udført som følge af Dans markante brug af de kropslige ressourcer og den rumlige organisering.

At stå op er en usædvanlig handling af flere grunde: a) fordi det generelt i datamaterialet har vist sig at være usædvanligt at rejse sig under et møde når der ikke er pause⁶⁹, b) fordi ingen tidligere har rejst sig under mødet, c) fordi han udgør en aktiv part i interaktionen der netop er ved at udfolde sig og d) fordi hans handling ikke har noget synligt formål som fx at gå hen til en tavle eller hente en genstand der er nødvendig i interaktionen.

Som Kendon (1990) har vist, etableres der, når mennesker mødes, som hovedregel en organisering i rundkreds der sikrer neutralitet og en symmetrisk magtrelation. En sådan formation kaldes for *O-space*. Det er dette O-space Dan bryder med sin kropslige adfærd. Schefflen (1975a) bruger begrebet *territorium* til at beskrive et lignende fænomen med bestemte indre strukturer der kan opfyldes eller brydes. Og Goodwin (2000) beskriver hvordan der altid eksisterer en bestemt kontekstuel konfiguration i tid og rum. Alle tre beskrivelser omhandler det faktum at deltagerne med deres kropslige positur optager forskellige fysiske såvel som sociale positioner i rummet.

Idet Dan rejser sig, sker der en ændring i denne konfiguration. At stå op mens resten sidder ned synes at være en kategoribunden aktivitet hvor taleretten knyttes sammen med den stående positur. At rejse sig op på denne måde fungerer som en projiceret plads (*projection space* (Schegloff 1984b)) for fremtidige handlinger. Der er intet i organiseringen af turallokeringen der legitimerer adfærden. Dan har ikke ”bedt om ordet”, og han har ikke ”fået ordet”, men han projicerer sig selv som fremtidig taler ved at stå op.

12.6 Fælles stand mod idékritik i kraft af distribueret kognition

At det er Dan og ikke Chris der præsenterer det første kritikhåndteringsformat, kan måske ses som udtryk for at de to deltagere nu orienterer sig mod hinanden i en polarisering mod resten af deltagerne, eller i hvert fald Kim. Man kan derfor tale om at de *teamer op* eller ”aligning as a team” (Kangasharju 1996) – jævnfør også Djordjilovic (2012). Som Kangasharju har vist, sker der typisk det, i situationer hvor der er potentiel konflikt, at deltagere med samme overbevisning rykker tættere sammen og viser hinanden og andre fællesskab ved at stå sammen om enslydende budskaber. At Dan og Chris teamer op og udtrykker en fælles forståelse og enighed om idéen og dens udviklingspotentiale, bliver klart idet Chris adresserer den forskel som Dan tidligere benævnte som ”det ene” og ”det andet”. Chris ekspliciterer nemlig de to elementer der var de tavse forudsætninger i Dans ytring:

”det helt geni↑ale er jo netop (.)gymnasielærerne bruger den viden (.) til at ↑udfordre politikerne med” (l. 40-41)

Chris bekræfter og ekspliciterer det der formentlig også var Dans pointe, nemlig at Kim fremstillede en falsk modsætning mellem universitets viden og idéen om en mentorordning. Det sker ved at turdesignet adresserer det samme problemkompleks, men nu ved at være brudt op i tre dele:

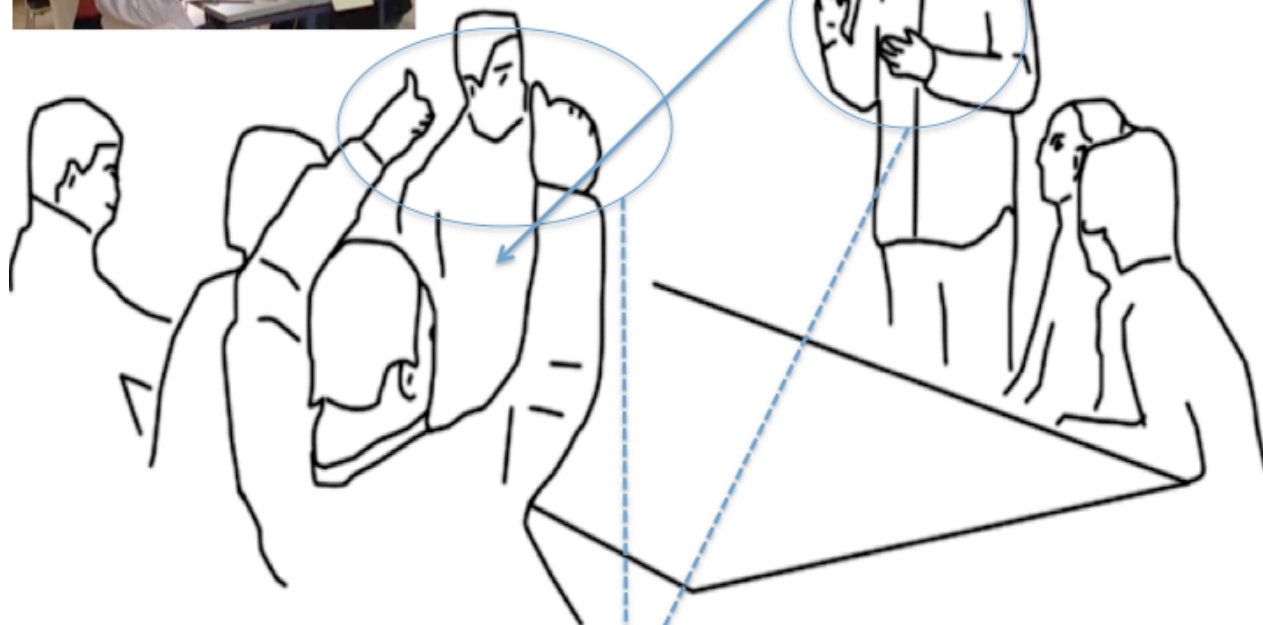
at vurdere idéen som ” helt geni↑ale ” (l. 40) fordi den		
” udfordre politikerne med ” (l. 41)	vs. Dans ytring: det ↑ene (l. 37)	vs. Bents ytring: bringe ” i spil? ” (l. 29)
forskernes ” viden ”. (l. 41)	vs. Dans ytring: det andet (l. 37)	vs. Bents ytring: ” viden ” (l. 29)

⁶⁹ Jf. analysen i afsnit 11.3 hvor en deltager rejser sig og går, og der bliver accountet for handlingen som en usædvanlig handling.

Denne kobling mellem politikerne ("det ene") og forskernes viden ("det andet") har ikke været ekspliciteret før som en italesat konstruktion, men har dog været berørt af Bent i linje 29: "hva ville vi gøre hvis vi bragte viden i spil?" (jf. skemaet ovenfor). For Dan og Chris har koblingen formentligt været et tavst orienteringspunkt i deres idékonstruktion. At de, til forskel fra Kim, har været indforståede med den uartikulerede kobling på en måde der gør det muligt for Chris at omformulere Dans indvending og italesætte de tavse præmisser i Dans ytring, viser hvordan den situerede, intentionelt rettede og socialt distribuerede kognition fungerer, og gør dem i stand til at samtænke og dermed også på dette tidspunkt at samproducere og udvise affiliation der gør fælles stand mod idékritikken.

På Dan og Chris idékritik-håndtering responderer Kim med en lavt udtalt accept der er sekventielt designet som en minimalrespons: "helt sikkert" (l. 42) – det som Pomerantz har kaldt for "sequentially weak agreement forms" (1975:82). Kim afholder sig fra yderligere kritik og lader Chris og Dan fortsætte idéudviklingen.

Dans respons på Chris' udfoldede og ekspliciterede kritikhåndtering er en affilierende bekræftelse. Han siger "[ja for vi] kan jo skabe et et bestående netværk=" (l. 44). Her sker to ting. For det første bekræfter Dan over for Chris og de andre at han er enig i Chris kritikhåndtering ved den første partikel "ja". For det andet tilføjer han et nyt element til idéen, nemlig at der skal skabes "et bestående netværk". Derved er turen designet til at vise affiliation over for Chris kritikhåndtering og samtidig foretage en videreudvikling af idéen. Videreudviklingen består i at Dan navngiver netværket.

46 Dan: =hvor man kan sige de he:r (.) det her lille eh hh (0.4)
 47 teenageradvisoryboard som bliver koblet på::
 48 den lokale erhvervsmand

Videreudviklingen og introduktion af det nye ord "teenageradvisoryboard" bliver umiddelbart vurderet af Chris der udviser kropslig affiliation: Chris rækker hænderne op i luften og strækker tommelfingrene ud mens han kigger over mod Dan. Anslagpunktet for den kropslige handling er i det øjeblik Dan siger "teenageradvisoryboard". Den type kropslige handlinger betyder normalt "ok" eller "godt" og er, i sammenhænge hvor den ikke bliver markeret som ironi, en positiv bekræftelse af en sag (jf. Tipton 2008). I situationen er handlingen sekventielt tilpasset som en affilierende visuel respons på Dans introduktion af ordet teenageradvisoryboard. Dette ord synes således på samme måde som ordet "mentorordning" at fungere som en *konceptuel formulation* der opsummerer og kondenserer konstruktionen af idéen ved at begrebsliggøre og dermed skabe et fælles fundament. Ordvalget, hvis rigtighed bekræftes og accepteres som en relevant beskrivelse, har således karakter af at være en kognitiv økonomisering der skaber et fundament bestående af akkumuleret og nu tavst vedtaget viden.

Efter at Chris har reageret med endnu en affilierende markør ved at sige "øjeps" (l. 51), udvikler Dan endnu videre på idéen ud fra den nu ekspliciterede dikotomi mellem gymnasieelever der får viden fra forskere på den ene side og erhvervslivet på den anden side.

12.7 Multimodale affiliationsmarkører

Videreudviklingen består i at han introducerer et nyt element til idéen der bliver kropsligt vurderet i næste (kropslige) sekventielle position. Dan siger:

"(0.4) eeh' et etlandet sted så ka:↓ så ka:: ele↑verne på gymnasieniveau være videnskæssige gatekeepere i ↑forhold til det er de tunge[erhvervs]folk" (l. 53-55).

Dan udfører en pause, en kort ordsøgning og en præ før han introducerer idéen om at gymnasieeleverne skal være "videnskæssige gatekeepere". Chris responderer i kropsligt overlap ved igen at hæve hænderne og strække tommelfingrene ud, hvilket i situationen virker som en samhørighedsmarkør der giver Dan en fri tale-slot. Den kropslige markering viser sig som en sekventielt

tilpasset vurdering og bekræftelse af at Chris er enig i Dans budskab. Ud over den kropslige markering italesætter Chris også sin enighed som bekræftende overlappende tale i linje 56 hvor han siger "[°exactly°]". Chris' kropsliggjorte og italesatte vurdering og bekræftelse af Dans taletur optræder som overlappende fænomener der giver et indblik i Chris' socialt distribuerede kognition. Ud fra hvordan han responderer på Dans idéudvikling, ses det hvordan han affilierer med Dan i en fælles distribution af idéens essentielle træk.

Det endelig bevis på Dans og Chris' affiliation som drivkraft i idéudviklingen viser sig i de afsluttende linjer hvor Dan først giver en eksplicit vurdering af idéen, som den foreligger nu, ved at sige: "det ku vær:e ↑s:uper fedt at lave sådan en situation".

57 Dan: =det ku vær:e ↑s:uper fedt at lave sådan en situation

58 (0.7)

59 Chris: ellers så ↑gør vi det bare↓

Ytringen er designet med en stærk betoning af idéens kvalitet. Ved det overgangsrelevante sted opstår en pause (l. 58) hvor der nok er en sekventiel præference for at det enten er Dan eller Chis der fortsætter turen, da det er mønsteret der er blevet fulgt indtil nu. En anden taler har dog reelt mulighed for at selv vælge sig til den næste taletur. Men ingen gør krav på ordet, og Chris responderer ved at besvare de andre deltageres tavshed med: "ellers så ↑gør vi det bare↓" (l. 59). De andre deltageres manglende respons kan måske ses som en slags kritisk *tavshedsformat*; idéen bliver implicit kritiseret ved at der ikke reageres på den (l. 60). Det er i hvert fald nærliggende at konkludere af Chris' ytring. Det ses af den måde hans taletur er designet på som en implicit reference til den mærkbart fraværende vurdering eller bekræftelse af at man vil bruge idéen. Som konsekvens slår Chris fast – med et "vi" der inkluderer ham selv og Dan, kropsligt udtrykt af blikket og en hånd der viftende peger over imod Dan: at bare de to vil implementere idéen. Det bliver yderligere bekræftet og videreudviklet af Dan der siger: "[nej for] så tar vi bare det her med til ↑århus og så::". (l. 62-63) Hvilket igen bekræftes af Chris (l. 64).

Det totale turdesign hen imod slutningen af sekvensen hvor idéen er blevet momentant færdigformuleret, kommer til udtryk som en polarisering mellem Dan og Chris der har en udvist en

organiseret distribueret kognition versus de andre deltagere, primært eksemplificeret ved Kim og nu pausen efter Chris' ytring i linje 60 på 1 sekund.

Davidson (1984) har fremanalyseret hvordan manglende respons på ytringer ved mulige overgangsrelevante steder typisk behandles af taleren som en mulig *rejection-implicative*; "... that is, as a display that the recipient is having some trouble or problem with the acceptability of the invitation or offer as it stands so far." (1984:117). Det er nok tilfældet i dette eksempel hvor Dan og Chris indgår i en samhørighed omkring samkonstruktionen af idéen, mens de andre deltagere undervejs har forholdt sig mere og mere tavst.

12.8 Distribueret kognition kondenseret

Analysen af eksemplet rejser følgende betragtninger:

1. To deltagere kommer på "bølgelængde". De opfanger hinandens måde at tænke på og formår at tænke videre sammen. Det viser sig altså at deres kognition i en eller anden udstrækning er blevet socialt situeret og distribueret. Men hvad der er distribueret kognition mellem to deltagere, er ikke nødvendigvis distribueret kognition mellem alle deltagerne. De implicite referencer forstås/accepteres ikke af alle.
2. Idéen udvikles sekventielt gennem den distribuerede kognition. Og idékritikken virker som katalysator for videreudviklingen af idéen.
3. Idéen skabes ved hjælp af multimodale ressourcer og accept-formater der sikrer et fælles fundament for videreudvikling.
4. Ved den manglende accept af idéen af de andre deltagere viser det sig at idéen behandles som 1) et objekt der kan flyttes og 2) et objekt der tages personligt. I den forstand er der tale om en ejerskabs-epistemologi.

Måske er det ikke tilfældigt at det netop bare er Dan og Chris der udvikler idéen. For de er begge hyret som eksterne konsulenter med speciale i netop kreative processer. Det betyder måske at deres handlinger er en selvopfyldende profeti hvor de lever op til forventningen om hvad dyrt indkøbte konsulenter bør levere. De producerer og reproducerer institutionelle identiteter og medlemskategorier ved at udføre kategoribundne handlinger; at være hyret som ekstern konsulent til at udvikle kreative idéer⁷⁰.

At Dan og Chris i en eller anden udstrækning har en lignende mental model for måder at tænke og handle i lignende situationer, er ikke usandsynligt qua deres lignende transportable identiteter. Men uanset om det er tilfældet eller ej, ændrer det ikke på at Dan og Chris ser ud til at være i stand til at fange hinandens idéer på en måde de andre deltagere ikke er.

Enfield (2006:399) pointerer at: "common ground affords economy of expression". Det er nok det samme der er tilfældet i den her situation, særligt eksemplificeret ved produktionen af *konceptuelle formulationer*. Pointen er at de to deltagere der teamer op er i stand til at aktivere en hel række betragtninger der gør idéudviklingen til en proces der forløber uden at hver handling yderligere skal forklares. Dan og Chris' mulige fælles grundlag (socialt, kognitivt, erfaringsmæssigt etc.) gør det muligt for dem at "fange hinandens idéer" og tænke videre uden at eksplicitere alle præmisser.

⁷⁰ Som det også blev bemærket af Lorenza Mondada kan man bruge eksemplet til træning af konsulenter for at vise hvordan man dels kort og præcist kan udvikle en idé, og dels - og måske langt vigtigere - hvor problematisk det er ikke at inkludere og inddrage medarbejderne i udviklingen af idéen (der ikke endte med at blive vedtaget og implementeret).

Denne kognitive økonomisering skyldes dels at deres kommunikationshandlinger er modtagerdesignede og indgår i en intersubjektiv arkitektur hvor hvert bidrag behandles som relevant gennem præfererede minimalresponser, og dels at de i en eller anden grad deler en *common ground* der består af akkumuleret erfaring, viden etc. På den måde produceres lokal viden gennem multimodale kommunikationshandlinger der aktiverer socialt tilgængelige og iagttagelige nye associationsrækker der er forståelige og interessante for netop de to (og tilsyneladende ikke for de andre).

På baggrund af analysen af eksemplet kan det således konkluderes at den distribuerede kognition kommer til udtryk via kommunikative handlinger som strukturerende ressourcer (jf. Hutchins 1995:232). Det viser sig særligt i analysen ved den måde Dan og Chris reproducerer og supplerer hinanden i udviklingen af idéen. Idéen er som sagt at nogle gymnasieelever, der får deres viden fra universitet, skal følge nogle elitefolk som deres mentorer. Denne idé består således af en a) aktør, nemlig gymnasieeleven der står mellem b) elitefolk og c) universitets forskere. Denne polarisering af aktører udtrykkes på forskellige måder gennem eksemplet:

(a) en aktør (gymnasieeleven)	
(b) Elitefolk "i spil?" (l. 29) "det ↑ene" (l. 37) "udfordre politikerne med" (l. 41) "den lokale erhvervsmand" (l. 45)	Universitetet (c) "viden" (l. 29) "det andet" (l. 37) "viden". (l. 41) "henter deres vi↑den fra↓" (l. 47)

På trods af umiddelbare forskydninger i ordlyd og personreference responderer både Chris og Dan med præfereret minimalrespons og længere taleture der tager udgangspunkt i den foregåendes pointe. Som en kontekstskabende og kontekstfornyende sekventiel progression hvor de kommunikative handlinger virker som strukturerende ressourcer, mest eklatant udtrykt ved produktionen af *konceptuelle formuleringer*. Det viser sig her at de to supplerer hinanden med udbygning af idéen på en måde som de begge bekræfter hinanden i (se også skema nedenfor) uden at de imidlertid bruger de samme formuleringer: Ikke alle ordene i henholdsvis boks (b) eller (c) ovenfor er umiddelbart synonyme, men Chris og Dan behandler ordene/formuleringerne som medlemmer af den samme kategori.

Dermed har analysen også vist hvordan de situerede deltagers interaktion og orientering mod hinanden kommer til udtryk gennem synkrone handlinger der udtrykker affiliation og distribueret kognition (jf. Thompson & Fine 1999). At der er tale om distribueret kognition, bliver kun desto mere tydeligt idet idéen ikke er en statisk færdigformuleret størrelse. På den ene side viser de to deltagere forståelse og accept af hinandens kommunikative handlinger, mens der på den anden side faktisk er tale om visse forskydninger i indhold og også om en udvikling af idéen. At begge deltagere dog anerkender denne udvikling som relevant for idéen, peger på at de i en eller anden udstrækning tænker i "de samme overordnede baner". Følgende elementer tilføjes udviklingen af idéen:

1. Hans Skov får fire gymnasieelever som mentorer (l. 1-3)
2. Gymnasieeleverne skal følge ham og være opponenter på ham (l. 4)
3. Der må være flere elitefolk: Man må tage syv ud af tredivet (l. 10)
4. Der må skabes et bestående netværk (l. 41)
5. Der udfordrer politikerne (l. 41)
6. Der skal laves et teenage advisory board (l. 47)
7. Det skal kobles på den lokale erhvervsmand (l. 48)
8. Gymnasieeleverne skal være videnskabslige gatekeepere (l. 54)
9. I forhold til det tunge erhvervsfolk (l. 55)
10. Idéen kan tages med til Aarhus (l. 63)

Idéen var på ingen måde færdigformet fra starten, men behandles ved sekvensens afslutning som afsluttet. Det viser sig ved at hverken Chris eller Dan udvikler videre, men ved det overgangsrelevante sted tilbyder en pause til de andre deltagers respons og efterfølgende selv afslutter sekvensen ved at true med at tage idéen med til Aarhus i stedet. Undervejs i eksemplet sker der en udvikling og udfoldelse af idéen hvor flere elementer tilføjes. Det er ikke til at vide om Chris og Dan har tænkt det samme fra starten, eller om de for så vidt har det ved sekvensens afslutning, men de behandler hinandens bidrag til udvikling af idéen undervejs med affilierende markører der gør hver enkelt nye element i idéudviklingen relevant. Det sker både sprogligt, og i særdeleshed også nonverbalt gennem den måde de kropsligt orienterer sig mod hinanden på. Derved bliver det også mere klart at den distribuerede kognition i lige så høj grad har strukturelle rettigheder der knytter sig til tilstedeværelsen af kroppe med blikke og gestikulationer. De behandler hinandens responser som ”rigtige” (i forhold til hvad der måske er deres egen tænkning om idéen) på følgende måder:

Sekventiel responsposition	Kommunikationshandling	Handlingstype
linje 4	s::uper sjov idé	Account
billede	Dan rejser fingeren	Bekræftelse (projicering)
billede	Dan slår i bordet	Bekræftelse
linje 7	det er... god idé	Account
linje 13	det er en mentorordning	Formulation
linje 14	ja en hel mentorordning	Bekræftelse
billede	Chris viser tommelfingre	Bekræftelse
linje 51	°jeps°	Bekræftelse
billede	Chris viser tommelfingre	Bekræftelse
linje 56	[°exactly°]	Bekræftelse
linje 59	så ↑gør vi det bare↓	Accept
billede	Chris peger på Dan	Accept
linje 64	↑nå ja:	Accept

Denne gensidige bekræftelse af hinandens sproglige videreudvikling kan altså ses som udtryk for distribueret kognition medieret i forskellige tegnsystemer. Det viser sig mest eklatant ved at Chris refererer til elitepersonerne som *politikere* (l. 41) og Dan bagefter til elitepersonerne som *erhvervsfolk* (l. 48). Denne forskel i reference ser ikke ud til at gøre nogen forskel for de to, hvilket omvendt peger på at de er orienteret mod overkategorien *elitepersoner*. De er på bølgelængde med hinandens overordnede tænkning og har derfor en fælles intentionalitet rettet mod denne medlemskategori. Som Svennevig (2010) har vist, vil referencer til viden, der ikke forudsættes kendt, resultere i selv-initieret reparation hvor der på en eller anden måde accountes for betydningen af det refererede. Det er ikke tilfældet i eksemplet, hvorfor man kan antage det modsatte; at de forskellige referencer giver videnskabslig mening for deltagerne.

Her viser det sig imidlertid at være vigtigt at kunne skelne mellem hvad der er en forståelseshandling, og hvornår man kan tale om egentlig distribueret kognition. For det er klart at den begrebslige sontring er idealtypisk og den autentiske interaktion mere kompliceret. Det giver nok mest mening at fremstille fænomenet på et kontinuum:

Ingen forståelse/misforståelse → forståelse → distribueret kognition

Det er en helt central pointe i etnometodologien overhovedet at begribe hvordan forståelse skabes sekventielt i en intersubjektiv arkitektur (jf. Heritage, 1984). Jævnfør også Sacks et al. (1974) begreb om *understanding-display* hvor deltagerne gennem accountede handlinger viser deres forståelse af tidligere ytringer ved i en anden taletur at bekræfte eller reparere på budskabet. Men blot fordi deltagerne er i stand til at respondere præfereret på en social handling, og derved *udvise* forståelse, er det ikke sikkert de er på *bølgelængde* med hinanden og derved er i stand til at *tænke videre i den samme bane*. I eksemplet var forskellen nok tydeligst idet Dan rejser sig og håndterer den kritik (l. 37) Kim har rettet mod idéen hvorefter Kim responderer bekræftende (l. 38). Derved udviser Kim i en eller anden udstrækning forståelse, men det er dog tvivlsomt om han er i stand til at udvikle idéen videre derfra. Noget af det mest kendetegnende for den socialt distribuerede kognition og dermed deltagerens evne til at fælles idéudvikling synes nemlig her at være *foregribelsen* – hvad Lerner (1991) mere teknisk kalder for et *compound turn-constructive unit format*. Det vil sige måder hvorpå deltagerne orienterer sig mod færdiggørelsespunkter i turkonstruktionsenheder. Ikke bare mod turens generelle afslutning men mod dens præcise syntaktiske og semantiske afslutning; dvs. orientering mod en specifik final komponent. For at kunne tale om distribueret kognition må de relevante deltagere være i stand til at kunne forudsige og projicere hvor interaktionen bevæger sig hen og dermed foregribe den i en udstrækning hvor deres kommunikationshandling bekræftes eller påskønnes som en relevant videreudvikling af relevante andre deltagere med hvem kognitionen er distribueret.

Et andet lignende krav til forekomsten af distribueret kognition synes at være *metakommunikationen* der er indfoldet i den totale semiotiske økologi. Metakommunikation primært forstået som de tegn og den overordnede tænkning der udgør den øverste medlemskategori under hvilken variationer kan håndteres. Det betyder at der fx må stilles hårdere krav til begrebet end Schegloff (1991) med begrebet om *socialt delt kognition* gør. Hans pointe er at deltagerne tænker på det samme fordi de udviser forståelse. Og *måske* tænker deltagerne på det samme, hvilket *måske* bekræftes via deres præfererede respons, men det er ikke sikkert. Hvis deltagerne derimod er i stand til at

- færdiggøre hinandens ytringer
- kommunikere synkront
- og bekræfte kommunikationshandling der umiddelbart forskyder fokus (og dermed "normalt" gøre reparationer relevante).

er det mere nærliggende at tale om at deltagerens kognition faktisk bliver distribueret, og deltagerne er i stand til at "tænke sammen" eller er på "bølgelængde".

Det synes altså at være tilfældet at overlappende tale og den dialektiske færdiggørelsesstruktur er multimodale markører for den distribuerede kognition der både er udtryk for deltagerens evne til at foregribe den sekventielle udvikling og produktionen af indhold og samtidig være orienteret mod metaniveauet i samtalen. Disse kriterier synes således at gælde for ikke blot deltagerens positive affilierende respons, men også for egentlig distribution af kognition.

Som eksemplet har vist, er idéudviklingen via den distribuerede kognition ikke blot verbalt udført men i høj grad kropsligt og artefaktmedieret. De nonverbale modaliteter tjener således også som betydningsfulde ressourcer i idéudviklingen og som affiliationsmarkører, og det vil i de næste afsnit yderligere blive fremanalyseret.

KAPITEL 13: Skabelsen af idéer ved hjælp af nonverbale ressourcer

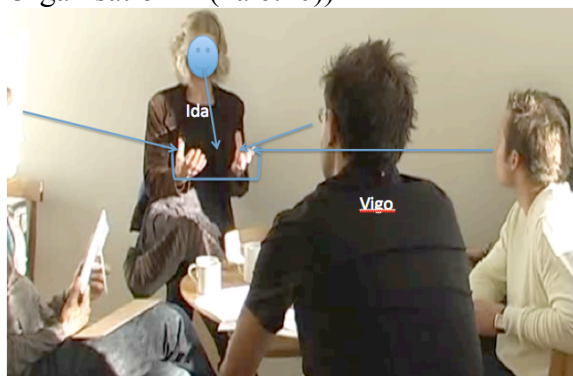
Selv om idéudvikling i vid udstrækning foregår via deltagernes italesættelse af forslag og synspunkter der bliver behandlet som idéer, sker den diskursive produktion af mening også via rækken af andre kropslige tegn in situ der er med til at frame ytringer – og til tider også som selvstændige tegnsystemer der producerer betydning uden verbalisering (jf. fx Birdwhistell 1970; Bateson 1972; Schefflen 1973). Den konstante kropslige og materielle betydning og påvirkning af idéudviklingen foregår således ofte tavst, men ikke sjældent går netop de kropslige kommunikationshandlinger og de materielle strukturer hen og bliver til egentlige ressourcer for idéudviklingen ved at være affiliationsmarkører i situationen.

Derved viser det sig også at et multimodalt analyseblik ikke blot er en teoretisk nødvendig optik, men også særdeles praktisk og nødvendig for at kunne indfange deltagernes relevante sociale handlinger. I det følgende præsenteres derfor tre forskellige analyser med hver deres specifikke pointe om hvordan nonverbale kommunikationshandlinger er en ressource for deltagerne i den forstand at de aktivt gør brug af disse for at udføre deres ærinde; at fremsætte eller respondere på idéer på en affilierende måde. De tre forskellige analyser vil være delt op således at de adresserer de tre tidligere skitserede fokusområder: 1) kroppen, 2) kroppen + materiel struktur og 3) materiel struktur.

13.1 Kroppen som illustrativ ressource for idéudvikling

I det følgende bliver der set nærmere på et eksempel der viser hvordan brugen af gestik er drivkraften i fremsættelsen af en idé; en idé der kognitivt og socialt udvikles via de kropslige handlinger. Interaktionen er sekventielt organiseret, og deltagerne orienterer sig affilierende mod hinanden mens de fortløbende konstruerer lokal forståelse og mening. Men det sker nu i høj grad ved brug af arm- og håndbevægelser. Eksemplet er fra et møde hvor deltagerne er sammen for at idéudvikle på et julekort. De taler om hvordan julekortet kan pakkes ind. Der er fem til stede ved mødet, men i det eksempel vi skal se nærmere på, er der kun to talere. De andre deltagere er dog stadig aktive medkonstruktører idet de med deres blik og positur viser interesse for og anerkendelse af dialogen der udfolder sig.

(9) Ligesom en æske ... (1. møde, Organisation B (1a 6.40))

Ida holder hænderne frem foran sig, og de andre orienterer sig mod hendes handling.

01 Ida: må↑ske noget med aså:
[lisom en æske] som man

02 så'n [lukker] sam[men]
(.) aså=

03 Viggo: [mm mm] [mm]

04 Ida: =nog[enchokolade]æsker
hvor det sånået=

05 Viggo: [tænker du os']

06 Ida: =hvor man de:t [det kør]
[sån ind i hinanden]

07 så'n: (.) hvor man så
[åbner det↓] (.) eller
det

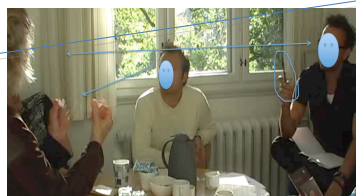
08 [↑gamle tobak] hvor det
er sånået (.) man [h.] =

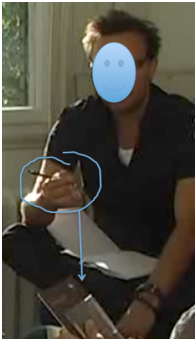
09 Viggo: [↑det ku ose']

10 Ida: =åbned men man ku os
bare ha nogen hvor de:t↓

11 så'n tre og tre og så
[me::] laksegl ovenpå (.)

12 eller sånået °et eller
[andet ikk°]

Viggo peger over mod kortet.

13 Viggo: det ku os↑ være man ku
kombinere (.)
indpakningen (.)

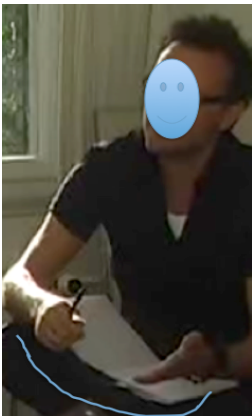
14 med <selve> (0.4)
materialet

15 (0.6)

16 så i ik skal prop det
ned i en dødssyg
konvolut

17 (1.0)

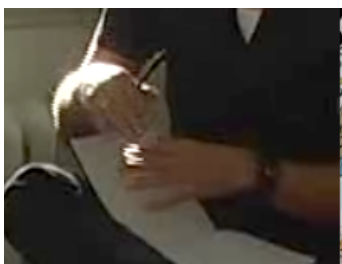
Viggo bevæger den ene hånd ind mod den anden.

18 så det ku godt væ:re at
jeg ku få vores↓

19 (1.6)

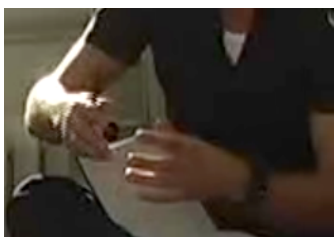
20 ve:d'a ik (.) men

21 (1.5)

22 godt være man ku et
eller andet så det kan
sendes direkte

23 ud >er i me'på hvad j'
mener så mm man ku sæt'
en< h.

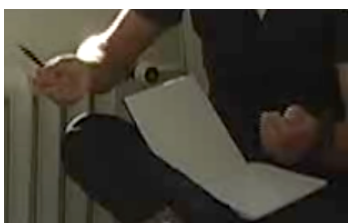

24 (1.3)

25 label direkte på:: på'
på tingen her

26 (0.5)

27 og så: øhm og så' så er
de:n (.) så er den
<lukket>

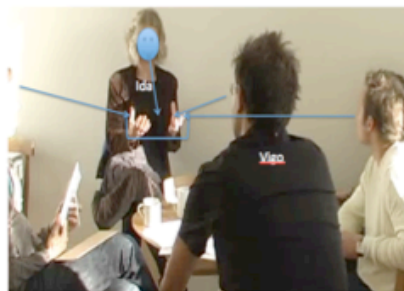
28 og så åbner man det
so:m en en (.) en
helhed (.)

Viggo viser "åbne- og lukkebevægelser" med
hænderne.

29 så det ik skal ned i
e:n (.) i en kedelige
konvulut

30 først og så'nogen ting
ik↑

Idéen, der fremsættes, er at indpakningen til julekortet kan være som en æske (l. 1). Den idé fremsættes via multimodale kommunikationshandlinger hvor den første kropslige illustration optræder samtidig med det første verbale udtryk, nemlig ved at Ida holder armene frem foran sig som om hun bærer på en æske og i det øjeblik ytrer: ”må↑ske noget med aså: lisom en æske”.

01 Ida: må↑ske noget med aså: lisom en æske som man
02 så'n [lukker] sam[men] (.) aså=

Ida har de andres opmærksomhed mens hun starter sin taletur. Hun folder sine hænder op som for at holde en genstand og imens kigger hun ned på sine hænder. De andre deltagere orienterer sig ligeledes mod hendes hænder og forholder sig tavst. Via den symbiotiske handling at folde hænderne mens hun ytrer ”æske”, adresserer hun en formodet fælles viden om at nogle æsker kan være foldet på en bestemt måde. Hun refererer dermed implicit til en formodet tavs sociokulturel viden der er relevant som kategori i en snak om temaet indpakning. Hun forklarer ikke præcist hvordan lukkemekanismen er designet, men viser det ved hjælp af hænderne der således udgør en forlænget kognitiv teknologi der skaber et kropsliggjort forestillingsrum (Kendon 1997; Haviland 2000).

Måske har Viggo fanget hendes pointe, og den kognition hun distribuerer ved den totale multimodale handling, for han responderer med minimalrespons i linje 3, og i linje 5 producerer han en overlappende ytring der ikke færdiggøres. Den er, i sin ufærdige form, ellers tilsyneladende designet til at indgå i en sekventiel position som en videreudvikling eller et bidrag til Idas fremsatte idé.

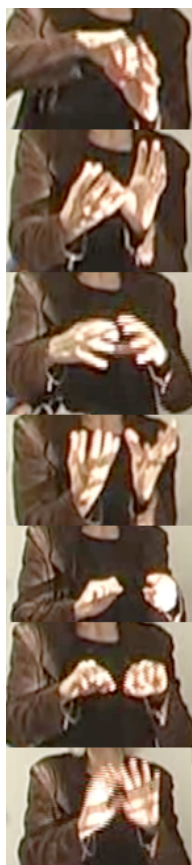

Viggo prøver igen at erobre taleretten i linje 9 hvor han kropsligt projicerer sig selv som næste taler ved at hæve hånden og ”række

fingeren op” mens han simultant producerer betydning på det lingvistiske niveau som overlappende tale.

Han siger: "[↑det ku ose']" hvorefter der optræder et ligeledes simultant produceret kropslig og lingvistisk overlap. Således afbryder Ida ikke sin taletur, og fra linje 4-10 er hendes primære kommunikationshandling hændernes bevægelser.

Ida folder helt bogstaveligt idéen ud som en kropslig illustration der distribuerer hendes kognition. En illustrering der fungerer som en visualisering der formentlig danner nogle mentale billeder hos de andre tilhørere via aktivering af bestemte spejlneuroner (jf. Rizzolatti & Craighero 2004).

Der sker en detaljeret orkestrering af talen med hændernes illustrerende bevægelser. Med stor præcision følger den verbale idéfremsættelse hændernes bevægelse der således langt hen ad vejen kommer til at udgøre den væsentligste ressource for idéfremsættelsen. Netop i den udstrækning hændernes bevægelser har metaforiske funktioner som repræsenterende forestillinger, skaber hænderne en kropsliggjort materialiseret metaforisk illustration (jf. Cienki & Müller 2008).

Efterhånden som idéen udfoldes udvikles den også. Måske inspirerer Ida sig selv via sine bevægelser til at få en anden association til et beslægtet produkt der har samme type lukkemekanisme. Det ser i hvert fald ud til at hun flere steder først italesætter illustrationen kort tid efter hun kropsligt og visuelt har illustreret den.

I linje 10 siger hun ”åbned”, men den kropslige bevægelse med hænderne der ”ligner” en åbne-illustration optræder et øjeblik før den sproglige ytring, nemlig ved hendes egen udånding i linje 8. Og i linje 11 illustrerer Ida også med hænderne blot et kort øjeblik før hun begynder ytringen om lakseglet. Noget tyder derfor på at den inkorporerede viden om æsker, og deraf kropslige visuelle handling, er en ressource for den videre verbale fremsættelse af idéen.

Efter den kropsliggjorte idéfremsættelse producerer Ida et overgangsrelevant sted ved i linje 9 at afslutte taleturen og idéfremsættelsen med en interaktionel vaccine: ”eller sånået °et eller andet ikk°”. Ytringen er designet som ”kun” et forslag der bliver skubbet ud i det sociale rum til fri bedømmelse. Det viser sig som en multimodal handling hvor hun tager hænderne frem foran sig som for at skubbe ejerskabet over den fremsatte idé væk, hvilket Streeck kalder for en *turn-final gesture* (2010:225). Denne depersonalisering er en måde at fraskrive sig personligt ansvar for idéen der fungerer som et selv-initieret kritikformat, og dermed skaber idéfremsætteren et rum hvor kritik er mulig. Ved ikke at vise et større ejerskab over idéen gør hun det muligt for andre at kritisere den uden samtidig at true hendes ansigt (jf. analyserne i Del 3).

Hans har flere gange undervejs i Idas taletur forsøgt at projicere sig selv som næste relevante taler og tager nu denne tur efter at Ida når færdiggørelsespunktet. Hans affilierer med Ida og fastholder det tematiske fokus hun har slået an og viderefører idéen om en bestemt måde at folde og pakke kortet på. Det mest interessante i denne videre idéudvikling er hvordan Hans imiterer kropsbevægelser der ligner dem Ida producerede. Det ses i linje 27-28 hvor Hans siger:

”og så: øhm og så’ så er de:n (.) så er den <lukket> og så åbner man det so:m en en (.) en helhed (.)”.

Ytringen er simultant produceret i et samspil med det kropsligt-semiotiske felt af betydning. Hans fører sine to hænder mod hinanden som for at lukke noget sammen, og bagefter fører han dem fra hinanden som for at åbne noget. Denne bevægelse sker meget hurtigt cirka 4 gange i træk mens han taler og kan ses som en illustration af den verbalt producerede pointe om at de skal lave et produkt der kan åbne og lukke. Hans reproducerer ikke præcist de samme bevægelser

som Ida lavede; bevægelser der omhyggeligt var udført med detaljerede bevægelser, men det er imidlertid nærliggende at drage konklusionen: at Idas kognition omkring en alternativ form for indpakning til julekortet er blevet distribueret og genkendt af Hans der orienterer sig affilierende og videreudviklende over for Idas idé. Det er langt ad vejen synligt og hørligt i den måde Hans responderer på, og hans affilierende accept-format kan derfor kaldes for et *ekko-format*.

Idas idéfremsættelse sker dermed ikke alene ved hendes egne kommunikationshandlinger, men i et samspil med den orientering, de andre deltagere bidrager med. Den kropsligt orkestrerede fremsatte idé er muliggjort af deltagernes visuelle orientering mod hendes hænder. Streeck & Kallmeyer (2001:469) slår her fast at: “...gestures are known to be speakers’ phenomena, that is, actions that accompany, are interwoven with, and occasionally replace, talk.” Taleren benytter sig af kropslige handlinger som måder at orkestrere og producere yderligere betydning i tilknytning til det ytre niveau (jf. Schegloff 1984b). Men det omvendte er også tilfældet; at de kropslige handlinger så at sige kommer først og dermed udgør den primære sociale handling (jf. Merleau-Ponty 2002). Det ser ud til også at være tilfældet i nærværende eksempel hvor den kropslige illustration har idéfremsætterens og deltagernes primære opmærksomhed og således udgør det betydningsbærende tegnsystem.

Brugen af hænderne til at tegne billeder i luften er dermed en måde at skabe rummet på som Haviland (2000) også bemærker og beskriver som et kropsligt forestillingsrum. Og Kendon (1997) har vist hvordan der kan opstå deciderede singulære gesture-systemer – hvoraf tegnsproget er det mest kendte. Og Enfields (2005) studier har vist hvordan deltagere bruger deres hænder til at tegne og fortælle i luften, og hvis man rekonstruerer bevægelserne fremtræder tydelige diagrammer der giver mening. Dette betragter Enfield som en *kognitiv teknologi* og en forlængelse af de muligheder man ellers kun har med de fysiske materialiteter som fx at tegne. Ida kan på den måde siges at tegne idéen i luften på en måde der gør idéen offentlig tilgængelig og mulig at reproducere – som Hans gør ved at imitere hånd- og armbevægelserne.

Samtidig med at Ida sprogligt skaber en reference til en æske, en chokoladeæske og en tobaksdåse og dermed skaber en sproglig analogi fra ”kendte” fænomener til den konkrete situation med produktion af et julekort, illustrerer hun kropsligt analogien for at gøre pointen tydeligere og dermed er betydningsskabelsen betinget af simultant udførte handlinger med forskellige semiotiske rettigheder. Da der ikke bare er tale om en æske, men om produkter med særlige lukkemekanismer, designer Ida sine multimodale handlinger så de illustrerer det der er vanskeligt at beskrive med ord alene. Komplexitetsniveauet i beskrivelsen fordeles således ud over de forskellige modaliteter hvormed det bliver muligt for Ida at reducere kompleksiteten og fremføre sin idé. Ida italesætter således ikke mere præcist hvordan lukkemekanismen skal se ud, men fremfører pointen gennem analogien og illustrationen. Der er dermed tale om konstruktionen af et *forestillings-format*, hvor deltagerne inviteres med ind i en forestillingsverden båret frem af hendes kropsligt distribuerede kognition.

Inden for neurovidenskaben har man forsøgt at beskrive fænomenet med kortlægningen og beskrivelsen af de såkaldte spejlneuroner (mirror neurons). Det er specielt arbejde af Rizzolatti (Rizzolatti & Arbib 1998; Rizzolatti & Craighero 2004) der er interessant her. Pointen er at der findes nogle særlige specialiserede neuroner der aktiveres (*fires*) i det øjeblik andres adfærd genkendes eller imiteres. Reproduktionen af ytringer og kropslige handlinger, som beskrevet i analysen, kan dermed ses som udtryk for kognition der bliver distribueret netop fordi det er neurologisk muligt qua spejlneuronerne. Uden spejlneuroner er imitation og empati mere generelt vanskelig, hvilket også viser sig at være tilfældet med mennesker der lider af autisme (Williams et al. 2001; Dapretto et al. 2006). Den centrale pointe i forhold til eksemplet er at der synes at være en korrelation mellem opfattelse og udførelse. Men som Levinsson (2006:note 19) gør opmærksom på, er det en sociologisk iagttagelse der inddrager mere komplekse former for læringsmønstre end de monokausale forklaringsmodeller neurovidenskaben tilbyder.

For at gestikken skal kunne give mening som idéfremsættelses-format, kræver det at deltagerne kan indleve sig i og ”se for sig”, hvad talerens hænder ”tegner” i luften. Streeck beskriver i den sammenhæng hvordan følgende forhold gør sig gældende i interaktion med hænder:

“I can see my own hands "out there," and I can recognize in them my communicative intention – or rather, a different symbolic version of this intention. And this, paradoxically, I have in common with the recipient, the "other", who also seem my hands and recognize what they symbolize.” (Streeck 1993:276)

På tværs af forskellige empiriske datakorpus viser Streeck hvordan deltagere distribuerer deres intention (kognition) via den kropslige illustration på en måde der ikke blot skaber et fokuspunkt for interaktionen, men også således at både andre deltagere og den talende selv orienterer sig mod hændernes illustrationer som kommunikationshandling der informerer og skaber symboler. Nærværende analyse lægger sig i forlængelse af Streeks pointe og på den måde viser det sig at den kropslige illustration, og deltagerens affilierende responsstruktur er en betydningsfuld ressource for idéudviklingen i og med de muliggør skabelsen af en fælles forestillingsverden. Dette fokuseres der nærmere på i det følgende.

13.1.1 Forestillingens sociale udtryk og kraft

En af de multimodale kommunikationshandlingers væsentligste funktioner er at gøre det muligt for deltagerne gennem en fælles orientering at skabe forståelse på et imaginært plan i kraft af deres distribuerede kognition. Som det blev beskrevet i afhandlingens indledning, anses idéer på det mentale niveau at være kognitive koncepter der kan have forskellige kompleksitetsgrader og omfang. Hvordan kognition subjektivt og analytisk kan beskrives, ligger imidlertid ud over afhandlingens analyser. Men den kognitive neurovidenskab har vist hvordan en række forskellige netværkskonfigurationer skabes og genskabes hver gang nye tanker tænkes, hvilket igen producerer noget der for deltagerne er mentale billeder (Kaufman et al. 2010). Martindale (1999) og Ward et al (1999) har ligeledes argumenteret for at deltageres udvikling af idéer udspringer af mentale billeder der udtrykkes.

Beskrivelsen af den kognitive forestillingsevne er ikke irrelevant, men skal ses som et socialt konstrueret fænomen. At det er en social dynamik, viste sig gennem de foregående analyser ved den måde kommunikationshandlingerne var sekventielt indlejrede og modtagerdesignede handlinger, og via den måde deltagerne orienterede sig mod de socialt iagttagelige visualiseringer i kraft af en kropslig tegnproduktion og inddragelse af materiel struktur som situerede handlinger. Deltagerens

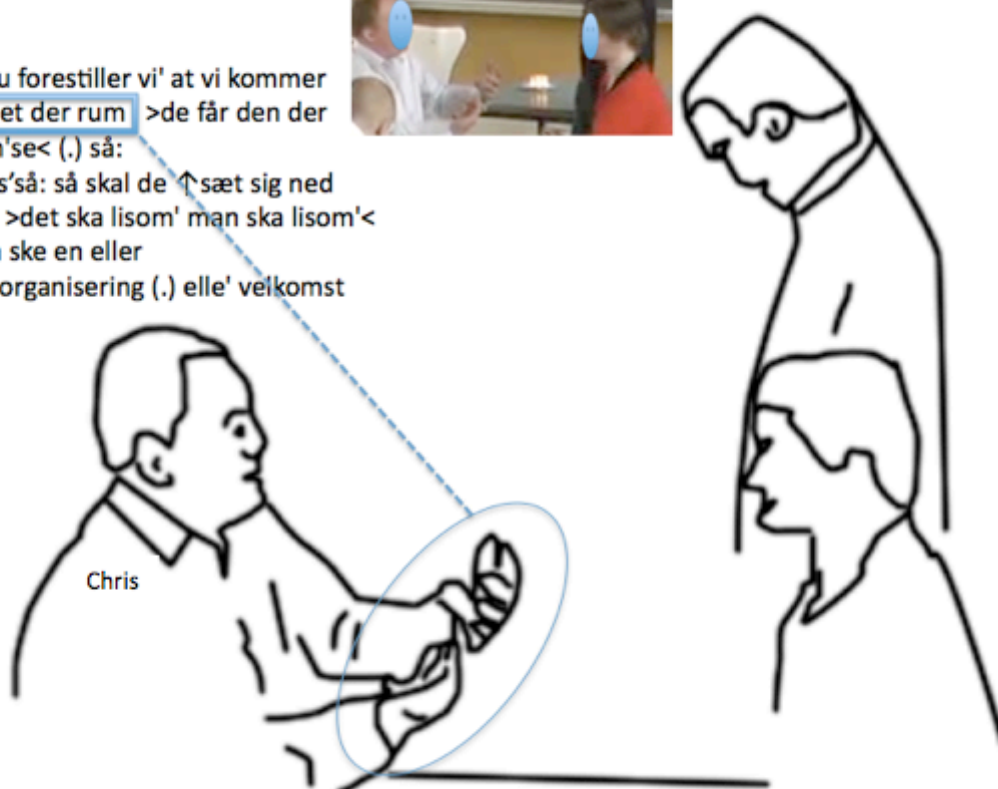
forestillinger er derfor kontekst-sensitive til det-der-foregår-lige-nu-og-her som multimodale tegnproduktioner der bærer mening og muligheden for forskellige forestillinger.

At deltageres produktion af forskellige mentale billeder ikke blot er en subjektiv kognitiv funktion, men i høj grad også det Murphy (2005) har kaldt for *collaborative imagination*, viste sig igennem analyserne som det faktum at deltagerne ikke blot rapporterede et mentalt billede, men via en interaktionel samproduktion af forskellige semiotiske ressourcer fortløbende skabte idéen som en forestillet mulighed (jf. også Nishizaka 2003). For at udkrystallisere den pointe følger her et eksempel fra situationen i Organisation B hvor deltagerne skal komme med forslag til hvordan et arrangement for studerende skal planlægges. De taler videre på en idé der tidligere er blevet fremført som en "mentorordning". Nu er de nået til en konkretiseringsfase, og de prøver at forestille sig hvordan arrangementet kan forløbe.

(10) Nu forestiller vi os

1. møde, organisation B, (2b, 18.08)

01 Chris så (.) nu forestiller vi' at vi kommer
 02 ↑ind i det der rum >de får den der
 03 fornem'se< (.) så:
 04 °hva:° s's'så: så skal de ↑sæt sig ned
 05 et sted >det ska lisom' man ska lisom'<
 06 der ska ske en eller
 07 anden organisering (.) elle' velkomst

Chris gør det eksplicit klart at han prøver at forestille sig en situation. Af transskriptionen kan det umiddelbart se ud som om han briefer de andre. Men han er "blot" en ekstern konsulent der tager ordet under forhandling med de andre deltagere. Det fælles udgangspunkt er at de unge mennesker, der skal med på arrangementet, kommer ind på universitet som er den fysiske lokalitet. Chris siger dertil: "så (.) nu forestiller vi'" (l. 1) hvorefter han med ord, gestik, mimik og sin

placering i det materielle omgivende miljø producerer mening. I linje 2 og 3 får han forklaret at de må befinde sig i et rum der er fysisk afgrænset, og hvori de skal forsøge at skabe en stemning så de unge får en bestemt fornemmelse når de træder ind. Denne forklaring udtrykker han med ord, men illustrerer samtidig gennem gestikuleren. Chris kigger mod Kaj der læner sig op ad bordet bag ham. Yrsa kigger på Chris' hænder mens han gestikulerer. Med hænderne afgrænser og former han det rum han prøver at forestille sig, og således fungerer den kropslige kommunikation som metaforiske repræsentationer af det forestillede objekt (rummet) (jf. McNeill 1992): Hænderne er holdt frem foran kroppen så de andre kan se med og "tænke med". Fingrene er udstrakt og hænderne bliver brugt til at markere rammerne af det der kan minde om en firkantet kasse som et afgrænset rum. Således at Chris først med hænderne viser hvordan "kassen" har grænser for enden og på siderne. Med hænderne tegner han således de fire sider af den "kasse" de skal prøve at forestille sig indholdet af. Med denne gestikuleren markerer han dermed det rum som han samtidig verbalt taler frem: "↑ind i det der rum >de får den de fornem'se< (.) så:" (l. 2-3). Dermed trækkes simultant på forskellige semiotiske felter i den sociale konstruktion af et forestillet scenarie – på samme måde som det sås i eksemplet med Ida der kropsligt skabte en forestillingsverden om en æske.

Eksemplerne viser således hvordan deltagere ved idéudviklingsmøder benytter sig af kropsliggjorte forestillinger som ressource for idéudviklingen. I eksemplet med Chris blev ordet *forestille* eksplicit brugt som afsæt for idéfremsættelsen. Den videre idéfremsættelse forblev herefter inden for denne forestillingsverden, og indholdet af samtalen var derfor betinget af strukturerne i denne "verden". Funktionen af formatet er muligheden for helt bogstaveligt at indleve sig i en situation; dvs. ud fra et hypotetisk scenarie at tænke, "mærke", føle og handle – kort sagt leve – som "man" ville gøre i den specifikke forestillede situation.

Inddragelsen af de forskellige semiotiske felter er her en vigtig ressource for deltagerne i deres fortsatte multimodale meningsskabelse hvor de forskellige tegn tilskrives forskellig betydning i en skiftende konfiguration og dermed også med skiftende situationel betydning. Her viser det sig at på samme måde som meningsskabelsen i idéudviklingsprocessen for den enkelte er en visualiserende kognitiv aktivitet, bliver det som distribueret kognition en social semiotisk visualisering der inviterer til deling og fælles oplevelse. De forskellige tegn deltagerne producerer som sproglige ytringer, kropslige handlinger og inddragelse af materiel struktur har som funktion at skabe en fælles forestillet visualisering af hvad idéen går ud på – hvad der fx også tydeligt viser sig når deltagere bruger narrativer (jf. Due 2012). Idéer til nye ting er fremtidsscenarier af forskellige potentialiteter der igennem implementeringsprocesser bliver aktualiseret. Men at skulle beskrive noget, måske blot omridset af en endnu ikke færdigformet og konceptuel stærk idé, er en kommunikativt krævende opgave. Det er formentlig derfor man ser deltagerne fordele det kommunikative arbejder ud over de forskellige semiotiske ressourcer for derved lettere at kunne skabe en imaginær visualisering af hvordan en idé kan se ud/være udformet.

13.2 Den kropslige interaktion med materiel struktur som ressource for idéudvikling

Deltagere ved idéudviklingsmøder taler ikke blot. De bevæger heller ikke blot deres kroppe. De benytter sig også af de materielle strukturer de har ved hånden til at informere dem ikke blot visuelt, men i høj grad også taktilt. Affiliation og udvikling af idéer sker således også ved at deltagerne benytter sig af genstande som fælles orienteringspunkter og redskaber for at kommunikere mening og betydning.

I dette afsnit vises det hvordan deltagerne ved det samme idéudviklingsmøde som beskrevet i forrige afsnit kommunikerer omkring julekorts-idéerne. Men denne gang en idé der alene bliver fremsat via dets materielle tilstedeværelse. Artefakten (eller props'en) er således en type ekstern ressource, der gør en forskel qua sine objektive egenskaber (*affordances*, (Gibson 1977)). Ikke isoleret set, men via den måde deltagerne responderer ud fra en affilierende struktur. Der ligger konkret kulturel overleveret viden der distribuerer kognition og inspiration indlejret i materialer der således via den måde deltagerne orienterer sig mod dem kan skabe associationer til ny idéudvikling (se også Hutchins 1995). Selve stofligheden i materialet gør en forskel som det følgende eksempel vil vise:

(11) Den sorte farve...

2. møde, organisation B (1a 19.58)

01 Frans: og de:t' så ↑kommer↓ den
te at se

Frans rejser sig og peger mens han taler.

02 (3.8)

De andre deltagere kigger efter Frans.

03 den skal simpl'hen se
sånher ud ik=

Frans har hentet et kort og kommer gående.

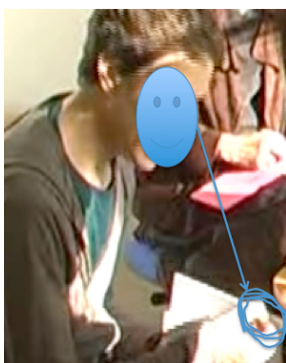

Frans kigger på kortet og rør ved det.

04 Viggo: ja jo

05 Frans: = at du får en'øhh

06 (1.9)

Frans kigger på kortets kant og rør ved det.

07 Frans: man kan sige↓ (.) i
kanten

08 (1.8)

09 Frans: der vil du ik ha' (.)
panto:nefa:rven

Frans kigger på kortets forside og rør ved det.

10 me:n >det vil du ha<
↑ovenpå

11 Viggo: °det vil være
[ovenpå°(.)]

12 Frans: [°og på° bagsiden]

Frans kigger på bagsiden og rør den og kigger bagefter op på Viggo.

13 Viggo: ja

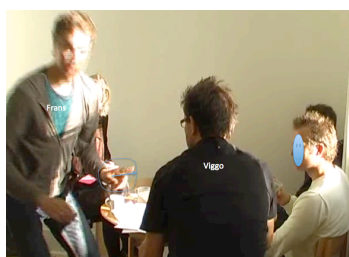
14 (2.0)

15 Viggo: præcis (.) på ↓bagsiden
°j:a°

Frans kigger på Viggo.

Man får en fornemmelse af at deltagerne taler om noget der ser ud på en bestemt måde. Ser man blot på den sproglige modalitet, virker de mange lange pauser mærkelige. Hvad der foregår, og hvordan deltagerne forholder sig til det, er herudfra uklart⁷¹. For at forstå ytringen må man forstå konteksten hvor der peges.

Deltagerne taler om hvordan selve julekortet kan udformes, og hvordan designet skal være. Idéen der fremsættes i eksemplet er et forslag til hvilket materiale julekortet skal laves af. Der har tidligere været forskellige forslag fremme da Frans i linje 1. rejser sig efter noget der står på skrivebordet et stykke væk fra bordet de sidder rundt om. Han siger: "og det' så ↑kommer↓ den te at se=" (l. 1) hvorefter han rejser sig for at hente tingen.

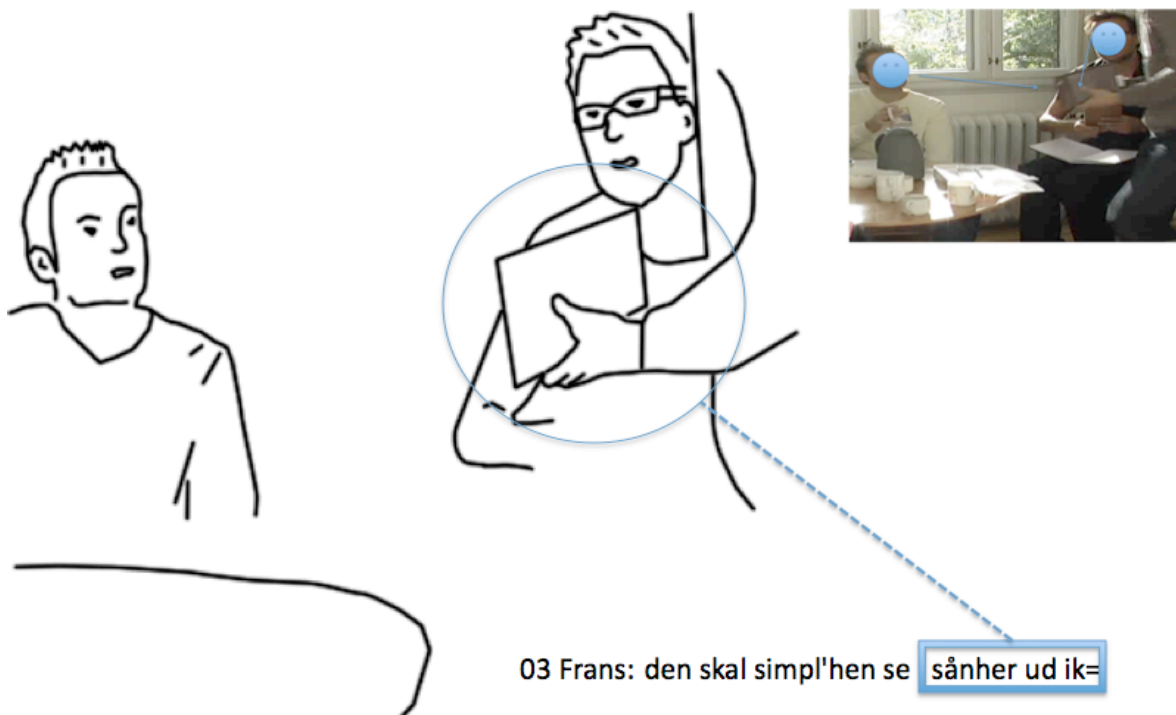

I samme øjeblik han rejser sig, peger han med fingeren som for at pege på "det" som en fysisk genstand der kognitivt er forbundet med den handling han er ved at udføre, nemlig at rejse sig for at gøre et eller andet. Handlingen er dermed ikke umotiveret som det sås i den første analyse hvor Dan rejste sig, men orkestreret af ytringsniveauet og den markerende fingerbevægelse. Med fingeren holder han situationen temporalt bundet i en afventen. Denne gestikulation har fremadrettede markører (*forward gesturing* (Streeck 2009)) der i situationen virker

som en account for hvorfor han rejser sig og dermed skaber en forandring i den kontekstuelle konfiguration. En del forskningsbidrag (fx Schegloff 1984b; Kendon 2005; Streeck 2009) har undersøgt fænomenet *at pege*, og klargjort at der kan være mange forskellige funktioner. I den her sammenhæng er det nærliggende at knytte an til Goodwins (2003) beskrivelse af at pegningen skal ses som en semiotiske ressource der udgør blot ét element i den samlede handlingspakke. Der er ikke tale om en indeksikal henvisning som fx at sige "det der" mens der peges, men den pegende bevægelse projicerer derimod en næste mulig handling; i det her tilfældet at bibeholde taleretten hen over den pause på 3,8 sekunder det tager at hente genstanden. Mens han henter genstanden, handler de andre deltagere som om det stadig er hans taletur hen over den verbale pause. Det gør de ved i tavshed at orientere sig mod hans gang hen til reolen og tilbage. Her synes altså at eksistere en form for kropsligt organiseret turallokeringsregel hvor den kropslige handling udgør en tur i en flerenhedstur.

På vejen tilbage fremsætter han idéen i relation til genstanden som et spørgsmålsformat (markeret ved påhængspartiklen "ik"): "den skal simpl'hen se sånher ud ik=" (l. 3). Og idet han afslutter sætningen holder han genstanden let frem mens de to andre kigger fokuseret på genstanden i hans hånd.

⁷¹ Det minder om den analyse Goodwin lavede af en samtale der var totalt uforståelig med mindre det fulde semiotiske tegnsystem blev inddraget. Eksemplet omhandler en der har købt en blender, men mangler at få nogle dele med. Han fortæller så hvilke dele der mangler, og hvor de sidder. Han fortæller: "Hun solgte mig denne, men ikke den og den." (Goodwin 2002:3).

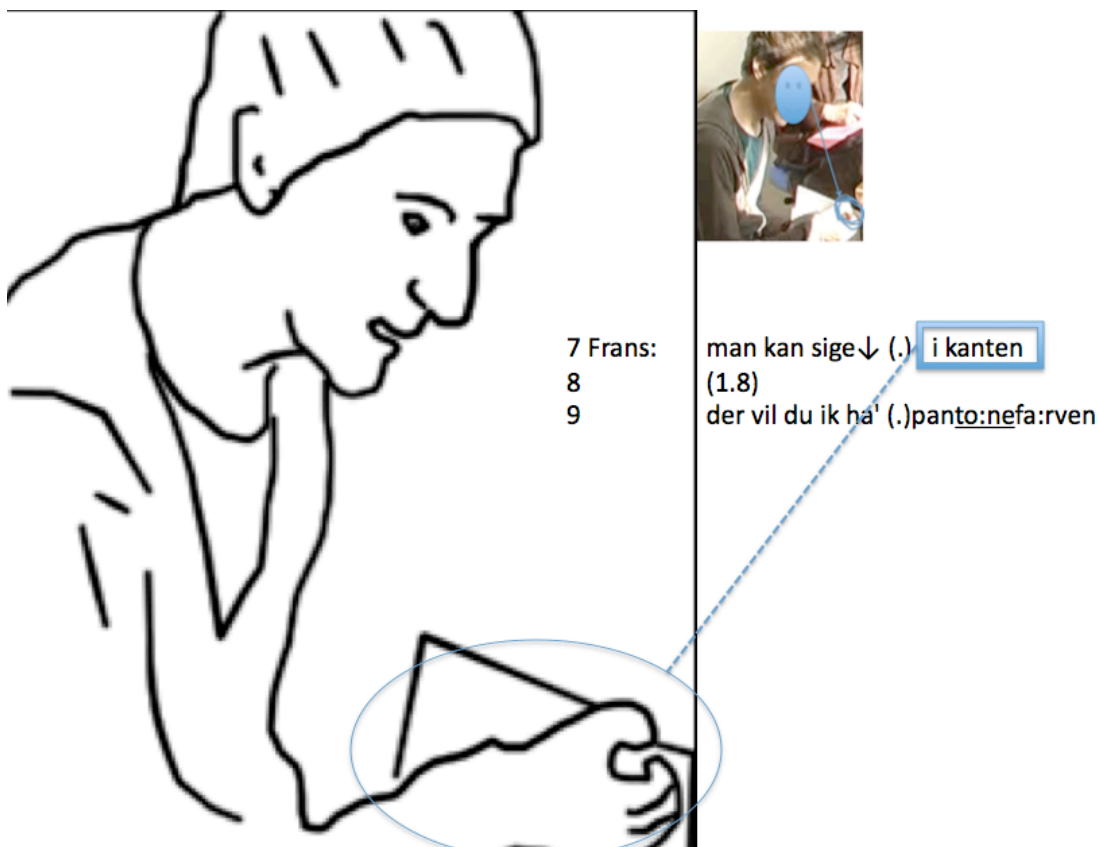
Fra dette tidspunkt i samtalen flyttes fokus fra den verbale håndtering af de forskellige idéer til designet af julekortet - til en kropslig håndtering af materialet. Idéen til hvordan julekortet kan udformes, er ikke længere alene et sprogligt forslag. Sproget bruges i stedet til at henlede opmærksomheden på de kvaliteter og udfordringer materialet har, og konstruktionen af mening er centreret omkring den materielle genstand. Interaktionelt følger Viggo og Hans den idé Frans helt fysisk bringer på banen. De orienterer sig visuelt mod genstanden i afventen.

Efter at have hentet artefakten (julekortet) skifter Frans fokus og tempo i idéfremsættelsen. Det er som om at materialet informerer ham og tilvejebringer ny viden han responderer på. Efter han i linje 3 har slået fast hvordan julekortet kan se ud ved at lave en fysisk analogi til genstanden på kontoret og derved orientere sig mod den som et centralt omdrejningspunkt, er næste ytring designet som en præ til videre uddybning. Han siger: "at du får en 'øhh" (l. 5), men han afbryder fuldførelsen af sætningen, og der indtræffer en pause på 1.9 sekunder (l. 6).

I stedet for en generel uddybelse af kvaliteten ved materialet og dets brugbarhed for deres konkrete idéudvikling flyttes fokus mod nogle detaljer i materialet. Idet han sætter sig ned flyttes hans finger ud mod hjørnet af genstanden, og hans blik fæstnes på placeringen af fingeren. Det sker i det øjeblik han producerer den lydforlængende og ordsøgende partikel: "øhh" (l. 5).

Idet Frans kigger på kortet i hans hånd, og hans blik følger fingerens placering ved kanten i hjørnet, ser det ud til at han får en taktil erfaring (jf. Nishizaka 2011)): at kortet ikke er farvet på kanterne, hvilket derfor bliver til et subtilt momentant tema for idéudviklingen netop her.

I linje 7 fremhæver Frans sin opdagelse rent sprogligt: "man kan sige↓ (.) i kanten" og illustrerer samtidig ved distinkt at pege på kanten. Og han konstaterer videre: "der vil du ik ha' (.) aså den so:rte fa:rve me:n >det vil du ha< ↑ovenpå". (l. 9-10). Mens han siger det, peger han ligeledes på kortets overflade. Ytringerne er således designet som en direkte reference til den materielle genstand som ressource for idéfremsættelsen.

Frans refererer til Viggo i sin tale ved at sige "du". Funktionen er inddragelse af Viggo som medkonstruktør af idéfremsættelsen. Dermed er funktionen også at gøre Viggos medlemskategori som ekstern ekspert relevant. Det er en medlemskategori Viggo ikke selv umiddelbart synes at gøre relevant, men som Frans via sin orientering mod ham gør relevant. Både via den kropslige orientering og ved verbalt at designe sin ytring som udfoldelse af hvad Viggo tidligere har forklaret kan lade sig gøre (at der kan være farve ovenpå på kortet). På den måde fungerer Viggo som legitimerende reference for den idé Frans fremsætter. Ved at designe den afsluttende ytring med den intonalt opadgående afslutning og ved at kigge op på Viggo ved det overgangsrelevante sted, projicerer han Viggo som relevante næste-taler. Viggo responderer præfereret i linje 11 og bagefter afslutningsvis i linje 14 hvor Viggo gentagende og med en både sekventiel og praksis-præference (Schegloff 1988:453) svarer: "præcis (.) på ↓bagsiden °j:a°". Herved udviser han forståelse for og accept af den fremsatte idé om hvordan kortet og dets farvning kan se ud. Og ikke blot forståelse som i en minimalrespons, men qua gentagelsens ekko-format udvises kognitivt distribueret affiliation.

I denne situation ser det imidlertid også ud til at ekko-svaret gør mere end at udvise forståelse. I kraft af det sekventielle miljø hvor den kropsligt-materielle mediering udgør det centrale orienteringspunkt, kan ytringen også ses som udtryk for at idéen som et kognitivt fænomen er

blevet socialt distribueret. Brugen af kroppen, talen og materialet som forskellige tegnsystemer skaber tilsammen en håndgribelig idé om, hvordan materialet til julekortet kan være mens idéen løbende forskydes og udvides efterhånden som materialet udforskes taktilt og visuelt. Materialet fungerer dermed både som illustration af en pointe og som en ressource der hjælper idéudviklingen videre i en konkret retning hvor deltagerne affilierende orienterer sig mod idéskabelsen.

Som det blev bemærket ved den forrige analyse, er idéudviklingen udført ved hjælp af deltagernes konstante orientering mod en større semiotisk økologi hvor sociale handlinger, som brug af tale, krop og materialitet, er uadskillelige ressourcer for idéudviklingen. Hvor brugen af den kropslige modalitet er en konstant faktor er den direkte taktile brug af materielle strukturer sjældnere undersøgt. Analysen her har vist at Frans, ud over at være visuelt informeret af artefaktens objektive karakteristika, også er taktilt informeret.

I det øjeblik Frans berører kortet og fæstner sit blik på det berørte område, sker der en forskydning i interaktionen. Dermed viser det sig at den kropslige berøring med kortet er et ekstra semiotisk system hvor den kropslige erfaring af genstandens stoflige egenskaber kommunikerer betydning der er relevant for Frans. Den fortolkning er plausibel fordi tidspunktet for berøringen og den visuelle orientering mod berøringen er sekventielt sammenfaldende med den afbrudte sætning efterfulgt af en pause på næsten 2 sekunder (l. 5-6) hvor kortet taktilt og visuelt undersøges. Den taktile erfaring er en forskel der viser sig som en sekventiel forandring.

At den taktile erfaring gør en forskel, er også blevet tydeligt vist af Nishizaka (2011). Han viser via en undersøgelse af japanske jordmødres undersøgelse af gravide kvinder hvordan kommunikationen primært foregår gennem den kropslige berøring (*tactile feeling*). At den primære sociale modalitet, kan være det taktile har også Streeck (1996) vist i en analyse af tyske forretningsmøder. Han viser hvordan en deltager, der smager på en kage der skal sælges, får en præcis taktil erfaring (*tactile experience*) der udgør den centrale ressource i den endelige beslutningsproces. Og Mondada (2011) viser hvordan en bilkøber, der bliver instrueret i brugen af bilen, får en taktil forståelse (*tactile understanding*) af hvordan noget elektronik i rattet virker. På baggrund af nærværende analyse kan hertil tilføjes at deltagerne får en taktil erfaring og forståelse af artefaktens taktile strukturer der fungerer som en ressource for den videre idéudvikling i samspil med den totale semiotiske økologi:

- Idéen udtrykkes verbalt.
- Kroppen orienterer sig mod artefakten.
- Artefakten er situeret i det sociale rum der bliver udnyttet og inddraget som en relevant materiel struktur for den fortsatte idéudvikling.
- Artefakten er selv et tegnsystem med kulturelt overleveret information, fx hvordan man valgte at designe produktet året forinden.
- Artefakten er undersøgt med berøring, og der produceres således en taktil erfaring og forståelse af artefaktens egenskaber og karakteristika.
- Artefakten bliver omdrejningspunktet for de andre deltagers affilierende orientering.

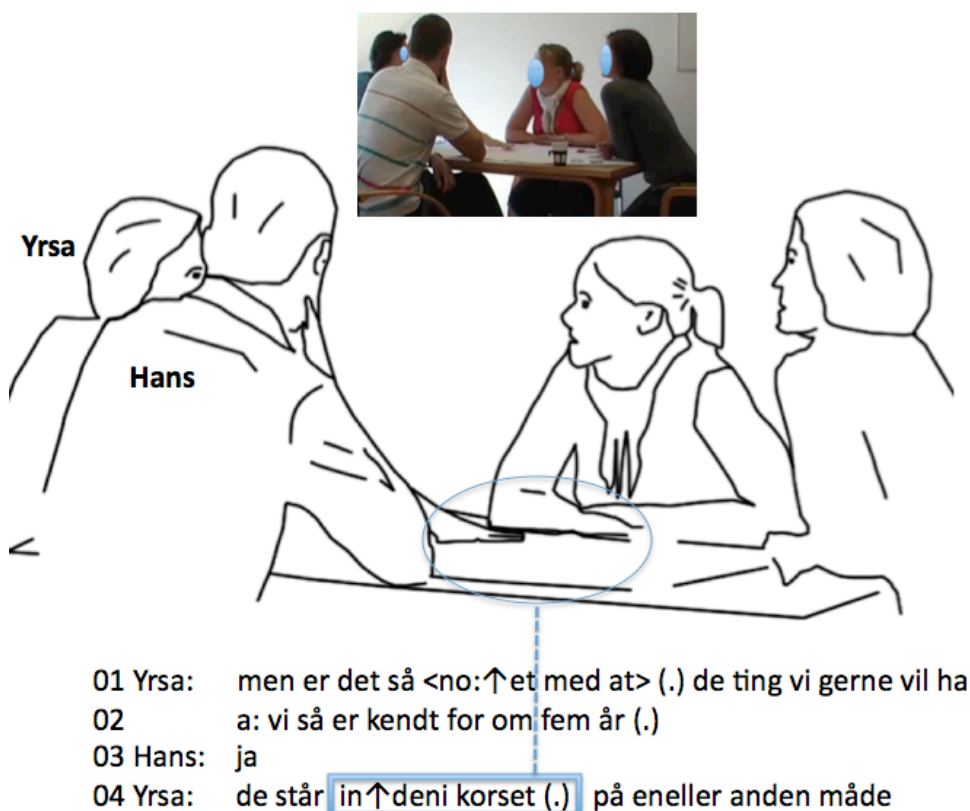
Den fælles affilierende orientering mod artefakter som ressource for idéudvikling gør det muligt for deltagerne at skabe forståelse. Det skyldes at artefakterne ikke er historieløse eller indholdstomme, men omvendt er fulde af informationer visuelt og taktilt tilgængelige. Hver genstand er et udfoldet semiotisk system af betydninger, mening, historier og fortolkningsmuligheder. Selv om artefakter er isolerede enheder med et mylder af tegn, indgår de stadig i en samlet økologi af forbundne relationer. Det er fx blevet gjort klart i Activity Theory (Engeström, Miettinen & Punamäki 1999). I

teorien betones det at agenter aldrig er situeret i et kontekstfrit rum, men at der altid foregår mediering mellem enhederne; artefakter har netop denne medierende rolle (jf. også Dwyer & Suthers 2006; Daniels 2008).

Pointen er at den semiotiske ressource strukturerer interaktionen. Et yderligere eksempel, der bekræfter denne pointe, er fra datamaterialets organisation C hvor en gruppe idéudvikler på fremtiden for organisationen. De har fået at vide de skal præsentere idéen for resten af afdelingen efter mødet og fået udleveret et A3-ark. De forhandler om hvordan de skal besvare den stillede opgave og når frem til at tegne et kryds i midten af papiret og så fra forgreningerne skrive de forskellige ting de synes organisationen skal være kendetegnet af om fem år. Derved kommer den visuelle og materielle struktur til at tjene som strukturerende ressource for den videre idéudvikling. Det ser sådan ud:

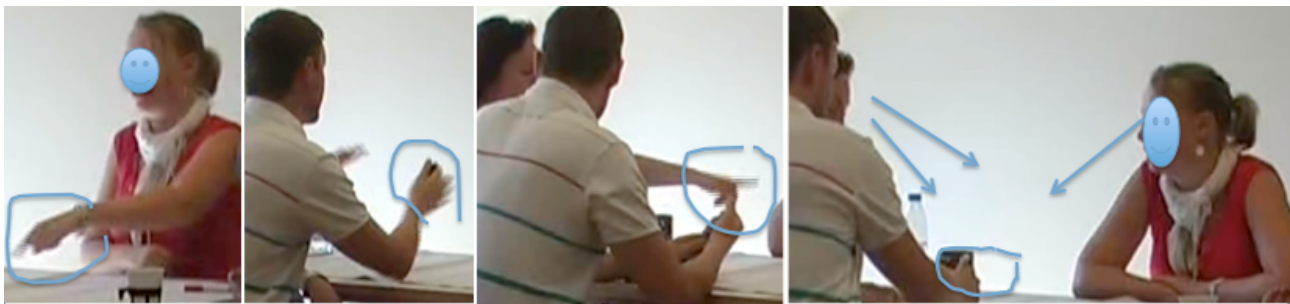
(12) (Inden i korset)

(1. møde, organisation C, 2A 16.30)

01 Yrsa: men er det så <no:↑et med at> (.) de ting vi gerne vil ha
02 a: vi så er kendt for om fem år (.)
03 Hans: ja
04 Yrsa: de står in↑deni korset (.) på en eller anden måde

Deltagerne orienterer sig mod papiret med et tegnet kors som primære semiotiske ressource her og nu. De efterfølgende minutter ses følgende direkte kropslige orienteringer mod papiret:

Idet Yrsa i linje 1 ytrer et forslag til hvordan de skal designe deres idéudviklingsproces og præsentation, refereres samtidig direkte til papiret som ressource for selvsamme proces og præsentation. Der vil ikke være plads til at gå ind i en længere analyse her. Pointen, der skal udsondres, er blot det faktum at de kropslige og materielle semiotiske ressourcer strukturerer og informerer deltagerne i deres distribution af kognition og dermed fortsatte forestillede visualisering og udvikling af idéen i fællesskab. Deltagernes socialt medierede forestillinger af idéer er således indfoldet i en materiel og kropslig modalitet der tilskriver den ekstra nødvendige betydning til det verbale niveau. Det gør det muligt for deltagerne at distribuere kognition, skabe affiliation og således udvikle idéer.

Analyserne har vist at artefakter bærer betydning og har funktioner som mediering for distributionen af kognition. Den betydning og funktion materielle strukturer som artefakter kan have, er dog ikke givet på forhånd. Mening og anvendelsesmuligheder opstår in situ som tegnets betydningstilskrivning. Artefakter har denne egenskab at være potentialitet for nytænkning og samtidig bærer af aktualiseret historik.

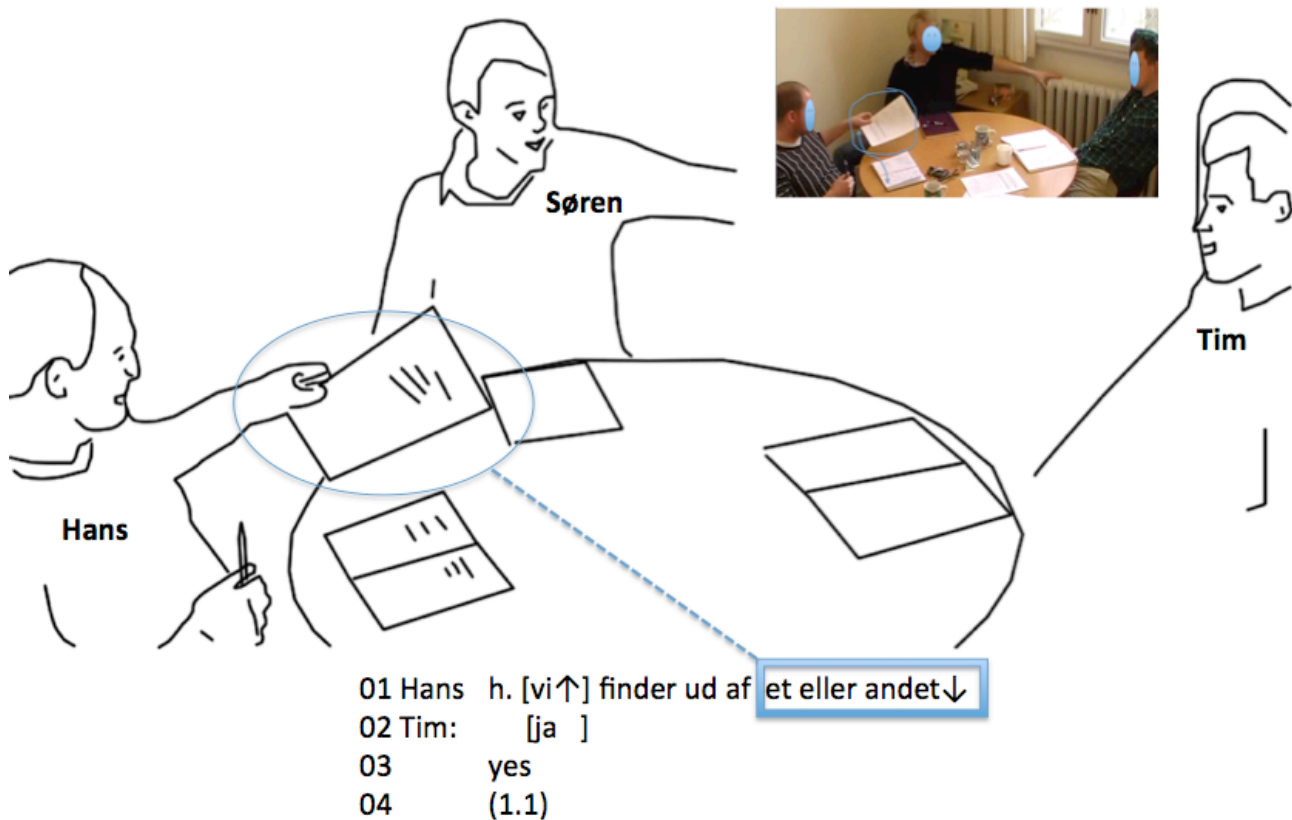
13.3 Artefakter som ressource for at projicere relevant handling

I de to foregående analyser blev det vist hvordan henholdsvis kroppen er en visuel og illustrativ ressource for idéfremsættelsen, og hvordan den taktile erfaring og forståelse af artefakter tillige er en ressource for idéfremsættelsen. I dette afsnit skal det vises hvordan den materielle struktur ikke nødvendigvis har selvstændig semiotisk betydning, som fx et julekort, men snarere bruges som ressource til at projicere anden relevant social handling. Afsnittet vil præsentere to forskellige eksempler på dette fænomen hvor artefakten medierer relevant betydning. Pointen er at vise hvordan deltagerne orienterer sig affilierende mod hinanden ud fra en omhyggelig koordination af kropslige, materielle og verbale handlinger der som medierende effekter gør det muligt for dem at indgå i en fælles socialt distribueret kognition hvor idéen udvikles videre. Enten mod termination som i det første eksempel eller mod et åbent videreudviklende spørgsmål som i det andet eksempel.

I det første eksempel er situationen den at medarbejderne i den offentlige organisation skal udvikle idéer til et arrangement om en økologisk bod på forskningens døgn. Der er tre deltagere til stede: Tim der er en intern medarbejder i organisationen, og som har ansvar for standen. Søren der er intern facilitator og samler op på de forskellige bidrag. Og Hans der er ekstern konsulent, og som repræsenterer en virksomhed der skal bidrage med indhold på standen. Eksemplet er fra afslutningen af mødet hvor forskellige idéer har været fremme, og deltagerne skrider frem mod afslutning. Eksemplet viser hvordan denne entry-into-closing er multimodalt udført med særlig brug af de materielle strukturer som samarbejdende mediering.

(13) (Vi finder ud af et eller andet)

(3. møde, organisation B (04.35))

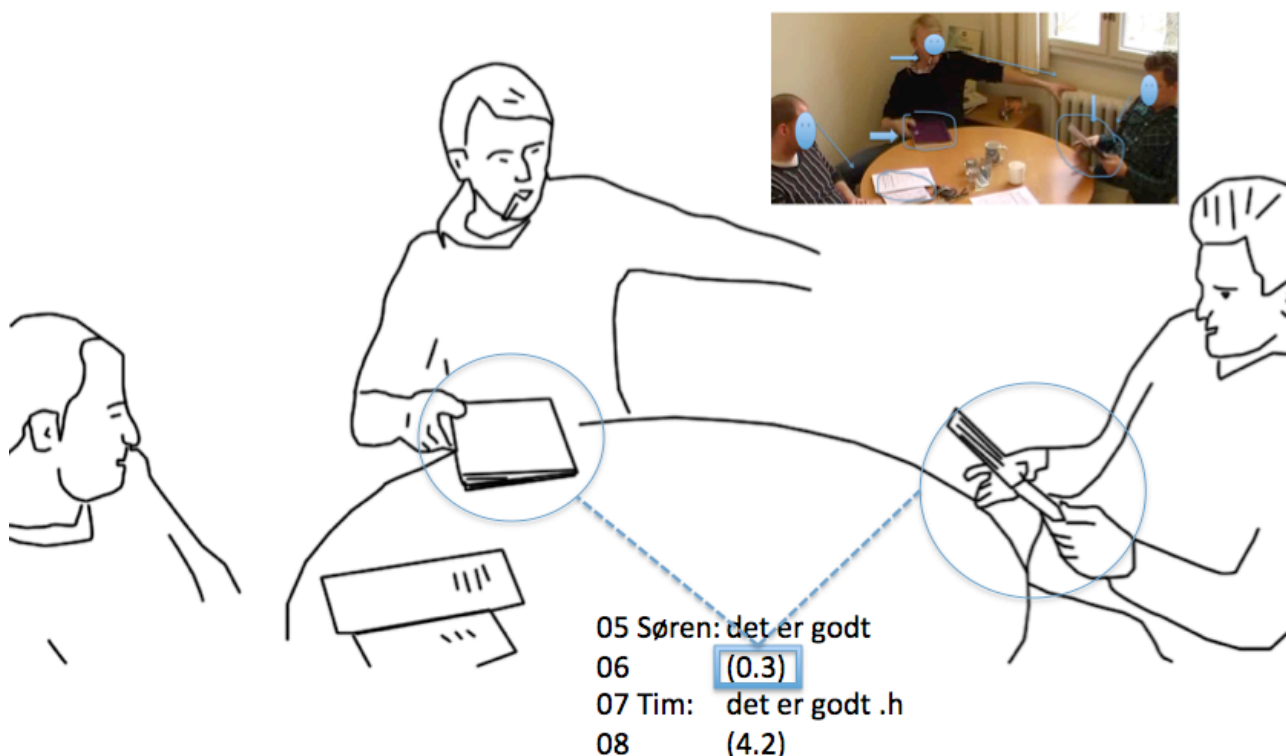

På dette tidspunkt har deltagerne talt om idéer til hvordan et arrangement om økologi kan udformes. Eksemplet her viser ikke hvordan idéen fremsættes, men hvordan hele idéudviklingsprocessen afsluttes og hvordan det gøres via affilierende brug af artefakter.

En række forslag har været fremme (ikke med i eksemplet), og Hans producerer nu en præ-lukker. Det gøres på flere forskellige måder. Han udskyder vedtagelsen af idéen ved at sige: "h. [vi↑] finder ud af et eller andet↓" (l. 1). Mens han siger det tager han fat i papiret der ligger til venstre for notesbogen foran ham, kigger på det og lægger det ned igen ovenpå notesbogen. Han kigger dermed væk fra de andre og flygtigt ned på papirerne der i dette øjeblik ser ud til at fungere som ressource for blik-skiftet. Det er begrænset hvor meget han kan nå at orientere sig i papiret, da det i jævn bevægelse flyttes fra den ene side til den anden hvor det lægges ned. Bevægelsen skaber dermed en kort kropslig forandring i situationen der fungerer som en præ-lukker af samtalen orkestreret af den verbale ytring.

Hvad der er næste relevante handling efter Hans' kommunikationshandling er ikke umiddelbart givet i det verbal-sekventielle miljø, men primært produceret via den materiel-kropslige tegnproduktion. Tim producerer en bekræftende minimalrespons på Hans' ytring: "yes" (l. 3) hvorefter der optræder en pause på 1,1 sekunder. Den præ-lukker Hans har produceret, har projiceret muligheden for både et trinvist emneskift og dermed videreførelse eller genåbning af

samtalen (jf. Button 1987) og for en reel turlukning. Det sidste sker via en række multimodale handlinger.

Samtidig med at både Søren og Tim siger ”det er godt” (l. 5-6) og dermed producerer verbale prælukkere, udføres en kompleks gestusenhed der er designet som en kropslig-materiel orkestrering af den verbalt udførte og fælles organiserede prælukning. Den samlede afslutning udføres med markant brug af notesbøgerne som ressourcer. Det viser sig således at notesbøgerne og papirerne som artefakter bruges til at opnå noget andet end deres umiddelbare funktion (at blive skrevet på). Den primære sociale handling er i stedet at nå frem til en afslutning på mødet, og dette opnås primært via den metakommunikation der udtrykkes gennem håndteringen af papirerne og bøgerne der ligger på bordet.

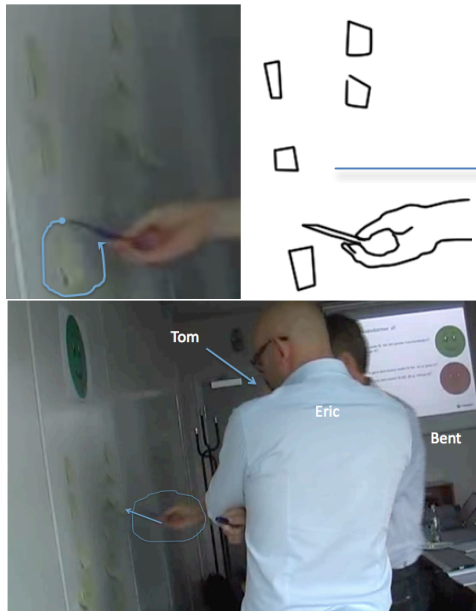
Efter at Hans har lagt sit papir ned på sin notesbog og således umiddelbart ikke kan skrive mere i den, imiterer både Tim og Søren en lignende bevægelse og lukker deres notesbøger sammen som et ekko af Hans’ handling. Tim lukker den hårdt i så det kan høres og holder den lukket i hånden; Søren folder den sammen på bordet og tager kuglepennen op i munden. Alle tre har således på dette tidspunkt kommunikeret til hinanden via kropslige handlinger og håndtering af papirerne/bøgerne som materielle strukturer så samtalen her har nået sin afslutning. De har alle i en fælles affiliation samarbejdet om at nå frem til en afslutning på samtalen, og kognitionen der vedrører denne handling er socialt distribueret via den kropslige håndtering af de materielle strukturer. Den første sammenfoldning af papirer og bøger producerer en materialiseret slot for de andre deltagere til (evt.) at gøre det samme. Der synes dermed at opstå en sekventiel kropsliggjort præference for en lignende handling der peger på afslutning af samtalen. Der opstår en kropslig spejling hvor næsten identiske handlinger optræder som kropsligt accountede ekko-handlinger. På den måde er idéudviklingen ført mod en afslutning via de multimodale ressourcer der distribuerer deltagernes

kognition. Analysen af dette eksempel viser således hvordan deltagerne på kreativ vis gør brug af artefakter til at skabe affiliation, til at distribuere kognition og til at afslutte idéudviklingsmødet.

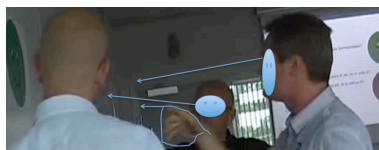
Et andet eksempel der bekræfter og udvider denne pointe til også at gælde artefakter der bruges efter deres formål, følger herunder. Situationen er den at deltagerne til et møde i organisation A har til opgave at få nye idéer til hvordan de kan forbedre den interne kommunikation. Gruppen består af 6 medarbejdere der på dette tidspunkt er delt op i to små grupper hvor den ene gruppe skal fokusere på de positive ting der allerede fungerer som afsæt, og den anden gruppe på de negative ting der kan gøres bedre. Denne opgave er også materielt forankret i mødelokalet på den måde at hver gruppe (der er med i eksemplet) har fået en smiley klistret på væggen, og de skal idéudvikle videre på de initiativer og projekter der allerede fungerer godt. Eksemplet viser hvordan den kropslige interaktion med den materielle struktur og den verbale orkestrering udgør en samlet multimodal økologi for produktionen af relevant mening in situ. Pointen er at vise betydningen af artefakterne og det materielle miljø som betydningsmættede semiotiske ressourcer der informerer og strukturerer deltagerne i idéudviklingsprocessen.

(14) (Noget af det jeg tænker)

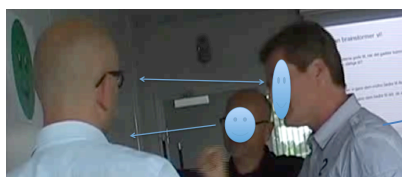
(2. møde, organisation A (2b 01.12))

Bent peger på væggen; først på en seddel der hænger til venstre, og bagefter på nogle der hænger til højre.

Bent peger på væggen på sedlerne og får bagefter respons, og han orienterer sig mod Eric.

01 Bent: no↑get'a noget af d'
ats' noget af det jeg
tænker↓ (.)

02 hvis det er såd'n at en
udfordringerne er noget
omkring (.)

03 noget omkring ro:lle og
noget omkring (.) øhmm

04 (3.0)

05 at være bevidst om
kommunikation osse >i
hve'< i hverdag os

06 når vi ikke f:remgår'
os når vi er'

07 (1.1)

08 aså nå' når der er
nogle andre ting (.)

09 på spil end >li:ge
præcis> noget der bør
(.) andre

10 ehh hverdagen i: i
deres afdeling s' så ku
man la:ve noget med

11 (2.1)

12 et forslag [det] ku
vær↓e det ku være noget
af det vi sier

13 Eric: [ja:]

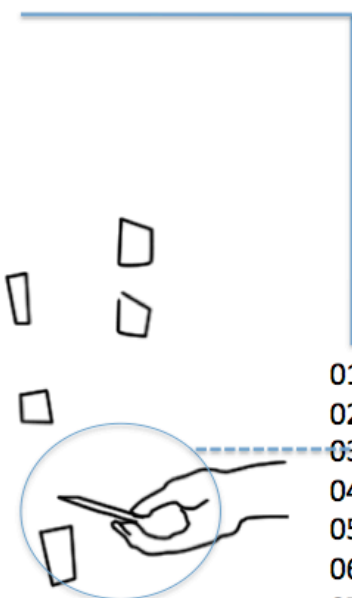
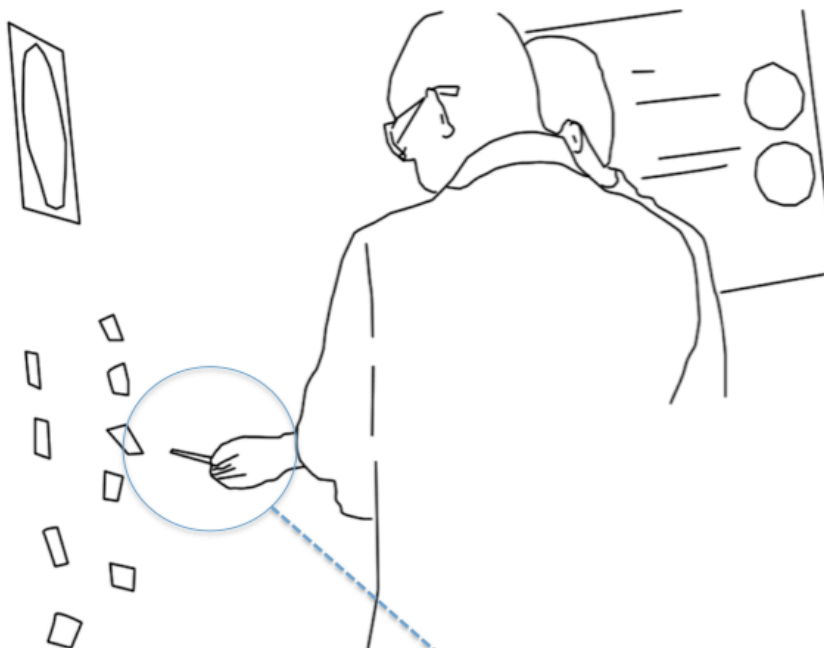
14 hvordan gør vi bedre t'
det vi er gode til

15 Tom: ja

I eksemplet ses det hvordan deltagernes primære orientering er imod de ophængte gule Post-it-sedler på væggen hvis funktion således er at medorganisere interaktionen og strukturere den relevante meningsproduktion. Opgaven de skal løse er stillet på computeren og er konstant visuelt tilgængelig via den statiske projektor-projektion, hvilket kan ses i baggrunden på det første billede. Hindmarsh & Heath (2000b) viser i deres analyser af et kontrolcenter hvordan computeren er et objekt der konstant er i samspil med deltagerne. Computeren beskrives som en *organizational hub* (2000b:554) der kommer til at udgøre et orienteringspunkt for interaktionen. På lignende vis er der noget i denne situation der peger på at computer-projekteringen udgør en *organizational hub* for interaktionen, idet deltagerne orienterer sig med skiftende intensitet mod computer-projekteringen.

Således er der i selve den rumlige organisering defineret rettigheder og afgrænsninger for idéudviklingen. Hertil knytter sig en række faktorer: a) deltagerne står op, b) de står og kigger mod væggen, c) de orienterer sig primært mod de gule Post-it-sedler, d) de har fysisk berøring med sedlerne og væggen, e) de kigger mod projektoren hvor opgaven er stillet, f) de hører hvad den anden gruppe taler om på den anden side af bordet og e) de står kropsligt på en måde hvor alle har adgang til væggen og sedlerne i et *O-space* (Kendon 1990). Der er således en række materiel-strukturelle forhold der tilsammen udgør den kontekstuelle konfiguration på dette tidspunkt i situationen. Eksemplet viser her mere præcist hvordan idéudviklingen er informeret og betinget af denne samlede kontekstuelle konfiguration.

I eksemplet fremsætter Bent idéen om at medarbejderne i organisationen skal blive mere bevidste om hvordan deres kommunikation kan blive bedre i hverdagen. Denne fremsættelse tager sin begyndelse i linje 1 hvor Bent er orienteret mod væggen og tager udgangspunkt i noget af det der står på en seddel.

- 01 Bent: no↑get'a noget af d' ats' noget af det jeg tænker↓ (.)
 02 hvis det er såd'n at en udfordringerne er noget omkring (.)
 03 noget omkring ro:lle og noget omkring (.) øhmm
 04 (3.0)
 05 at være bevidst om kommunikation osse >i hve'< i hverdag os
 06 når vi ikke f:remgår' os når vi er'
 07 (1.1)

Fremsættelsen af idéen udfolder sig over en længere sekvens, men er fra begyndelsen udtrykt som et *holdningsformat* der tager udgangspunkt i Bents person og det han tænker, idet han laver en reference til sig selv som udgangspunkt for idéfremsættelsen: "noget af det jeg tænker" (l. 1). Idéen bliver først endeligt fremsat til sidst i eksemplet (l. 12-14) på baggrund af informationer og refleksioner der løbende skabes i et samspil med de sociale og materielle strukturer.

Bent fokuserer til at starte med på hvordan en udfordring er "noget omkring ro:lle" (l. 3). Mens han siger det peger han på en seddel til venstre. Pennen kan her ses som forlænget og materialiseret redskab for pegningen der bruges til at omtegne en gul Post-it-seddel med et bestemt budskab. Anslagpunktet for pegningen er i det øjeblik han siger rolle, og det er derfor plausibelt at sedlen indeholder information der understøtter budskabet om roller. Bagefter flytter han hånden lidt til højre på væggen og peger på en anden seddel mens han producerer en ordsøgning "øhmm" (l. 3) og en pause (l. 4), hvad der nok hænger sammen med en kognitiv processering af informationen på sedlen. Efter pausen fortsætter han fremlæggelsen af idéen.

Det viser sig dermed at sedlerne indeholder viden der aktiveres og gøres relevant i det øjeblik Bent peger på dem og designer sin ytring med en reference til artefakten, og den mening og viden artefakten indeholder som nedskrevet, fastholdt, kodificeret og tidligere udlagt og beskrevet viden. Ved at pege på artefakten og som en verbal reference "blot" sige "noget omkring ro:lle" produceres in situ lokal kontekstuel mening for deltagerne på en kognitivt distribueret og økonomisk måde hvor viden bliver aktiveret. Der bliver ikke yderligere accountet for hvad der menes med rolle, hvilket peger på at deltagerne har en tavs fælles viden om betydningen. I hvilken

grad der ”faktisk” bliver delt og distribueret viden er, som fastslået flere gange, umuligt at vide, men i situationen bekræfter både Eric og Tom gennem deres umiddelbare respons (l. 13 og 15), en fælles orientering og muligvis forståelse af Bents idé. De orienterer sig affilierende mod fremsættelsen af idéen om at fokusere på roller i kraft af referencen til de nedskrevne pointer på papiret. På baggrund af informationerne på sedlerne når Bent frem til fremsættelsen af idéen der frames eksplicit som et forslag i situationen (l. 12-14).

Eksemplet vil ikke yderligere blive analyseret her da pointen hovedsageligt har været at vise hvordan deltagerne benytter sig af artefakterne som informationsmættede ressourcer i situationen og som helt centrale orienteringspunkter i idéudviklingsprocessen (se også Nielsen 2012). Dette afsnits to analyser har samlet set vist hvordan deltagerne orienterer sig affilierende mod hinanden ved idéafslutning og idéudvikling og hvordan disse sekvenser faciliteres af en symbiotisk brug af multimodale ressourcer lokalt og sekventielt situeret. I det følgende kapitel vil betydningen af disse funktioner nærmere blive diskuteret.

KAPITEL 14: Distribuerede ressourcer for idéudviklingen

De foregående analyser har på forskellige måder vist hvordan momenter af en idéudviklingsproces kan være udført via distribueret kognition og nonverbale ressourcer i en semiotisk økologi. Formålet med analyserne er ikke at postulere disse fænomeners *objektive* værdi eller absolutte relevans, men at pointere hvordan deltagerne til tider primært er orienteret mod udviklingen og de nonverbale tegnsystemer som primære sociale handlinger i en affilierende idéudvikling. I det følgende diskuteres og analyseres nærmere udvalgte fænomeners betydning.

14.1 Den semiotiske økologi

Analyserne har vist hvordan deltagerne simultant benytter sig af multiple semiotiske ressourcer i deres fortsatte affilierende idéudvikling. Det vil sige en lang række af strukturelt differentierede tegnsystemer som talen, kroppen, grafiske repræsentationer, socialt sedimenterede strukturer i det nære miljø, den sekventielle organisering, distinkte aktivitetssystemer, taktile erfaringer, artefakter og den spatiale organisering situationelt placeret i tid og afgrænset i rum. Det har vist sig at deltagernes samlede konkrete in situ orientering mod en bestemt organisering og relevansgørelse af de forskellige semiotiske felter udgør en momentan kontekstuel konfiguration og dermed forståelseshorisont såvel som forståelsesbegrænsning for de handlinger der tur efter tur bliver produceret. Analyserne har vist øjebliksbilleder hvor deltagerne primært har været orienteret mod den kropsligt-materielle produktion af mening og betydning, men andre tidspunkter under det samme møde kan indeholde en anden komposition af de mulige semiotiske felter og dermed en anden type kontekstuel konfiguration med andre orienteringspunkter og dermed også andre meningskonstruktioner. Analyserne har vist hvordan deltagerne på nogle tidspunkter beviseligt orienterer sig primært mod en bestemt konfiguration hvor talen er det bærende tegnsystem i den distribuerede kognition, og på andre tidspunkter ikke længere er det primære semiotiske felt. Det helt centrale i forhold til denne diskussion er imidlertid ikke spørgsmålet om hvordan konfigurationen kan ændre sig over tid, men påvisningen af den samlede simultane tilstedeværelse af forskellige semiotiske felter der folder sig ind og ud af hinanden på en bestemt måde der er relevant for at deltagerne kan affiliere og distribuere relevant kognition for idéudviklingen. Med udgangspunkt i analysen af Post-it-sedlerne kan pointen om den semiotiske økologi illustreres sådan:

Figur 10: Model over den semiotiske økologi med udgangspunkt i eks. 14.

Figuren viser hvordan der på et givent tidspunkt i et mødelokale i forbindelse med en idéudviklingsproces eksisterer en given lokal kontekstuel konfiguration af forskellige semiotiske felter der af deltagerne i mere eller mindre grad gøres relevante. Figuren viser hvordan den samlede semiotiske økologi består af forskellige felter med forskellige størrelse fordi deltagerne orienterer sig på det givne tidspunkt mod netop denne konfiguration. En specifik konfiguration hvor den kropslige organisering i rummet omkring tavlen og relationelt til hinanden samt deltagernes kropslige illustrationer der orkestrerer det verbale budskab, fylder betragteligt (illustreret ved størrelsen på cirklerne).

Eksistensen af de forskellige semiotiske felter har betydning, men tillægges forskellig vægt af deltagerne i situationen og dermed er pointen at intet semiotisk felt, som deltagerne orienterer sig imod, kan ignoreres, men derimod ses som del af en helhed (som illustreret med figurens yderste cirkelomslutning). Det har vist sig at deltagernes verbale kommunikation er koordineret i et samspil med mødelokalets muligheder og begrænsninger, den kropslige orkestrering og den taktile erfaring på samme tid men med forskellige betydninger som forskellige lokalt producerede kommunikationshandlinger. Det har her vist sig at de forskellige semiotiske ressourcer ofte tjener som symbolske repræsentationer der informerer deltagerne i fremsættelsen og behandlingen af idéer.

Den helt centrale og vigtigste funktion af aktivering af de multimodale ressourcer i en samlet semiotisk økologi viser her at være en kompleksitetsreduktion og dermed kognitiv økonomisering. Hvis blot deltageren havde rettigheder til sproget som eneste brugbare tegnsystem, ville det kræve langt mere komplekst kommunikativt arbejde at få udtrykt en pointe (jf. Goodwin 1994). Kognition distribueres via de multimodale ressourcer der gør det muligt for deltagerne at producere den relevante mening med færrest mulige komplikationer og kommunikativt arbejde. Analyserne har vist hvordan deltagerne ved fx at bruge kropslige illustrationer orkestrerer idéudviklingen: ved fx at

tegne kasser i luften eller at lukke mapperne som tegn på afslutning eller ved at pege på hinanden hvorved et bestemt for deltagerne relevant og forståeligt videnskompleks aktiveres. Det har således vist sig at de samlede kommunikationshandlinger optræder i en semiotisk økologi hvor de orkestrerer hinanden som ressourcer for at udføre de ønskede handlinger på en måde der gør distributionen af mening så let og tilgængelig som mulig i en affilierende arkitektur.

14.2 Den informationsmættede semiotiske ressource

Det har igennem analyserne altså vist sig at de forskellige semiotiske felter har distinkte rettigheder; dvs. indlejrede muligheder og begrænsninger for at skabe og kommunikere betydning af relevans for deltagerne idéudvikling. På tværs af forskellighederne har det imidlertid vist sig at brugen af kroppen, rummet, talen og den taktile erfaring alle er ressourcer der indeholder information der informerer og inspirerer deltagerne til den videre samtale om idéer. Det har vist sig på følgende måde:

Eksempel	Primær modalitet	Primær funktion	Informationsmættet
8	Håndbevægelser, tale og kropssprok	At udvikle idé på trods af kritik	Bliver informeret af hinandens bidrag
9	Håndbevægelser og tale	At illustrere en æske som idé	Bliver informeret af egne bevægelser
11	Taktil og visuel erfaring af artefakt og tale	At bruge et kort som eksempel på idé	Bliver informeret via objektets egenskaber
13	Tale og kropslig håndtering af artefakt	At gøre den sociale handling: afslutning af idéudviklingsmøde	Udføre gensidig situationsdefinition, mediere via artefakt
14	Kropslig pegning og tale	At skabe en ny idé	Bliver informeret af nedskrevne budskaber

Figur 11: Oversigt over forskellige modaliteters informationsmætning.

At en kropslig bevægelse, orientering mod et objekt eller taktil berøring ikke blot kommunikerer noget offentligt tilgængeligt men tilsyneladende også indeholder informationer der informerer og inspirerer deltagerne til produktion af bestemte kommunikationshandlinger siger noget om de nonverbale ressourcers betydning for idéudviklingen; at de ikke blot akkompagnerer talen som en tillægsskikkelse, men i sig selv også kan udgøre grundlaget for den samlede fortsatte meningsproduktion. Denne konstatering lægger i første omgang op til en diskussion af nonverbale ressourcers kognitive rettigheder. Dernæst til en afsluttende diskussion af de praktiske implikationer.

Der er en tendens i specielt Hutchins arbejde (Flor & Hutchins 1991; Hollan, Hutchins & Kirsh 2000; Hutchins & Palen 1997; Hutchins 1990; 1991a; 1991b; 1995; 2005; 2006; 2008; Hutchins & Hazlehurst 1991) til at tilskrive genstande og det totale sociale miljø kognitive rettigheder på lige fod med den kognition mennesker besidder; der tales fx om *kognitive entiteter* (Flor & Hutchins 1991: 39). Det vil for den sociale situation som idéudviklingen udgør betyde at deltagerne kognition er distribueret ud i de givne sociale strukturer som fx de gule Post-it-sedler i den forstand at Post-it'en bliver en aktør på lige fod med deltagerne og således på samme måde kan tænke selvstændige tanker. I og med at *systemet* er analyseenheden (*the cognitive system* (Ibid.)), tilskrives dets elementer ækvivalente kognitive rettigheder. Ud over at artefakter og mennesker således bliver ligeværdige aktører, er der også en teoretisk brist i systemmetaforen: Ethvert system vil i en eller anden grad indeholde sprækker der stadfæster og samtidig problematiserer dets selvreference (jf. Juarrero 1999), og systemets åbne grænser bliver derved også kognitionens åbne grænser. Konsekvensen er at de kognitive rettigheder ikke længere blot alene tilhører teamet på fx

kommandobroen i et skib (Hutchins, 1995), men forskydes ud i komplekse netværksrelationer der i tid, rum og praksisformer transcenderer situationen. Kognitionsbegrebet indeholder dermed potentielt alt og taber dermed potentielt også sin distinkte betydning⁷².

Problemet opstår fordi Hutchins overfører terminologien fra den klassiske kognitionsvidenskab med et *symbol processing* blik på kognition hvor mennesker opfattes som *computational systems* der handler på baggrund af de producerede repræsentationer (jf. Susi & Ziemke 2001). Men kognition må, som fx Wilson (2002) og Nardi (1996) viser, reserveres til menneskelig aktivitet. Det betyder ikke at konceptet om distribueret kognition opløses, men det betyder at kognition kun kan siges at blive distribueret i den forstand at det den ene deltager tænker, i en eller anden udstrækning svarer til hvad en anden (eller den samme) deltager tænker via en given mediering. I den forstand kan sproget såvel som objekter og kropslige illustrationer være *bærere* af kognition som medierende artefakter, men ikke i sig selv *producere* kognition. Det har analyserne i afhandlingen vist.

Hutchins analyser (fx 1995) giver en adækvat beskrivelse af hvordan en gruppe mennesker løser opgaver i fællesskab via distribueret kognition, men terminologien taber fokus. Ifølge Button (2008) primært fordi begrebsbrugen blot bruges til at genbeskrive sociale fænomener i en anden type terminologi der konnoterer til klassisk kognitionsvidenskab uden at tilføje egentlig ny betydning. Afhandlingens analyser har vist at en mere præcis forståelse af hvordan kognition distribueres er via artefakter eller kropslige handlinger som *medierende* socialt iagttagelige og beskrivelige strukturer der gør det muligt for andre eller de samme mennesker at tænke sammenlignelige eller nye tanker. Medieringsbegrebet har således ontologisk karakter som det hvormed og hvorigennem meningsfulde tegn produceres og fortolkes og gøres relevant i kraft af andre menneskers orientering mod mediet. Den centrale pointe er her at artefakter (her er det bredt forstået som alle typer konstruktioner; sproglige, fysiske etc.) bærer en specifik historie og kultur, der ofte udgør en robust struktur på tværs af tid og rum. Hvordan denne historie og kultur aktualiseres og anvendes, er herefter situationelt bestemt (jf. Kuutti 1991).

En kropslig illustration hvor en deltager med hænderne forsøger at illustrere en æske er et symbolsk medie der distribuerer kognition mellem deltagerne; en taktil erfaring af et korts egenskaber er ikke baseret på kortets kognition, men på kortets egenskaber som mediator for tidligere tiders kognition distribueret over tid og rum og opfanget og brugt på ny måde i en ny situation; en kropslig håndtering af en mappe og en bunke papirer der projicerer sociale handlinger, som fx mødeafslutning, distribuerer kognition mellem deltagerne medieret via artefakten; deltagernes nedskrivning på Post-it-sedler og bagefter fælles orientering mod dem er en socialt defineret situation hvor den enkelte deltagers kognition distribueres via Post-it-sedlen som mediator og opfanges og fortolkes af en anden deltager i en ny unik situation (se også Nielsen 2012).

Alle eksemplerne fra analyserne peger på det samme faktum; at nonverbale ressourcer ikke har kognitive rettigheder i sig selv, men derimod medielle egenskaber som bærere af kognition der kan distribueres, genanvendes og dermed mere præcist *genfortolkes* ved blot at indgå i en ny social situation hvor deltagere aktivt tænker, affilierer, udvikler og handler på bestemte måder der gør bestemte artefakter og bestemte betydninger relevante som situeret handling – ofte videre behandlet i en sprogliggjort modalitet via den måde deltagerne orienterer sig affilierende.

⁷² På trods af kritikken af Hutchins radikale system-metafor for distribueret kognition betyder det ikke, at alle erkendelser i Hutchins arbejde er forføjede. Som det blev diskuteret i indledningen til afhandlingen bibeholdes et fokus på distribueret kognition som en forståelse af, hvordan kognition i en specifik situation ikke bliver delt men netop distribueret og fortolket og genanvendt. Så selvom systemmetaforen er for radikal er begrebet om distribueret kognition adækvat.

Funktionen af de nonverbale ressourcer kan dermed også siges at være kognitiv *off loading*. Begrebet *off loading* bliver i litteraturen (jf. fx Scaife 1995; Wilson 2002) brugt til at beskrive hvordan deltagerens måde at tænke om verden bliver transporteret ud i andre modaliteter som fx nedskrivning på papir, tavle, computere etc. Clark (1997) beskriver på lignende vis hvordan Vygotskys begreb om *scaffolding*, som det støttende stillads af hjælpemidler i en læringssituation, kan overføres til interaktion med den materielle verden. Clarks pointe er her at brug af ressourcer i det nære miljø fungerer som deltagerens kognitive scaffold. Dvs. som støttende hjælpemidler. Den centrale pointe i denne sammenhæng er at deltageren indgår i en kognitiv økonomisering hvor information placeres i en bestemt kropslig eller materiel struktur således at andre kognitive aktiviteter kan gives mere plads⁷³. Ud over at kognition bliver distribueret og dermed fordelt og økonomiseret, er effekten også kompleksitetsreduktionen som tidligere beskrevet; udsondringen af forklaringskraft til simultant optrædende tegnsystemer som fx den kropslige illustration (af en tobaksdåse) orkestreret af sproglige henvisninger (som fx ”så gør man sådan...”). Eller den materielle illustration (via fx en notesblok der lukkes eller en Post-it der peges på) orkestreret af taktile og sproglige erfaringer.

Det viser sig hermed at den medierende artefakt ikke indeholder kognition men sedimenteret kulturelt overleveret struktur der transformeres til viden via deltagerens oversættelses- og fortolkningsproces. Kirsh & Maglio (1994; 2008) beskriver fænomenet ud fra begrebet om *epistemic action*. De skriver (1994:514):

“More precisely, we use the term *epistemic action* to designate a physical action whose primary function is to improve cognition by: 1. reducing the memory involved in mental computation, that is, space complexity; 2. reducing the number of steps involved in mental computation, that is, time complexity; 3. reducing the probability of error of mental computation, that is, unreliability.”

Pointen er at kognition bliver *off-loaded* eller *embedded* i den fysiske verden som led i en grundlæggende kompleksitetsreduktion der gør det muligt for deltagerne at udføre mere komplekst arbejde. Men denne praksis er offentligt tilgængelig og synlig for andre og muliggør dermed distributionen af kognition der igen kan informere til ny anvendelse.

Et julekort fra året forinden er fx et stærkt eksempel på hvordan deltagerne *in situ* bliver informeret gennem den taktile erfaring og visuelle orientering mod dets udformning, farvelægning, form, konceptuelle idé; ikke fordi kortet indgår i et kognitivt system med kognitive rettigheder på linje med de mennesker der taler om kortet og tænker kortet ind i nye sammenhænge, men fordi kortet medierer (brudstykker) af den kognition tidligere deltagerne producerede ved udformningen af kortet og idéen bag det. I den forstand er kortet blevet til en sedimenteret kulturel informationsmættet artefakt der distribuerer kognition mellem sociale situationer adskilt i tid, rum og praksisformer og på den måde medierer artefakten information *i kraft af deltagerens specifikke orientering og in situ fortolkning*. Enhver situation er et nyt unikt øjeblik; socialiteten udfolder sig altid ”for ’another first time’” (Garfinkel 1967:v). Dermed kan distribueret kognition heller ikke siges at være *delt* kognition da kognitionen i en ny situation, måske blandt andre deltagerne, genanvendes og fortolkes under andre kontekstuelle betingelser.

Det betyder også at nonverbale ressourcer fungerer som netop ressourcer i den udstrækning de kan informere deltagerne i deres fælles orientering; ikke forstået som artefaktens aktive

⁷³ At visualiseringer via artefakter eller kropslige illustrationer har denne funktion at opbevare kognition og dermed på sin vis brede det resourcekrævende kognitive arbejde ud over flere modaliteter, er også blevet påvist af Lynch (1988) der specielt har set på hvordan grafiske repræsentationer gør det lettere for forskere at bearbejde og illustrere deres pointer.

informationsoverførsel, men som menneskets aktive informationstilegnelse. Ligesom bøger og computere er informationsmættede objekter med viden der er blevet tilført mediet, der først giver mening for en deltager i det øjeblik han aktivt tilegner sig denne viden. Sådan viser det sig også under idéudviklingsmøder hvor deltagerne orienterer sig mod informationsmættede handlinger og objekter som kropslige illustrationer, gamle julekort, nedskrevne budskaber på Post-it-sedler og mapper der lukkes sammen at relevant kognition aktiveres via deltagernes orientering og tilegnelse.

At deltagerne ved idéudviklingsmøderne tilegner sig information via de medierende nonverbale ressourcer, er derfor ikke blot et spørgsmål om at der overføres viden i en lineær sprogliggjort kausalitet, men om at der forekommer symbolske repræsentationer der gør det muligt for deltagerne at skabe selvstændig kognition in situ. Dermed giver det ikke mening at fastholde en artefakts statiske egenskaber, men derimod at se artefakter og kommunikative handlinger som socialt situeret praksis (jf. Suchman 2007). En mappe bliver fx ikke in situ primært brugt til at opbevare papirer i, men til at gøre den sociale handling: idéudviklingsmøde-afslutning (se også Dwyer & Suthers 2005).

Den symbolske repræsentation af kognition via de forskellige modaliteter producerer dermed alene lokal mening for deltagerne som en illustration; den kropslige illustration af en æske, den materielle illustration af et kort; den kropsligt-materielle illustration af en mødelukke-handling; den materielle illustration af et idékompleks repræsenteret ved nedskrevne idéer på Post-it-sedler. Alle eksemplerne viser hvordan kommunikative handlinger og deltagernes orientering mod disse er produceret som lokalt meningsfulde illustrationer hvor man altså ikke kan tale om distribution af en statisk kognitiv entitet, men derimod om nyfortolkning, genanvendelse og udtrækning af relevant information som illustration. Deltagerne orienterer sig her simultant mod den offentligt tilgængelige tegnproduktion som illustrative og dermed funktionelle repræsentationer af relevant mening for udviklingen af idéer (jf. Hutchins 2008:2014). Og den kropslige illustration er ikke meget ulig den materielle illustration. Som Streeck & Kallmeyers analyser af kropslige illustrationer viser, giver det mening at tale om "graphic gestures" (2001: 488) på linje med grafiske repræsentationer som forekommer via artefakter som fx papir og pen (se også Ochs, Jacoby & Gonzales 1994). Hver modalitet har sine distinkte rettigheder, dvs. muligheder og begrænsninger; ved at skrive på Post-it-sedler kan man fastholde kognition på en anden måde end man kan ved en sproglig ytring eller kropslig illustration der er væk når den er udført. Men på trods af tegnsystemernes forskelligheder er fællesnævneren et øjebliksbillede af en informationsmættet distribueret kommunikationshandling der *illustrerer* og *informerer*, og den er dermed er momentan ressource for idéudviklingen som en måde at skabe en fælles forestillingsverden og progression i kommunikationen (jf. Murphy 2005).

14.3 Den bisociative konstruktion af idéer

Det er ikke blot tanker generelt der distribueres, men mere specifikt associationsrækker som andre deltagere orienterer sig affilierende imod. Og videre: Associationsrækkerne er ikke blot delt, men brugt som udgangspunkt for ny videnskonstruktion. I afsnittets første analyse blev det fx klart hvordan deltagerne starter med at fremsætte idéen om at Hans Skov får fire gymnasieelever som mentorer, og slutter med at have udviklet en idé om at eleverne generelt skal være vidensmæssige gatekeepere. Processen fra den første idé til den endelige idéformulering indeholder en social tilgængelig tilføjelse af nye elementer undervejs og kan derfor kaldes for en social *bisociativ* (Koestler, 1964) proces udfoldet på baggrund af situeret distribueret kognition. Koestler skriver:

"I have coined the term "bisociation" in order to make a distinction between the routine skills of thinking on a single "plane", as it were, and the creative act, which I shall try to show, always operates on more than one plane." (1964:35)

Koestler forklarer videre at bisociationer opstår når to eller flere forskellige *matrices of perception* interagerer med hinanden. Han påstår hertil at jo mere inkompatible de to matricer er, desto større kreativitet opstår hvis de kobles i en ny syntese. Det viser han specifikt i forhold til tre domæner: humor, videnskab og kunst. I alle tre domæner gælder det at hvis der skabes en kobling mellem to hidtil usete og usammenhængende matricer opstår ny kreativitet og potentielt nye gode idéer. Fauconnier & Turner (1998; se også Fauconnier 2001) kalder dette kognitive fænomen for *blended spaces*. De beskriver:

”In blending, structure from two input mental spaces is projected to a new space, the blend. Generic spaces and blended spaces are related: Blend contain generic structure captured in the generic space but also contain more specific structure, and they can contain structure that is impossible for the inputs.” (Fauconnier & Turner 2002:47)

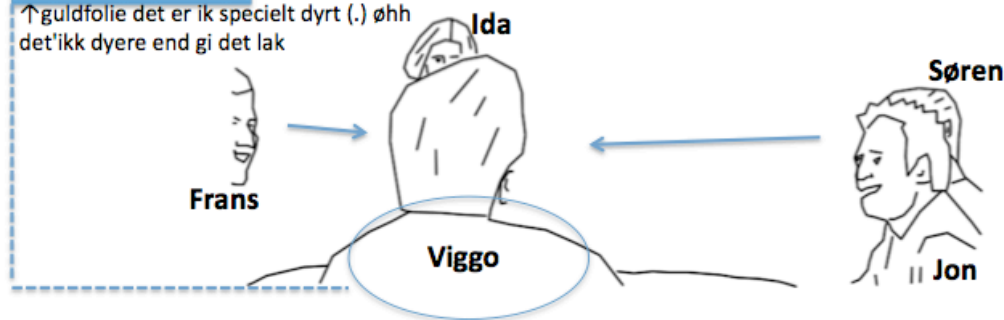
Pointen er at deltagerne sammensætter nye begreber, metaforer, betydninger etc. ud fra hvad de hører, ser, oplever etc. Det sker ved at to forskellige *input spaces* har en mere eller mindre fast defineret fælles reference i et *generisk space* mens der samtidig sker en selektiv projektion af strukturer i et *blended space*. Dette *blended space* består af emergerende strukturer da det netop er forskelligt fra det kendte samtidig med at der er strukturelle rettigheder der leder tilbage til inputtet. Denne proces fører ifølge Fauconnier & Turner til konstruktionen af helt nye fænomener (jf. Oakley & Hougaard 2008). Det følgende eksempel er taget med for yderligere at sætte fokus på denne konstruktionsproces.

Eksemplet er fra Universitetets kommunikationsafdeling hvor deltagerne taler om nye forslag til julekortet. Der er fem til stede i rummet, og de taler nu om farve på kortet.

(15) Hvad vil det koste at få lagt bladguld på?

2. møde, organisation B, (1a, 46.05)

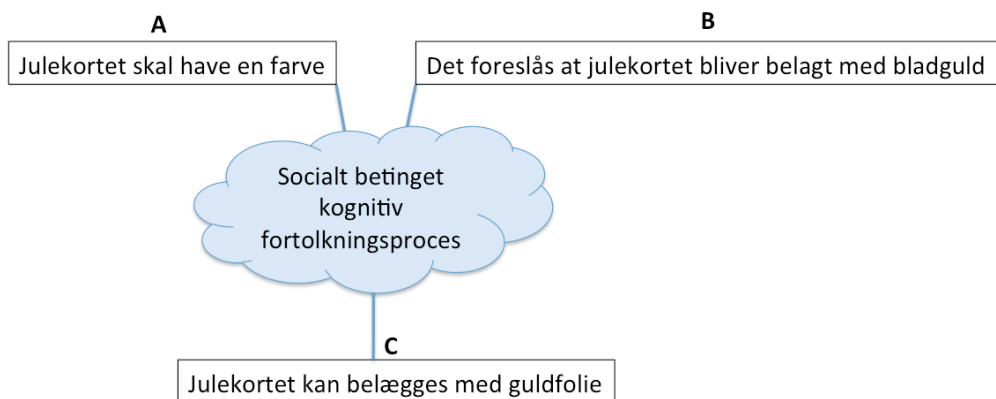
01 Viggo: og ↑sføli er det os op ti: (.) til sune
 02 som måske skal design det↓ at d::t at der
 03 kommer noget
 04 (1.5)
 05 at det ik bare bliver brunt det hele
 06 (1.2)
 07 men at der måske ↑os kommer no: get (.)
 08 Søren: ~guld~
 09 Viggo: guld (.) ja det ku' (.) hehe sføli: HAHAH
 10 Søren: [HÆ ha]
 11 Jon: ["hehe"]
 12 Frans: ↑hvad vil det koste at få lagt bladbå' h. he
 13 [HAHAHA]
 14 Søren: [HÆHÆHÆHÆ=]
 15 Jon: [HAHAHA::]
 16 Viggo: [HÆHAHAHÆ:]
 17 Ida: [HIHIHA]
 18 Viggo: veduva:: man ka' la:ve' man kan la:ve (.)
 19 ↑guldfolie det er ik specielt dyrt (.) øhh
 20 det'ikk dyere end gi det lak

Viggo har taleturen og producerer ytringer med indbyggede lange pauser (l. 4 og 6) der projicerer mulige færdiggørelsespunkter i turen. Han taler om Sune (l. 1) (ikke til stede) og producerer dermed en personreference til ham og hans medlemskab af kategorien "designer" og dertil knyttede kategoribundne handlinger som udvælgelse af farver og layout. Viggo accounter for nødvendigheden af en designproces så det hele ikke bare bliver brunt (l. 5). Herefter projicerer han en yderligere account for hvordan julekortet kan se ud, men idet han når et muligt færdiggørelsespunkt tager Søren turen med en hurtigt udtalt respons på Viggos tur der er sekventielt tilpasset som en meningsfuld kategori (guld som del af familien farver og dermed kategorialt forbundne.) (l. 8). Viggo behandler først Søren's bidrag som en grinagtighed (l. 9), mens Frans responderer med en humoristisk udfoldelse af idéen om guld ved at spørge ind til hvad det ville koste (l. 12). På dette tidspunkt håndteres Søren's ytring som morsom af deltagerne. Formentlig fordi det er absurd dyrt at forestille sig ægte guld på alle julekort. Brud med rationalitet, konsistens og konventionalitet er, som blandt andet Bergson (2007) har peget på, almindeligvis kerneelementer i humor.

Hvad der sker videre i samtalen er imidlertid særligt interessant. For hvad der tilsyneladende først blev udtalt humoristisk, bliver nu taget op af Viggo som en seriøs og relevant idé i en ny fortolkning. Fremsat som et holdnings/konstaterings-format siger han: "veduva:: man ka' la:ve' man kan la:ve (.) ↑guldfolie det er ik specielt dyrt (.) øhh" (l. 18-19).

I direkte forlængelse af at latteren afsluttes bliver idéen omfortolket og metaforisk behandlet som et gængs materiale (guldfolie) man med lethed kan bruge til et julekort. Den absurde idé om guld bliver til den realistiske idé om guldfolie. Idéen er nu at julekortet skal beklædes med guldfolie. Denne idé kan således ses som et blended space. Det kan illustreres på følgende vis:

Figur 12: Model over den bisociative konstruktionsproces med udgangspunkt i eks. 15.

Grundlaget for konstruktionsprocessen er tilsyneladende ikke-intenderede handlinger i den intersubjektive arkitektur. Der er ikke noget i interaktionen der peger frem imod at deltagerne skal orientere sig mod en idé om at julekortet skal beklædes med guldfolie. Denne idé emergerer i situationen via de kommunikerede tilgængelige ressourcer som i første omgang blev udtrykt som humoristisk framet kognition. Det afgørende spring i interaktionen er i det øjeblik Kim associerer videre ud fra ordet guld. Det er en kontekstuel betinget associationsrække der tager udgangspunkt i den præcise sociale situation og det sekventielle miljø hvor fokuspunktet er idéer til julekortet og dets visuelle design kombineret med Viggos medlemskab af kategorien: ekstern konsulent hyret ind til at komme med gode idéer til netop julekorts-designet. Hvor de andre deltagere på dette tidspunkt er orienteret mod en humorisk framing af situationen, er Viggo måske qua sin medlemskategori kognitivt orienteret mod konkrete forslag. Fra (a) guld til (b) guldfolie er en lineær associationsrække, og fra (b) guldfolie til beklædning af (c) julekortet er ligeledes en lineær associationsrække, men fra (a) guld til (c) beklædning af julekortet er der ikke tale om en lineær slutning, men derimod om en kreativ videreudviklende kombination af forskellige matricer i noget nyt tredje – og nok så vigtigt; det udrettes og informeres af socialt synlige-for-enhver-ressourcer in situ.

Det mest interessante ved bisociationen og konceptet om blended spaces er i denne sammenhæng ikke hvordan koblingen sker kognitivt, men også som distribueret kognition. De enkelte deltagere fra eksemplerne sidder ikke hver for sig og konstruerer nye idéer i tavshed. Men de udvikler videre på idéen der forandrer sig og forfines og måske endda forbedres gennem den sociale proces; gennem den offentlige artefakt-medierede bisociative konstruktionsproces. Den sekventielle multimodale analyse kan bruges til dels at vise hvordan denne koblingsproces foregår i praksis, og faktisk har en klar funktionel værdi som ressource for idéskabelse på sekventiel basis (det som Hougaard (2005) kalder for *interactional blending* (2005: 1658) (se også Oakley & Hougaard 2008)). Samtidig har analysen vist hvordan konceptuelt stærkt differentierede kognitive elementer i tid og rum kan sammenknyttes her og nu på en måde der giver mening for deltagerne i deres lokale idéudviklingsproces.

Fauconnier & Turners terminologi knytter sig til de mentale kreative processer hvor information sættes sammen på en ny måde. Denne proces er imidlertid også mulig at observere som en offentligt

tilgængelig proces. Hutchins (2005) viser fx hvordan ét *input space* kan bestå af en materiel struktur der sammen med andre typer input spaces bliver *blended* og derpå skaber en ny konstruktion. Derpå bliver det klart hvordan samskabelsen af en ny idé informeres af forskellige offentligt tilgængelige ressourcer som deltagerne orienterer sig imod. Det centrale for deltagerne i deres interaktion med hinanden er konstruktionen af stabile repræsentationer af kognition der giver mening in situ. Analyserne har her vist at mentale ressourcer ikke ser ud til at kunne stå alene i denne sammenhæng, og deltageres produktion af kompleks betydning der går et skridt videre end det blotte meningsudtryk som fx en enkeltstående ytring udrettes via multimodale ressourcer og fastholdes i en kropslige eller materiel struktur. Hutchins (2005:1562) kalder denne fastholdelse og off-loading af kognition for et materielt *anker*⁷⁴. Et materielt anker er i Hutchins analyse primært grafiske repræsentationer, men kan udvides til også at gælde artefakter og i og for sig også kropslige illustrationer i mindre grad. Denne distribution af kognition via kropsligt-materielle medier gør det muligt at producere mere kompleks betydning der bevæger sig fra den enkeltstående tese eller antitese til faktisk at muliggøre en ny syntese.

Produktionen af en idé om hvordan fx et nyt julekort skal konstrueres, udrettes i situation via artefakt-medierede informationer fra det gamle kort der udgør et materielt anker i situationen med dertil knyttede taktile rettigheder der informerer til ny idékonstruktion. Dette materielle anker kobles med de lokalt situerede handlinger, og de tanker deltagerne ellers producerer hvad der tilsammen skaber en ny syntese, en ny idé. Det viser sig således at de nonverbale ressourcers praktiske funktioner også er at fastholde (fungere som anker for) distribution af kognition der bagefter (eller samtidig) gør det muligt at koble information der trækkes ud af artefakten/den kropslige illustration og anvendes på en ny måde i en ny situation som en ressource der gør nye syntetiske koblinger og dermed idékonstruktioner mulig i en fortsat affilierende arkitektur. Deltagerens orientering mod det gamle julekort, der informerede udviklingen af et koncept for et nyt julekort, var ét eksempel. Situationen med Post-it var ligeledes et eksempel: Analysen viste hvordan den ene deltager kigger på væggen hvor sedlerne hænger, og først peger på en seddel der verbalt udtrykkes og bagefter på en anden seddel der ligeledes udtrykkes. De to forskellige sedler kan siges at udgøre to forskellige materielt forankrede (anchor) input spaces der via en sproglig sammenblandingsproces (blending) videre danner baggrund for ny udvikling af en idé. På den måde har den materielt-medierede kognition udtrykt i forskellige artefakter tjent som ressource for den videre sproglige idéudvikling ved at bestå af visuelt tilgængelig og temporalt fastholdt mening der, på trods af den sekventielt fremadskridende proces, i kraft af specifikke situationelle handlinger indgår i en ny konstruktion.

Fauconnier & Turner beskriver hvordan der i blending-processen foregår en selektiv projicering af elementer fra konceptuelt afgrænsede områder i rum og tid. De forskellige input spaces bliver ikke til fulde integreret i koblingen, men deltagerne udvælger specifikt hvilke elementer fra de forskellige input-spaces der er relevante. Således sås det fx også i eksemplet med julekortet hvordan hverken guld eller det gamle julekorts præcise egenskaber blev overført og koblet i den nye konstruktion, men derimod kun udvalgte fortolkninger blev integreret i koblingsprocessen. En proces der foregik sekventielt her og nu, men som samtidig repræsenterede en kompression af fænomener adskilt i tid og rum⁷⁵.

⁷⁴ Et anker bruges her som analogi for den praktiske funktion ankeret på et skib har; at sikre skibet mod at flyde væk. Analogien svarer altså til et udtryk som: "et fast holdepunkt".

⁷⁵ Kompression kan komme til udtryk på flere måder: kompression af tid (*time*) ved at gøre noget der foregår på forskellige tidspunkter til noget der foregår på samme tidspunkt; kompression af rum (*space*) ved at gøre noget der foregår forskellige steder til noget der foregår det samme sted; kompression af elementer så de bliver ens (*identity*). Ligeledes kan der foregå de-kompression hvor tidligere komprimerede fænomener udfoldes og får ny betydning.

14.4 Konklusion og replik til eksisterende forskning

Det er blevet vist hvordan mening og betydning skabes multimodalt, og at deltagerne orienterer sig kropsplygt mod den sociale situation. I den generelle organisationslitteratur findes kun meget få bidrag der anlægger et lignende fokus. En undtagelse er Ashcraft, Kuhn & Coorens (2009) forsøg på at skabe en holistisk og kommunikativt baseret analysemodel for interaktion hvor de kropslige og materielle betydninger inddrages. Her beskrives vigtigheden af at kigge efter hvordan kroppene interagerer, og hvordan de fysiske omgivelser skaber rammerne for mulige handlinger (jf. også Knorr-Cetina 1981; Latour 2005; Czarniawska-Joerges 2008; Dale & Burrell 2008). Forsøget på en endelig teoriudvikling ud fra et CCO (Communicative Constitution of Organization) perspektiv er interessant, men er dog på et makroniveau hvor det forbliver uklart hvordan nonverbale handlinger fungerer som ressourcer i detaljen for idéudviklingen.

I den del af kreativitetslitteraturen der har en interesse i produkt-innovation og designprocesser, har man også forsøgt at indfange fænomenet. Den teoretiske ambition er gennemgående at indfange de fysiske symbolledede repræsentationer som deltager producerer og benytter sig af som ressourcer for deres opgaveløsning. I den subjektivistiske kreativitets-tradition har der været fokus på den enkeltes visuelle produktion og brug af artefakter som kreativ kognition (jf. fx Ward, Smith & Finke 1999). I den mere intersubjektivistiske designtradition er fokus på det gruppebaserede samarbejde. Her taler man generelt om artefakter som *props*. Og props kan være rigtig mange ting. De to mest nærliggende forståelser af props er de teknologiske props, som fx brug af computere, og kulturelle props, som fx brug af tuscher, whiteboards, Post-it-sedler etc. Boehner et al. (2007) beskriver de tekniske props som udbredte i den digitale designproces og som vigtige mediatorer. Og Gaver et al. (1999; 2004) beskriver de kulturelle props som særdeles udbredte og vigtige for den fysiske designproces. Props er dog ikke blot artefakter med fastlåst betydning, men derimod fysisk materialitet der undervejs i processen tillægges bestemt lokal betydning (Heinemann, Mitchell & Burr 2009). En prop er dermed et tegn med symbolsk betydning.

Post-it er den klassiske kulturelle props som Graham et al. (2007) viser, og Digiano et al. (2010) udvikler en hel teori om brug af visuelle fysiske genstand på baggrund af Post-it-sedlen. Capjon (2005) samler op på nogle af de forskellige strategier og viser hvordan designprocesser der er artefakt-medieret etablerer et bedre grundlag for udviklingen af nye produkter. Dillenbourg & Traum (1999) viser hvordan deltagere benytter sig af whiteboards, ikke som det var formodet, men som det viste sig relevant i situationen. Nakakoji, Yamamoto & Ohira (1999) viser hvordan genstande digitaliseres via computerbaserede programmer der gør det muligt for deltagerne at benytte sig af disse props på en hurtigere og lettere måde. Og Dwyer & Suthers (2006) viser hvordan deltagere bruger de remedier de har for hånden, og at det ikke betyder så meget hvad den materielle struktur er da mange forskellige typer genstande kan tilskrives in situ adækvat symbolsk værdi. Det er en tænkning der også genfindes i den del af litteraturen der er optaget af begrebet *affordance* (Gibson 1977; 1979). En affordance er en genstands kvalitet der gør det muligt for en aktør at udføre en bestemt handling. Det er en genstands mulige anvendelsesformer. En computers kvaliteter gør det fx muligt for skribenten at skrive. I designverdenen (Norman 1999; 2000; 2008) har man taget begrebet til sig, og bruger det til at diskutere objekters egenskaber og mulige brug. Pointen er at objekter ikke har objektiv betydning, men betydning skabes i brugen; selv om fx en knivs primære egenskab måske er at skære, kan den også bruges til andet, fx at grave et lille hul i jorden med. At forholde sig fordomsfrit til en genstands mulige brug ses dermed som en kvalitet i en kreativ proces. De fleste forskningsbidrag der behandler de visuelle materielle strukturer i forbindelse med idéudvikling, konkluderer derfor at disse strukturer er vigtige ressourcer for både den enkeltes kognition og den distribuerede kognition – og derfor for den endelige produktudvikling (jf. fx Purcell & Gero 1998; Sanders 2000; Roepstorff 2008).

De mange forskellige bidrag til forståelse af hvordan deltagere med deres kroppe interagerer med materielle strukturer og derigennem skaber betydning og grundlag for idéudvikling, er overvejende orienteret mod udvikling af nye produkter hvor der tillige i processen stilles materielle ressourcer til rådighed på en måde hvor der opfordres til at bruge disse (fx Brouwer & Dijk 2011; Dijk & Brouwer 2011; Heinemann, Mitchell & Burr 2009; Landgrebe 2011). Mange af undersøgelserne er herudover eksperimentelt udført. Hertil har afhandlingens analyser bidraget med kvalificeret viden om hvordan deltagere ved almindelige idéudviklingsmøder hvor der ikke stilles særlige props til rådighed, og hvor deltagerne ikke har særlige kreative uddannelser eller forudsætninger for produktdesign, alligevel trækker på kropshandlinger og foreliggende materielle strukturer som semiotiske ressourcer for den in situ-baserede idéudvikling.

Perspektivet på den førte diskussion om deltageres evne til socialt at affiliere med hinanden og distribuere kognition er normativt set orienteret mod udviklingen af en handlingsanvisende model for bedre idéudviklingsarbejde. Og mange har også taget teten op. Fra den funktionalistiske gren af organisationslitteraturen hvor fokus mere snævert er på de innovative teams, har særligt Rentsch, Delise, Salas & Letsky (2010) bidraget med et kvalificeret bud på sammenhængen mellem de forskellige modaliteter og produktionen af indhold. I deres terminologi er fokus på Knowledge Objects (KOs) der er alle mulige former for "external representations of understanding created collaboratively by team members" (2010:507). Ud fra den definition vil en idé også være en KO. Forfatterne forudsætter at deltagernes delte kognition, som de kalder for *Schema-enriched communication*, bidrager til en øget produktion af KO, og de viser hvordan deltagernes brug af materielle genstande som fx tavler og Post-it-sedler bidrager positivt til denne produktion.

Kapitlets analyse kan ikke bekræfte at distributionen af kognition via nonverbale ressourcer forbedrer (improve) udviklingen af nye idéer. Men analyserne har vist hvordan deltagerne orienterer sig affilierende mod hinandens bidrag og nonverbale ressourcer som informationsmættede objekter der gør det muligt for deltagerne at producere kognitiv økonomisering og dermed frigive plads til anden aktivitet og samtidig muligheden for større tilgang af stimuli i kraft af de materielle ankre i en udvidet bisociativ proces.

I netop disse type situationer kan man derfor begynde at tale om det populære begreb synergieffekter; at gruppen bidrager med mere samlet set end de enkelte deltagere isoleret set. Det er et vidt diskuteret fænomen i kreativitetslitteraturen hvorvidt grupper bidrager positivt eller negativt til den samlede produktion af nye og nyttige produkter. Som Paulus et al. (2010:691) pointerer:

"Although much of the popular literature assumes creative synergy in groups (Sawyer, 2007; Sutton & Hargadon, 1996), carefully controlled research has found that groups are often less productive in generating creative ideas than are non-interactive control groups (Diehl & Stroebe, 1987; Larson, 2010)"

Den store diskussion om gruppers funktionelle værdi skal ikke tages her, men det skal blot afslutningsvis pointeres som et perspektiv at forskellen på om grupper bidrager positivt eller negativt til den samlede økonomisering med ressourcer over for produktionen af nye og nyttige idéer, måske lige præcis er spørgsmålet om deltagernes evne til at indgå med en affilierende orientering i distribution af kognition ved idéudvikling. I den udstrækning deltagerne kommer på "bølgelængde" og "tænker sammen" vil sandsynligheden for at de arbejder hen imod udviklingen af flere og bedre idéer måske være større. I analyserne blev det vist hvordan idéerne udvikles, men om den endelige idé kan betragtes som ny og brugbar for organisationen som et hele eller helt op på samfunds niveau, er dog ud fra dette perspektiv umuligt at sige noget om.

Del 5: Idéudviklingens kommunikative orden

Det styrende spørgsmål har igennem afhandlingen været *hvordan idéer skabes*, med specifikt fokus på møder afholdt i kommunikationsafdelinger. Kommunikationsafdelinger i danske organisationer udretter forskelligt arbejde, men den røde tråd er kommunikationsmotivet. Uanset om kommunikationen retter sig internt til medarbejderne eller eksternt til offentligheden og forskellige interessenter, er det grundlæggende idéudviklingsarbejde styret af samme motiv: For kommunikationsmedarbejderne gælder det om at finde på endnu bedre måder at få budskaberne kommunikeret på. Kommunikationsafdelinger er ikke administrationsafdelinger der skal sikre et stabilt flow af informationer, men derimod afdelinger der konstant bliver mødt med spørgsmålet om hvordan et budskab i en specifik kontekst bedst bliver kommunikeret, og det kræver løbende udvikling af nye idéer til specifikke løsninger. Som beskrevet er arbejdet med udviklingen af disse idéer ikke baseret på særlige kreative teknikker og specifikke fasemodeller eller innovationssystemer, men derimod oftest udrettet inden for en tidsbegrænset periode med de forhåndenværende ressourcer i mødelokalet: talen, kroppen og materielle strukturer.

Motivet for afhandlingens undersøgelse har været en grundlæggende undren over hvordan noget nyt opstår i denne situation. Hvad er de præcise interaktionelle mekanismer og semiotiske strukturer der ligger til grund for den emergerende idé? Afhandlingens hovedanalyser har hertil vist eksistensen af to former for sekventielt baserede multimodale processer. De to hovedanalyser har således repræsenteret de to mest grundlæggende former for processer under idéudviklingsmøder, nemlig situationer hvor deltagerne enten udviser bekræftelse, deltagelse og videreudvikling, eller hvor de udviser afslag, afstand, kritik og manglende forståelse (jf. Clayman 2002; Stivers 2008)⁷⁶:

1. På den ene side idéudvikling via kritisk respons (*disaffiliation*).
2. På den anden side idéudvikling via distribueret kognition (*affiliation*).

At de samme processer eksisterer i andre typer afdelinger end kommunikationsafdelinger, er sandsynligt ud fra generaliseringsmetaforen om *familielighederne* (Wittgenstein 1953:para. 64) (jf. Del 2), men ikke til at sige noget sikkert om. Afhandlingens hovedanalyser har vist at den type idéudvikling der foregår i kommunikationsafdelinger, på et overordnet plan kan begribes ud fra en kompleks semiotisk økologi, en trepartsstruktur, brugen af interaktionelle vacciner og forekomsten af distribueret kognition som teoretiske begrebsliggørelser der virker sandsynlige som generelle processer på tværs af de specifikke situationer. Hvad der kendetegner interaktionen i de tre forskellige kommunikationsafdelinger på tværs af branche, kan formentlig også findes som mønstre

⁷⁶ Jævnfør denne skematiske oversigt (Clayman 2002:231):

Table 1.

Initial Action	Solidary Response	Discordant Response
assessment	agreement	disagreement
invitation	acceptance	declination
request	granting	refusal
offer	acceptance	rejection
proposal	acceptance	rejection

i andre sammenlignelige afdelinger. En bekræftelse af dette kræver imidlertid et større komparativt datagrundlag og formentlig også en mere simpel og kortfattet analysemetode. Men pointerne fra den case-baserede tilgang og single-case-analyserne er sandsynligvis også relevante i andre lignende settings.

I det følgende konkluderes der på afhandlingens hovedspørgsmål. Derefter samles der op på de fremanalysere formater for at gøre idéudvikling. Konklusionen fører videre over i en kritisk diskussion af fejl og mangler i afhandlingen, hvorefter der følger en afsluttende, perspektiverende konstruktion af elementer til en model for en generel multimodal metodologi.

KAPITEL 15: Konklusion

Det er blevet vist og diskuteret hvordan idéer ikke skabes ud fra på forhånd fastlagte normative fasemodeller eller strategisk planlægning, men i kraft af et lokalt sekventielt miljø – enten i modgang (disaffilering) eller i medgang (affilering) – i kraft af den simultane inddragelse af forskellige semiotiske felter og i kraft af en bisociativ social konstruktionsproces.

Afhandlingens spørgsmål lød: *Hvordan skabes idéer under møder via deltagernes multimodale kommunikationshandlinger?* Og underspørgsmålene lød: 1) *Hvordan skabes idéer når deltagerne forholder sig kritiske og tilbageholdende over for idéen?* 2) *Hvordan skabes idéer når deltagerne forholder sig deltagende og videreudviklende over for idéen?* Og 3) *Hvilke handlingsformater benytter deltagerne sig af for at fremsætte og behandle idéer?*

Disse styrende spørgsmål fordrede en mikroanalyse af hvordan idéer som lokalt produceret mening blev skabt sekventielt og multimodalt via tale, krop og materiel struktur. De to første styrende spørgsmål blev der indgående analyseret på, diskuteret og konkluderet på i de respektive afsnit. Herunder følger derfor blot en kortfattet opsummering. Det tredje spørgsmål er blevet berørt gennem kapitlerne, men ikke systematisk behandlet. Dette skal derfor nærmere adresseres her i konklusionen.

15.1 Den sociale konstruktion af idéer: afhandlingens findings

I analysen af hvordan disaffilering foregår, blev det registeret at skabelsen af idéer i forbindelse med kritik sker under følgende betingelser:

- Der eksisterer en trepartsstruktur bestående af forskellige sekventielt placerede positioner i form af idéfremsættelse, idékritik og kritikhåndtering. Det blev vist hvordan det giver mening at tale om en positions-triade-konstruktion i stedet for en turpar-konstruktion. Det beskrevne sociale maskineri er ikke drevet af en dyadisk struktur (A-B) men en triadisk struktur (A-B-C). Da kritikhåndtering som tredje-position er et frekvent fænomen, vil det blive registreret som mærkbart fraværende hvis det mangler.
- Der er en sekventiel præference for respons på en fremsat idé, og manglende respons viser sig som en sekventiel dispræfereret handling der bliver interaktionelt behandlet. Kritik bliver produceret med praktisk dispræfererende markører. Disaffilierende responsformater viser sig dermed som praksis-dispræferencer som det kræver kommunikativt arbejde at udføre, dvs. fx inkludere *accounts* og/eller *delay*.
- Det ekstra kommunikative arbejde (*accounts/delay*) der er relateret til de disaffilierende responsformater, operationaliseres for at sikre at ingen taber ansigt.
- Interaktionelle problemer håndteres med problem-exitredskaber, hvoraf den interaktionelle vaccination er et frekvent fænomen der forekommer både før og efter idéfremsættelse såvel som efter idékritik.
- Fremsættelse af idéer og kritik af idéer har ikke karakter af at være kontekstfrie og ansigtsneutrale ytringer, men derimod af at være indfoldet i en fortsat sensibel produktion af en kommunikativ orden hvor deltagernes lokale diskursive identitet skabes og genskabes i idéudviklingsprocessen via den måde de producerer meningsfuldt indhold på.
- Framingen af ytringernes lokale betydning sker via deltagernes kropslige kontekstmarkører der nedgraderer potentielle ansigtstruende handlinger.

- Mødets rituelle karakter med sprogspillets tavse ”adfærdsregler” regulerer hvad der er muligt. Aktivitetstypen viser sig ikke kun som en formålsstyret aktivitet, men også som en normativ og moralsk aktivitet. Selv om deltagerne ikke følger normative kreative modeller med handlingsanvisninger på hvordan hvem skal gøre hvad, ses det alligevel at deltagerne orienterer sig tavst mod institutionelle ”adfærdsregler”.

I analysen af hvordan affiliering foregår, blev det registeret at skabelsen af idéer under fælles orientering sker under følgende betingelser:

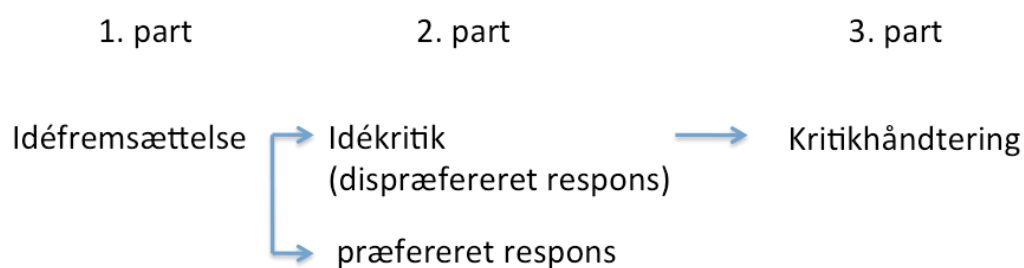
- Idéer skabes interaktionelt via deltageres affilierende responser der afspejler forståelse for hinandens bidrag og vilje til videre udvikling af idéen.
- Deltageres evne til at kunne tænke videre og handle i sekventiel og kontekstuel overensstemmelse med det andre relevante deltagere har produceret, beror på distributionen af kognition og viser sig ved to markører:
 - *Foregribelsen*. For at man kan tale om distribueret kognition, må de relevante deltagere være i stand til at kunne forudsige og projicere hvor interaktionen bevæger sig hen, og dermed foregribe den i en sådan udstrækning at deres kommunikationshandling bekræftes eller påskønnes af relevante andre deltagere med hvem kognitionen er distribueret.
 - *Metakommunikationen* der er indfoldet i den totale semiotiske økologi. Metakommunikationen er primært forstået som de tegn og den overordnede tænkning der udgør den øverste medlemskategori under hvilken variationer accepteres og tænkes som del af en samlet helhed.
- Distributionen af kognition viser sig i praksis som deltageres evne til at færdiggøre hinandens ytringer, kommunikere synkront og bekræfte kommunikationshandlinger der umiddelbart forskyder fokus og dermed ”normalt” ville gøre reparationer relevante.
- Kognition distribueres socialt via mediering hvor kropslige og materielle markeringer er ressourcer for den fælles orientering:
 - I den sproglige dimension vækker bestemte ord genklang og bruges igen, og pointer optræder simultant i overlap.
 - I den kropslige dimension bruges hænderne metaforisk til at illustrere betydning, og kroppen udtrykker til tider mening før denne italesættes. Den kropslige visualisering gør det muligt at etablere en fælles tilgængelig forestillingsverden. Samtidig har kroppene taktile erfaringer af artefakters stofflige egenskaber der tjener som subjektiv inspiration for intersubjektiv distribution af kognition. Den givne materielle struktur kan besidde kulturelt overleveret information der erfares taktilt og genanvendes i den nye kontekst.
 - I den materielle dimension viser det sig at artefakter fungerer som redskab til at opnå noget andet: At deltagerne kan være fællesorienteret mod den fortløbende konstruktion af situationen medieret af artefakterne, og at den rumlige organisering af måder at stå på, sidde på omkring bordet, rummets indretning etc. strukturerer interaktionen.
- Idéer skabes multimodalt og interaktionelt gennem flere deltageres simultane inddragelse af forskellige semiotiske felter med forskellige semiotiske rettigheder i en samlet betydningsdannelse in situ.
- Deltageres samlede konkrete orientering in situ mod en bestemt organisering og relevans af de forskellige semiotiske felter udgør en momentan kontekstuel konfiguration og dermed forståelseshorisont såvel som en forståelsesbegrænsning for de handlinger der tur efter tur bliver produceret.

- Aktivisering af de multimodale ressourcer i en samlet semiotisk økologi er en kompleksitetsreduktion og dermed en kognitiv økonomisering. Hvis deltagerne kun havde rettigheder til sproget som eneste brugbare tegnsystem, ville det kræve langt mere og langt mere komplekst kommunikativt arbejde at få udtrykt en pointe.
- Nonverbale ressourcer har ikke kognitive rettigheder i sig selv, men derimod medielle egenskaber. De fungerer som bærere af kognition der kan distribueres, genanvendes og dermed mere præcist *genfortolkes* ved blot at indgå i en ny social situation. En situation hvor deltagerne aktivt tænker og handler på bestemte måder der gør bestemte artefakter og bestemte betydninger relevante, og ofte viderebehandlet i en sprogliggjort modalitet via den måde deltagerne orienterer sig affilierende på.
- Deltagere ved idéudviklingsmøder der har taktile og kropsligt visuelle erfaringer i en semiotisk økologi, bliver informeret via disse handlingers illustrative funktionalitet, mens de orienterer sig mod den symbolske repræsentation som en kulturelt orkestreret meningsfuld aktivitet.
- De nonverbale ressourcers praktiske funktioner er at fastholde (at fungere som anker for) distribution af kognition der bagefter (eller samtidig) gør det muligt at tilkoble information. Information kan trækkes ud af artefakten eller den kropslige illustration, og anvendes på en ny måde i en ny situation som en ressource der gør nye syntetiske koblinger og dermed idékonstruktioner mulige.

Dette var de væsentligste konklusioner i afhandlingens to hovedanalyser. I det følgende redegøres der mere præcist for afhandlingens tredje forskningsspørgsmål med udgangspunkt i præferenceorganiseringens formater.

15.2 Præferenceorganiseringens formater

Det er blevet påvist hvordan der eksisterer en præferenceorganisering for idéudviklingen. I kapitel 9 blev følgende formalistiske model fremstillet (figur 7):

Modellen viser en forsimplet logik ved idéudviklingsmøder, hvor deltagerne fremsætter idéer der enten bliver mødt med affilierende og præfereret respons eller med disaffilierende og dispræfereret respons, hvilket igen producerer kritikhåndtering som relevante næste handling. Igennem analyserne blev det også vist hvordan der til de forskellige situationer knytter sig forskellige måder at udføre de sociale handlinger på. Igennem afhandlingens analyser blev det tredje forskningsspørgsmål om hvilke handlingsformater deltagerne benytter sig af til fremsættelse og behandling af idéer, løbende adresseret. De i CA-litteraturen generelt kanoniserede handlingstyper er *vurderinger*, *beskrivelser*, *invitationer*, *anmodninger om handlinger/information*, *tilbud*, *forslag* (Arminen 2005; Clayman 2002; Stivers & Rossano 2010), og idéer behandles i den intersubjektive arkitektur ud fra nogle af disse handlingstyper: Det er blevet registreret hvordan idéer bliver behandlet som idéer ved at blive vurderet på en sekventiel anden-position, og at idéer bliver fremsat som anmodninger om handlinger eller direkte forslag om fremtidige situationer. Den primære

sociale handling ved idéfremsættelse er at *gøre* idéfremsættelse; men denne handling kan også blive fremført via en anden handlingstype. I det følgende gennemgås kort de forskellige handlingstyper (*formater*) der er blevet registreret i afhandlingens analyser i forbindelse med idéfremsættelse, idékritik, idékritik-håndtering og idébekræftelse.

Det skal betones at afhandlingen ikke først og fremmest har haft en systematisk og kollektionsbaseret indsamling og fremstilling af formater som hovedfokus. Det analytiske fokus har været på at beskrive de affilierende og disaffilierende mekanismer og herunder udsondre de formater der i dette datamateriale forekommer. Det skal derfor også pointeres at den følgende oversigt ikke består af formater der korrelerer med hinanden på en bestemt måde. Der er ikke blevet registreret nogen systematiske præferencer for om og hvilke formater der hyppigst forekommer i turpar eller i trepartsstrukturer.

Analyserne i afhandlingen har allerede vist hvordan idéerne bliver behandlet interaktionelt, så den følgende præsentation er blot en kortfattet opsummering og (selvsagt) ikke en endelig liste. Eksempler vil i det følgende blive præsenteret som isolerede ytringer taget ud af deres kontekst. Analyserne og forklaringerne findes hvor de respektive eksempler blev analyseret i Del 3 og 4. Der vil derfor heller ikke forekomme analyse i det følgende men blot en konstatering af formaternes eksistens og funktion.

15.3 Formater til at udrette idéfremsættelse (1. position)

Følgende tre formater har vist sig at være frekvente som diskursive figurer der projicerer at den relevante næste handling er at behandle turen *som* en idéfremsættelse.

- Spørgsmålet som format til idéfremsættelse
- Hypotesen som format til idéfremsættelse
- Påstanden som format til idéfremsættelse.

15.3.1 Spørgsmålet som format til idéfremsættelse

Det ses ofte at idéer fremsættes via spørgsmålet som social handling, men spørgsmålet er ikke altid et interrogativ. Idéfremsættelse som spørgsmål kan gøres gennem en række af forskellige handlingstyper, fx deklarativer, via intonation, som hv-spørgsmål, polære spørgsmål, fiskende spørgsmål (se oversigt i Nielsen 2001:75).

Eks. (1)

30 Tim: aså hvad med og stille børnene den
 31 (3.1)
 32 og ko' og koreanere og alle mulige andre den eh ud↑fordring (.)

Idéen fremsættes som et spørgsmål der tager sin begyndelse i linje 30.

Eks. (2)

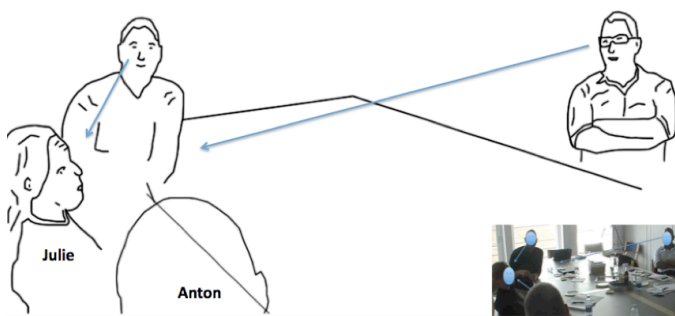
01 Anton: i↓ have a:: sugestion >ive mean øh'a question< (.) so: (.)

05 Anton: .h should we eh have ieh ehh a goal

Idéen fremsættes som et spørgsmål (forandring fra deklarativ til interrogativ (jf. Steensig & Drew 2008:6)) der forberedes i linje 1 og udfoldes i linje 5.

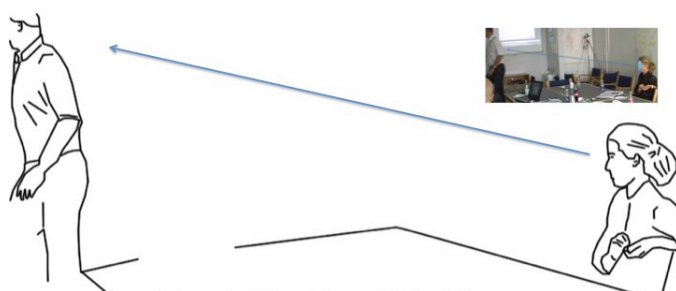
Eks. (4)

1. Julie: ↑må jeg godt være fjollet
2. (0.5)
2. jeg kom bare til at tænke på (.)
4. ku man lave såd'n en=
5. Anton: ja
6. Julie: =lille survey hvor i forsøger at finde
7. frem til hvor de ↑dårligste møder
8. i ((virksomhedsnavn)) befinder sig (.)
9. Anton: det ku man sagtens

Idéen forberedes med en interaktionel vaccine i linje 1 og fremsættes via et spørgsmål (interrogativ) i linje 4.

Eks. (7)

1 Gry: har i såda:n lede::rpor[tal] ele::↓ (.) nej
 2 Jan: [nej det har vi ik
 3 men ↑det ku man jo: (0.3) det ku man godt arbejd me'
 4 Gry: nu går ((anton))
 5 Anton: Jeg skal lige noget
 6 Gry: was it something i said
 7 Jan: [nej]
 8 Anton: [nej]
 9 Gry: he he hi øhmmm (0.3)

Idéen fremsættes i linje 1 som et spørgsmål (interrogativ).

Eks. (11)

03 Frans: den skal simpl'hen se sårher ud ik=

Ytringen tilknyttes et såkaldt "tag question" der optræder efter ("ik?") (jf. Steensig & Drew 2008; Heinemann 2010). Således ændrer den sociale handling sig også her fra at være et deklarativ til at være et spørgsmål.

Spørgsmålet som en social handling er en turpar-konstruktion der gør respons relevant. Som Heinemann (2010) har vist, er en frekvent funktion af spørgsmål – uanset hvilken type social handling der ellers er tale om – at udbede bekræftelse (confirmation)⁷⁷. Idéer fremsat via spørgsmål har, som analyserne også viste, således karakter af at udrette flere handlinger på samme tid:

- At stille et reelt spørgsmål om noget.
- At fremsætte en idé som et forslag.
- At vaccinere idéen mod kritik, da det "blot" var et spørgsmål.
- At udbede sig præfereret respons fra andre deltagere som bekræftelse på ret til videre taleture (idéfremsættelse).
- At tilbagekanalisere taleretten.

⁷⁷ At dette ikke blot er et frekvent fænomen i afhandlingens data, men en generel egenskab ved det danske sprog, beskrives af Heinemann der noterer: "... a high proportion of requesting/offering/suggesting were found in the Danish data and these actions are all typically formatted as interrogatives ..." Min fremhævning. (Heinemann 2010:2716).

Samlet set kan spørgsmålet som frekvent format for idéfremsættelse ses som en implicit strategisk handling der udretter en anden primær sproghandling end den der lingvistisk udtrykkes (Arminen 2005). Hermed menes at spørgsmålet som fx et interrogativ ikke har som primær pragmatisk funktion at udbede et svar på spørgsmålet, men at fremsætte en idé, hvilket således også aktiverer andre typer responsformater end svaret, fx vurdering eller videreudvikling af idéen.

Spørgsmålet fungerer dermed, i kraft af den måde responsen er designet på, som et idéfremsættelsesformat. Schegloff har vist hvordan mange ytringer der umiddelbart er designet som spørgsmål, reelt også har andre funktioner. Han taler fx om hvordan interaktionen kan være designet som "a question-answer (Q-A) sequence pair", men funktionelt fungere som en invitation (Schegloff 1984a:31). Tilsvarende kan man sige at idéfremsættelsen via spørgsmåls-designet i den specifikke situation har funktion af at være et forslag som de andre kan forholde sig til *som* et forslag og ikke "blot" som et spørgsmål. Ved at bruge den sociale handling *spørgsmålet* som idéfremsættelsesformat virker handlingen også mere som en forespørgsel end som en ordre-lignende handling. Som Schegloff også bemærker:

"The rule might be said to transform the syntactic form from "injunctive" to "question," and the action, accordingly, from "command" to "request," "invitation," or "suggestion."" (Schegloff 1984a:32).

Et svar på en idéfremsættelse som et spørgsmål tenderer også at skubbe taleretten tilbage til spørgeren. På den måde synes der at eksistere en logik bestående af "post-answer-slot" (Jefferson 1984a). I den forstand er spørgsmålets funktion en tilbagekanalisering af taleretten mere end et åbent spørgsmål til debat. Sacks (1992:264) kalder dette fænomen for "the chaining rule". Reglen er at førstetaleren der stiller spørgsmålet, netop giver sig selv taleretten tilbage efter modtagerens svar. Dette synes også at gælde selv om spørgsmålets funktion ikke er at udbede et svar, men at producere en idé der udbeder andre relevante handlinger, typisk vurderinger (affilierende/disaffilierende) der giver mulighed for videre udfoldelse af idé eller håndtering af eventuel kritik. Spørgsmålet kan dermed virke som en drivkraft i interaktionen fordi det har en stærk præference for respons: Deltagerne kan ikke bare lade idéer formuleret via spørgsmålsformatet hænge i luften uden at "svar" er mærkbart manglende.

15.3.2 Forestillingen som format til idéfremsættelse

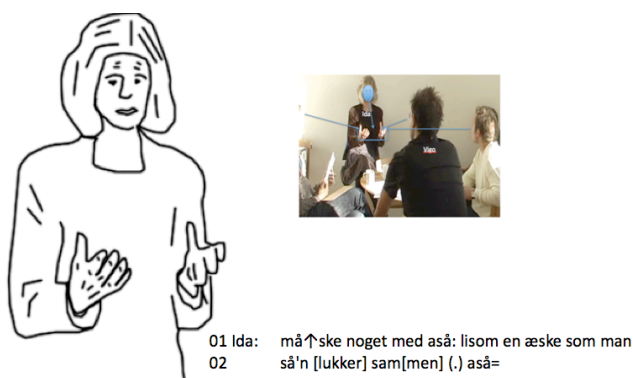
En anden frekvent type social handling hvorigennem idéer bliver fremsat, er det forestillede hypotetiske scenarie. Designet af et forestillingsformat kan se ud på mange forskellige måder afhængigt af hvordan deltagerne kropsligt og sprogligt skaber en forestillingsverden (fx via et narrativ (Due 2012)).

Eks. (8)

01 Chris: man ku i virkeligheden fo:rstille sig og det' (.)

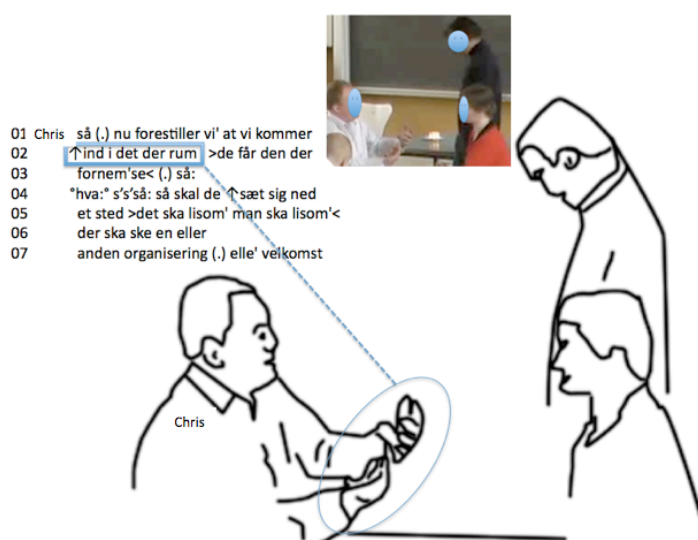
Idéen fremsættes eksplicit som en forestillet situation.

Eks. (9)

Idéen fremsættes med diskursive og kropslige markører der inviterer ind i en forestillingsverden.

Eks. (10)

Idéen fremsættes ved eksplicit italesættelse af en forestillingsverden og ved brug af hændernes illustration.

Forestillingsformatet kommer til udtryk i eksplicitte formuleringer såvel som i mere implicitte formater hvor handlingen igennem forskellige typer sprogbrug og oftest via tydelige kropsbevægelser, fx hænder der tegner i luften, inviterer andre deltagere ind i en forestillingsverden. At fremsætte idéen gennem konstruktionen af en forestillet situation kan syntaktisk designes via direkte sprogbrug (fx *nu forestiller vi*), men langt mere frekvent er brugen af sproglige og kropslige metaforer (fx *ligesom en æske*). På den måde er kroppen en ressource for konstruktionen af en kropsliggjort forestillingsverden. Dette kan også ses som konstruktionen af en forståelseshorisont.

Ifølge Gadamer (2005) må man, for at forstå noget, have en forståelseshorisont: Man må have et eller andet til fælles med det der forstås. Som udgangspunkt har to deltagere hver deres subjektive forståelseshorisont. Ved fælles forståelse, fx medieret via konstruktionen af en forestillingsverden, sker en horisontsammensmeltning der forudsætter indlevelsesevne. For at kunne forstå noget må man kunne leve sig ind i forståelsesgenstandens egenskaber. Hvis blot én deltager fortæller om sine forestillinger, og de andre deltagere ikke kan følge idéfremsætteren, forbliver idéen på det

subjektive plan. Idéen forbliver i et lukket univers med egenskaber der er fremmede for resten af deltagerne. At have indlevelsessevne er at have evne til at kunne følge andre deltagers tanker eller handlinger (jf. Tomasello & Carpenter 2007). Kan deltagere ramme denne åre af empatisk kreativitet (*empathetic creativity* (Seddon 2005)), kan idéudviklingen udvikle sig vidt. Når en subjektiv forestillingsverden bliver til en fælles, delt forestillingsverden, opnås både fordelene fra forestillingen og samarbejdet om at forholde sig til egenskaberne og mulighederne i forestillingsverdenen.

Kan man "se for sig" hvordan situationen der kræver løsninger, ser ud, kan man også lettere "se for sig" hvilke løsninger der er påkrævet⁷⁸. At kunne "gå ind" i en forestillingsverden og "gå rundt om" og anskue problemet fra forskellige vinkler, som man ville kigge på en fysisk genstand, gør det muligt for beskueren at få detaljer og stemninger med som ellers netop er forbeholdt den reelle fysiske oplevelse. At tale om forestillinger på denne måde knytter an til Ward, Smith & Finke (1999) (jf. Ronald Finke 1990) der beskriver effekten af *imagery*, altså evnen til at kunne forestille sig ting. De lavede en række eksperimenter der gik ud på at få deltagerne til at kigge på konstruerede genstande og forestille sig hvad de ville kunne bruges til. Eksperimentet viste hvor kreativt tænkende deltagerne kunne være, idet de fandt på mange gode anvendelsesmuligheder ud fra tilsyneladende nytteløse og intetsigende tegninger. Nigel Thomas (1999) knytter i en anden diskussion den kreative forestillingsevne direkte til det diskursive format "seeing as", og pointerer at det at se ting ikke skal tages bogstaveligt men forstås i metaforisk forstand; det vil sige i den udstrækning at man ikke blot "ser", men "ser som...". Derfor er de mentale billeder ikke reelle repræsentationer af hypotetiske scenarier (hvad der også ville være logisk umuligt), men netop konstruerede forestillinger af mulige scenarier som metaforisk udvidet mening.

I den mere normativt baserede funktionelle del af kreativitetsforskningen har betydningen af forestillinger også været udbredt. Når man i dag læser nyere bøger om kreative teknikker, optræder der altid forestillingsøvelser (fx Birch 2000; Wake 2000; Yates 2004). For disse bidrag gælder det imidlertid at de er stærkt subjektcentrerede. Hvordan en fælles forestillingsverden bliver opbygget og udfoldet, er langt hen ad vejen uforklaret i kreativitetsforskningen. Afhandlingens analyser viser hertil hvordan deltagere er i stand til at gå ind i den samme forestillingsverden ved hjælp af et (ofte) multimodalt konstrueret forestillingsformat. Når deltagerne tilsyneladende opererer inden for den samme forestillingsverden, har de langt hen ad vejen oprettet en fælles socialt og kognitivt distribueret forståelseshorisont der gør interaktionen mulig.

15.3.3 Konstateringer som format til idéfremsættelse

Begrebet *konstateringer* dækker over en række holdningstilkendegivende (deklarative) måder som idéer bliver fremsat på. Det er blevet registreret hvordan deltagere fremsætter idéer med et subjektcentreret format der tager udgangspunkt i den situation den enkelte deltager står i, og den måde han/hun ser situationen på. Formatet kan, som eksemplerne viser, både optræde som klart afgrænsede koncepter og som mere tentative forsøg på at udtrykke en idé.

⁷⁸ Billedkunstnere og forfattere der ikke har evnen til at "se" kunsten for sig, er, som fx Betty Edwards (1986; 1993) beskriver det, dårlige kunstnere.

Eks. (3)

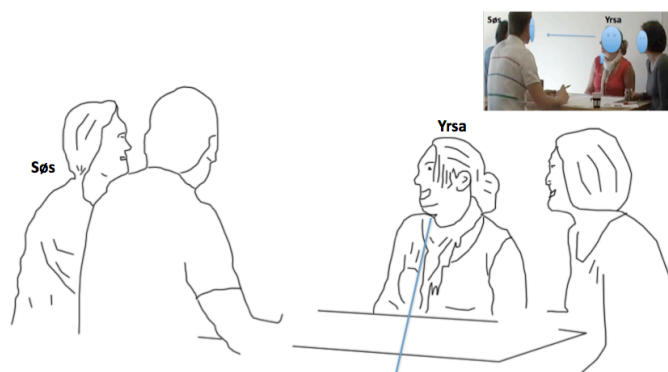
05 Sara: [SÅ synes jeg i↑hvertfald de

06 frivillige↓ de skal os gi nogle fler penge EH HIHI

Idéen fremsættes med udgangspunkt i et tydeligt holdningstilkendegivende "jeg" i linje 5.

Eks. (5)

1. Søs: j↑e:g >som fundraiser synes↓ jo< at (.) vi ska ha presse:n
2. i ↑langt højere grad til at >hjæ↑lpe os med at fundraise< (...)
13. Yrsa: så'sådn vi vi:l egentlig gerne ha "lidt mere lu↑derpresse"
14. (0.9)

Idéen fremsættes med udgangspunkt i et tydeligt medlemskategorialt bundet og holdningstilkendegivende "jeg" i linje 1.

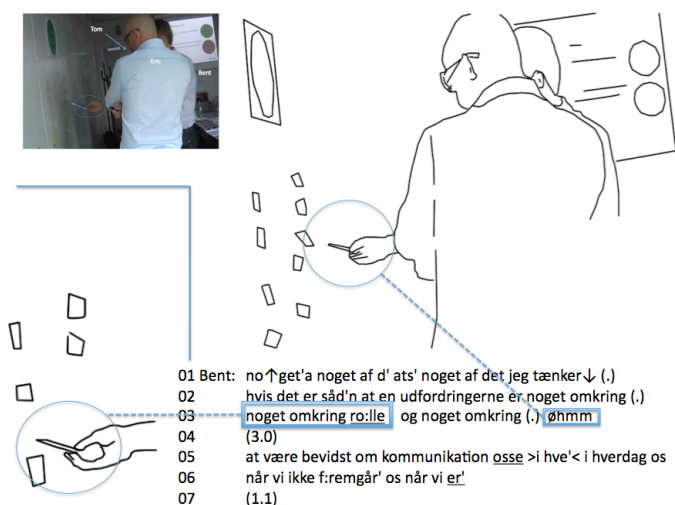
Eks. (9)

22 Viggo: godt være man ku et eller andet så det kan sendes direkte

Idéen fremsættes som en konstaterende beskrivelse af hvad idéen skal kunne; der illustreres samtidig med hænderne.

Eks. (14)

Idéen tager sit udgangspunkt i et holdningstilkendegivende "jeg" der tænker og beskriver.

På forskellige måder med forskellige typer turdesign udgør påstande, konstateringer og holdninger en fælles kategori af sociale handlinger der peger tilbage på idéfremsætteren. Den primære funktion synes at være at producere en ikke-strategisk handling; altså et klart budskab (modsat fx det flertydige spørgsmålsformat). At vise en holdning er at vise en følelsesmæssig position (jf. Goodwin et al. 2011), hvor det er umiddelbart klart for de andre hvad personen ønsker at kommunikere. De jeg-centrerede konstateringsformater er dermed former for intersubjektivt opnåede holdninger der præsenteres som offentligt tilgængelige positioner og tilbydes som indhold der er mere eller mindre til forhandling. Under møderne ses det ofte at jeg'et er implicit og taleren ytrer sig med afsendersvage ytringer. Brugen af jeg'et repræsenterer omvendt en centrering omkring subjektiviteten. "Jeg synes" udtrykker en stærk tilknytning til ens ytring som et epistemisk standpunkt (Kärkkäinen 2006:705). Ved at sige "jeg synes", opgraderer deltageren betydningen af budskabet, og det får interaktionelle konsekvenser fordi budskabet bliver en mere distinkt position der kan responderes direkte på (jf. også Kangasharju 2002). Holdninger og jeg-budskaber via konstateringer bruges således som formater i idéudviklingsprocessen der gør det klart hvor idéfremsætteren står (se Kockelman 2004), og funktionen synes at være inddragelse af epistemiske rettigheder der knytter sig til aktiverede medlemskategorier og/eller opgraderer sætningen og markerer den som idéfremsættende.

15.4 Formater til at udføre kritik (disaffiliation i 2. position)

I den udstrækning idéen i anden-positionen bliver mødt med disaffiliation, er fire formater blevet registreret som måder at udføre kritik på:

- Framing som format til kritik af idé
- Angreb som format til kritik af idé
- Tavshed som format til kritik af idé
- Selvinitieret kritik som format til kritik af idé.

15.4.1 Framing som format til kritik af idé

Framing-formatet repræsenterer måder hvorpå kritikken af idéen udtrykkes gennem en bestemt fortolket og modtagerdesignet fremlæggelse af idéen. Denne fremlæggelse har til hensigt at vise og fokusere på idéens kritisable indhold ved i nogen udstrækning at fordreje eller omfortolke idéen. På den måde vinkles og reframes idéen således at dens problematiske elementer står tydeligere og dermed som lettere at kritisere.

Eks. 2

27 Bo: we can sa:y that but (.) eh (0.5)

28 °we just kinda like eh° (.) >picking a number<.

Kritikken af idéen frames så det kommer til at handle om at trække et tilfældigt nummer, og dermed associeres der til arbitrære, usystematiske og irrelevante aspekter af idéen.

Eks. 5

1. Søs: j↑e:g >som fundraiser synes↓ jo< at (.) vi ska ha presse:n
2. i ↑langt højere grad til at >hjæ↑lpe os med at fundraise<
(...)
13. Yrsa: så'sådn vi vi:l egentlig gerne ha "lidt mere lu↑derpresse"
14. (0.9)

Kritikken af idéen frames således at idéen kommer til at handle om at udøve luderpresse(journalistik), og dermed associeres der til et uønsket, amoralsk erhverv.

Framing-formatet er en måde hvorpå man kan forholde sig kritisk til den fremsatte idé ved at fordreje den, vinkle den og fortolke den ud fra en mere negativ optik. Funktionen er at få kritikken til at fremstå mere overdreven men dermed også mere klar. Alle situationer er framet på en bestemt måde og opfattes af deltagerne på en bestemt måde. Til et idéudviklingsmøde møder hver deltager op med en på forhånd givet situationsdefinition, og hver gang en ny idé fremsættes, er den med til at definere situationen på en bestemt måde. Framing-formatet er ikke nødvendigvis baseret på deltagerens ønske om at foretage en anderledes fortolkning, men dette er resultatet i praksis, hvor kritikken viser sig *som* kritik ved at gøre accounting og kritikhåndtering til næste relevante handling. Framingen er dermed et subtilt redskab i argumentationsværktøjsskassen. Men som Antaki (1994) har vist, er den klassiske, logiske forståelse af hvad argumentation er, relativt problematisk i autentisk samtale, hvor det ikke er den syllogistiske konsistens der er afgørende for forståelse, men funktionen af de kommunikative handlinger. Eksemplerne viser heller ikke hvordan et bestemt syntaktisk design definerer framing-formatet, men hvordan det kommer til udtryk som en social handling gennem kontekstspecifik og sekventielt tilpasset replik til den fremsatte idé. Framingen gør det muligt for kritikeren at fremsætte kritik på en måde hvor det virker mere relevant og legitimt med kritik, al den stund idéen fremstilles dummere eller irrelevant. I argumentationsteorien kalder

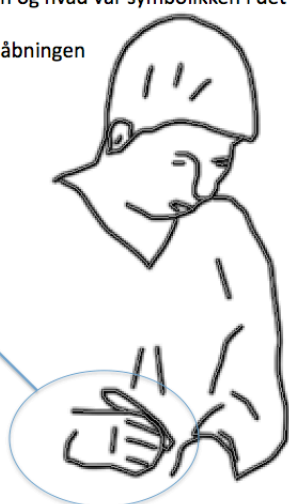
man argumentationsteknikken for et *stråmandsargument* – en informel fejlslutning hvor man undlader at forholde sig direkte til det modstanderen siger, men i stedet til en kunstigt skabt stråmand, dvs. en fordrejet og løgnagtig udgave af det modstanderen siger (se fx Svennevig 2001:194; Talisse & Aikin 2006; Walton 2008).

15.4.2 Angreb som format til kritik

Angrebsformatet er måder hvorpå deltagerne direkte angriber og argumenterer imod idéen, hvor fx idéens manglende værdi/relevans/betydning udpeges og gøres til et problem. Framing-formatet og angrebsformatet kan minde om hinanden. De er ikke konsistent logisk ekskluderende, men har dog væsensforskellige træk. Hvor framing-formatet er kritikerens måde at udpege og overdrive problemerne på ved hjælp af et større kommunikativt arbejde, er angrebsformatet en mere direkte kritik. Hvor framing-formatet bygger på et stråmandsargument, er angrebsformatet snarere en klassisk etos-argumentation med modargumenter.

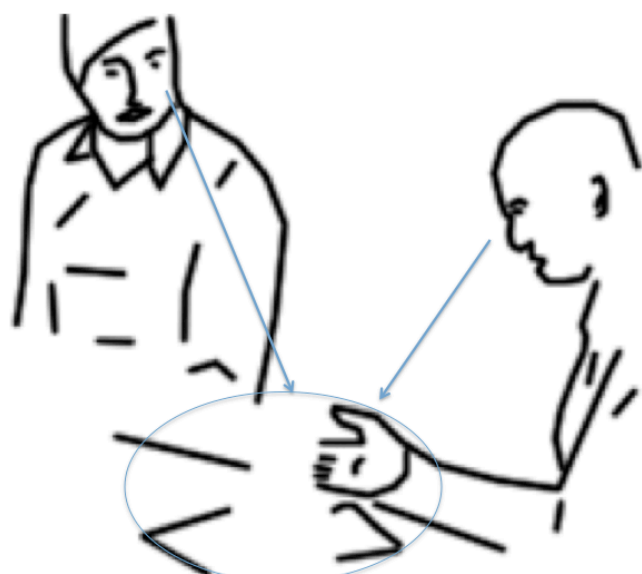
Eks. 6

43 (2.1)
44 hva:ehmm
45 (1.3)
46 hvorfor↑ fik hun ik klippet den og hvad var symbolikken i det
47 (1.0)
48 Hans: fik du med (.) at det var til (.) åbningen
49 Thor: ja
50 Hans okay
51 1.2

Kritikken rettes direkte mod idéen ud fra den måde kritikerens har oplevet idéen på. Kritikken som et angreb mod idéen løber over en flerhedstur og ender med en konstatering af at filmen som præsenteret idé ikke giver mening; ikke er forståelig for ham (l. 46).

Eks. 8

20 Kim: de er elite↑(.)forskerne↓ de er her på stedet (.)
21 og lisom prøv (.) bring det ind i det her
22 >og det synes jeg ikk rigtigt jeg ser< li::ge nu >her endnu<

Idéen kritiseres direkte for at mangle det som idékritikeren finder er vigtigst for den idé der skal udvikles.

Etos appellerer ifølge den aristoteliske retorik til den talendes (eller andres) autoritet og troværdighed (Aristoteles 2002). Den bygger blandt andet på den sunde fornuft, der kan komme til udtryk som manglende forståelse af et arguments (idé) sammenhæng eller relevans. Idéfrem sættelser kan ikke direkte sammenlignes med argumenter, da både præmisser og konklusioner kan mangle. Men kritik af idéer kan, som også vist med framing-formatet, involvere nogle af de samme mekanismer som er beskrevet i argumentationsteorien, fx etos der har hjemmel i modtagerens tillid til at modargumenterne er legitime eller giver mening (Jørgensen & Onsberg 2008).

Angrebet er en metafor der kan bruges til at forklare samtalen som en kamp hvor pointer stilles op over for hinanden. På den måde gør metaforen om angrebet, som Lakoff & Johnson (1980) har vist, én i stand til at forstå antagonistiske positioner i samtalen. For at blive i billedet: En idé er blevet fremlagt som et forslag, og i næste eller efterfølgende taleture retter en anden deltager nu det kommunikative "skyts" mod idéens relevans, gyldighed, forståelighed, realiserbarhed etc. På den måde er et angrebsformat kendetegnet ved at være direkte kritik. Det ses, høres og behandles som kritik der retter sig direkte mod idéen som den er fremsat ud fra de manglende eller forkerte elementer idéen består af. Angrebsformatet er udtrykt disaffiliation og kritik mod idéen og formatet fungerer ud fra visse af de logiske argumentationsregler, hvoraf den mest grundlæggende er at stille spørgsmålstejn ved nogle af præmisserne for idéen.

15.4.3 Tavshed som format til kritik af idé

Tavshedsformatet er en subtil måde at udrette kritik på, hvor kritikken af idéen ligger i at der slet ikke bliver responderet adækvat på fremlæggelsen. Det manglende optag af idéen håndteres som en implicit kritik.

Eks. 3

19 Sara: nogle↑ penge indimellem↓

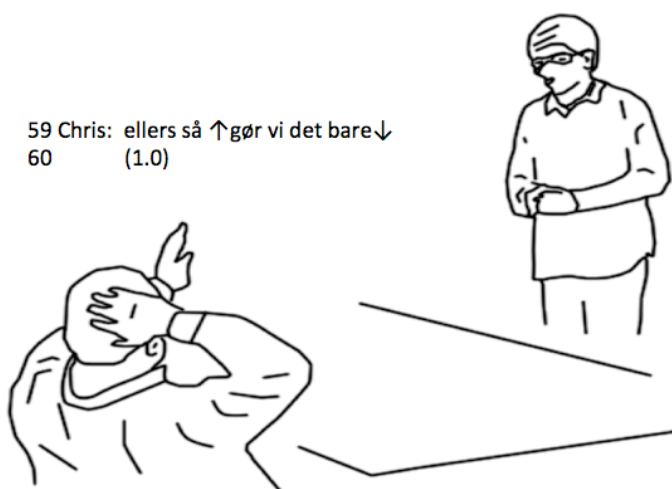
20 (1.9)

Pausen er et overgangsrelevant sted med en præference for respons. Men deltagerne kigger ned i bordet og væk, og pausen bliver derfor til tavshed som respons.

Eks. 9

59 Chris: ellers så ↑gør vi det bare↓
60 (1.0)

Deltagerne er nået til et overgangsrelevant sted og har projiceret andre deltagere som relevante næste talere, men der kommer ingen respons, og tavsheden fungerer som kritik.

Tavsheden er udtryk for et manglende optag af idéen i en situation hvor der er blevet produceret et overgangsrelevant sted, og hvor der hverken bliver responderet umiddelbart fra en mulig projiceret næste taler eller fra en selv-vælger. Hvad tavsheden skyldes, er i princippet vanskeligt at afgøre, eftersom der altid vil være en eller anden grad af tavshed som overgang mellem ture (Schegloff & Sacks 1973)⁷⁹.

Om tavsheden er en naturlig tur-allokeringsmekanisme eller et udtryk for interaktionelle problemer, afgøres af konteksten, men viser sig typisk ved at overskride det jeffersonske (1983) maksimum på 1 sekund. Pomerantz (1984) har nærmere undersøgt dette fænomen, og hun konkluderer: "If a recipient fails to give a coherent response, his or her behavior is accountable" (1984:152). Pomerantz forklarer videre at responsen udebliver fordi a) modtagerne ikke hører eller forstår ytringen, b) modtagerne ignorerer ytringen, c) modtagerne tilbageholder respons (jf. også Goffman 1974). Om "faktisk" forståelse er til stede eller ej, ændrer dog ikke på den funktion tavsheden kan have. For, som Tannen & Saville-Troike (1985) og Jaworski (2005) gør opmærksom på, er stilheden ikke, som i klassisk lingvistisk forskning, mangel på betydning, men omvendt en særdeles

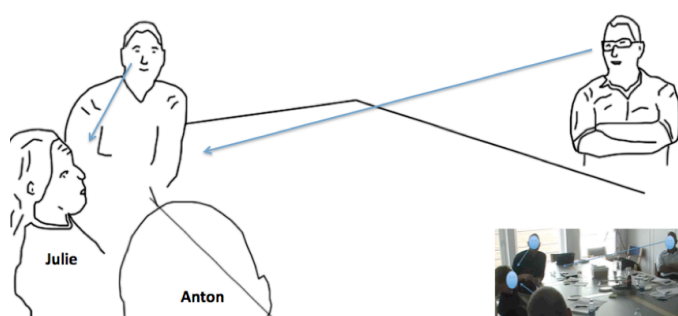
⁷⁹ Teknisk set kan pauser deles op i nogle underkategorier, hvoraf det her beskrevne bliver kaldt for en *lapse* eller en *slip pause* hvis karaktertræk er at være et brud i samtalen (Nielsen & Nielsen 2005:84; jf. også Sacks, Schegloff & Jefferson 1974).

vigtig kommunikationshandling der skaber betydning i sig selv. At ingen umiddelbart tager turen, peger på at der er interaktionelle problemer. Tavsheden som kritik er dermed hvad Gravengaard & Rimestad også kalder for *implicit elimination*, og funktionen er ”refusal of the idea” (Gravengaard & Rimestad 2011:9). Det viser sig i eksemplerne ved den måde tavsheden efterfølgende håndteres på ved yderligere account for idéen.

15.4.4 Selv-initieret kritik som format til kritik

Det *selv-initierede format* er måder hvorpå idéen kritiseres i samme tur af idéfremsætteren selv. Selv-initierede formater optræder i sammenhæng med interaktionelle vaccinationer når de optræder i første position som idéfremsættelser, og optræder således samtidig med forskellige idéfremsættelsesformater.

Eks. 4

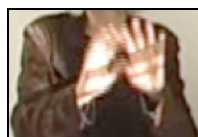

1. Julie: ↑må jeg godt være fjollet
2. (0.5)
2. jeg kom bare til at tænke på (.)
4. ku man lave såd'n en=
5. Anton: ja
6. Julie: =lille survey hvor i forsøger at finde
7. frem til hvor de ↑dårligste møder
8. i ((virksomhedsnavn)) befinder sig (.)
9. Anton: det ku man sagtens

Idéen vaccineres i første linje mod efterfølgende kritik med en præ der fungerer som et selv-initieret kritikformat.

Eks. 9

12 Ida: eller sånået °et eller andet ikk°

Idéfremsættelsen afsluttes med en kropslig og verbal afstandsmarkør der vaccinerer mod yderligere kritik.

Selv-initierede formater skaber distance til den fremsatte idé af idéfremsætteren selv og fungerer dermed som vaccinationer der (muligvis) beskytter mod yderligere kritik fra andre deltagere. Selv-initierede kritikformater minder om de af Schegloff et al. (1977) beskrevne “self-initiated self-repair”, men adskiller sig ved ikke specifikt at omhandle egentlige reparationer af det ytrede, men blot mere generel nedgradering. Sekventielt optræder de dog ligeledes i første flerhedstur. Med selv-initieret kritik menes at både initieringen og kritikken udføres af den samme person i samme tur som idéen fremsættes. Formatets funktion er at forsøge at vaccinere mod kritik og dermed undgå

ansigts-truende handlinger; hvilket måske kan ses i sammenhæng med den generelle regel om præference for selv-reparationer (Schegloff et al. 1977).

15.5 Formater til kritikhåndtering (3. position)

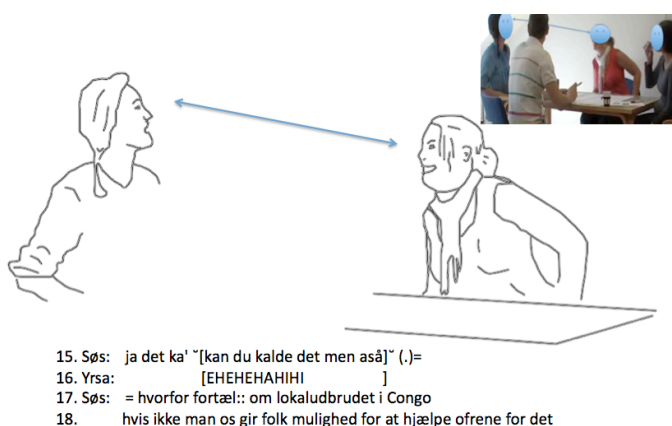
Problem-exitredskaber er blevet operationaliseret som en bred kategori der adresserer de situationer hvor deltagere udfører handlinger for at komme væk fra eller ud af en umiddelbart ansigts-truende situation. Vaccinen er her et specifikt redskab, men andre redskaber forekommer som typer af sociale handlinger (fx emneskift eller udvandring). Ofte forekommer problem-exitredskaber på den sekventielle tredje-position som kritikhåndteringsformater. Følgende formater er blevet registreret:

- Gendrivelsen som format til kritikhåndtering
- Forandringen som format til kritikhåndtering.

15.5.1 Gendrivelsen som format til kritikhåndtering

Gendrivesformatet er måder hvorpå deltageren, typisk idéfremsætteren selv, i den tredje position efter at kritik er blevet fremsat, adresserer og accounter for kritikken ved at gendrive dens argument/betydning/relevans.

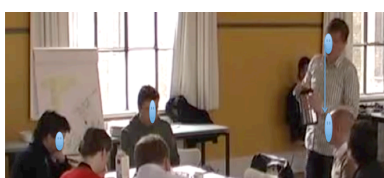
Eks. 5

Søs adresserer Yrsas kritik direkte og argumenterer nærmere for hvorfor idéen stadig er god.

Eks. 8

37 Dan: atså: det ↑ene udelukker jo ikke det andet

Kritikken imødegås med argumentation imod dens relevans og falske dikotomi.

Gendrivelse er et begreb fra argumentationsteorien (Toulmin 2003) der beskriver situationer hvor der enten bliver indført et forbehold som styrkemærke i argumentet af fremsætteren, eller, som det er tilfældet her, at idékritikken bliver mødt af en gendrivelse fra anden part der går ind i og sætter

spørgsmålstegn ved en præmis eller forståelse i idékritikken. De to eksempler viser begge hvordan idéfremsætteren i den tredje position direkte adresserer kritikken og dens indhold ud fra borbare betragtninger over hvordan idéen netop ikke er som beskrevet af kritikeren. Dermed sættes der spørgsmålstegn ved kritikens værdi og funktion. Håndteringen består således i en account for idéens faktiske betydning ved samtidig at gendrive de elementer fra kritikken der anses for at være illegitime. Dette sker ikke systematisk ud fra præcise argumentationstekniske manøvrer, men ved en række holdningsmarkerende sociale handlinger.

15.5.2 Forandringen som format til kritikhåndtering

Kritik kan også blive håndteret ved at blive taget til efterretning og dermed indgå i en fortsat produktion af nyt indhold til idéen. Formatet kan kaldes for et *forandringsformat*, fordi der sker et fokusskift hvor idéen omformes og forandres til noget andet.

Eks. 2

43 Anton: .h eh whe its ↑ nothing to brag about >weil i mean<
44 ehh wha what shou' what should be our ambi↑tion of' for this

Der accountes for kritikken og den tages som udgangspunkt for udfærdigelsen af et spørgsmål til videre idéudvikling.

Eks. 6

43 (2.1)
44 hva:ehmm
45 (1.3)
46 hvorfor↑ fik hun ik klippet den og hvad var symbolikken i det
47 (1.0)
48 Hans: fik du med (.) at det var til (.) åbningen
49 Thor: ia
50 Hans: okay
51 1.2

Kritikken tages til efterretning og bekræftes med et "okay" der fører over i nedskrivning og et forandret idékoncept.

Eks. 3

33 go'mu' eller ha muligheden for
at melde sig **til**
34 orh <blive spamet> (.) eller
melde sig **fra**.
35 Sara: spam ↑
36 Signe: eller øh (.)
[inviteret elle:r] (.)aså
37 Lise: [hehehø
38 Sara: [heHIHI]

Kritikken håndteres ved at bryde tavsheden (produceret før linje 33) og skabe en forandring af idéen (der dog ikke accepteres af idéfremsætteren).

Kritikhåndteringen kan optræde som en måde hvorpå deltageren viser accept af kritikens berettigelse ved at tage den som udgangspunkt for en forandring af idéen. Det er typisk idéfremsætteren selv der tager ansvar for at respondere på kritikken (ejerskabs-epistemologien). Det tredje eksempel viste imidlertid også hvordan kritikhåndteringen kan blive udført af en anden end idéfremsætteren. Dette vil typisk ske hvor kritikken har været udrettet som tavshed. En anden deltager kan komme på banen og ved overhovedet at respondere adresseres og håndteres tavsheden. Kritikken opløses ikke nødvendigvis, men kan blive omformet og forandret, og denne anden-initierede form for forandringsformat er derfor ikke nødvendigvis i idéfremsætters interesse. Funktionen kan ligge på et kontinuum fra 1) enten en konventionel indpasning og afretning (jf. den ubemærkede sociale og moralske norm om ikke at skabe for stor konflikt eller mene noget som mange andre forholder sig kritisk til), til 2) en konstruktiv indarbejdning af kritikken i et nyt perspektiv for idéudviklingen.

15.6 Formater til bekræftelse af idéer (affiliation i 2. position)

Når idéer ikke bliver mødt med kritik i anden-positionen, men i stedet af affilierende eller videreudviklende markører, kan det også gøres på en række af forskellige måder. Generelt er der tale om positive bekræftelser, og ofte er de tydeligt multimodalt udført. Funktionen ved alle de forskellige måder bekræftelse kan optræde på, er at vise affiliation og som hovedregel i form af tilbagekanaliseringsmekanismer (Yngve 1970) der giver taleturen til idéfremsætteren⁸⁰. Følgende formater er blevet registreret:

- Extreme Case Action Package (ECAP) som format til bekræftelse
- Ekko-svar som format til bekræftelse
- Minimalrespons som format til bekræftelse.

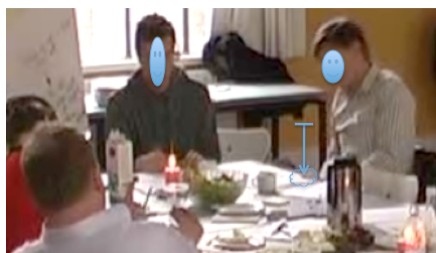
15.6.1 Extreme Case Action Package (ECAP) som format til bekræftelse

Begrebet *Extreme Case Action Package* (ECAP) blev introduceret i kapitel 7 og 12. Begrebet kan generelt dække situationer hvor handlinger udtrykkes stærkt ved hjælp af flere semiotiske ressourcer der simultant optræder, men også specifikt gælde vurderinger af idéer. Som herunder:

⁸⁰ Bekræftelsesformater adskiller sig fra det der i Bilag 2 bliver beskrevet som vedtagelsesformater, ved at bekræftelse forekommer i det her-og-nu-relevante sekventielle miljø hvor idéen fremsættes, og derpå i næste position enten bliver mødt med affilierende eller disaffilierende responsformater, hvorimod vedtagelse optræder ved emnets eller mødets afslutning.

Eks. (8)

07 Dan: det er ((en)) god idé: [hvis vi kan lave]

Idéen vurderes som god ved hjælp af sproglige og kropslige markører.

Som affilierende og bekræftende format der relaterer sig til idéfremsættelsen, er ECAP en måde at gøre orienteringen tydelig på. Formatet udtrykker en klar og distinkt holdning til den fremsatte idé, og viser dermed både hvordan idéen betragtes som en idé ved at blive italesat på den måde, og hvordan den vurderes som interessant. Vurdering af en idé med en ECAP er en opgradering og tydelig social markering af at modtageren er på linje med (alignment) og orienterer sig positivt (affiliere) mod idéfremsættelsen. Alt efter hvordan formatet udføres, vil det kanalisere taleturen tilbage til idéfremsætteren som hermed får mulighed for videre idéfremsættelse. Ved at bruge en ECAP inddrages hele det semiotiske felt af mulige betydningsdannelser, og kroppen og de materielle strukturer tilføres relevans in situ.

15.6.2 Ekko-svar som format til bekræftelse

Idéerne kan også blive bekræftet som relevante bidrag i den intersubjektive arkitektur ved at der bliver responderet med næsten identiske, repetitive tale- og kropshandlinger. Hermed bekræfter de andre deltagere over for idéfremsætteren at idéen, som den ser ud indtil videre, er interessant og et relevant bidrag.

Eks. 8

13 Dan: jo det er en mentorordning [det der]

14 Chris: [ja en hel] mentorordning med fir↓

Introduktionen af begrebet mentorordning blev i analysen beskrevet som en konceptuel formulation der samler op og skaber en fælles platform. Responsen udtrykkes som en ekko-handling hvori begrebet gentages.

Eks. 9

Der sker en kropslig spejling af de bevægelser med hænderne Ida tidligere i eksemplet lavede, og der er derfor tale om en kropslig, imiterende ekko-handling.

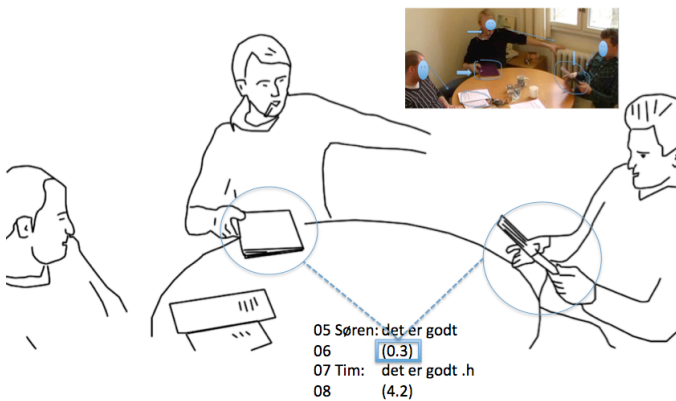
Eks. 11

- 12 Frans: [°og på° bagsiden]
13 Viggo: ja
14 (2.0)
15 Viggo: præcis (.) på ↓bagsiden °j:a°

Ordvalget gentages og bekræftes dermed som relevant i idéfremsættelsen.

Eks. 13

Deltageren til venstre har lagt sin mappe ned. Umiddelbart bagefter lægger de to andre deltagere simultant deres mapper ned som et ekko af hinanden og den første deltager.

Svennevig beskriver ekko-fænomenet således: "... repetition marks a strengthened affective commitment by the speaker and may thus be considered an upgrader or intensifier." (Svennevig 2003:286)⁸¹. Ekko-formatet gør det muligt at udvise distribueret kognition. Ikke fordi et svar er identisk: der vil være forskel i intonation, udtale, udtaleposition og syntaktisk design. Repetition, eller ekko-respons, er dermed ikke blot et automatisk replika af det ytrede, formalistisk betragtet, men en reproduktion af det samme indhold (ibid.). Svennevig (2004) beskriver andetsteds hvordan repetition kan udgøre tre forskellige handlinger alt efter turdesign, hvor en simpel gengivelse med faldende intonation er et tegn på at man har hørt ytringen, en afslutning med et "ja" udviser forståelse og en afslutning med intonalt opadgående markør udviser en emotionel orientering som fx overraskelse. De situationer der optræder i afhandlingen, falder under de første to kategorier: eksempel 8 viser et intonalt nedadgående ekko-svar der viser at idéfremsættelsen er hørt, og i eksempel 11 afsluttes med et "ja" der udviser forståelse. I begge tilfælde er formatet udtryk for affiliation med idéfremsættelsen. Det samme er tilfældet med det kropslige ekko-format (eks. 9 og 13), hvor der sker en kropslig imitation af de håndbevægelser der tidligere blev fremført. Funktionen er at udvise forståelse og stille sig på linje med det ytrede.

15.6.3 Minimalrespons som format til bekræftelse af idé

Den mest frekvente og mindst engagerede form for respons er minimalrespons der optræder som bekræftende fortsættelsesmarkør (se oversigt i Nielsen & Nielsen 2005:91ff).

Eks. 11

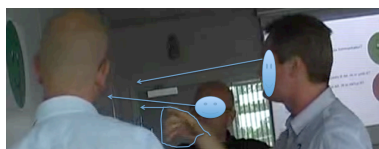
03 Frans: den skal simpl'hen se sånher ud ik=
 04 Viggo: ja jo

Bekræftende minimalrespons følger idéfremsættelsen.

Eks. 14

12 Bent: et forslag [det] ku vær|e det ku være noget af det vi sier
 13 Eric: [ja:]

Bekræftende minimalrespons følger idéfremsættelsen.

⁸¹ Svennevig beskriver fænomenet i forhold til spørgsmål-svar-turparkonstruktioner hvor ekko optræder som svar. I afhandlingens beskrivelse af formatet bliver ekko-svaret brugt bredere som en generel måde at respondere på forskellige typer handlinger (der dog alle involverer idéfremsættelse).

Respons kan blive givet på en skala gående fra kritisk disalignment og disaffiliation over alignment til affiliation. Samtalepartneres holdningstilkendegivelse eller kropslige orientering viser en bestemt attitude over for den fremsatte idé. Minimalrespons behøver ikke at være positive bekræftelser af den fremsatte idé (se fx diskussionen i kapitel 12), det kan også bare være en måde at være samtalepartner på og følge de underliggende moralske regler for interaktionen. Og minimalrespons kan også udtrykke noget mere end "bare" bekræftelse eller forståelse, men også distribueret kognition. Men ofte er minimalrespons udført som fortsættelsesmarkører (*continuers* (Schegloff 1982)) der bekræfter, medkonstruerer og tilbagekanaliserer taleturen og den videre idéfremsættelse til fremsætteren. Minimalrespons er på den måde kendetegnet ved ikke at gøre krav på en taleturn, men mere at være udtryk for modtagerdesignet i idéfremsættelsen. Minimalrespons som bekræftelsesformater er på den måde typekonforme anerkendelsesmarkeringer der optager samme position som idéfremsættelsen (eller i hvert fald ikke den modsatte). Deres funktion er at bekræfte og tilbagekanalisere taleturen og -retten.

De forskellige former for responsformater kan således beskrevet udføres på forskellige måder med forskellige typer turdesign og sekventiel position, og listen af formater kan ikke ses som udtømmende, men blot som et indblik i måder deltagerne handler på (i de data der ligger til grund for afhandlingens analyser). Analyserne har haft et bredere diskursanalytisk sigte end at fremanalysere handlingstyper under idéudvikling, men det er alligevel centralt for forståelsen af den interaktionelle skabelse af idéer at se på hvilke typer sociale handlinger idéer produceres igennem. Oversigten her har bidraget til en nuanceret forståelse af handlingstyperne og deres funktion, men et fremtidigt forskningsprojekt vil med fordel kunne basere sig på en mere præcis systematik.

KAPITEL 16: Diskussion

Afhandlingens analyser rejser en række diskussioner der bør følges kort. For det første en diskussion af den institutionelle aktivitetstype der udgør den organisatoriske ramme for idéudviklingsmødet. For det andet en diskussion og problematisering af den etablerede kommunikationsmodel i kreativitetslitteraturen. Og for det tredje en afsluttende diskuterende udkrystallisering af ideens sociale konstruktion.

16.1 Idéudviklingsmødets institutionelle almindelighed

Fremlæggelsen af de forskellige formater for idéfremsættelse, idékritik og kritikhåndtering peger på at udvikling og konstruktion af idéer ikke kan ses som helt almindelig hverdagssamtale. Dermed er afhandlingens konklusion også anderledes end den David Middleton når frem til:

”It is unnecessary to accord any special status to ”innovatory” practices as distinct from mundane features of member’s social relationships and ”normal” working practice.” (Middleton 1998:252).

I lighed med Middleton kan jeg konkludere at tur-allokeringsystemet, hovedparten af de kommunikative strukturer, sprogets lave formaliseringsniveau, deltagernes forhandling af situationsdefinition og diskursive identiteter er lig med almindelig (mundane) samtale. Men det har også vist sig at der er tale om et særligt aktivitetssystem. Afhandlingen har ikke været baseret på en komparativ analyse af institutionel henholdsvis hverdaglig samtale, men har været motiveret af en intrinsisk erkendelsesinteresse for den lokale skabelsesproces. Imidlertid kan det nu anføres at visse karakteristika formentlig adskiller idéudviklingsmøderne fra hverdaglig samtale:

- I idéudviklingssituationen er der frekvent brug af visuelle kropslige og materielle repræsentationer.
- I idéudviklingssituationen er der frekvent brug af disaffilierende responsformater og interaktionelle vaccinationer for at undgå ansigtstab.
- I idéudviklingssituationen er der frekvent brug af den interaktionelle figur: *den bisociative konstruktionsproces*.
- Idéudviklingssituationen er ofte kendetegnet ved en systematisk trepartsstruktur.
- Særlige kommunikative formater optræder: de ovenfor beskrevne typer af idéfremsættelsesformater, idékritik-formater og idékritikhåndteringsformater.

Disse beskrivelser af idéudviklingsmødet vil også kunne genfindes i almindelig (mundane) hverdagssamtale, men formentlig ikke med samme hyppighed og formentlig ikke alle i samme situation. Trods idéudviklingsmødernes uformelle karakter, og dermed interaktionelle lighed med hverdagssamtaler, er de alligevel foldet ind under særlige rituelle praksisser der reproducerer møderne som netop møder hvor idéudvikling forventes og muliggøres. Derfor styres samtalerne også ubemærket og ud fra en kollektivt distribueret orientering hen imod fremsættelse og behandling af idéer. Det er formentlig i kraft af den særlige ”sete men ubemærkede” kulturelt funderede orden der synes at gælde for idéudviklingsmødet – med etablering af tavse regler for typer af bidrag, responsformater og mødets særlige målstyring – at idéudviklingsmødet som aktivitetstype faciliterer idéudvikling uden at deltagerne ellers er hverken særligt skolede i kreativitet, kender og bruger kreative teknikker eller har andre forudsætninger for denne type arbejde. Dette skal ikke forstås som en art strukturel determinisme, men som de mulighedsbetingelser deltagerne selv orienterer sig imod. Dette blev tydeligst vist med eksemplet hvor Anton rejser sig og går fra mødet, en handling Gry accounteer for in situ (eks. 7). Eksemplet viser hvordan mødets usynlige og ubemærkede strukturelle, moralske orden for hvad det vil sige at

være til stede som deltager under idéudviklingsmøder, viser sig som en regel i det øjeblik den bliver brudt (Garfinkel 1967; Wittgenstein 1953). Men ”reglerne” kan kun forstås og begrebsliggøres i anførelsestegn. For ”reglerne” er fluktuerende, foranderlige, sensitive og til forhandling i den kontekst hvori de optræder. Reglerne findes, men kun for så vidt de praktiseres. Har man ikke et særligt blik for dette indbyggede paradoks, produceres en stereotyp ontologi (Wittgenstein, 1953, no. 201). ”Reglerne” for interaktionen under idéudviklingsmøderne er regelmæssigheder og tjener som strukturer der giver muligheder og begrænsninger, og som grundlæggende set giver de enkelte sprogspil om nye idéer mening i en kommunikativ orden. Deltagere følger ”regler” for responsstrukturer og høflighedshandlinger og måder at være til stede og være idéudviklende på in situ – og konstruerer dermed samtidig disse ”regler” (se også Sharrock & Button 1999).

Idéudviklingsmødet er et særligt aktivitetssystem men det bygger på det almindelige (mundane) taleudvekslingssystem og dets moralske implikationer. Forandring (eller forbedringer i en normativ optik) af måder at være deltager på ved et idéudviklingsmøde kræver derfor forandringer i selve de kommunikative strukturer og måder at bruge de materielle strukturer på. De sociale regler for tilladelige og utilladelige kommunikative handlinger og grundstrukturen i det ansigts-bevarende interaktionssystem reproduceres (fx opretholdelse af en ejerskabs-epistemologi) medmindre deltagerne (ledere/facilitatorer) gør en aktiv kommunikativ indsats for at skabe en ny kommunikativ orden.

16.2 Opgør med en forsimplet kommunikationsmodel

Organisationsteorien og organisationspsykologerne har haft held til at reproducere den etablerede kommunikationsteoretiske forståelse af kreativitet og viden. Et paradigme der konceptualiserer organisationen som et system der processerer information og løser problemer. Helt centralt for dette paradigme er antagelsen om input-proces-output-transmissionsmodellen (Shannon & Weaver 1949 se også afsnit 6.1). Men som afhandlingen har vist, er viden ikke blot noget deltagerne transmitterer som informationer, men derimod noget der kontinuerligt bliver omformet og samskabt gennem sekventielle multimodale behandlinger. Ikke som en konfus dialektik mellem tavse og eksplicitte vidensformer (se Polanyi 1966; Nonaka & Takeuchi 1995), men som kropsligt indlejrede praksisformer (jf. diskussion i Schmidt 2012). En organisationsteori der vil forstå deltageres minutøse udvikling af idéer, må derfor begynde med et paradigmeskift til en anden semiotisk kommunikationsmodel end transmissionsmodellen. For idéer er ikke entiteter men er temporalt fremadskridende og indfildret i en relation mellem flere interagerende deltagerne der konstant forholder sig til den foregående kommunikationshandling som kontekst for videre behandling. Den pointe står klar efter afhandlingens analyser, men synes ikke at være gængs accepteret.

Kotter & Whitehead (2010) reproducerer fx den etablerede transmissionsmodel. Deres projekt går ud på at vise hvordan 24 generiske typer af angreb på en idé kan imødegås med fire grundlæggende strategier. Tankegangen i projektet er at idéer er klare kognitive koncepter der enten bliver vedtaget eller afvist af andre deltagerne. Men denne beskrivelse havner i en reduktionistisk kommunikationsteoretisk transmissionsmodel hvor det antages at der er et direkte og uforanderligt forhold mellem en afsender, et budskab, de forskellige mulige informationskanaler, en modtager og de forskellige afkodningsmekanismer der er i spil. For Kotter & Whitehead kommer det også til at betyde at det bliver muligt at konstruere færdigformede responser der kan læres og appliceres i forskellige situationer hvor der udvikles idéer. Men selv om der eksisterer en moralsk og interaktionel orden under idéudviklingsmøder, er denne orden ikke mulig at fremskrive som præcise formuleringer, men derimod som en institutionelt betinget præferenceorganisering. På forhånd forberedte præcise formuleringer vil virke mærkeligt malplacerede på grund af manglende kontekstsensitivitet.

Den forsimplede forståelse af idéudvikling som er præsenteret hos fx Kotter & Whitehead, findes også mere generelt i brainstorming-litteraturen. At brainstorme vil, efter Osborns (1953) anvisninger, sige at fremsætte en masse idéer for derefter at sortere og udvælge dem. I brainstorming-teoriene er det et spørgsmål om at genkalde information fra langtidshukommelsen (Baddeley 2003), og idéudvikling bliver i stedet til et spørgsmål om idéudvælgelse. Men afhandlingens undersøgelser har vist at fremsættelse ikke er en subjektiv aktivitet. Den er indfoldet i en semiotisk økologi af flere deltagers medkonstruktion via tale, krop og materielle genstande i en situationelt betinget kontekst. Den transmissionsteoretiske models opfattelse bygger derimod på ideen om kontekstfrie fremsættelser og responser, der kan fremstilles i et formaliseret, lukket system hvor sprogbehandling kun kan skabe mening på syntaktiske og semantiske niveauer. Og det er en position der bliver reproduceret i meget af litteraturen og findes fx også i Sternberg & Lubarts antagonistiske investeringsteori (1991; 1992; 1996). Men som det blev klart i analyserne, er fx interrogativets funktion ikke altid at stille et spørgsmål, men også at fremsætte en idé. På den måde er den interessante handling ikke idé-ytringen som en simpel fremsættelse, men den totale sociale organisering af handlinger omkring idéen. Metakommunikationen og kontekstmarkører skabes løbende i form af kropsbevægelser, øjeretning, mimik, gestik, ordbrug, intonation osv., og disse er betydningsfulde handlinger der orkestrerer tegnets meningsdannelse, hvilket således rækker langt ud over det rene ytringsniveau og den simple transmissionsmodel.

Afhandlingens undersøgelser har dertil vist at det er mere frugtbart at fastholde idéen om udvikling som deltagers tur-efter-tur-konstruktion og versionering af idéer i en temporal progression. Det centrale er ikke om deltagerne *har* idéer, men at de *skaber* dem i et semiotisk miljø her og nu. Afhandlingens analyser har således peget på at den idé der bliver fremsat og derpå kritiseret, sjældent er helt den samme idé som efterfølgende bliver behandlet. Igennem dialogen sker der en udvikling og en større eller mindre forandring af idéen. I den intersubjektive arkitektur er idéer ikke statiske entiteter der flyttes ufortolket rundt under mødet, men foranderlig mening der tilpasses og ændres som sekventielt baserede og situerede kommunikationshandlinger der sprogliggøres forskelligt af forskellige deltagere.

Hertil kommer at opbygningen af visuelt tilgængeligt materiale, såsom tegninger på papir, Post-it-sedler, tegninger i luften med hænderne eller indhentning af materielle strukturer som fx et julekort, gør det lettere for deltagerne at økonomisere med kognitionen og de kommunikative situationsdefinerende handlinger, og dermed nå videre med idéudviklingen ud fra en fælles etableret forestillingsverden. Dette foregår som en kompleks samkonstruktion af mening og ikke via input-proces-output.

Et subjektivistisk kognitionsperspektiv tilsiger at man fokuserer på det enkelte individs kognition og deraf individets tanker om en given idé der fremsættes, for derefter at blive tænkt af et andet individ. Dette subjektivistiske kognitionsperspektiv er gældende i transmissionsmodellen. Et intersubjektivistisk kognitionsperspektiv tilsiger omvendt at man kigger på hvordan mening og betydning skabes interaktionelt via deltagers detaljerede kommunikationshandlinger. Det er en kommunikationsmodel der muliggør en mere kompleks forståelse af konstruktionen af idéer.

16.3 Konstruktionens realitet

Kreativitet kommer af det latinske *creare* der betyder at skabe. På dansk har vi ordet at *kreere* der har samme etymologiske oprindelse. Gennem videnskabshistorien har der været mange forskellige forslag til hvorfra skabelsen udspringer⁸². Men skabelse sker ikke, som det nogen gange anføres, *ex*

⁸² Taylor (2007) anfører at skabelsen af nyt er blevet tilskrevet: "(1) vitalism, in which creativity has a theistic or mystical source (Kunkel & Dickerson, 1947; Rothbart, 1972); (2) nativism, or the belief that the origins are rooted in

nihilo (jf. Sapir 1924). Igennem analyserne har det vist sig at skabelsen af idéer derimod hænger mere snævert sammen med en konstruktionsproces. At konstruere kommer af det latinske *constructionem* der betyder at samle, bygge, lave, akkumulere, sætte noget sammen. I denne optik tages begrebet *konstruktion* således helt bogstaveligt: Håndværkere konstruerer bygninger, tømrere konstruerer tagkonstruktioner, og murere konstruerer murkonstruktioner. En idé er ikke meget anderledes end et hus. Et hus skal skabes (konstrueres) af en række byggematerialer der sættes sammen i en ny helhed. En idé skal tilsvarende skabes (konstrueres) af en række ressourcer / tanker / erfaringer / perspektiver / genstande etc. der sættes sammen i en ny helhed. Og på samme måde som håndværkere håndterer de materialer huset skal bygges af, således håndterer også deltagerne under idéudviklingsmøder de immaterielle tanker eller materielle genstande som nye idéer bliver skabt af. Og som håndværkere håndterer byggeriet som det skrider frem, ved at evaluere på det, kritisere det og måske oven i købet dekonstruere det hvis der er fejl i den bærende konstruktion, således håndterer også deltagerne ved idéudviklingsmøder de idéer der bliver fremsat: De bygger idéer, kritiserer idéer, forfiner idéer, forsvarer idéer, udvikler idéer og vedtager idéer til videre innovation og implementering. Kort sagt: De skaber og håndterer idéer i et lokalt sekventielt miljø i et spændingsfelt mellem tese, antitese og udviklingen af en syntese.

Hegel beskrev hvordan en logisk og historisk udvikling foregik som en progressiv dialektik mellem tese, antitese og syntese i et aldrig afsluttet modsætningsfyldt forhold (Hegel 2005). Hegels historiefilosofi tilskrev historiens verdensånd et selvstændigt fænomenologisk agentskab. I modsætning til Hegels verdensånd er idéen ikke andet end et tegn med lokal betydning for deltagerne – et tegn der kan sedimenteres som et mere alment accepteret symbol i en succesfuld innovations- og implementeringsproces. Men netop som et semiotisk fænomen er idéen også foranderlig i relation til fortolkerne i et lokalt forankret syntaktisk, semantisk, pragmatisk, kropsliggjort og materielt struktureret miljø hvor idéen viser sig som potentialitet for bestemte aktualiteter. Det er netop denne potentialitet der viser sig som idéernes karakteristika qua aktualiseringens håndgribeligt interaktionelle udtryk.

Ifølge den aristoteliske hylemorfisme kan idéer ses som stof der endnu ikke er formgivet; idéer er potentialitet for aktualisering for så vidt en formgivning finder sted via mentale (eller sociale) handlinger. Idéer er derfor, før den ”endelige” formgivning, foranderlige. Og vil ofte også bagefter være foranderlige. Idéen om et bord der aktualiseres og materialiseres som et bord, har potentialet i sig til at blive til fx et trætræ, et bål, en træhule etc., og bliver det for så vidt idéen aktualiseres gennem handlinger. Men idéen er ikke længere en idé når den er aktualiseret og materialiseret; så er den en genstand, et objekt, et fænomen – der dog igen kan blive til en idé for noget andet. I den forstand er idéen foranderlig og mulig at kombinere med noget andet for at skabe endnu en ny betydning ad infinitum.

genetics (Gaton, 1870; 1911; Hirst, 1931; Kretschmer, 1931); (3) empiricism, the view that creativity is essentially learned, held by a number of investigators (Huntchinson, 1949; Osborn, 1953; Torrance, 1962); (4) energentism, the view that creativity emerges as a synthesis of the hereditary and environmental forces (Arnheim, 1954; Werthimir, 1945); (5) cognition, creativity resulting from thought processes (Guilford, 1968; Hersch, 1973; Mednick, 1968; Wallas, 1936); (6) serendipity, the notion that creative discoveries are accidental, although the person may be prepared for a sudden insight (Cannon, 1940; McLean, 1941); (7) romanticism, the belief that creativity originates through unanalyzable inspirations and that examining the illusory roots of creativity will destroy it (Agha, 1959); (8) physiology, the contention that creativity is rooted in the biology of the human organism (Eccles, 1958; Gutman, 1967; Mumford, 1970; Sinott, 1959); (9) culture, or the determination of creativity by the historic Zeitgeist (Durkheim, 1898; Stein, 1967); (10) interpersonal relations, or creativity resulting from being triggered by group interaction as in brainstorming or synectics (Anderson, 1959; Gordon, 1961; Parnes, 1962; Prince, 1970); and personality, or the contention that the sources of creativity are understandable by examining the development of personality either psychoanalytically (Freud, 1908; Jung, 1928; Rank, 1945) or through self-actualization theory (Goldstein, 1930; Maslow, 1959; May, 1959; Rogers, 1954).”

Det kommunikative, dialektiske forhold hvor interaktionen udfolder sig i tid og rum i en fortsat forandringsproces, er måske ikke i retning mod en absolut mere udfoldet eller udviklet idé (verdensånd), men i hvert fald i retning mod forandring. På den måde rummer interaktionens semiotiske lag i sig selv potentialiteter for innovation. Talen, kroppen og de materielle strukturer definerer rummet for den mulige idéudvikling, og her viser det sig at idéen som signified ikke står i et arbitrært forhold til signifierne og de særlige her-og-nu-relevante kommunikative kompetencer og ressourcer. Men hvor grænsen for aktualiseringer går, er ikke givet a priori. I et normativt perspektiv vil det være en klar anbefaling at benytte sig af så mange ressourcer og indhente og aktivere så meget viden som muligt, da dette muliggør et andet og større rum for interessante nye aktualiseringer.

KAPITEL 17: Selvkritik

Afhandlingen er skrevet ud fra et snævert teoretisk koncept, ud fra et kvantitativt set lille datagrundlag, uden praktisk-normative refleksioner og med et snævert analytisk fokus. Dette er både en styrke og en svaghed. Afhandlingen har vist styrkerne ved sin position, men i den udstrækning der fokuseres på de kritiske elementer, kan følgende fremhæves som refleksionspunkter:

- Et autentisk datagrundlag definerer mulighedsbetingelserne for det analytiske arbejde. Den induktive metodologi fordrer at alene det indsamlede datagrundlag kan gøres til genstand for analyse. Omvendt havde det, med fx eksperimentelle setups og en involverende aktionsforskningsmetodik, været muligt at designe processen og interaktionen således at deltagerne mere klart havde italesat pointer der fremstod analytisk distinkte. Det samme ville formentlig have været tilfældet med observationer af høj-kreative miljøer som fx på reklamebureauer. Andre metodiske og teoretiske setups havde således muligvis givet bedre eksempler at arbejde med. Men så havde det ikke været muligt at nå til erkendelser om det almindeliges almindelighed.
- Det minutiøst omfattende men kvantitativt begrænsede datagrundlag er måske repræsentativt for ”almindelige” idéudviklingsmøder, men er indsamlet uden en statistisk validitet og reliabilitet og uden hensyntagen til sandsynlighedsfordelinger eller signifikansniveau, og kan således ikke gøre krav på statistisk generaliserbarhed. Omvendt havde en hypotetisk, deduktiv metodik nok fordret en mere præcist styret dataindsamling. Men så havde der formentlig ikke været tid og plads til de minutiøse analyser.
- Hvorvidt analyserne har undgået at være trivielle, uvedkommende, idiosynkratiske, skævvredne, hypersubtile og løsrevne fra kontekst, er op til læseren at afgøre. Minutiøse analysers force er at afdække det vi ikke umiddelbart ser, og kvalificere det vi har anelser om.
- Pladsmæssigt har det været nødvendigt at finde eksempler på kondenserede interaktionelle forløb hvor idéens langstrakte udviklingsforløb ikke har været mulig at indfange. Det kan have givet et misvisende billede af hvordan idéers ”egentlige” skabelsesproces er, nemlig som hovedregel langstrakt hen imod vedtagelse.

Med et situationelt fokus bliver kritikken imidlertid først og fremmest at meget af det der foregår i en situation, også har klare referencer og betydninger til andre tidligere handlinger – til andre *voices* end de umiddelbart hørbare in situ. Bakhtin har i sin bog om Dostojevski (*Problems of Dostoevsky's poetics*, 1984) beskrevet hvordan en person altid kan tale med flere stemmer: Stemmen der responderer på ting i situationen direkte som tingene udfolder sig; stemmen der i situationen nok så meget taler til tidligere situationer eller personer; stemmen der i situationen nok så meget taler til fremtidige situationer; stemmen der ikke er hørlig; den indre/interne dialog; stemmen der indeholder flere (måske modstridende) budskaber (som når Raskolnikov diskuterer med sig selv). Hvis man overfører denne pointe til interaktionssfæren, som Nina Møller Andersen (2003) blandt andre mener man kan, betyder det samlet set en forståelse af at deltagerne ved idéudviklingsmøder positionerer sig selv og andre på måder der både har relevans i situationen og har tråde tilbage til andre situationer, tanker de gør sig, og fremtidige situationer. I enhver ytring kan der således gemme sig flere positioner og dybere betydningslag end de umiddelbart iagttagelige.

Bakhtins pointe går på tværs af tidsforståelser og transcenderer således den temporale lås der ligger i en situationel analyse⁸³. Den pointe er vigtig at have in mente. Men også i situationen er der en større kompleksitet til stede end analyserne har indfanget. Batesons begreb om *metacommunication* forklarer pointen:

”In truth, our life is such that its unconscious components are continuously present in all their multiple forms. It follows that in our relationships we continuously exchange messages about these unconscious materials, and it becomes important also to exchange metamessages by which we tell each other what order and species of unconsciousness (or consciousness) attaches to our messages.” (Bateson 1972:137)

Pointen er at det vigtigste for en deltager måske er noget der i situationen slet ikke kommunikeres og derfor ikke indgår i interaktionen. Scheflen (1975b:77ff) beskriver på lignende vis hvordan analyser kan befinde sig på 5 forskellige niveauer, alt efter om man forholder sig til:

Metaniveau (4) subtile strategier til at omdefinere situationen.

Metaniveau (3) subtile strategier til at manipulere situationen

Metaniveau (2) implicitte referencer til normer og værdier

Metaniveau (1) tegn der projicerer handling

Metaniveau (0) direkte budskaber

Jo højere oppe i metaniveauerne interaktionen befinder sig, desto vanskeligere bliver det at bevise analyserne. Og som Scheflen også pointerer, er det umuligt at indfange *alt hvad der foregår*. Scheflen kritiserer de analyser der forbliver på niveau (0). En del forskning inden for CA har en tendens til at forblive her i en direkte empiristisk gengivelse af deltagernes ytringer (jf. Billig 1999). Afhandlingens analyser har dog så vidt muligt inden for metodologiens rammer forsøgt at skabe indsigt på højere niveauer uden at forfalde til en mentalistisk sprogbrug.

En kognitiv eller følelsesmæssig tilstand er kun blevet behandlet hvis den kommer til udtryk *på en eller anden måde*. Fremanalysering af hvad der egentlig sker, er i det lys muliggjort via den multimodale tilgang, da metakommunikation ofte produceres via den kropslige tegnproduktion, som fx Streeck overbevisende har vist (jf. 2010; 2009). Men det er også klart at psykologiske spørgsmål om hvad deltagerne føler og egentlig tænker i forskellige situationer, står uforklarede tilbage.

Hvor den bahktinske kritik vedrører situationens temporale lås, og Scheflens kritik interaktionens kompleksitet, kan man endelig med Latour pointere at det interessante er at følge handlingen som subjekt for analyse og de spor der bliver efterladt, også de spor der bliver produceret som rækker ud over situationen (Latour 2005). Det er klart at betydning hænger sammen i et netværk der rækker ind i andre situationer i tid og rum (jf. Czarniawska-Joerges 2006; 2008), men en analyse af dette faktum ville for det første have betydet at mødet ikke ville kunne være blevet analyseret isoleret, og for det andet at man generelt aldrig ville kunne fastholde en analyse, da handling altid forskydes ud i mange retninger ad infinitum.

⁸³ Labov pegede på at fortællinger har en indbygget temporal lås, dvs. to narrativsætninger som ikke kan placeres andre steder uden at forståelsen af hele forløbet ændres (Labov & Waletzky 1967). Når begrebet temporal lås bruges her, er det i en anden betydning, nemlig som situationens tidsmæssige reduktion: at ens data blot udgør et øjebliksbillede og dermed låser og fastholder tiden i en bestemt konfiguration.

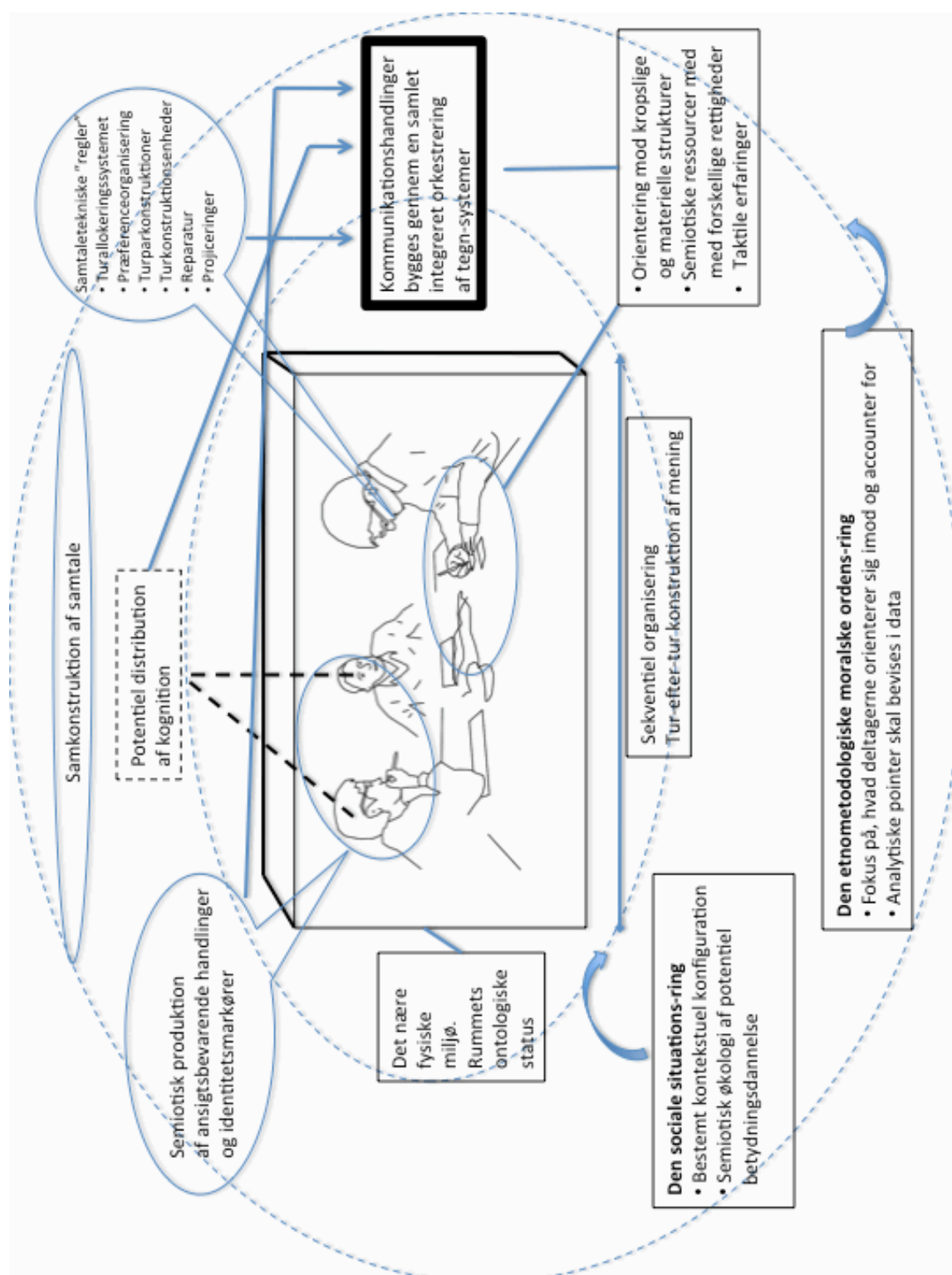
Taget i sin fulde konsekvens er både Latours, Bakhtins og Batesons (Scheffers) position ontologisk korrekte, men ikke egentlige epistemologiske problemer for afhandlingens optik. Hvad der derimod har vist sig at være muligt og relevant, er at følge handlingen som den udfolder sig på mikroniveau under mødet og her fremanalysere *så meget som muligt* af det der er relevant for deltagernes konstruktion af idéer.

KAPITEL 18: Bidrag til forskning og praktiske perspektiver

Afhandlingen har berørt to overordnede teoretiske emner: 1) Mikroanalytiske interaktionelle forskningsmetoder og 2) gruppefokuseret kreativitetslitteratur. Afhandlingens analyser bidrager til begge forskningsemner med nytænkning. Som der er blevet redegjort for, har kreativitetslitteraturen baseret sig på en transmissions kommunikationsmodel og ikke haft blik for den multimodale interaktionelle skabelsesproces. Omvendt har de multimodalt udførte analyser ikke haft fokus på kreative processer. Dette redegøres der kortfattet for i det følgende.

18.1 Bidrag til en multimodal forskningsmetodik (metode)

Afhandlingens metodologi har vist sig frugtbar som en tilgang til analyser af interaktion. Her vil ikke være plads til en udfoldet teoriudvikling, men ansatser til en samlet metodologi kan skitseres i en visuel punktform. Afhandlingen har ikke primært været styret af en teoriudviklende ambition og kan derfor metodisk ses som et teorisyntetisk arbejde. Som det blev gjort klart i indledningen, bygger afhandlingens position på en sammenkobling af Etnometodologi, Conversation Analysis, Membership Categorization Analysis, Situated Cognition og Multimodality. Dette er ikke en eklektisk sammenkobling, men en ontologisk og epistemologisk konsistent position qua det emiske, situationelle intersubjektivistiske paradigme. For et videre analytisk arbejde kan et modellerbart begrebskompleks være vejledende. Inden for denne overordnede forskningstradition (Language and Social Interaction (LSI) (Glenn & LeBaron 2003)) har der ikke tidligere været udviklet en formaliseret analysemodel. Herunder følger et forsøg på at fremstille de metodologiske greb der kan indgå i en fremtidig model for en mikrobaseret analysepraksis:

Figur 13. Et begrebskompleks for situerede analyser af interaktionelle handlinger. Modellen er en udvidelse af figur 10 i afsnit 14.1.

Denne metodemodel kan kaldes for en *Multimodal Interaktionsanalyse (MI)*. Dens ophav er afhandlingens fremanalyserede pointer og teoretiske og metodiske diskussioner og vil derfor ikke

yderligere blive gennemgået her. Alle dens elementer er blevet diskuteret løbende igennem afhandlingen, og modellen tjener nu blot til at give en afsluttende grafisk repræsentation og anledning til følgende skitse til en generaliseret procedural analysestrategi for fremtidigt arbejde med idéudvikling på mikroniveau:

- Definition af analysegenstanden som præcis situation der skal observeres.
- Videobaseret indhentning af data.
- Induktivt, fordomsfrit gennemsyn af materiale.
- Udvælgelse og konstruktion af problemstilling.
- Gentagne analytiske gennemløb af data ud fra forskellige modaliteters vinkler.
- Detaljerig visuel transskription .
- Analysespørgsmål: Hvad sker der og hvordan sker det? Hvordan er handlinger designet til at gøre det de gør?
- Fokus på det deltagerne selv orienterer sig imod – om det så er en talehandling, en kropshandling eller en materielt betinget handling.
- Analytisk sans for den underliggende strukturelle orden der skabes og genskabes.

18.2 Bidrag til en multimodal interaktionel kreativitetsteori (teori)

Den her skitserede ontologisk og epistemologisk funderede forskningsmetodik er teoretisk baseret på en række centrale begreber og forståelser der ikke tidligere har været adresseret i kreativitetsforskningen. På trods af at afhandlingen skriver sig ud af eksisterende kreativitets-litteratur, er den alligevel overordnet relateret til denne forskningstradition. Ikke via teoretiske eller metodiske markører, men via det tematiske fokus. At stille spørgsmålet om *hvordan idéer skabes*, er et grundlæggende spørgsmål der kan besvares på mange forskellige måder og ud fra mange forskellige teoretiske og metodiske vinkler hvor de forskellige begreber som *innovation*, *kreativitet*, *idéer* bruges på forskellige måder i et sammenkog med andre begreber som fx *knowledge creation*, *knowledge management*, *læring i organisationer*, *innovation*, *kreativitet*, *entreprenørship*, *nyskabelse*, *forandring* og *udvikling* (jf. Wehner, Csikszentmihalyi & Magyari-Beck 1991). Alt i alt peger det på en enorm kompleksitet i det samlede forskningsfelt, og en egentlig forskningstradition er vanskelig at udpege. I afhandlingens indledning blev der imidlertid redegjort for hvordan forskningsfeltet overordnet kan kategoriseres ud fra en mikro-, meso- og makroniveaudeling hvor der på det gruppebaserede mesoniveau kan udpeges et funktionelt, et symbolsk, et lingvistisk og afhandlingens multimodale perspektiv. Afhandlingens metodologi er derfor en replik til det eksisterende forskningsfelt. Hvordan, redegøres der kort for her.

Først en oversigt over hvordan etablerede kreativitetsteorier kan kategoriseres. Oversigten er blot et udsnit af etablerede teorier, mange flere ville selvfølgelig kunne inddrages. Efter skemaet følger en udpegning af hvilke elementer en interaktionel kreativitetsteori må bestå af som følge af den interaktionelle multimodale analysestrategi.

Teori	Forskere	Erkendelsesinteresse	Ontologi	Metode	Idéskabelse
Investerings-teorien	Sternberg & Lubart (1996), Kotler (2010)	Hvordan vælges ens idé?	Verden er antagonistisk	Interview, spekulation	Via krig om udvælgelse af idé
Four-factors-teorien	West (2002)	Hvad afgør gruppers innovationsevne?	Verden processuelt betinget	Teori- og forsknings-synteser	Via fire centrale faktorer
Komponent-teorien	Amabile (1983)	Hvordan motiveres medarbejdere til kreativt arbejde?	Verden består af menneskelige relationer	Spørgeskemaer	Via sammensmeltningen af forskellige komponenter
System-teorien	Csikszentmihalyi (1997)	Hvilke strukturelle barrierer er der for innovation?	Verden er forbundet i et sammenhængende system	Interview	Via gatekeeperes accept
Group Creativity-teorien	Paulus (2000)	Hvilke mentale og sociale barrierer er der for idéudvikling	Verden er relationel	Eksperimentelle setups, computermodeller	Via klassisk brainstorming
Complexity-teorien	Stacey (1996)	Hvordan skabes idéer i organisationer	Verden er komplekst forbundet	Observationer, spekulation	Sker gennem en ubeskrivelig kaotisk proces og selvorganiseringer
Teamrolle-teorien	Belbin (1981)	Hvilke kompetencer forudsætter idéudvikling	Verden er subjektcentreret	Observationer	Via samspil mellem forskellige kompetencer
Lateral Thinking-teori	de Bono (1967)	Hvordan tænker man kreativt?	Verden er subjektcentreret	Eksperimenter, kognitiv introspektion	Via sidelæns (lateral) tænkning og styret gruppeproces
Organizational Creativity-teorien	Woodman et al. (1993)	Hvilke processer udfoldes i hele organisationen?	Verden er interaktionelt skabt	Teorisyntese	Via dialektik mellem faser
Creative Cognition	Ward et al. (1999)	Hvordan tænker man kreativt?	Verden er subjektcentreret	Eksperimenter	Via kreative tænkemåder

Figur 14: Oversigt over et udsnit af etablerede kreativitetsteorier differentieret på en række kritiske parametre.

Disse teorier vil ikke blive diskuteret her. Positionerne er alle udtryk for enten det symbolske eller funktionelle perspektiv på mesoniveauet der blev diskuteret tidligere. Pointen er mere at skitsere og opsummere hvordan afhandlingens position adskiller sig fra disse teorier på en række generelle områder. Både ved sit syn på hvordan idéer skabes, og ved sit syn på hvordan man bedst metodisk opnår viden om idéudvikling. I det følgende vil der som replik til de eksisterende teorier bliver udviklet en skitse til en model for idéudvikling der på baggrund af den multimodale interaktionsanalyse-model består af konkrete anvisninger for arbejdet med idéudvikling.

Det er en model der metaforisk kan beskrives som et *kort*, eller et *landkort* (Bourdieu 2005:173) over idéudviklingen in situ. Ved at kigge på kortet og orientere sig om de forskellige fænomener i "landskabet" bliver det muligt at forstå hvordan "landet ligger", og hvordan man om muligt kan bearbejde det, kultivere det og lære at finde den bedste vej gennem landskabet. Det betyder at kortlægningen i høj grad afhænger både af den iagttagelseposition hvorfra kortlægningen finder sted og de metoder og kapaciteter der er til rådighed. De bestemmer hvilke informationer der privilegeres på andres bekostning. Det der kommer på kortet, er forskelle og mønstre der tilsammen danner en helhed. Forsøget på at tegne dette kort bygger på grundantagelsen om at videnskabens konstruktion af systemer og begreber som går ud over den umiddelbart oplevede livsverden, er nødvendige for at skabe forståelse. Derfor må man foretage en adækvat "teoretisk" genbeskrivelse og ikke blot indskrænke sig til at kopiere, imitere, genspejle, repræsentere. Man må organisere og indvinde information. Ikke at abstraktion er et intrinsisk gode, men abstraktion er erkendelsesteoretisk nødvendigt for at frembringe ny viden. Men som Duranti (2005) gør opmærksom på, er begrebet om en teori ikke frugtbart i en analyse af interaktion. Til gengæld er det på sin plads med en mønsterbeskrivelse og udvikling af en model. For hvor teorien kræver en fuldt udviklet videnskabsteori, bliver modellen beskrevet sådan:

"Let us think of models as entities that are good to think-with. They are worth pursuing if they provide us with a conceptual apparatus that can be used to describe, and thus (better) understand or explain a given range of phenomena. Models are often thought of as representations but only in the very general sense of 'standing in' or 'standing for' the phenomena themselves or the logic of their functioning." (Duranti 2005:419).

Her præsenteres ikke en videnskabsteori, men en model der er videnskabsteoretisk multimodal og interaktionistisk konsistent. På den måde kan man sige at modellen fungerer som en kompleksitetsreducerende mekanisme. Dens fornemmeste mål er at gengive simpelt og præcist hvad der har vist sig at være nogle af idéudviklingens centrale elementer.

Modellens navn: *Idéudvikling multimodalt interaktionsanalyseret*

Modellens erkendelsesinteresse: Hvordan idéer skabes via brug af forskellige semiotiske systemer i specifikke situationer hvor mennesker mødes ansigt til ansigt.

Modellens ontologi: Den sociale verden består af sedimenterede og symbolske betydninger og sociale "regler" der udgør en strukturel og ordnet baggrund for interaktion og forståelse. Den sociale verden skabes, genskabes og forandres løbende via de handlinger deltagerne gør. Deltagernes skabte ontologier er virkelige for dem in situ og dermed relevante som virkelighedsbilleder der definerer mulighedsbetingelser for idéudvikling. Den sociale situation er en fysisk kendsgerning hvor rummets materielle muligheder og begrænsninger er ontologiske fakta der definerer rammen for affordances (Gibson 1977).

Modellens epistemologi: Viden udgør en strukturel baggrund for interaktion og udtrykkes til tider i den kropslige interaktion. Viden ekspliciteres gennem turallokeringssystemer og er sekventielt tilpasset situationens kontekst. Viden er ikke lig med idéer, men viden er en forudsætning for idéskabelse. Viden kodificeres i kraft af en ekspliciterende idéudvikling. Deltagernes erkendelse af deres tilstedeværelse under den kreative proces er medieret via fortolkninger af relevante tegn i det nære miljø.

Modellens metoder: Autentisk data er en forudsætning for teoriudviklingen. Baggrundsinformation indhentes via deltagerobservationer og uformelle interview. Primærdata indhentes via brug af flere kameraer der kan indfange den sociale situations kompleksitet. Metoden er idealistisk induktiv med en fordomsfri tilgang til data – men er i praksis en pragmatisk abduktion hvor de første interessante observationer fører til et centreret analytisk fokus.

Modellens syn på idéskabelse: Idéer er ikke blot kognitive fænomener, men socialt fremførte og iagttagelige. Idéer er ikke statiske entiteter, men foranderlig mening der conceptualiseres. Idéer fremsættes i et institutionelt og sekventielt miljø hvor den lokale meningshistorie udgør en relevant kontekst og de institutionelle praksisformer udgør en erkendt men ubemærket orden. Idéer fastholdes og identificeres som idéer af forskellige grader gående på et kontinuum fra den løst fremsatte idé til den fælles forhandlede og nedskrevne idé. Materialer udgør et anker for off loading af idéer. Idéer udvikles både gennem en kritisk responsstruktur og deltageres distribuerede kognition. Idéers kvalitet kan ikke vurderes på deres betydning som nye og værdifulde i ”sidste ende”, men ud fra hvordan de af deltagerne in situ bliver behandlet som idéer.

Modellens syn på agentskab: Alt hvad deltagerne orienterer sig imod i idéudviklingsprocessen har agentskab. Det er blot mennesker der kan tænke, men kognitionen rettes imod og off-loades ud i forskellige ikke-kognitive fænomener som objekter og materielle strukturer. Hermed tildeles disse agentskab og opnår dermed analytisk betydning i en semiotisk økologi. Mennesker er ikke-determinerede agenter der handler aktivt i en strukturel ordnet situation.

Modellens udsigelseskraft: Der kan siges noget om hvad de idéudviklende deltagerne gør her og nu. Deres indre mentale tilstande og de historiske og kulturelle betingelsers relevans viser sig alene i deltagerens orientering mod disse. Hvorledes det kommer til udtryk kan vises via detaljerede analyser og multimodale transskriptionsmetoder. Generaliseringskraften består i troværdigheden og genkendeligheden, men det fordres at jo større hyppighed et givent fænomen har, desto mere robust som en mulig generaliserbar pointe er det.

Modellens teoretiske ophav: Ophavet er i lingvistiske, sociologiske og antropologiske teorier og metoder for mikroanalyse. Mere præcist bygges på: Etnometodologi, Conversation Analysis, Membership Categorization Analysis, Situated Cognition og Multimodality.

Modellens anvendelsesområde: Modellen kan bruges som første deskriptive fase i en analyse af en given idéudviklingsgruppes kommunikation. Modellen gør det muligt at udpege de kommunikative mønstre deltagerne producere og dermed på sigt også udpege de uhensigtsmæssige strukturer kommunikationen foregår under og reproducerer.

SWOT: Modellens styrke (Strength) er dens præcise analysefokus og detaljerigdom. Dens svaghed (Weakness) er dens afgrænsede udsigelseskraft. Dens muligheder (Opportunities) er at kunne indfange alle de kommunikative processer der har betydning for kreative processer (men som ikke kan indfanges af egentlige kreative teorier) og dermed nøgternt pege på betydningsfulde kommunikative mønstre. Trusler (Threats) imod modellen er dens egen minutiøse metode der kan producere ligegyldig, idiosynkratisk og åbenlys viden.

Modellens normative metafor: Mykorrhizaet: Sekventialiteten i samtalen består ofte i at medarbejdere griber en pointe fra tidligere til at associere videre i en helt anden for dem interessant retning. Det betyder at en masse enkeltstående udviklede idéer står tilbage og blaffer ubestemmeligt når mødet slutter. Men i stedet for at idéer forstås, fremsættes og behandles som en parallel række af monologer, bør de ses og praktiseres som potentialer for videre udvikling via den koblende bisociative proces. Dette kan muligvis beskrives ud fra metaforen om en Mykorrhiza-symbiose⁸⁴.

Mykorrhiza⁸⁵ (af græsk *mykor* = ”svamp” + *rhiza* = ”rod”) er et botanisk udtryk for et særligt svamperodnet. Til forskel fra rodnettet i et træ der kun udvikles vertikalt, udvikles Mykorrhiza også horisontalt og via koblinger til andre planter. Netop disse egenskaber gør Mykorrhiza interessant som en metafor for en bisociativ idéudviklingsproces.

Mykorrhiza er et udtryk for en symbiose mellem en svampeart og rødderne fra en planteart. Biologisk betragtet er svampene vigtige for planterne og omvendt på grund af den udveksling der sker af biologisk materiale. Træet får uorganiske næringssalte fra svampens rødder, til gengæld får svampen organiske sukkerstoffer fra træet. Der er således grund til at betragte planteverdenen som ét sammenhængende system med de fælles mykorrhiza-forbindelser som bindeled (Allen et al. 2003; Saxena & Johri 2002). Mykorrhiza er potentielt gigantiske rodnetssystemer der oprindeligt har udgangspunkt i en enkelt spore, men som tiden går taber egentligt centrum og bliver sammenhængende selvorganiserende principper der kobler og udveksler mellem svampe og træer. Sammenhængen mellem elementerne skaber noget nyt (noget ekstra) som begge plantearter har brug for og er således en frugtbar konstruktion. Mykorrhiza-rodnettet består således af heterogene elementer der samarbejder og sammenknyttes i en symbiose der konstant forskydes, udvikles og forandres i takt med at der opbygges stabile strukturer og netværkets udvides.

Mykorrhiza som metafor kan være et transformeret begreb for hvordan samtaler foregår og samtidig et redskab til at arbejde med kreativt kaos og orden på samme tid ud fra den måde, elementer med fordel kan kombineres og sættes sammen til noget nyt (bisociationen). For samtaler bevæger sig nemlig også langs et kompliceret net af rødder eller linjer uden egentlig at have en midte. Samtaler er aldrig lukkede systemer i sig selv, men har altid linjer til andre pointer, andre situationer, andre tider, andre mennesker. Samtaler forskyder sig imellem temaer og består af forskellige forståelseslag. Samtaler foregår både med tale, krop og genstande og dermed langs forskellige linjer på samme tid. Samtaler ændrer nogle gange helt karakter på et øjeblik og forskydes pludselig over i nye temaer. Som planterne, der er heterogene enheder og adskilte, men dog samtidig indfildrede i hinanden, er (selv radikalt) forskellige samtaleemner også enheder der kan have den simpleste sekventielle forbundethed. Fordi samtaler er så forbundne og fragmenterede på samme tid, og fordi noget helt nyt frugtbart kan opstå når elementer fra forskellige samtaler kombineres, er Mykorrhiza et godt billede at bruge.

⁸⁴ Kritisk betragtet er metaforen selvfølgelig potentielt viatalistisk, biologisk og skabsscientistisk (Kirkeby 2009), og kan dermed bero på visse potentielle fejlslutninger mellem biologiens og socialitetens ontologier. Det afgørende er hvilken status metaforen har. Her lægges vægt på at metaforen blot er eksemplificerende og ikke ontologisk funderet. Metaforen kan have en forklaringskraft i forhold til de pointer der er blevet beskrevet i afhandlingen, men dens ontologiske, epistemologiske og metodologiske implikationer og (in)konsistens med afhandlingens videnskabsteoretiske fundament skal yderligere ikke udfoldes her.

⁸⁵ Mykorrhiza er et begreb som Engeström også bruger (2006; 2007; 2008), men dog i anden mere organisatorisk, netværksteoretisk sammenhæng. Der er visse lighedspunkter mellem Mykorrhiza og et Rhizom som beskrevet af Deleuze & Guattari (2004). Problemet ved deres model er dels at den er stærk filosofisk funderet i en bestemt ontologi, og dels at den ikke på samme måde gør det muligt at forstå koblingen mellem forskellige elementer.

Det beskrives i mykologien (svampelæren) hvordan der er positive effekter af mykorrhiza (Gange, Bower & Brown 1999): Det fører til et udvidet "rodsystem", forbedret næringsstofoptagelse, forbedret vandoptagelse, positiv effekt på jordstrukturen og øget modstandsdygtighed mod plantesygdomme. På lignende vis kan det anføres at der er positive effekter af at tilgå, tænke og praktisere idéudvikling ud fra en Mykorrhiza-model: en tilstræbt systematisk oversigt over sammenhænge i samtalsens sekventielt organiserede "rodsystem" og forbedret indsigt i og evne til at optage nye idéer og kombinere dem, hvilket også burde føre til positive effekter for kvaliteten af idéerne.

Man kan vælge at bruge metaforen om Mykorrhizaet aktivt som et styringsredskab i en idéudviklingsproces ved at tegne forskydninger undervejs i interaktionen og derpå iagttage og koble mellem de nedskrevne idéer. På den måde kan det vise sig at linjer i rodnettet kan stå uspecificerede langt tilbage i processen rent kronologisk, men de er dog markeret visuelt her og nu ved at være tegnet og dermed lige så lette at vurdere i den afgørende beslutningsproces som de netop diskutererede forslag. Mykorrhiza-modellen gør det således muligt for medarbejderne at danne sig overblik over de forslag, idéer og samtaler der har været undervejs i mødet, og dermed bliver det også muligt mere præcist at udsondre præmisserne og det grundlag, eller den paillet af muligheder, som beslutninger skal træffes på baggrund af⁸⁶.

Modellens placering i en overordnet innovationsteori: At udvikle idéer er ikke blot noget der foregår i et aflukket mødelokale i et bestemt tidsrum. En model for situationel idéudvikling må derfor også placeres i en bredere innovationsteoretisk kontekst. Delundersøgelser af hele innovationsprocessen har intrinsisk værdi som kvalificerede og dybdegående projekter der afdækker detaljer et makroblik aldrig ville se. Lige så nødvendig et minutiøst blik på mikroprocesser er for at forstå detaljerne, lige så nødvendig er et blik på innovationsprocessen også for at forstå hvad der er på spil i helheden. Afhandlingen har været en undersøgelse af en del af helheden, og som sådan må delen også tænkes i forhold til helheden (jf. Hennessey & Amabile 2010).

Den mest relevante multilevel teori er Drazin, Glynn & Kazaniins (1999; 2008) sensemaking-teori. De definerer ikke kreativitet som produktionen af nye og værdifulde idéer, som mange ellers gør (jf. afsnit 2.1) men derimod som en "*process of engagement in creative acts, regardless of whether the resultant outcomes are novel, useful or creative*". (1999: 287). En sensemaking kreativitetsteori handler derimod om at skabe forståelse for hvordan udviklingen af idéer i organisationen generelt fra første idé til endelig implementering, er en længere proces hvor medarbejdere skaber og forfiner idéerne alt imens de søger og skaber arbejdsmæssig mening. Teoriens præmis er at mening og idéer ikke skabes solipsistisk men via interaktionelle processer hvor en fælles framing af situationen opstår.

Drazin, Glynn & Kazaniin beskriver hvordan multilevel teorien gør det muligt at skabe forståelse for tre niveauer og deres indbyrdes relation: det intrasubjektive, det intersubjektive og det kollektive niveau. Afhandlingens model for idéudvikling kan indpasses i deres teori som en udvidet forståelse af det intersubjektive niveau. De beskriver hvordan det intersubjektive niveau består af interaktion mellem deltagere og kan forstås både ud fra den måde de er i stand til at tænke sammen ("*mental maps are shared and belief systems converge*" (1999:293)), og på den anden side hvordan konflikt også er en del af idéudviklingsprocessen ("*sensemaking may not be neat, tidy, and polite but, rather, may be marked by divergent and sometimes antagonistic frames of reference*" (1999:294)).

⁸⁶ Modellen er blevet afprøvet i få pilotforsøg, men vil kræve langt mere både praktisk og teoretisk gennemarbejde før dens robusthed og relevans kan postuleres.

Afhandlingens undersøgelser og modeludvikling kvalificerer denne betragtning (jf. affinitet vs. disaffinitet) og kan føjes til det tredje organisatoriske kollektive niveau: Den konkrete idéudvikling må ses i konteksten af de kollektive strukturer (Weick 1995) der skabes og forandres og samtidig udgør en klangbund for fælles retning og/eller konflikt mellem interesser, personer, discipliner, afdelinger, ledelse, og medarbejdere i organisationen. Idéens udvikling er, ind og ud af situationer, interaktionelt indfiltreret i deltageres accountede handlinger her og nu fra den første idéfremsættelse til den endelige vedtagelse og implementering.

18.3 Perspektiver for kommunikationsafdelingens arbejde (empiri)

Det empiriske grundlag i afhandlingen er tre forskellige organisationers kommunikationsafdelinger. Undervejs i analyserne er der ikke blevet taget særligt hensyn til disse empiriske genstandes specifikke karakteristika. Kommunikationsafdelinger adskiller sig fra andre typer afdelinger ved hovedsageligt at bestå af akademiske videnarbejdere der hovedsageligt drøfter løsninger til bedre intern og ekstern kommunikation. Den akademiske problemløsningsmetode, med fokus på at identificere, vurdere og komme med løsninger til specifikke problemstillinger som fx udvikling af kampagnemateriale (fx et julekort) og en intern kommunikationsindsats (fx the cyclus), er måske ikke repræsentativ for al gruppebaseret idéudvikling. Men generalisering ud fra afhandlingens analyser og datagrundlag til kommunikationsafdelinger og videnmedarbejderes idéudviklingsmøder i al almindelighed er mulig ud fra idéen om analytiske generaliseringer der indebærer en velovervejede bedømmelse af i hvilken grad resultaterne kan være vejledende for hvad der kan ske i en anden situation. Her kan i punktform peges på følgende normative perspektiver:

- Medarbejdere i kommunikationsafdelinger udvikler ofte nye idéer til forbedrede strategier, kampagner, valg og brug af informationsteknologier og -kanaler, events, rådgivningsformater osv. Disse mange forskellige udviklingsområder udfoldes under møder med lav formalisering og begrænset brug af kommunikative kreative værktøjer. Der er på alle mulige måder mulighed for substantiel forbedring af disse idéudviklingsprocesser og dermed perspektiver for bedre innovative løsninger.
- Der er klart udviklingspotentiale i bedre ledelsesmæssig facilitering af processen ud fra en løbende situationsdefinerende forventningsafstemning. Introduktion af redskaber til hvordan deltagerne bliver bedre til at være kritisk konstruktive og håndtere kritik på en idéudviklende måde samt blive bedre til at sætte viden i spil og øve sig i at tune ind på hinandens tankebaner, er vejen frem for idéudvikling i kommunikationsafdelingen.
- Kommunikationsafdelingens samlede evne til at være innovativ afhænger af en mængde komplekst forbundne forhold. Ud fra afhandlingens særlige vinkel på feltet kan det pointeres at mødet består af ontologiske fakta der ikke bør ignoreres. Den måde rummet og artefakter er organiseret på har betydning for idéudviklingens muligheder og begrænsninger. Her er der perspektiver for den måde kommunikationsafdelingen fysisk organiserer sig.
- I et bredere innovativt perspektiv kan det også pointeres at idéer flyder og forandres i kontekstuel situationelle praksisser, og idéens deludformninger undervejs i forandringsprocessen kan rumme relevant betydning der bør fastholdes ved fx at blive skrevet op Post-it-sedler, whiteboards etc. – under møder i afdelingens workflow i det hele taget for derved at skabe den nødvendige og produktive kognitive off loading.

18.4 Fremtidig forskning

Følgende interessante forskningsspørgsmål rejser sig på baggrund af afhandlingen. Alle forskningsspørgsmålene kan med fordel undersøges med en multimodal interaktionsanalyse.

- **Beslutningsprocesser:** Hvordan afsluttes og bestemmer deltagerne sig for hvilke idéer der skal videreudvikles og implementeres?
- **Magt og interesser:** Hvem bestemmer hvad der snakkes om under møderne og hvem bestemmer hvilke idéer der føres igennem? Hvilke kommunikative (implicitte) magtstrategier benytter deltagere sig af for at kunne favorisere netop deres idéer?
- **Facilitering:** Det vil være oplagt med et komparativt studie af en kontrolgruppe over for en faciliteret gruppe. Hvor den faciliterede gruppe fik anvisninger om aktivt at bruge nogle af de erkendelser der kan udkrystalliseres fra afhandlingen (jf. den afsluttende perspektivering).
- **Situationsdefinition:** Hvordan når deltagerne frem til en fælles afklaring af hvad mødet handler om og hvilke resultater der vil tælle som parametre for succes i idéudviklingen?
- **Objekters potentialer:** Er der grænser for hvad objekter kan bruges til? Hvor langt kan deltagere gå i deres brug af objekter i forhold til betydningsskabelse?
- **Rummets betydning:** Hvilken betydning har den rumlige organisering som muligheder og begrænsninger for idéudviklingen?
- **Teknologi:** Hvilken betydning har det hvis der under mødet bliver kommunikeret via tele- eller videoudstyr?
- **Distribueret kognition:** Kan der identificeres særlige kommunikative strukturer der har betydning for hvordan distribueret kognition og forståelse lettere kan forekomme? Hvilken type situationsdefinerende arbejde skal der til?
- **Viden:** Hvordan sættes viden i spil og hvilken betydning har viden mere præcist som ressource for idéudvikling? Kan der registreres en relation mellem tavs og eksplicit viden, eller skal der introduceres en ny teori om viden for at skabe den rette forståelse og begrebsliggørelse?
- **Regler:** Hvad er de implicitte sociale spilleregler for idéudvikling, hvad er forventlige handlinger og hvad er uacceptable handlinger?
- **Implementeringsprocesser:** Hvordan flyttes og videreudvikles idéen i organisationen og hvilke faktorer har særlig indvirkning på hvordan idéen realiseres? Dette spørgsmål vil kræve et anderledes forskningsdesign, fx baseret på ANT eller bredere etnografiske metoder.

Resume

Denne afhandling handler om hvordan deltagere ved idéudviklingsmøder i danske organisationer udvikler nye idéer. Datagrundlaget i afhandlingen er elleve filmede møder fra tre danske organisationers kommunikationsafdelinger. Alle møderne er af deltagerne selv blevet defineret som idéudviklingsmøder, og der bliver talt om emner som årets julekort, arrangementer for interessenter, interne kommunikationskanaler, produktion af videoklip og udvikling af kampagnemateriale, blandt andet. Afhandlingen handler imidlertid ikke om de enkelte organisationer, afdelinger eller temaer, men generelt om hvordan idéer skabes i detaljen når deltagere interagerer tur efter tur og ved hjælp af multimodale ressourcer såsom brug af kroppen og artefakter i rummet.

Dette fokus på idéudvikling er underbelyst i den eksisterende litteratur om innovation og kreativitet. Alle taler om innovation og kreativitet, men få har undersøgt i detaljen hvordan idéer skabes i specifikke situationer hvor medarbejdere interagerer. Afhandlingen tilbyder her en mere præcis og detaljeret beskrivelse af hvordan idéer skabes. Dette sker med særligt fokus på to sammenhængende forskningsspørgsmål: Hvordan idéer skabes i medgang, dvs. når andre deltagere affilierer med idéfremsetteren og den fremsatte idé, og hvordan idéer skabes i modgang, dvs. når andre deltagere disaffilierer med idéfremsetteren og den fremsatte idé. Afhandlingen viser her i detaljen hvordan idéer skabes under en række lokale betingelser.

I forhold til spørgsmålet om disaffiliering bliver det vist hvordan der eksisterer hvad der bliver kaldt for en trepartsstruktur bestående af: idéfremsettelse, idékritik og idékritik-håndtering. Der er en sekventiel præference for respons på en fremsat idé, og manglende respons viser sig som en dispræfereret handling der bliver interaktionelt behandlet med ekstra kommunikativt arbejde. Dette ekstra arbejde operationaliseres for at sikre at ingen taber ansigt mens kritikken stadig produceres. Framingen af ytringernes lokale betydning sker via deltagerens kropslige kontekstmarkører der markerer kritikken eller nedgraderer potentielle ansigts-truende handlinger. Kritik af idéer håndteres og vendes ofte til noget positivt i situation og er dermed ikke så problematisk som antaget i dele af kreativitetslitteraturen. Kritik kan på den måde være en katalysator for idéudvikling. Endelig diskuteres det hvordan eksistensen af trepartsstrukturen og dens mekanismer er relateret til den institutionelle målorientering og situationsdefinition.

I forhold til spørgsmålet om affiliation bliver det vist hvordan deltageres evne til at kunne tænke videre og handle i sekventiel og kontekstuel overensstemmelse med det andre relevante deltagere har produceret, forudsætter distributionen af kognition. For at man kan tale om distribueret kognition, må de relevante deltagere være i stand til at kunne forudsige og projicere hvor interaktionen bevæger sig hen, og dermed foregribe den i en sådan udstrækning at deres kommunikationshandling bekræftes eller påskønnes af relevante andre deltagere med hvem kognitionen er distribueret. Kognition distribueres socialt via mediering, idet kropslige og materielle markeringer er ressourcer for den fælles orientering. Idéer skabes således multimodalt og interaktionelt gennem flere deltagers simultane inddragelse af forskellige semiotiske felter med forskellige semiotiske rettigheder i en samlet betydningsdannelse in situ. Aktivisering af de multimodale ressourcer i en samlet semiotisk økologi udgør en kompleksitetsreduktion og dermed kognitiv økonomisering. Hvis deltageren blot havde rettigheder til sproget som eneste brugbare tegnsystem, ville det kræve langt mere komplekst kommunikativt arbejde at få udtrykt en pointe. Det konkluderes derfor at kropslige og materielle ressourcer har stor effekt i idéudviklingsarbejdet.

Endelig fremanalyseres det hvilke sociale handlinger deltagerne udfører i forbindelse med idéudviklingen. Der fokuseres på formater til idéfremsættelse, idékritik, idékritikhåndtering og idébekræftelse, og afhandlingen konkluderer med en systematisk oversigt over de forskellige formater der er kommet frem i analyserne. Som eksempel kan nævnes spørgsmålet som et idéfremsættelsesformat, tavsheden som et kritikformat, gendrivelsen som et kritikhåndteringsformat og ekko-svaret som bekræftelsesformat. De forskellige formater er deltageres ressourcer til at udføre idéudvikling.

Det konkluderes endelig at udvikling af idéer er en kompleks, sekventielt udfoldet og multimodalt betinget social proces der ikke handler om at overføre information (som antaget i mange kreativitetsteorier og den klassiske transmissions-kommunikationsmodel), men om at samskabe idéer ved hjælp af en række semiotiske in situ-ressourcer.

Afhandlingen bidrager dermed med en helt ny metodologisk tilgang til at studere innovationens første kaotiske kreative fase hvor deltagere skaber idéer. Det indebærer udviklingen af en særlig multimodal analysemodel der tager højde for deltageres lokale produktion af mening. Modellen er givet navnet: *Multimodal Interaktionsanalyse* og beskriver analysestrategien, erkendelsesinteressen, ontologien, epistemologien, metoderne, synet på videnskabelse og agentskab, modellens udsigelseskraft, dens teoretiske ophav, centrale metafor, anvendelsesområde og relation til en overordnet innovationsteori. Afhandlingen er skrevet ud fra en deskriptiv metode hvor der ikke skeles til hvad der er gode idéer. Men afhandlingens analyser, perspektiver og udvikling af en multimodal interaktionsmodel åbner for en langt mere præcis teoretisk forståelse af hvordan idéer samskabes, konstrueres og opbygges, og hvordan, som perspektiv, netop disse egenskaber er essentielle for idéudvikling. En normativt styret model for idéudvikling vil i et fremtidigt projekt kunne tage udgangspunkt i den multimodale interaktionsanalysemodel.

Abstract

THE SOCIAL CONSTRUCTION OF IDEAS:

A multimodal interaction analysis of how ideas are created by participants' affiliative or disaffiliative response-formats

This thesis is about how participants develop new ideas during idea generation meetings in Danish organizations. The data consist of eleven video recorded meetings from the communications departments of three Danish organizations. Topics during the meetings are among others; development of Christmas cards, events, content for internal communication channels, production of video clips and development of campaign materials, etc. Focus is on how ideas are created within this situation when participants interact turn-by-turn and by the use of multimodal resources.

This research fills a gap in the existing literature on innovation and creativity. Everyone talks about innovation and creativity, but few have studied in detail how ideas are generated in specific situations where employees interact. Therefore, the thesis offers a detailed description of how ideas are created from the perspective of two related research questions: how ideas are created when participants affiliate with the idea, and how ideas are created when participants disaffiliate with the idea. In addition, a third research question is, which type of social actions (formats) participants use for doing idea development.

In response to the first question, the thesis shows:

- How ideas are developed sequentially on a turn-by-turn basis.
- How there exists what is called a three-part structure consisting of: idea-proposal, idea-critique, idea-critique-management.
- How there is a strong preference for response when an idea is proposed and how critique is produced with a praxis dispreference, that is; a lot of communicative work.
- How critique is a disaffiliative action that prompts face work.
- How the institutional organization of the situation defines the goal oriented tasks of doing idea-development.

In response to the second question, the thesis shows:

- How ideas are developed by participants' co-constructions and use of different semiotic resources.
- How participants' ability to think "along the same line", or "be at the same page", is a cognitively distributed phenomenon.
- How affiliation not only is a question of positive minimal response, but participants' distribution of cognition.
- How distributed cognition is observable by the way participants project and recognize what is a next relevant action in the stream of speech; for instance their ability to complete each other's sentences.
- How affiliation is maintained by embodied discourse markers.
- How material structures and embodied actions inform participants and supply them with inspiration, associations and thereby serve as powerful resources.

- How the use of different semiotic resources is a reduction of complexity.
- How ideas are constructed by a bisociative blending process, where participants combine different elements into something new.

In response to the third question, the thesis shows:

- How ideas are proposed by idea-proposal-formats:
 - Question format
 - Imagination format
 - Stance-taking format
- How ideas are met with disaffiliation by idea-critique-formats:
 - Framing format
 - Attack format
 - Silence format
 - Self-initiated format
- How critiqued ideas are met with management-formats:
 - Refutation format
 - Change format
- How ideas are met with affiliation by accept-formats:
 - Extreme Case Action Package format
 - Echo-answer format
 - Minimal response format

The overall conclusion is that ideas are sequentially developed by participants' multimodal accomplished co-constructions. This conclusion is thus a reply to a simplistic communication theory in most creativity research. In response, the thesis develops a new theoretical modal that can be used to study the first fuzzy front end of innovation. The model is called Multimodal Interaction analysis and it describes ontology, epistemology, methodology, metaphor, relevance and relation to an overall innovation theory. Thus, although the thesis is descriptive in its scope, analysis and conclusions, it still has prescriptive perspectives: ideas should be considered and developed as social constructions and participants should systematically use a wide range of semiotic resources.

Bilag 1: Relevante udvalgte aktiviteter

PUBLICATIONS

Peer reviewed:

- Due, B.L. *The Sequential Development of an Idea*. Organization Studies. Forthc.
- Nielsen M.F., Nielsen S.B., Gravengaard, G. Due, B.L. (2012) *Interactional functions of invoking procedure in institutional settings*. Journal of Pragmatics. Accepted for publication.
- Due, B.L. *Den narrative konstruktion af en idé: En multimodal single-case-analyse af narrativer som ressource for udvikling af nye idéer under møder* (The narrative construction of an idea). Språk och interaction, Vol. 3. To be published September 2012.

Professional editors:

- Due, B.L. (2011). *Kroppen som ressource for idéudvikling (the body as a resource for idea development)*. J. Ruben & J. H. Arnfred (eds.). Kroppen i Samfundet, Samfundet i Kroppen. Alkvantor.
- Due, B.L. (2010). *Rhizom møde modellen (Rhizome meetings)*. CHARA – Journal of Creativity, Spontaneity and Learning, Vol. 1, No. 4

Research dissemination:

- Due, B.L. (2012). Er din chef en latterligt dårlig lytter? Kommunikationsforum 9 Mai
- Due, B.L. (2011). *Det lange L* (The long L). Kommunikationsforum 10 August.
- Due, B.L. (2011). *Kreativitetens DNA* (The DNA of creativity). Kommunikationsforum 15 June.
- Due, B.L. (2011). *Why Great Minds Think Alike*. Kommunikationsforum 4 Mai.
- Due, B.L. (2011). *Kæmp for din komfortzone* (Fight for your comfort zone). Kommunikationsforum 18 January.
- Due, B.L. (2010). *Sådan forsvaret du en god idé* (How to defend a good idea). Kommunikationsforum 27 October
- Due, B.L. (2010). *Bedre brainstorming* (Better brainstorming). Kommunikationsforum 4 August.
- Due, B.L. (2010). *Manual til bedre møder* (Manual for improved meetings). Kommunikationsforum 5 Mai.
- Due, B.L. (2010). *Idéudvikling med Rhizom-møde-modellen* (Ideation by the Rhizome) Leading Capacity, 22 Dec.
- Due, B.L. (2009). *De ti største løgne om innovation* (The ten innovation lies). Kommunikationsforum 25 November.
- Due, B.L. (2009). *Teams er tåbelig* (Teams are silly). Kommunikationsforum 27 Mai.
- Due, B.L. (2009). *Få færre fede fiduser*. (How to not get ideas). Viden Danmark, 19 Mai.

KEY NOTES, PAPERS AND PRESENTATIONS

- *The multimodal construction of ideas under business meetings*. Data Session on video recorded business meetings. Organization: Prof. Lorenza Mondada¹⁴. Marts 2012. Université de Bâle. Institut de linguistique et de littérature françaises.
- *Identity work and the social construction of an idea*. The Danish Conference of Sociology. Troubled Identities. 19-20 January 2012. Aarhus University.
- *Idea Development as Multimodal Action: The Case of a Three-part Structure*. CLIC, 20 April 2011. Ling Lab, University of California (UCLA).
- *Distributed Cognition and ideation*. PROTALK Research Group 11. February 2011. Copenhagen University.
- *The narrative construction of an idea*. NorDIsCo 17-19 November 2010. Nordic Interdisciplinary Conference on Discourse and Interaction. Aalborg University.
- *Development of new ideas by the use of different semiotic resources*. PROTALK Research Group 6. October 2010. Copenhagen University.
- *How to get the great idea for your thesis*. Focus on creative techniques for idea generation. Copenhagen University. Held regular.
- *The social dynamics in group ideation process*. Focus on issues that inhibit creativity in groups. Copenhagen University. Held regular.
- *Ethnomethodological multimodal analysis of meetings as a research method*. Focus on what the method contributes with and how meetings are constituted. Copenhagen University. Held regular.

IN THE MEDIA

Interviews given about Innovation, Teams, Leadership and Creativity:

• Erhvervsbladet	3 June 2009
• Ugebrevet A4	29 June 2009
• Teknisk Ukeblad	1 July 2009
• Ukeavisenedelse	6 August 2009
• Frederiksborg Amtsavis	16 January 2010
• Humanist 4/10	Mai/June 2010
• DJØF Magasinet	3 November 2010
• Magisterbladet	4 November 2010
• Danmarks Radio, Apropos	27 December 2010
• Avisen.dk	24 April 2011
• Videnskab.dk	10 October 2011
• FTF-A	5 December 2011
• Videnskab.dk	1 Marts 2012
• Dagbladenes Bureau	April 2012

Bilag 2: Idévedtagelsesformater

Hvis idéen stadig er i spil som et fænomen deltagerne orienterer sig imod efter at den er blevet fremsat, kritiseret, forsvaret eller videreudviklet, sker der typisk en bevægelse frem mod en foreløbig afslutning af idébehandlingen. Dette har der ikke været plads til eller fokus på i afhandlingen, men igennem analysearbejdet blev en række formater for idévedtagelse identificeret og beskrevet. De præsenteres i det følgende meget kortfattet. I den sekventielle organisering kan de forekomme på forskellige positioner, men står typisk ikke i en direkte relation til idéfremsættelsen og præferenceorganiseringens trepartsstruktur da vedtagelser ligger til sidst i mødet og mere samler op på tidligere fremsatte idéer.

Ifølge Huisman (2001) vil afslutningen ofte komme til udtryk ved at kommunikationshandlingerne peger på en eller flere deltagere der i en eller anden udstrækning forpligter sig på fremtidige handlinger (2001:72). Typisk vil man kunne genkende disse handlinger omkring et temaskift. Som Button og Casey (1984) bemærker, kan tematiske skift både ske med flydende overgang og med klare diskursmarkeringer. Afslutninger (closings) i al almindelighed er et frekvent fænomen i interaktion (jf. Schegloff & Sacks 1973). Formulationer kan bruges til at nå frem til afslutninger og bliver brugt som kommunikative redskaber i samtalen. De er ikke så almindelige i hverdagslig samtale, men frekvente i institutionel interaktion (jf. Heritage 1985; Nielsen 2001). Specielt under møder der er formålsstyrede (jf. Barnes 2007).

1. Ordre-format

Eksemplet omhandler situationen der også blev beskrevet i eksempel 6 hvor deltagerne taler om en film der bliver kritiseret.

(??) (Det ku jeg godt være tilbøjelig til – Hans!)

(4. møde, Organisation A (27.01))

1 Kjeld: aså det jo sjovt nok (.) kan man sige ik ja

2 h. de::t det kunne jeg godt være tilbøjelige til (.) ((hans))

3 (1.1)

4 Hans: jammen så: det godt vi allerede har sat det i gang jo

5 (0.7)

6 Kjeld: ja

7 (0.6)

Kjeld er kommunikationsdirektøren der siger: ”h. de::t det kunne jeg godt være tilbøjelige til (.) ((hans))” (l. 2). Det han kan være tilbøjelig til, er at tage Thors kritik (jf. eks. 6) til efterretning og indarbejde den i filmen der således må gennemgå ny idéudvikling. På samme tid viser handlingen Kjelds medlemskab af kategorien *chefer der bestemmer* og deraf en måde at træffe beslutninger og føre diskussionen af idéen frem til et vedtagelses-tidspunkt. Det viser sig ikke i ytringen isoleret set, men i den måde den bekræftende bliver behandlet på af Hans i den efterfølgende tur. Sprogligt set er Kjelds ytring blot en tilkendegivelse, men i situationen fungerer handlingen som en ordre – og bliver behandlet som en ordre ved at Hans afslutningsvis accepterer, skriver ned og samtalen slutter. Ifølge Kerbrat-Orecchioni (1997) bliver ordrer ofte givet gennem indirekte talehandlinger for at undgå ansigtstruende adfærd. For direkte designede ordrer kan virke militaristiske. På samme måde har Brown og Levinson påvist hvordan ordrer eller anvisninger bliver pakket ind af *soften’ers* der bevirker at deltagerne undgår ansigtstab (Brown & Levinson 1987:108). I de tilfælde hvor chefen gør sit medlemskab af kategorien ”chef/leder” relevant i situationen og i samme omgang designer sine kommunikationshandlinger som afslutninger og ordre-lignende, virker de således som *entry into closings* (jf. Button 1991) – og dermed virker de også som egentlige vedtagelseshandlinger.

2. Udskydelsesformat

Eksemplet omhandler situationen der også blev beskrevet i eksempel 13 hvor deltagerne taler om idéer til et arrangement om en økologisk bod på forskningens døgn.

(??) (Det finder vi ud af)

(3. møde, Organisation B (05.27))

1 h. [vi↑] finder ud af et eller andet↓
 2 Vigo: [ja]
 3 yes
 4 (1.1)
 5 Søren: det er godt
 6 (0.3)
 7 Vigo: det er godt .h
 8 (4.2)

Eksemplet blev analyseret i eksempel 13. Det viser hvordan deltagerne samarbejder ved hjælp af kropslige og materielle ressourcer i at afslutte idéudviklingen og mødet. Det sker dog ikke ved at træffe en endelig beslutning, men ved at udskyde beslutningen: ”h. [vi↑] finder ud af et eller andet↓” (l. 1).

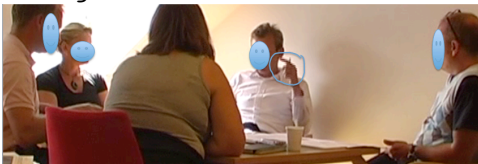
3. Opsamlingsformatet

Situationen er fra det tredje møde i organisation C. Medarbejderne i hele organisationen er i gang med en proces der skal ende med at virksomheden får udkrystalliseret nogle ”fyrtårne” der skal guide deres arbejde fremover. Hver afdeling skal bidrage med forslag til hvad disse fyrtårne kan bestå i. I kommunikationsafdelingen har der været en proces i gang hvor medarbejderne har mødtes i små grupper for at udvikle idéer til disse fyrtårne. Disse idéer er nu blevet samlet af lederne i kommunikationsafdelingen, og de sidder og udvikler på idéerne og udvælger hvilke af dem de skal sende videre til den øverste ledelse som deres samlede bud på nogle fyrtårne. Eksemplet er fra afslutningen af mødet hvor valget af hvilke fyrtårne der skal videre, bliver opsamlet og afgjort. Til stede er Hugo der har ansvar for processen, og Olga der er kommunikationschefen. Derudover er Ole, Tim og Susan til stede.

(??) (Men vi har udvikling...)

(3. møde, Organisation C (5.40))

1 Hugo MEN vi har udvikling og loyalitet og og↓

Han vifter med hånden og en finger

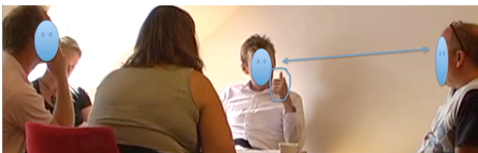
2 (1.1)

3 og identitet for støtter af (.) dansk ((virksomhed))

4 Olga: mm

5 (1.1)

6 Hugo: vi ha:r'eh:: en'eh: ehh noget c s r↑=

Øjenkontakt mellem Hugo og Tim

7 Tim: °for en virksomhed (.) ja°

8 Hugo: = produktudvikling csr

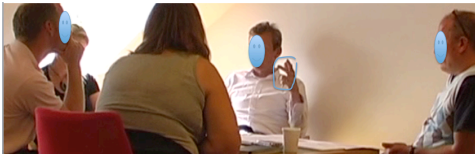
9 Tim: ja: (.)

Han strækker to fingre

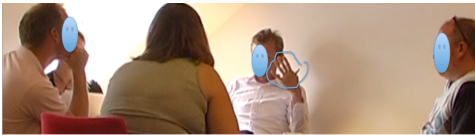
10 Hugo: vi ha:r forretningsudvikling (.) og så har vi

11 >kommunikativt< ståsted

Han strækker tre fingre

12 (2.5)

Han strækker fire fingre

13 Olga: nogen gode fire nogen det er j↑eg glad for

14 Ole: mm↓

Opsamlingsformatet kommer til udtryk som et slags listeforamt (Jefferson 1990; Selting 2007), hvor han lster de forskellige "fyrtårne". Den første idé Ole samler op på er det han kalder for udvikling og loyalitet. Hugo har ved at introducere punktopstillingen verbalt, ved at sige "vi har..." og samtidig markere med den ene finger løftet som for at markere "nr. 1" givet sig selv ret til taleturen hen over pauser, qua *the chaining rule* (Sacks 1992:264). Efter pausen introducerer Hugo den anden idé ved hjælp af kraftige ordsøgninger: "vi ha:r'eh:: en'eh: ehh noget c s r↑="". Hugo lster først og fremmest denne idé ved hjælp af gestikulationen. Han når nu til den tredje og fjerde idé: "vi ha:r forretningsudvikling (.) og så har vi >kommunikativt< ståsted" (l. 10-11). Kun den tredje idé bliver akkompagneret af gestikulation på det her tidspunkt. I pausen efter afslutningen af den verbale oplistning hvor den tredje og fjerde idé er blevet opsamlet, færdiggør Hugo sin kropsliggjorte listekonstruktion ved at strække alle fire fingre tydeligt ud. Listen som gyldig og relevant opsamling af hvad de har besluttet, bekræftes afslutningsvis af Olga og Ole. Den samlede opsamling fungerer som en oplistning og dermed også som en formulation der indkredser mødets hidtil mangeartede idéer i nogle distinkte kategorier. Opsamlingsformatet udført ved hjælp af den kropsliggjorte listekonstruktion har gjort det muligt, ikke bare for taleren men for deltagerne i fællesskab, at nå til enighed om hvad der var essentielt og relevant at vedtage.

4. Afklaringsformat

Eksemplet stammer fra det fjerde møde i organisation B. Deltagerne idéudvikler på koncepter for hvordan gymnasieelever kan få og bruge ressourcer fra organisationen i forbindelse med deres afsluttende opgave. Til stede er tre faglige eksperter der også har ansvar for udviklingen af konceptet (Tom og Frans og Susan). Olga er intern kommunikationsmedarbejder og tovholder på projektet. Tom og Yrsa er ligeledes interne kommunikationsmedarbejdere. Til stede er også tre gymnasielærere. Eksemplet er fra afslutningen af mødet hvor deltagerne forsøger at afklare hvad der videre skal ske med de foreslåede idéer.

(??) (Den her konverteret til den her)

(4. møde, Organisation B (4.33))

01 Søren: spørgsmålet er ve:l'e >hvem hvem hvem< tager fat i det der
02 0.6
03 <er de:t ik↑ såd'n øhh↓> [(.)] i i de de:r↓ (.)
04 Olga: [jo]
05 Frans: jeg skal godt nok begynde og så sender jeg det rundt i aften
06 "eller hvornår det nu blir"
...
90 Tom: "nejnej" godt så denneher (.) konverteret til denneher
91 og [opd]atteret med det jeg har hørt (.) og så: [(.)]=
92 Olga: [ja] [ja]
93 Tom: =går den videre til jer andre og så (.) lige forslag↓
94 til det her
95 Olga: præcis

Deltagerne har forhandlet sig frem til nogle færdige idéer og er nu nået til det tidspunkt i samtalen hvor der lægges op til en afrunding og udpegning af hvad der herfra skal ske. Der er forskellige idéer i spil, men den overordnede idé er at de forskellige under-idéer skal skrives sammen i et dokument der skal publiceres på nettet. Dokumentet indeholder idéer til hvilke emner gymnasieeleverne kan arbejde med og hvordan. Eksemplet handler om hvordan denne hovedidé skal vedtages og implementeres. Der sker meget i eksemplet, og der bliver brugt en del kommunikativt arbejde på at få afstemt og afklaret hvordan idéen præcist efterfølgende skal håndteres. Processen og planen for behandlingen af idéen defineres i situationen. Det ses på følgende måder:

I den første del formulerer Søren et forslag til den videre proces designet som et interrogativ. Søren siger: "spørgsmålet er ve:l'e >hvem hvem hvem< tager fat i det der (0.6) <er de:t ik↑ såd'n øhh↓> [(.)] i i de de:r↓ (.)" (l. 1-3). Spørgsmålet bliver behandlet som et forslag og accepteret, og videre (ikke medtaget) bliver det til en forhandling af hvem der skal tage ansvar for udførelsen af arbejdet. Idet Tom har taget og fået givet retten til videreudviklingen af idéen, gør han brug af denne ret til at få yderligere afklaret hvad der skal ske. Det sker i resten af eksemplet i samarbejde med Olga. Tom stiller et afklarende spørgsmål (l. 90) der orkestreres af den kropslige deitik idet Tom peger meget præcist på de to stykker papir der ligger foran ham. Olga kigger med idet Tom afklarer hvad der skal ske ved hjælp af sine håndbevægelser og pegning på papiret. Og Olga samarbejder med Tom i at afklare processen ved at svare præfereret.

Denne kortfattede analyse viser at vedtagelses*proceduren* bliver forhandlet undervejs samtidig med at selve vedtagelsen af idéen bliver vedtaget som den måde den bliver udformet på gennem de

løbende korrigerende kommunikationshandlinger. Processen hen imod afslutningen af mødet og fastlæggelse af idéerne er ikke udformet på baggrund af en bestemt fasemodel der determinerer hvad der sker, men som en lokal forhandling tur efter tur.

Refleksion over hvordan idéer vedtages

De idéer der bliver vedtaget er sjældent givet på forhånd i en kreativ idéudviklingsproces, hvilket også ”burde” være et definatorisk træk ved idéudviklingsmøder. Og planlægningen går derfor heller ikke altid som forventet. Et enkelt idéudviklingsmøde bliver ikke holdt uden et mål for at det skal bidrage med et eller andet i forhold til en større plan om en ny strategi, en ny kampagne, et nyt produkt etc. Det er den institutionelle aktivitetstype der fungerer som strukturerende orden. Men hvorvidt mødet følger denne plan og præcist relaterer sig til det overordnede mål, er et praktisk spørgsmål der udfoldes in situ.

Som en del forskning efterhånden peger på, er heller ikke den overordnede strategiske planlægning i praksis altid udført som modellerne foreskriver (jf. fx Weick 1969; Cohen, March & Olsen 1972; Mintzberg 1994; Dant & Francis 1998). Som Suchman (2007) også har vist, består praksis af situerede handlinger og ikke strategisk planfølge. Er det korrekt at handling sker som en lokal tilpasset respons og dermed som situeret handling, er det dog ikke givet at disse handlinger er planfrie. Som fx Randall & Rouncefield (2011) og Dant & Francis (1998) diskuterer, er der snarere tale om en dialektisk og reciprok proces mellem de på forhånd definerede mål og planer for et givent organisatorisk projekt og den lokale forhandling af hvordan det skal praktiseres – alt efter graden af formel styring via agenda, mødeledelse etc.

Eksisterer plan og praksis således på samme tid, er de omvendt ikke kausalt determineret. Den konkrete udformning og udvikling og vedtagelse af idéer sker ikke som en planlagt øvelse, men som en situeret praksis. For deltagerne ved møderne orienterer sig kontekstuel specifikt til det der sker her og nu. Ikke som handlinger isoleret fra tid og rum, men netop som stærkt betinget af de fysiske forudsætninger hvor møderummets muligheder og den afsatte tid er en forudsætning for den situerede handling der er blevet defineret tidligere i planlægningsfasen (jf. Button & Sharrock 1994; 1996). Et møde kunne alternativt være henlagt til et andet sted med andre medarbejdere og med en anden tidsramme, hvilket igen havde skabt en anden kontekstuel konfiguration for de bestemte situerede handlinger. Planlægningen af hvad der skal ske i situationen, er dermed ikke løsrevet fra de ydre kontekstuelle rammer, men herunder udfoldet som deltagernes fortsatte synlige-for-enhver-produktion af meningsbærende tegnsystemer der fungerer som en fortsat forhandling af situationen og planen for hvad der videre skal ske.

Det viser sig dermed at idéer vedtages på grund af den måde interaktionen er orienteret mod at opretholde sig selv som stabil; som en *moral order* (Garfinkel 1967:35) eller *interaction order* (Goffman 1983). Med andre ord: Når først idéen er blevet fremsat og fundet interessant nok til at deltagere bruger tid og energi på den, er der også stor sandsynlighed for at idéen får et efterliv som genstand for videre interaktionel behandling der ender med en vedtagelsesprocedure. Om det er den *rigtige* idé der i sidste ende bliver vedtaget er et helt andet spørgsmål.

Bilag 3: Oversigt over eksempler og figurer

Eksempler:

- (01) (Vi skal have et katalog ...)
- (02) (We just like kind'a picking a number ...)
- (03) (Jeg synes ...)
- (04) (Må jeg godt være fjollet)
- (05) (Luderpresse ...)
- (06) (Fik du med)
- (07) (Har i sådan en lederportal)
- (08) (Det helt geniale er jo)
- (09) (Ligesom en æske ...)
- (10) (Nu forestiller vi os)
- (11) (Den sorte farve ...)
- (12) (Inden i korset)
- (13) (Vi finder ud af et eller andet)
- (14) (Noget af det jeg tænker)
- (15) (Hvad vil det koste at få lagt bladguld på?)
- (16) (En bedre relation ...)
- (17) (Jeg tænker ...)
- (18) (I think we got the point)

Figurer:

Figur 1: Model over afhandlingens komposition.

Figur 2: Model over afhandlingens forskningsmæssige positionering.

Figur 3: Oversigt over positioner der beskæftiger sig med gruppebaseret idéudvikling.

Figur 4: Model over analyseniveaues relation til hinanden.

Figur 5: Oversigt over transskriptionspraksis.

Figur 6: Deetz matrix-model over teoretiske positioner.

Figur 7: Model for trepartstrukturen.

Figur 8: Oversigt over interaktionelle vaccinationer

Figur 9: Oversigt over fire dimensioner for distribueret kognition.

Figur 10: Model over den semiotiske økologi med udgangspunkt i eks. 14.

Figur 11: Oversigt over forskellige modaliteters informationsmætning.

Figur 12: Model over den bisociative konstruktionsproces med udgangspunkt i eks. 15.

Figur 13: Et begrebskompleks for situerede analyser af interaktionelle handlinger. Modellen er en udvidelse af figur 10 i afsnit 14.1.

Figur 14: Oversigt over et udsnit af etablerede kreativitetsteorier differentieret på en række kritiske parametre.

Litteraturliste

- Aaker, David. 2007. *Innovation: Brand It or Lose It*. California Management Review. 50(1). 8.
- Aaron V. Cicourel. 1987. *The Interpenetration of Communicative Contexts: Examples from Medical Encounters*. Social Psychology Quarterly 50(2). 217-226.
- Adams, Frederick. & Kenneth Aizawa. 2008. *The Bounds of Cognition*. Malden MA: Blackwell Publication.
- Adams, Frederick & Kenneth Aizawa. 2009. Why the Mind Is Still in the Head. *Robbins & Aydede (eds) The Cambridge Handbook of Situated Cognition*, 78-96. Cambridge University Press.
- Alain, Coulon. 1995. *Ethnomethodology*. Thousands Oaks: Sage.
- Allen, M.F., W. Swenson, J.I. Querejeta, L.M. Egerton-Warburton & K.K. Treseder. 2003. *Ecology of Mycorrhizae: A Conceptual Framework for Complex Interactions Among Plants and Fungi*. Annual Review of Phytopathology 41(1). 271-303.
- Alvesson, Mats. 2000. *Varieties of discourse: On the study of organizations through discourse analysis*. Human Relations 53(9). 1125-1149.
- Amabile, Teresa M. 1988. *A model of Creativity and Innovation in Organizations*. *Research in Organizational Behavior*. An Annual Series of Analytical Essays and Critical Reviews. 123-167. Jai Press Inc.
- Amabile, Teresa M. 1996. *Creativity in context*. Westview Press.
- Amabile, Teresa M. 1997. *Motivating Creativity in Organizations: On Doing What You Love and Loving What You Do*. California Management Review 40(1). 39-58.
- Andersen, N.M. 2003. «Kan du nå saltet?» Om Bachtin som sproghandlingsteoretiker. Smuthuller, 107-119. Politisk Revy.
- Antaki, Charles & Susan Widdicombe. 1998. *Identities in Talk*. London. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Antaki, Charles 1994. *Explaining and arguing: The social organization of accounts*. London; Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Antaki, Charles, M. Billig, D. Edwards & J. Potter. 2003. *Discourse Analysis Means Doing Analysis: A Critique of Six Analytic Shortcomings*. Discourse Analysis Online, 1
- Argyris, Chris. 1965. *Organization and innovation*. Homewood Ill.: R.D. Irwin.
- Aristoteles. 2002. *Retorik*. Kbh.: Museum Tusculanums Forlag.

- Arminen, Ilkka. 2005. *Institutional Interaction: Studies of Talk at Work*. Ashgate Publishing Limited.
- Arundale, Robert B. 1999. *An Alternative Model and Ideology of Communication for an Alternative to Politeness Theory*. *Pragmatics* 9(1). 119-154.
- Arundale, Robert B. 2006. *Face as Relational and Interactional: A Communication Framework for Research on Face, Facework, and Politeness*. *Journal of Politeness Research* 2(2). 193-216.
- Arundale, Robert B. 2010. *Constituting Face in Conversation: Face, Facework, and Interactional Achievement*. *Journal of Pragmatics* 42(8). 2078-2105.
- Ashcraft, K.L., T. Kuhn & F. Cooren. 2009. *Constitutional Amendments: "Materializing" Organizational Communication*. *Academy of Management Annals* 3(1). 1-64.
- Asmuss, Birte & Jan Svennevig. 2009. *Meeting Talk: An Introduction*. *Journal of Business Communication* 46(1). 3-22.
- Asmuss, Birte & Sae Oshima. 2012. *Negotiation of Entitlement in Proposal Sequences*. *Discourse Studies* 14(1). 67-86.
- Asmuss, Birte. 2008. *Performance Appraisal Interviews: Preference Organization in Assessment Sequences*. *Journal of Business Communication* 45(4). 408-429.
- Atkinson, J.M. & John Heritage. 1984. *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*. Cambridge University Press.
- Atkinson, M.A., E.C. Cuff & J.R.E. Lee. 1978. The Recommencement of a Meeting as a Member's Accomplishment. *Schenkein (ed.) Studies in the organization of conversational interaction.*, 133-153. Academic Press.
- Atkinson, P. 1988. *Ethnomethodology: A Critical Review*. *Annual Review of Sociology* 14(1). 441-465.
- Austin, Cathy. 2009. *Fueling a Culture of Creativity*. *Communication World* 26(1). 20-23.
- Austin, John. 1962. *How to do things with words: The William James Lectures delivered at Harvard University in 1955*. 2. ed., Oxford: Oxford University Press.
- Baddeley, A. 2003. *Working memory and language: an overview*. *Journal of Communication Disorders* 36(3). 189-208.
- Bailey, B. 2005. Misunderstanding. *Duranti, A. (ed.) Linguistic Anthropology: A Reader*. Blackwell.
- Bakhtin, Mikhail. 1984. *Problems of Dostoevsky's poetics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Bang, Jørgen C. & Jørgen Dørr. 1998. *Ecology, deixis & dialectics: to essays i dialektisk sprogteori*. Odense: Odense Universitet.

- Bang, Jørgen C. 2007. *Language, Ecology, and Society: A Dialectical Approach*. London. New York: Continuum.
- Bang, Jørgen C., A.V. Lindø, J. Døør & D.B. Madsen. 2008. The Nature of Language & the Language of Nature. *M. Döring, H. Penz, T. Wilhelm (eds.) Language, Sign and Nature. Ecolinguistic Dimensions of Environmental Discourse. Essays in Honour of Alwin Fill*. Stauffenburg Verlag, Tübingen.
- Bargiela-Chiappini, Francesca & Sandra J. Harris. 1996. *Interruptive Strategies in British and Italian Management Meetings*. Text: Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse 16. 269-298.
- Barley, Stephen R. & Gideon Kunda. 2001. *Bringing Work Back In*. Organization Science 12(1). 76-95.
- Barnes, Rebecca. 2007. *Formulations and the Facilitation of Common Agreement in Meetings Talk*. Text & Talk – An Interdisciplinary Journal of Language, Discourse & Communication Studies 27(3). 273-296.
- Baruah, Jonali & Paul B. Paulus. 2008. *Effects of Training on Idea Generation in Groups*. Small Group Research 39(5). 523-541.
- Basadur, Min. 1990. *Identifying Individual Differences in Creative Problem Solving Style*. Journal of Creative Behavior 24(2). 111-31.
- Basadur, Min. 1994. Managing the Creative Process in Organizations for Ideation in Creative Problem-Solving Training. *M.A. Runco (Ed.), Problem finding, problem solving, and creativity*, 237-268. Norwood, N.J.: Alex.
- Basadur, Min. 1995a. *The Power of Innovation: How to Make Innovation a Way of Life and Put Creative Solutions to Work*. London: Pitman Pub.
- Basadur, Min. 1995b. *Optimal Ideation-Evaluation Ratios*. Creativity Research Journal 8(1). 63-75.
- Bateson, Gregory. 1972. *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution, and Epistemology*. San Francisco: Chandler Pub. Co.
- Baughman, Wayne A. & Michael D. Mumford. 1995. *Process-Analytic Models of creative Capacities: Operations Influencing the Combination-and-Reorganization Process*. Creativity Research Journal 8(1). 37.
- Bauman, Zygmunt. 2004. *Identity: Conversations with Benedetto Vecchi*. Cambridge UK; Malden MA: Polity Press.
- Belbin, Meredith. 1981. *Management Teams – Why They Succeed or Fail*. Butterworth Heinemann.

- Bennington, Ashley J., Judy C. Shelter & Thomas Shaw. 2003. *Negotiating Order in Interorganizational Communication: Discourse Analysis of a Meeting of Three Diverse Organizations*. Journal of Business Communication 40(2). 118-143.
- Berger, Peter L. & Thomas. Luckman. 1967. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Anchor
- Bergson, Henri 2007. *Laughter: An Essay on the Meaning of the Comic*. Gardners Books.
- Bergson, Henri. 1998. *Creative Evolution*. Dover Publications.
- Bhaskar, Roy. 1975. *A Realist Theory of Science*. Verso
- Billig, M. 1999. *Whose Terms? Whose Ordinairiness? Rhetoric and Ideology in Conversation Analysis*. Discourse & Society 10(4). 543-558.
- Bion, Wilfred. 1961. *Experiences in Group and Other Papers*. London: Tavistock Publications.
- Birch, Paul. 2000. *Imagination Engineering: A Toolkit for Business Creativity*. New York N.Y.: Prentice Hall.
- Birdwhistell, Ray. 1970. *Kinesics and Context, Essays on Body Motion Communication*. Philadelphia.
- Blumer, Herbert. 1969. *Symbolic Interactionism Perspective and Method*. Englewood Cliffs N.J.: Prentice-Hall.
- Blundel, Richard. 2004. *Effective Organizational Communication: Perspectives, Principles and Practices*. New York: Prentice Hall.
- Boden, Deidre & D.H. Zimmerman. 1993. *Talk and Social Structure: Studies in Ethnomethodology and Conversation Analysis*. Cambridge: Polity Press.
- Boden, Deirdre. 1994. *The Business of Talk: Organizations in Action*. London, Cambridge Mass.: Polity Press.
- Boden, M. 1994. *Dimensions of creativity*. Cambridge, Mass. London: MIT Press.
- Boden, M. 2004. *The Creative mind: Myths and mechanisms*. Routledge.
- Boehner, Kirsten, Janet Vertesi, Phoebe Sengers & Paul Dourish. 2007. *How HCI Interprets the Probes. Proceedings of the SIGCHI conference on Human factors in computing systems*, 1077-1086. (CHI '07). New York, NY, USA: ACM.
- Booth, Wayne. 1975. *A Rhetoric of Irony*. Chicago, University of Chicago press.
- Bottger, Preston & Philip Yetton. 1984. *Group Problem Solving: The Effect of Training in Individual Problem Solving on Group Performance*. University of New South Wales Australian Graduate School of Management.
- Bourdieu, Pierre. 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

- Bourdieu, Pierre. 2005. *Udkast til en praksisteori*. Hans Reitzel.
- Brophy, Dennis R. 1998. *Understanding, Measuring, Enhancing Collective Creative Problem-Solving Efforts*. Creativity Research Journal 11(3). 199.
- Brouwer, C.E. & J.V. Dijk. 2011. Brainstorming: Talk and the Representation of Ideas and Insights. *J. Buur (ed.) Participatory Innovation Conference Proceedings*. University of Southern Denmark.
- Brown, P. & S.C. Levinson. 1987. *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge University Press.
- Button, Graham & N. Casey. 1984. Generating topic. *Atkinson, J. Maxwell & Heritage, J (eds.): Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*. 7. ed. (*Studies in Emotion and Social Interaction*), 167-191. Cambridge University Press.
- Button, Graham & Wes Sharrock. 1994. *Occasioned Practices in the Work of Software Engineers*. 217-240.
- Button, Graham & Wes Sharrock. 1996. *Project Work: The Organisation of Collaborative Design and Development in Software Engineering*. Computer Supported Cooperative Work (CSCW) 5(4). 369-386.
- Button, Graham. 1987. Moving Out of Closings. (ed.) *Button, G. and Lee, J.R.E. Talk and Social Organisation*. Multilingual matters.
- Button, Graham. 1991. Conversation-in-a-series. *Boden, D., Zimmerman, D. (Eds.) Talk and social structure: Studies in ethnomethodology and conversation analysis*. 251-277. Cambridge, UK: Polity press.
- Button, Graham. 2008. *Against 'Distributed Cognition'*. Theory, Culture & Society 25(2). 87-104.
- Buur, J. & H. Larsen. 2010. *The Quality of Conversations in Participatory Innovation*. CoDesign 6(3). 121-138.
- Capjon, J. 2005. *Engaged Collaborative Ideation supported through Material Catalysation*. Conference-paper. In the Making. Nordic Design Research Conference, Copenhagen Denmark.
- Chilton, P. 2009. Metaphor in Mental Representations of Space, Time and Society: The Cognitive Linguistic Approach. *H. Pishwa (ed.) Language and Social Cognition*. Mouton de Gruyter.
- Chirumbolo, Antonio, Lucia Mannetti, Antonio Pierro, Alessandra Areni & Arie W. Kruglanski. 2005. *Motivated Closed-Mindedness and Creativity in Small Groups*. Small Group Research 36(1). 59-82.
- Chomsky, Noam. 1957. *Syntactic structures*. Gravenhage: Mouton.
- Chomsky, Noam. 1966. *Topics in the theory of generative grammar*. The Hague: Mouton.

- Christensen, Clayton. 2008. *The Innovator's Guide to Growth: Putting Disruptive Innovation to Work*. Boston Mass.: Harvard Business Press.
- Cienki, A. & C. Müller. 2008. *Metaphor and gesture*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publication Company.
- Clark, Andy & D. Chalmers. 1998. *The Extended Mind*. Analysis 58(1). 7-19.
- Clark, Andy 1989. *Microcognition: philosophy, cognitive science, and parallel distributed processing*. Cambridge Mass.: MIT Press.
- Clark, Andy 1997. *Being There: Putting Brain, Body, and World Together Again*. Cambridge Mass.: MIT Press.
- Clark, Andy 1999. Embodied, Situated, and Distributed Cognition. *Bechtel, W., & Graham, G. (Eds.), A companion to cognitive science*. Blackwell Publishers.
- Clayman, Steven & Ann Reisner. 1998. *Gatekeeping in Action: Editorial Conferences and Assessments of Newsworthiness*. American Sociological Review 63(2). 178-199.
- Clayman, Steven. 1985. *Managing disjuncture in conversation : its avoidance and repair*. University of California, Santa Barbara.
- Clayman, Steven. 1995. *The dialectic of ethnomethodology*. Semiotica. 107(1-2). 105.
- Clayman, Steven 2002. Sequence and Solidarity. *E. J. Lawler & S. R. Thye (Eds.), Advances in Group Processes: Group Cohesion, Trust, and Solidarity*, vol. 19, 229-253. Greenwich, CT: JAI Press.
- Clifton, Jonathan. 2006. *A Conversation Analytical Approach to Business Communication: The Case of Leadership*. Journal of Business Communication 43(3). 202-219.
- Cohen, Michael D., James G. March & Johan P. Olsen. 1972. *A Garbage Can Model of Organizational Choice*. Administrative Science Quarterly 17(1). 1-25.
- Cohen, S. 1997. *What Makes Teams Work: Group Effectiveness Research from the Shop Floor to the Executive Suite*. Journal of Management 23(3). 239-290.
- Cooke, N.J., E. Salas, J. Cannon-Bowers & R.J. Stout. 2000. *Measuring Team Knowledge*. Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society 42(1). 151 -173.
- Cooren, F. 2007. *Interacting and Organizing: Analyses of a Management Meeting*. Mahwah N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cooren, F., T. Kuhn, Joep Cornelissen & T. Clark. 2011. *Communication, Organizing and Organization: An Overview and Introduction to the Special Issue*. Organization Studies 32(9). 1149 -1170.
- Cornelissen, Joep. 2004. *Corporate Communication: Theory and Practice*. London: Sage Publications Inc.

- Corson, D. 1997. *Critical Realism: An Emancipatory Philosophy for Applied Linguistics?* Applied Linguistics 18(2). 166-188.
- Couger, J.D. 1995. *Creative Problem Solving and Opportunity Finding*. Danvers, Massachusetts. Boyd & Fraser publishing CO.
- Coulter, Jeff. 1983. *Contingent and a Priori Structures in Sequential Analysis*. Human Studies 6(1). 361-376.
- Coulter, Jeff. 1999. *Discourse and Mind*. Human Studies 22. 163-181.
- Croft, William & D. A. Cruse. 2004. *Cognitive linguistics*. Cambridge University Press.
- Csikszentmihalyi, Mihaly. 1988. Society, culture, and person: A systems view of creativity. R.J. Sternberg (ed.) *The nature of creativity*, 325-339. Cambridge University Press.
- Csikszentmihalyi, Mihaly. 1990. The domain of creativity. M. A. Runco & R. S. Albert (Eds.), *Theories of creativity*. 190-212. Newbury Park, CA: Sage.
- Csikszentmihalyi, Mihaly. 1997. *Creativity: Flow and the psychology of Discovery and Invention*. Harper Perennial.
- Csikszentmihalyi, Mihaly. 1999. Implications of a Systems Perspective for the Study of Creativity. R.J. Sternberg (ed.) *Handbook of creativity*. Cambridge University Press
- Cuff, E.C. & Wes W. Sharrock. 1985. Meetings. Van Dijk (ed.) *Handbook of Discourse Analysis*, vol 13. Academic press.
- Czarniawska-Joerges, Barbara. 2006. *Organization Theory*. Cheltenham; Northampton MA: Edward Elgar.
- Czarniawska-Joerges, Barbara. 2008. *A Theory of Organizing*. Cheltenham UK; Northampton MA: Edward Elgar.
- Dale, K. & G. Burrell. 2008. *The Spaces of Organisation and the Organisation of Space: Power, Identity and Materiality at Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Daniels, Harry. 2008. *Vygotsky and research*. London; New York: Routledge.
- Dant, T. & D. Francis. 1998. *Planning in Organizations: Rational Control or Contingent Activity*. Sociological Research Online, vol. 3, no. 2
- Dapretto, Mirella, Mari S. Davies, Jennifer H. Pfeifer, Ashley A. Scott, Marian Sigman, Susan Y. Bookheimer & Marco Iacoboni. 2006. *Understanding emotions in others: mirror neuron dysfunction in children with autism spectrum disorders*. Nat Neurosci 9(1). 28-30.
- Darsø, Lotte. 2001. *Innovation in the Making*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Davidson, Judy. 1984. Subsequent Versions of Invitations, Offers, Requests, and Proposals Dealing with Potential or Actual Rejection. Atkinson, J. M. & Heritage, J. (eds.): *Structures of Social*

- Action: Studies in Conversation Analysis*. 7. ed. (*Studies in Emotion and Social Interaction*), 102-129.
- Day, Dennis. & J. Wagner. 2008. Ethnomethodology and Conversation Analysis. *Gerd A., Eija V. & Tilo W. (ed.) Handbook of interpersonal communication*. 33-51. Walter de Gruyter.
- Day, Dennis & S. Kjærbeck. 2008. Agendas, Excuses of Work and Assuming Responsibility: An Exploratory Case Study of Social Order in Project Meetings. *H. Haberland, J. Mortensen, A. Fabricius, B. Preisler, K. Risager, S. Kjærbeck (eds.) Higher Education in the Global Village: Cultural and Linguistic Practices in the International University*. Roskilde University Press.
- Day, Dennis. 1994. *Tang's Dilemma and Other Problems: Ethnification Processes at Some Multicultural Workplaces*. *Pragmatics: Quarterly Publication of the International Pragmatics Association (IPrA)* 4(3). 315-336.
- Day, Dennis. 1998. Being Ascribed, and Resisting, Membership of an Ethnic Group. *C. Antaki & S. Widdicombe (eds.) Identities in talk*. Sage.
- Day, Dennis. 2005. Mezzo-kontexten och den lämpliga kategoriseringen. *Kjærbeck (ed.) Samtaleanalyse: Konstruktion og forhandling af identitet*. 7-31. Roskilde Universitetscenter.
- Day, Dennis. 2008. *In a Bigger, Messo, Context*. *Journal of Pragmatics* 40(5). 979-996.
- De Bono, Edward. 1985. *Six Thinking Hats*. London: Penguin, 1987.
- Deetz, Stanley. 1996. *Describing Differences in Approaches to Organization Science: Rethinking Burrell and Morgan and Their Legacy*. *Organization Science* 7(2). 191-207.
- Deleuze, G. & F. Guattari. 2004. *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. London; New York: Continuum.
- Deppermann, Arnulf, Reinhold Schmitt & Lorenza Mondada. 2010. *Agenda and Emergence: Contingent and Planned Activities in a Meeting*. *Journal of Pragmatics* 42(6). 1700-1718.
- Digiano, C., D. Tatar & K. Kireyev. 2010. *Learning from the Post-It®: Building collective intelligence through lightweight, flexible technology*. (Conference on Computer Supported Cooperative Work Companion).
- Dijk, J.V. & C.E. Brouwer. 2011. *Making Sense of Brainstorms: Some NOOTs to Reflect on*. J. Buur (ed.) Participatory Innovation Conference Proceedings. University of Southern Denmark.
- Dijk, Teun A. van. 2009. *Society and Discourse: How Social Contexts Influence Text and Talk*. Cambridge University Press.
- Dijk, Teun A. van. 2010. *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. Cambridge University Press.

- Dillenbourg, P. & D. Traum. 1999. The long road from a shared screen to a shared understanding. *C. Hoadly & J. Roschelle (Eds.), Proceedings of the 3rd conference on computer-supported collaborative learning*, 12-15. Stanford University Press.
- Dingwall, Robert. 1980. *Orchestrated Encounters: An Essay in the Comparative Analysis of Speech-Exchange Systems*. *Sociology of Health & Illness* 2(2). 151-173.
- Djordjilovic, Olga. 2012. *Displaying and Developing Team Identity in Workplace Meetings – a Multimodal Perspective*. *Discourse Studies* 14(1). 111-127.
- Doloreux, David & Saeed Parto. 2005. *Regional innovation systems: Current discourse and unresolved issues*. *Technology in Society* 27(2). 133-153.
- Dougherty, Deborah. 2004. *Innovation, Creativity, and Discovery in Modern Organizations*. *Academy of Management Review* 29(2). 301-303.
- Drazin, Robert, Mary Ann Glynn & Robert K. Kazanjian. 1999. *Multilevel Theorizing about Creativity in Organizations: A Sensemaking Perspective*. *Academy of Management Review* 24(2). 286-307.
- Drazin, Robert, Robert K. Kazanjian & MaryAnn Glynn. 2008. Creativity and Sensemaking Among Professionals. *Jin Zhou, Christina E. Shalley (eds) Handbook of organizational creativity*. 263-283. Lawrence Erlbaum Associates.
- Drew, Paul & John Heritage. 1992. *Talk at Work: Interaction in Institutional Settings: Studies in Interactional Sociolinguistics*; 8. Cambridge: Cambridge University Press.
- Drew, Paul & John Heritage. 2006. Editors' Introduction. *Drew, P. & Heritage, J. (eds.) Conversation Analysis* 1, xxi-xxxvii. Sage.
- Due, Brian L. 2012. *Den narrative konstruktion af en idé: En singlecase multimodal analyse af narrativer som ressource for udvikling af nye ideer under møder*. *Språk og Interaktion* vol. 3.
- Duranti, Alessandro & Charles Goodwin. 1992. *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*. Cambridge, England; New York: Cambridge University Press.
- Duranti, Alessandro. 2005. *On Theories and Models*. *Discourse Studies* 7(4-5). 409-429.
- Durkheim, Émile. 1982. *The Rules of Sociological Method*. New York: Free Press.
- Dwyer, Nathan & Daniel D Suthers. 2005. *A Study of the Foundations of Artifact-Mediated Collaboration*. *Proceedings of the 2005 conference on Computer support for collaborative learning: learning 2005: the next 10 years!* 135-144. (CSCL '05). International Society of the Learning Sciences.
- Dwyer, Nathan & Daniel D. Suthers. 2006. *Consistent Practices in Artifact-Mediated Collaboration*. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning* 1(4). 481-511.

- Edwards, Betty 1986. *Drawing on the artist within: A guide to innovation, invention, imagination, and creativity*. New York: Simon and Schuster.
- Edwards, Betty. 1993. *Drawing on the right side of the brain*. London: HarperCollins.
- Edwards, D. 1997. *Discourse and cognition*. SAGE.
- Ehlich, K. & J. Wagner. 1995. *The Discourse of Business Negotiation*. Mouton de Gruyter.
- Elsborg, S. & I. Ravn. 2006. *Lærende møder og konferencer i praksis*. Kbh.: Peoples Press.
- Emmertsen, Sofie & Trine Heinemann. 2010. *Realization as a Device for Remediating Problems of Affiliation in Interaction*. *Research on Language & Social Interaction* 43(2). 109-132.
- Enfield, Nicholas J. 2005. *The Body as a Cognitive Artifact in Kinship Representations*. *Current Anthropology* 46(1). 51-73.
- Enfield, Nicholas J. 2006. Social Consequences of Common Ground. *N.J. Enfield & S.C. Levinson (eds.) Roots of Human Sociality: Culture, Cognition and Interaction*. Berg Press.
- Enfield, Nicholas J. 2007. *Person Reference in Interaction: Linguistic, Cultural, and Social Perspectives*. Cambridge UK; New York: Cambridge University Press.
- Enfield, Nicholas J. 2008. Common Ground as a Resource for Social Affiliation. *I. Kecskes, & J. L. Mey (Eds.), Intention, common ground and the egocentric speaker-hearer*. Mouton de Gruyter.
- Engeström, Yrjö & D. Middleton. 1996. *Cognition and Communication at Work*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Engeström, Yrjö & Merja Kärkkäinen. 1995. *Polycontextuality and Boundary Crossing in Expert Cognition: Learning and Problem Solving in Complex Work Activities*. *Learning and Instruction* 5(4). 319-336.
- Engeström, Yrjö, Reijo Miettinen & Raija-Leena Punamäki. 1999. *Perspectives on Activity Theory*. Cambridge University Press.
- Engeström, Yrjö. 1994. Teachers as Collaborative Thinkers: Activity-theoretical Study of an Innovative Teacher Team. *I. Carlgren, G. Handal, S. Vaage (eds.) Teachers' minds and Actions: Research on Teachers Thinking and Practice*. The Falmer Press.
- Engeström, Yrjö. 1995. Innovative Organizational Learning in Medical and Legal Settings. *L. Martin, K. Nelson, E. Tobach (Eds.) Sociocultural psychology. Theory and practice of doing and knowing*. 326-357. Cambridge University Press.
- Engeström, Yrjö. 1999. Innovative Learning in Work Teams. *Engeström, Miettinen, Punamäki (eds.) Perspectives on Activity Theory*. Cambridge University Press.
- Engeström, Yrjö. 2006. *From Well-Bounded Ethnographies to Intervening in Mycorrhizae Activities*. *Organization Studies* 27(12). 1783-1793.

- Engeström, Yrjö. 2007. From Communities of Practice to Mycorrhizae. *J. Hughes, N. Jewson & L. Unwin (Eds.), Communities of practice: Critical perspectives*. Routledge.
- Engeström, Yrjö. 2008. *From Teams to Knots: Activity-Theoretical Studies of Collaboration and Learning at Work*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Erickson, Frederick. 2004. *Talk and Social Theory: Ecologies of Speaking and Listening in Everyday Life*. Cambridge; Malden MA: Polity Press.
- Erickson, Frederick 2010. The Neglected Listener. Issues of Theory and Practice in Transcription from Video in Interaction Analysis. *J. Streeck (ed.) New Adventures in Language and Interaction*. John Benjamins.
- Ericsson, K. 1999. *Creative Expertise as Superior Reproducible Performance: Innovative and Flexible Aspects of Expert Performance*. *Psychological Inquiry* 10(4). 329.
- Ericsson, K. 2009. *Development of Professional Expertise: Toward Measurement of Expert Performance and Design of Optimal Learning Environments*. New York: Cambridge University Press.
- Estrada, C. 1994. *Positive Affect Improves Creative Problem Solving and Influences Reported Source of Practice Satisfaction in Physicians*. *Motivation and Emotion* 18(4). 285.
- Eteläpelto, Anneli & Jaana Lahti. 2008. *The resources and obstacles of creative collaboration in a long-term learning community*. *Thinking Skills and Creativity* 3(3). 226-240.
- Evans, Vyvyan & Melanie C. Green. 2006. *Cognitive linguistics: an introduction*. Edinburgh University Press.
- Fagerberg, Jan, David C. Mowery & Richard R. Nelson. 2006. *The Oxford handbook of innovation. (Oxford Handbooks in Business and Management)*. Oxford University Press.
- Fairhurst, Gail & David Grant. 2010. *The Social Construction of Leadership: A Sailing Guide*. *Management Communication Quarterly* 24(2). 171-210.
- Fairhurst, Gail. 2007. *Discursive Leadership: In Conversation with Leadership Psychology*. Los Angeles: Sage Publications.
- Fairhurst, Gail. 2008. *Discursive Leadership: A Communication Alternative to Leadership Psychology*. *Management Communication Quarterly* 21(4). 510-521.
- Fauconnier, G. & M. Turner. 1998. *Conceptual Integration Networks*. SSRN eLibrary.
- Fauconnier, G. & M. Turner. 2002. *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. New York: Basic Books.
- Fauconnier, G. 2001. Conceptual Blending and Analogy. *D. Gentner, K.J. Holyoak, B.N.Kokino (eds.) The Analogical Mind: Perspectives From Cognitive Science*. 255-285. Massachusetts Institute of Technology.

- Finke, Ronald. 1990. *Creative imagery: Discoveries and inventions in visualization*. Hillsdale N.J.: Erlbaum Associates.
- Firestien, R. 1990. *Effects of Creative Problem Solving Training on Communication Behaviors in Small Groups*. *Small Group Research* 21(4). 507-521.
- Firth, A. 1990. *Responding to Proposals: An analysis of "alignment talk" in trading negotiations*. Working Paper nr. 15. (Aalborg: Dept. of Languages and Intercultural Studies,).
- Firth, A. 1995a. *The Discourse of Negotiation: Studies of Language in the Workplace*. Oxford OX UK; Tarrytown N.Y. Pergamon.
- Firth, A. 1995b. *Accounts' in negotiation discourse: A single-case analysis*. *Journal of Pragmatics* 23(2). 199-226.
- Fiske, John. 1990. *Introduction to Communication Studies*. Routledge.
- Fitzgerald, Richard & William Housley. 2002. *Identity, Categorization and Sequential Organization: The Sequential and Categorial Flow of Identity in a Radio Phone-In*. *Discourse & Society* 13(5). 579 -602.
- Flanagan, Tim & Craig Runde. 2009. *How Teams Can Capitalize on Conflict*. *Strategy & Leadership* 37(1). 20 -22.
- Flor, N. & Edwin Hutchins. 1991. Analyzing distributed cognition in software teams: A case study of team programming during perfective software maintenance. *J. Koenemann-Belliveau et al., (eds.) Proceedings of the Fourth Annual Workshop on Empirical Studies of Programmers*. 36-59. Ablex Publishing.
- Flyvbjerg, Bent. 1991. *Rationalitet og magt*. København: Akademisk Forlag.
- Ford, Cameron M. 1996. *A Theory of Individual Creative Action in Multiple Social Domains*. *Academy of Management Review* 21(4). 1112-1142.
- Ford, Cecilia E. & Trini Stickle. 2012. *Securing Reciprocity in Workplace Meetings: Multimodal Practices*. *Discourse Studies* 14(1). 11-30.
- Ford, Cecilia E. 2008. *Women speaking up: Getting and using turns in workplace meetings*. Basingstoke, England; New York: Palgrave Macmillan.
- Ford, Cecilia E. 2010. Questioning in Meetings: Participation and Positioning. *Freed, A.F. & Ehrlich, S. (eds.) "Why Do You Ask?" The Function of Questions in Institutional Discourse*. 211-235. Oxford University Press.
- Forgas, Joseph. 2000. *Feeling and Thinking: The Role of Affect in Social Cognition*. Cambridge; New York; Paris: Cambridge University Press
- Forsknings- og Innovationsstyrelsen. 2008. *Overblik over det danske innovationsfremmesystem og hovedformål med den danske innovationspolitik*.

- Forsyth, Donelson. 1990. *Group dynamics*. Pacific Grove Calif.: Brooks/Cole Pub. Co.
- Foucault, Michel. 1971. *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*. New York: Pantheon Books.
- Frey, L, D.S. Gouran & Marshall Scott Poole. 1999. *The Handbook of Group Communication Theory and Research*. Sage Publications.
- Frey, L. 2002. *New Directions in Group Communication*. Thousand Oaks Calif.: Sage Pub.
- Frey, L. 2004. *The Symbolic-Interpretive Perspective on Group Dynamics*. Small Group Research 35(3). 277-306.
- Frey, L. 2006. *Facilitating Group Communication in Context: Innovations and Applications with Natural Groups*. Cresskill N.J.: Hampton Press.
- Gadamer, Hans-Georg. 2005. *Sandhed og metode: Grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. Kbh.: Gyldendals Bogklubber.
- Gange, Alan C., Erica Bower & Valerie K. Brown. 1999. *Positive effects of an arbuscular mycorrhizal fungus on aphid life history traits*. Oecologia 120(1). 123-131.
- Gardner, Howard. 1993. *Creating Minds: An Anatomy of Creativity Seen Through the Lives of Freud, Einstein, Picasso, Stravinsky, Eliot, Graham, and Gandhi*. New York: Basic Books.
- Gardner, Rod. 2001. *When Listeners Talk. Response tokens and listener stance*. John Benjamins Publishing Company.
- Garfinkel, Harold & Harvey L. Sacks. 1970. On Formal Structures of Practical Actions. *J. C. McKinney & E.A. Tiryakian (eds.): Theoretical Sociology*. 338-366. Appleton Century Crofts.
- Garfinkel, Harold. 1967. *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, N. J.
- Garfinkel, Harold. 1986. *Ethnomethodological Studies of Work*. London; New York: Routledge & K. Paul.
- Garfinkel, Harold. 2002. *Ethnomethodology's program: Working out Durkheim's aphorism*. Lanham Md.: Rowman & Littlefield Publishers.
- Garfinkel, Harold. 2006. *Seeing Sociologically: The Routine Grounds of Social Action*. Boulder Colo: Paradigm Publ.
- Gaver, B. 1999. *Cultural Probes: Novel interaction techniques to increase the presence of the elderly in their local communities*. Interactions – New York. 21-29.
- Gaver, William. 2004. *Special section – Inspiration – Cultural Probes and the Value of Uncertainty*. Interactions. 11(5). 53.
- Gergen, Kenneth. 1991. *The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life*. Basic Books.

- Gibson, J.J. 1977. The Theory of Affordance. *R. Shaw & J. Bransford (eds.) Perceiving, Acting, and Knowing*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Gibson, J.J. 1979. *The Ecological Approach to Visual Perception*. Boston: Houghton Mifflin.
- Giddens, A. 1991. *Modernity and Self-Identity*. Polity Press.
- Giddens, Anthony. 1984. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Gilson, Lucy L. & Christina E. Shalley. 2004. *A Little Creativity Goes a Long Way: An Examination of Teams' Engagement in Creative Processes*. *Journal of Management* 30(4). 453-470.
- Girotra, K. 2010. *Idea Generation and the Quality of the Best Idea*. *Management Science* 56(4). 591-605.
- Glenn, P. & Curtis LeBaron. 2003. *Studies in language and social interaction*. Mahwah N.J.: Erlbaum.
- Glenn, P. 1989. *Initiating Shared Laughter in Multi-Party Conversations*. *Western Journal of Speech Communication: WJSC* 53(2). 127-149.
- Glover, John. 1989. *Handbook of creativity*. New York: Plenum Press
- Glynn, Mary Ann. 1996. *Innovative Genius: A Framework for Relating Individual and Organizational Intelligences to Innovation*. *The Academy of Management Review* 21(4). 1081-1111.
- Goffman, Erving. 1955. *On face-work: An analysis of ritual elements in social interaction*. *Psychiatry* 18(3). 213-31.
- Goffman, Erving. 1959. *The presentation of self in everyday life*. Garden City N.Y.: Doubleday.
- Goffman, Erving. 1964. *The Neglected Situation*. *American Anthropologist* 66(6). 133-136.
- Goffman, Erving. 1967. *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*. (Anchor books). Garden City, N. Y.: Doubleday.
- Goffman, Erving. 1974. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Harper Colophon Books; 372.
- Goffman, Erving. 1979. *Footing*. *Semiotica* 25(1/2).
- Goffman, Erving. 1983. *The Interaction Order: American Sociological Association, 1982 Presidential Address*. *American Sociological Review* 48(1). 1-17.
- Goodwin, Charles & Marjorie H. Goodwin. 2000. Emotion within Situated Activity. *Duranti (ed.) Linguistic Anthropology: A Reader*. 239-257. Malden, MA, Oxford, Blackwell.

- Goodwin, Charles. 1979. The Interactive Construction of a Sentence in Natural Conversation. *G. Psathas (Ed.) Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. 97-121. New York, Irvington Publishers.
- Goodwin, Charles. 1980. *Restarts, Pauses, and the Achievement of a State of Mutual Gaze at Turn-Beginning*. *Sociological inquiry* 50 (3-4) 272.
- Goodwin, Charles. 1981. *Conversational Organization: Interaction Between Speakers and Hearers. (Language, thought, and culture)*. New York: Academic Press.
- Goodwin, Charles. 1994. *Professional Vision*. *American anthropologist* 96(3). 606.
- Goodwin, Charles. 1995. *Co-Constructing Meaning in Conversations With an Aphasic Man*. *Research on Language and Social Interaction* 28(3). 233-260.
- Goodwin, Charles. 2000. *Action and Embodiment Within Situated Human Interaction*. *Journal of Pragmatics* 32(10). 1489-1522.
- Goodwin, Charles. 2002. *Multi-Modal Gesture*. University of Texas.
- Goodwin, Charles. 2003a. *The Semiotic Body in its Environment*. Discourse, the body, and identity. Palgrave Connect.
- Goodwin, Charles. 2003b. Pointing as Situated Practice. *S. Kita (ed.) Pointing: Where Language, Culture and Cognition Meet*. Mahwah NJ, Erlbaum:
- Goodwin, Charles. 2007. *Participation, Stance and Affect in the Organization of Activities*. *Discourse and society* 18(1). 53-74.
- Goodwin, Charles. 2011. *Interview med Charles Goodwin. Foretaget af Brian Due på UCLA d. 6. april*. Upubliceret dokument.
- Goodwin, M.H., A. Cekaite, Charles Goodwin & E. Tulbert. 2011. Emotion as Stance. *A. Peräkylä & M-L. Sorjonen (eds.) Emotion in interaction*. Oxford University Press.
- Goodwin, Marjorie H. 1980. *He-Said-She-Said: Formal Cultural Procedures for the Construction of a Gossip Dispute Activity*. *American Ethnologist* 7(4). 674-695.
- Goodwin, Marjorie H. 2002. *Multi-Modality in Girls' Game Disputes*. *Journal of pragmatics*. 34(10). 1621.
- Gouran, D.S. & Randy Y. Hirokawa. 1996. Functional theory and communication in decision-making and problem-solving groups: An expanded view. *R.Y. Hirokawa and M.S. Poole (eds.) Communication and group decision-making*. 55-80. Sage, Thousand Oaks
- Graham, Connor, Mark Rouncefield, Martin Gibbs, Frank Vetere & Keith Cheverst. 2007. *How probes work*. Proceedings of the 19th Australasian conference on Computer-Human Interaction: Entertaining User Interfaces, 29-37. Adelaide, Australia: ACM.

- Gravengaard, Gitte & Lene Rimestad. 2011. *Elimination of Ideas and Professional Socialization*. Journalism Practice. DOI:10.1080/17512786.2011.642243. 1-17.
- Greimas, A.J. 1966. Reflections on Actantial Models. D. McDowell, R. Schleifer & A. Velie. *Structural Semantics, chapter 10*. University of Nebraska Press.
- Grossen, Michele. 2008. *Methods for Studying Collaborative Creativity: An Original and Adventurous Blend*. Thinking Skills and Creativity 3(3). 246-249.
- Groth, John & John Peters. 1999. *What Blocks Creativity? A Managerial Perspective*. Creativity and Innovation Management 8(3). 179-187.
- Guilford, J.P. 1950. *Creativity*. The American psychologist 5(9). 444-54.
- Gumperz, John. 1982. *Discourse strategies*. Cambridge, Cambridgeshire; New York: Cambridge University Press.
- Guzzo, Richard A. & Marcus W. Dickson. 1996. *Teams in Organizations: Recent Research on Performance and Effectiveness*. Annual Review of Psychology 47(1). 307-338.
- Habermas, Jürgen. 1981. *Theorie des kommunikativen Handelns*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Halliday, M. 1975. *Learning How to Mean: Explorations in the Development of Language*. Edward Arnold.
- Halliday, M. 1976. *Halliday: system and function in language: selected papers*. London: Oxford University Press.
- Halliday, M. 1978. *Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*. Baltimore: University Park Press.
- Hamel, G. 2006. *The Why, What, and How of Management Innovation*. Harvard Business Review 84(2). 72-84.
- Haugh, Michael & Francesca Bargiela-Chiappini. 2010. *Face in Interaction*. Journal of Pragmatics 42(8). 2073-2077.
- Have, Paul. 2007. *Doing Conversation Analysis*. London: Sage.
- Haviland, John B. 2000. Pointing, Gesture Spaces, and Mental Maps. McNeill, D. (ed.) *Language and Gesture*, 13-47. Cambridge University Press.
- Heap, James. 1980. *Description in Ethnomethodology*. Human Studies 3(1). 87-106.
- Heath, Christian & Jon Hindmarsh. 2002. *Analysing Interaction: Video, Ethnography and Situated Conduct*. Qualitative Research in action. 99-121.
- Heath, Christian & Poul Luff. 2007. *Gesture and institutional interaction: Figuring bids in auctions of fine art and antiques*. Gesture – Amsterdam 7(2). 215-240.
- Heath, Christian, Poul Luff, D.V. Lehn, Jon Hindmarsh & J. Cleverly. 2002. *Crafting participation: designing ecologies, configuring experience*. Visual Communication 1(1). 9-33.

- Heckscher, Charles. 1994. Defining the Post-Bureaucratic Type. *C. Heckscher & A. Donnelon (Eds.), The post-bureaucratic organization: New perspectives on organizational change*. 14-62. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hegel, Georg. 2005. *Åndens fænomenologi*. Gyldendal.
- Heidegger, Martin. 2007. *Væren og tid*. Århus: Klim.
- Heinemann, T., T. Mitchell & J. Burr. 2009. Co-constructing meaning with materials in innovation workshops. *Darras, B. And Belkhamza, S. (eds.) Objects et communication* MEI 30-31. L'Harmattan.
- Heinemann, Trine. 2009. *Managing Unavoidable Conflicts in Caretaking of the Elderly: Humor as a Mitigating Resource*. *International Journal of the Sociology of Language* 2009(200). 103-127.
- Heinemann, Trine. 2010. *The question response system of Danish*. *Journal of pragmatics*. 42(10). 2703.
- Hennessey, Beth A. & Teresa M. Amabile. 1987. *Creativity and learning. (What Research Says to the Teacher)*. Washington, D.C.: NEA Professional Library, National Education Association.
- Hennessey, Beth A. & Teresa M. Amabile. 2010. *Creativity*. *Annual Review of Psychology* 61. 569-598.
- Heritage, John & D. Greatbatch. 1991. On the Institutional Character of Institutional Talk: The Case of News Interviews. *D. Boden and D. H. Zimmerman (ed.) Talk and Social Structure*. 93-137. University of California Press.
- Heritage, John & Paul Drew. 1992. Analyzing Talk at Work: An Introduction. *Drew, P. & Heritage, J. (eds.) Talk at Work*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heritage, John & Rodney Watson. 1979. Formulations as Conversational Objects. *Psathas, G. (ed.) Everyday Language. Studies in Ethnomethodology*. 123-163. Irvington Publishers.
- Heritage, John & Steven Clayman. 2010. *Talk in action: Interactions, identities, and institutions*. Chichester, U.K.; Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Heritage, John. 1984a. A Change of State Token and Aspects of Its Sequential Placement. *J. M. Atkinson & J. Heritage (Eds.), Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*. 299-345. Cambridge University Press.
- Heritage, John. 1984b. *Garfinkel and Ethnomethodology*. Polity Press.
- Heritage, John. 1985. Analyzing News Interviews: Aspects of the Production of Talk for an Overhearing Audience. *T. van Dijk (ed.): Handbook of Discourse Analysis*, vol. 3, Discourse and Dialogue. Academic Press.

- Heritage, John. 1989. Current Developments in Conversation Analysis. *Roger, Derek & Peter Bull (eds.): Conversation*. Intercommunication.
- Heritage, John. 2004. Conversation analysis and institutional talk. Analyzing data. *D. Silverman (ed.) Qualitative Research*, 222-246. Sage Publications.
- Heritage, John. 2007. Intersubjectivity and Progressivity in Person (and Place) Reference. *N.J. Enfield & T. Stivers (eds) Person Reference in Interaction. Language Culture and Cognition*. 1168.
- Heritage, John. 2008. Conversation Analysis as Social Theory. *B. Turner (ed.) The New Blackwell Companion to Social Theory*, 300-320. Blackwell.
- Hester, S. & D. Francis. 2000. *Ethnomethodology, conversational analysis, and "institutional talk."* Text 20 (3). 391-413.
- Hester, S. & P. Eglin. 1997. *Culture in Action: Studies in Membership Categorization Analysis*. Washington D.C.: International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis & University Press of America.
- Hewes, Dean E. 1996. Small Group Communication May Not Influence Decision making: An Amplification of Socio-Egocentric Theory. *Hirokawa, R.Y. & Poole, M.S. (Eds.) Communnication and Group Decision making*. Sage Publications.
- Hindmarsh, Jon & Alison Pilnick. 2007. *Knowing Bodies at Work: Embodiment and Ephemeral Teamwork in Anaesthesia*. Organization Studies 28(9). 1395-1416.
- Hindmarsh, Jon & Christian Heath. 2000a. *Embodied reference: A study of deixis in workplace interaction*. Journal of Pragmatics 32(12). 1855-1878.
- Hindmarsh, Jon & Christian Heath. 2000b. *Sharing the Tools of the Trade: The Interactional Constitution of Workplace Objects*. Journal of Contemporary Ethnography 29(5). 523-562.
- Hindmarsh, Jon, Christian Heath & Poul Luff. 2010. *Video in Qualitative Research*. Sage Publications Ltd.
- Hindmarsh, Jon, Patricia Reynolds & Stephen Dunne. 2011. *Exhibiting Understanding: The Body in Apprenticeship*. Journal of Pragmatics 43(2). 489-503.
- Hirokawa, Randy Y. 1996. *Communication and group decision making*. Thousand Oaks Calif.: Sage Publications.
- Hirt, E.R. 1999. Mood. *M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), Encyclopedia of creativity (2)*, 241-250. Academic Press.
- Hollan, J., Edwin Hutchins & D. Kirsh. 2000. *Distributed cognition: Toward a new foundation for human-computer interaction research*. ACM Trans. Computer-Human Interaction 7(2). 174-196.

- Holmes, J. & M. Marra. 2010. *Leadership and Managing Conflict in Meetings*. Quarterly Publication of the International Pragmatics Association (IPrA).
- Holmes, J. & M. Stubbe. 2003. *Power and Politeness in the Workplace*. Longman.
- Hopp, P, C.A Smith & S.C. Hayne. 2002. *Literature Review of Shared Cognition (Working Paper)*. College of Business, Colorado State University.
- Hougaard, A. 2005. *Conceptual disintegration and blending in interactional sequences: A discussion of new phenomena, processes vs. products, and methodology*. Journal of Pragmatics 37(10). 1653-1685.
- Housley, William & Richard Fitzgerald. 2002. *The Reconsidered Model of Membership Categorization Analysis*. Qualitative Research 2(1). 59 -83.
- Housley, William & Richard Fitzgerald. 2009. *Membership Categorization, Culture and Norms in Action*. Discourse Society 20(3). 345-362.
- Housley, William. 2003. *Interaction in Multidisciplinary Teams*. Ashgate Publishing.
- Houtkoop-Steenstra, H. 1987. *Establishing Agreement: An Analysis of Proposal-Acceptance Sequences*. Mouton De Gruyter.
- Hughes, J.A., D. Randall, M. Rouncefield & P. Tolmie. 2011. Meetings and the Accomplishment of Organization. M. Rouncefield & P. Tolmie (eds.) *Ethnomethodology at Work*. 131-151. Ashgate Publishing.
- Huisman, Marjan. 2001. *Decision-Making in Meetings as Talk-in-Interaction*. International Studies of Management & Organization 31(3). 69-90.
- Hume, David. 1978. *A Treatise of Human Nature*. Oxford; New York: Clarendon Press; Oxford University Press.
- Hunter, Samuel T., Katrina E. Bedell & Michael D. Mumford. 2007. *Climate for Creativity: A Quantitative Review*. Creativity Research Journal 19(1). 69-90.
- Husserl, Edmund. 1982. *General Introduction to a Pure Phenomenology*. The Hague; Boston; Hingham MA: M. Nijhoff
- Hutchby, Ian. 1998. *Conversation Analysis: Principles, Practices, and Applications*. Cambridge; Malden Mass.: Polity Press.
- Hutchby, Ian. 2008. *Conversation Analysis*. Cambridge: Polity Press.
- Hutchins, Edwin & B. Hazlehurst. 1991. How to invent a lexicon: The development of shared symbols in interaction. Gilbert, G.N., Conte, R. (eds.) *Artificial societies: The computer simulation of social life*. UCL press.
- Hutchins, Edwin & L. Palen. 1997. *Constructing Meaning from Space, Gesture, and Speech*. NATO ASI series. Series F., Computer and system sciences. 160.

- Hutchins, Edwin. 1990. *The technology of team navigation. Intellectual teamwork: social and technological foundations of cooperative work*. 191-220. L. Erlbaum Associates Inc.
- Hutchins, Edwin. 1991a. The Social Organization of Distributed Cognition. *L. Resnick, J. M. Levine, & S. D. Teasley (Eds.), Perspectives on Socially Shared Cognition*. 283-307. American Psychological Association.
- Hutchins, Edwin. 1991b. *Organizing Work by Adaptation*. *Organization Science* 2(1). 14-39.
- Hutchins, Edwin. 1995. *Cognition in the Wild*. Cambridge Mass.: CogNet.
- Hutchins, Edwin. 2005. *Material anchors for conceptual blends*. *Journal of Pragmatics* 37(10). 1555-1577.
- Hutchins, Edwin. 2006. The distributed Cognition Perspective on Human Interaction. *N.J. Enfield, S.C. Levinson (eds.) Roots of human sociality: Culture, cognition and interaction*. Berg Press.
- Hutchins, Edwin. 2008. *The role of cultural practices in the emergence of modern human intelligence*. *Philosophical transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological sciences* 363(1499). 2011-9.
- Isaksen, Scott G. & Donald J. Treffinger. 1985. *Creative Problem Solving: The Basic Course*. Buffalo, N.Y.: Bearly Ltd.
- Jablin, Fredric. 1987. *Handbook of organizational communication: An interdisciplinary perspective*. Newbury Park Calif.: Sage Publications.
- James, Keith, Karla Clark & Russell Cropanzano. 1999. *Positive and Negative Creativity in Groups, Institutions, and Organizations: A Model and Theoretical Extension*. *Creativity Research Journal* 12(3). 211.
- Jaworski, Adam. 2005. *Introduction: Silence in institutional and intercultural contexts*. *Multilingua – Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication* 24(1-2). 1-6.
- Jefferson, Gail. 1979. A Technique for Inviting laughter and its subsequent Acceptance Declination. *G. Psathas (Ed.) Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. Irvington Publishers.
- Jefferson, Gail. 1980. On «Trouble-Premonitory» Response to Inquiry. *Sociological Inquiry* 50(3/4). 153-185.
- Jefferson, Gail. 1983. *Notes on a Possible Metric Which Provides for a «standard Maximum» Silence of Approximately One Second in Conversation*. *Tilburg Papers in Language and Literature*, vol. 42, 1-83. Tilburg.
- Jefferson, Gail. 1984a. On Stepwise Transition from Talk About a Trouble to Inappropriately Next-Positioned Matters. *Atkinson, J. M. & Heritage, J. (eds.): Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis. Studies in Emotion and Social Interaction*. 191-223. Cambridge University Press.

- Jefferson, Gail. 1984b. On the Organization of Laughter in Talk About Troubles. *Atkinson, J. M. & Heritage, J. (eds.): Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis. Studies in Emotion and Social Interaction*, 346-370. Cambridge University Press.
- Jefferson, Gail. 1985. An Exercise in the Transcription and Analysis of Laughter. *T. Van Dijk (Ed.) Handbook of Discourse Analysis, (3): Discourse and dialogue*. 25-34. Tilburg University Dept. of Language and Literature.
- Jefferson, Gail. 1990. List construction as a task and interactional resource. *Psathas (ed). Studies in ethnomethodology and conversation analysis*. 63-92. International Institute for Ethnomethodology and Conversation Analysis. University Press of America.
- Jenkins, R. 1996. *Social Identity*. Routledge.
- Joel, Walmsley. 2008. *Methodological Situatedness; or, Deeds Worth Doing and Pursuing*. *Cognitive Systems Research* 9(1-2). 150-159.
- Johnson, Mark. 2007. *The Meaning of the Body: Aesthetics of Human Understanding*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jordan, Brigitte & Austin Henderson. 1995. *Interaction Analysis: Foundations and Practice*. *Journal of the Learning Sciences* 4(1). 39.
- Jorgensen, Julia. 1996. *The Functions of Sarcastic Irony in Speech*. *Journal of Pragmatics* 26(5). 613-634.
- Juarrero, Alicia. 1999. *Dynamics in action: Intentional behavior as a complex system*. Cambridge Mass.: MIT Press.
- Jørgensen, C. & M. Onsberg. 2008. *Praktisk argumentation*. Kbh.: Nyt Teknisk Forlag.
- Kangasharju, Helena & T. Nikko. 2009. *Emotions in Organizations: Joint Laughter in Workplace Meetings*. *Journal of Business Communication* 46(1). 100-119.
- Kangasharju, Helena. 1996. *Aligning as a Team in Multiparty Conversation*. *Journal of Pragmatics* 26(3). 291-319.
- Kangasharju, Helena. 2002. *Alignment in Disagreement: Forming Oppositional Alliances in Committee Meetings*. *Journal of Pragmatics* 34(10-11). 1447-1471.
- Kankaanranta, Anne & Brigitte Planken. 2010. *Belf Competence as Business Knowledge of Internationally Operating Business Professionals*. *Journal of Business Communication* 47(4). 380 -407.
- Kant, Immanuel. 2002. *Kritik af den rene fornuft*. Frederiksberg: Det lille Forlag.
- Kauffeld, Simone & Nale Lehmann-Willenbrock. 2012. *Meetings Matter Effects of Team Meetings on Team and Organizational Success*. *Small Group Research* 43(2). 130-158.

- Kaufman, A., S. Kornilov, A. Bristol, M. Tan & E. Grigorenko. 2010. The Neurobiological Foundation of Creative Cognition. *J. Kaufman & R. Sternberg (eds.) The Cambridge Handbook of Creativity*. Cambridge University Press.
- Kaufmann, Geir. 2003. *Expanding the Mood-Creativity Equation*. Creativity Research Journal 15(2/3). 131.
- Kaufmann, Geir. 2008. *Kreativitet for alle*. Virum: Dansk Psykologisk Forlag.
- Kelley, Tom. 2001. *The Art of Innovation: Lessons in Creativity from Ideo, America's Leading Design Firm*. New York: Currency/Doubleday.
- Kendon, Adam. 1972. Some Relationships Between Bodymotion and Speech: An Analysis of an Example. *Siegman, A., Pope, B. (eds.) Studies in Dyadic Communication*. Pergamon.
- Kendon, Adam. 1988. *Sign languages of Aboriginal Australia: Cultural, semiotic, and communicative perspectives*. Cambridge, Cambridgeshire; New York: Cambridge University Press.
- Kendon, Adam. 1990. *Conducting Interaction: Patterns of Behavior in Focused Encounters*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Kendon, Adam. 1997. *Gesture*. Annual Review of Anthropology 26. 109-128.
- Kendon, Adam. 2005. *Gesture: Visible Action as Utterance*. Cambridge University Press.
- Kerbrat-Orecchioni, C. 1997. *A multilevel approach in the study of talk-in-interaction*. Pragmatics 7(1). 1-20.
- Ketrow, Sandra M. 1999. Nonverbal Aspects of Group Communication. *Frey (ed.): Handbook of group communication theory and research*. 251-287. Sage Publications.
- Kevoe-Feldman, Heidi & Jeffrey D Robinson. 2012. *Exploring Essentially Three-Turn Courses of Action: An Institutional Case Study with Implications for Ordinary Talk*. Discourse Studies 14(2). 217-241.
- Kidwell, M. & D.H. Zimmerman. 2007. *Joint Attention as Action*. Journal of Pragmatics 39(3). 592-611.
- King, Neil A. 1993. *Innovation in Organizations*. International Review of Industrial and Organizational Psychology, 1-35. John Wiley and Sons.
- Kinsey, Goman, Carol. 2008. *The Nonverbal Advantage: Secrets and Science of Body Language at Work*. Berrett-Koehler Publishers.
- Kirkeby, Ole F. 2009. *At glemme Deleuze. Kill your Darlings*. Hvorfor. Et studiestridsskrift for filosofi og økonomi på CBS Nr. 3, Forår.
- Kirsh, D. & P. Maglio. 1994. *On Distinguishing Epistemic from Pragmatic Action*. Cognitive Science 18(4). 513-549.

- Kita, Sotaro, Ingeborg Gijn & Harry Hulst. 1998. Movement Phases in Signs and Co-Speech Gestures, and Their Transcription by Human Coders. *I Ipke Wachsmuth & Martin Fröhlich (red.), Gesture and Sign Language in Human-Computer Interaction*, (1371), 23-35. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- Knorr-Cetina, K. 1981. *Advances in social theory and methodology: Toward an integration of micro- and macro-sociologies*. Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Kockelman, Paul. 2004. *Stance and Subjectivity*. *Journal of Linguistic Anthropology* 14(2). 127-150.
- Kockelman, Paul. 2005. *The Semiotic Stance*. *Semiotica* 2005(157). 233-304.
- Koestler, Arthur. 1964. *The act of creation*. Macmillan.
- Kolb, Judith A. & William J. Rothwell. 2002. *Competencies of Small Group Facilitators: What Practitioners View as Important*. *Journal of European Industrial Training* 26(2/3/4). 200-203.
- Koschmann, Timothy, Curtis LeBaron, Charls Goodwin & P. Feltovich. 2011. "Can You See the Cystic Artery yet?" a Simple Matter of Trust. *Journal of Pragmatics* 43(2). 521-541.
- Kotter, John. 2010. *Buy-in: Saving Your Good Idea from Getting Shot Down*. Boston Mass.: Harvard Business Review Press.
- Kress, Gunther. 1996. *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London; New York: Routledge.
- Kress, Gunther. 2001. *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London; New York: Arnold; Oxford University Press.
- Kress, Gunther. 2011. «Partnerships in Research»: *Multimodality and Ethnography*. *Qualitative Research* 11(3). 239 -260.
- Kuhn, T. & M. Jackson. 2008. *Accomplishing Knowledge*. *Management Communication Quarterly* 21(4). 454 -485.
- Kuhn, T. 1970. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kuhn, T. 1979. *The Essential Tension: Selected Studies in Scientific Tradition and Change*. University Of Chicago Press.
- Kuhnke, Elizabeth. 2009. *Body Language For Dummies*. For Dummies.
- Kuutti, K. 1991. Activity theory and its applications to information systems research and development. *H.-E. Nissen, (ed.), Information Systems Research*. 529-549. Elsevier Science Publishers.
- Kärkkäinen, Elise. 2006. *Stance Taking in Conversation: From Subjectivity to Intersubjectivity*. *Text & Talk – An Interdisciplinary Journal of Language, Discourse & Communication Studies* 26(6). 699-731.

- Labov, W. & J. Waletzky. 1967. Narrative analysis. *J. Helm (Ed.), Essays on the Verbal and Visual Arts*. 12-44. University of Washington Press.
- Lakoff, G. & R. Núñez. 2000. *Where Mathematics Comes From: How the Embodied Mind Brings Mathematics into Being*. Basic Books.
- Lakoff, George & Mark Johnson. 1980. *Metaphors We Live By*. University Of Chicago Press.
- Lakoff, George & Mark Johnson. 1999. *Philosophy in the Flesh : The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. Basic Books.
- Landgrebe, J. 2011. Intersubjectivity: Interactional Trouble Sourcing and «Problem Pictures». *J. Buur (ed.) Participatory Inovation Conference Proceedings*. University of Southern Denmark.
- Latour, B. 2005. *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- LeBaron, Curtis & Jürgen Streeck. 1997. *Built Space and the Interactional Framing of Experience During a Murder Interrogation*. *Human Studies* 20(1). 1.
- LeBaron, Curtis & S. Jones. 2002. *Closing Up Closings: Showing the Relevance of the Social and Material Surround to the Completion of Interaction*. *Journal of Communication* 52(3). 542.
- LeBaron, Curtis, P. Glenn & M.P. Thompson. 2009. Identity Work During Boundary Moments: Managing Positive Identities Through Talk and Embodied Interaction. *L. M. Roberts & J. E. Dutton (eds.) Exploring positive identities and organizations: Building a theoretical and research foundation*. Psychology Press.
- Lerner, Gene H. 1991. *On the Syntax of Sentences-in-Progress*. *Language in Society* 20(03). 441-458.
- Levi, Daniel. 2007. *Group Dynamics for Teams*. Thousand Oaks Calif.: Sage Publications.
- Levinson, S.C. 1983. *Pragmatics*. Cambridge, Cambridgeshire; New York: Cambridge University Press.
- Levinson, S.C. 1992. Activity Types and Language. *P. Drew & J. Heritage (eds.): Talk at Work. Interaction in institutional settings*. 66-101. Cambridge University Press.
- Levinson, S.C. 2006a. *Cognition at the Heart of Human Interaction*. *Discourse Studies* 8(1). 85-93.
- Levinson, S.C. 2006b. On the Human «Interaction Engine». *N.J. Enfield, S.C. Levinson (eds.) Roots of human sociality: Culture, cognition and interaction*. Berg Press.
- Lewin, Kurt. 1960. *Frontiers in Group Dynamics: Concept, Method and Reality in Social Science: Social Equilibria and Social Change*. Indianapolis, Ind.: Bobbs-Merrill, College Division.
- Lind, J. & F. Stokholm. 2006. *Den ny innovationspolitik*. Mandag Morgen.

- Linde, C. 2010. *What's Next?: The Social and Technological Management of Meetings*. Pragmatics: 1 (3) 297-317. International Pragmatics Association
- Lindø, A.V. 2000. *Dialectical Ecolinguistics: Three Essays for the Symposium 30 Years of Language and Ecology in Graz*. Odense: Research Group for Ecology Language & Ideology Odense University.
- Llewellyn, Nick & Jon Hindmarsh. 2010. *Organisation, interaction and practice: Studies in ethnomethodology and conversation analysis*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.
- Llewellyn, Nick. 2008. *Organization in Actual Episodes of Work: Harvey Sacks and Organization Studies*. Organization Studies 29(5). 763-791.
- Local, John & John Kelly. 1986. *Projection and silences: Notes on phonetic and conversational structure*. Human Studies 9(2-3). 185-204.
- Lubart, Todd I. 2001. *Models of the Creative Process: Past, Present and Future*. Creativity Research Journal 13(3/4). 295-308.
- Luff, Poul, Christian Heath, H. Kuzuoka, Jon Hindmarsh, K. Yamazaki & S. Oyama. 2003. *Fractured Ecologies: Creating Environments for Collaboration*. Human-Computer Interaction 18(1). 51.
- Luhmann, Niklas. 1995. *Social systems*. Stanford Calif.: Stanford University Press.
- Lumsden, J. C. 1999. *Evolving Creative Minds: Stories and Mechanisms*. (Handbook of Creativity). Cambridge university Press.
- Lundin, Rolf A. & Anders Söderholm. 1995. *A Theory of the Temporary Organization*. Scandinavian Journal of Management 11(4). 437-455.
- Lynch, Michael. 1988. *The Externalized Retina: Selection and Mathematization in the Visual Documentation of Objects in the Life Sciences*. Human Studies 11(2-3).
- Lynch, Michael. 1993. *Scientific Practice and Ordinary Action: Ethnomethodology and Social Studies of Science*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Lynch, Michael. 2000. *The Ethnomethodological Foundations of Conversation Analysis*. Text – Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse 20(4). 517-532.
- Lysklett, Sissel Rolness; 2007. *Dialog mellom ideer : Ideutviklingens vilkår i arbeidsgruppemøter*. Dissertation.
- Maglio, P.P., M.J. Wenger & A.M. Copeland. 2008. *Evidence for the role of self-priming in epistemic action: expertise and the effective use of memory*. Acta psychologica 127(1). 72-88.
- Magnusson, Mats. 2009. *Managing the Efficiency-Flexibility Tension in Innovation: Strategic and Organizational Aspects*. Creativity and Innovation Management 18(1). 2-7.

- Magnusson, Peter R. 2009. *Exploring the Contributions of Involving Ordinary Users in Ideation of Technology-Based Services*. Journal of Product Innovation Management 26(5). 578-593.
- Manz, Charles C. & Christopher P. Neck. 1995. *Teamthink: Beyond the Groupthink Syndrome in Self*. Journal of Managerial Psychology 10(1). 7 -15.
- Markaki, Vassiliki, S. Merlino, Lorenza Mondada & F. Oloff. 2010. *Laughter in Professional Meetings: The Organization of an Emergent Ethnic Joke*. Journal of Pragmatics 42(6). 1526-1542.
- Markaki, Vassiliki & Lorenza Mondada. 2012. *Embodied Orientations Towards Co-Participants in Multinational Meetings*. Discourse Studies 14(1). 31-52.
- Markides, Constantinos. 2005. *Fast second: How smart companies bypass radical innovation to enter and dominate new markets*. San Francisco CA: Jossey-Bass.
- Marková, I., P. Linell, Michele Grossen & A. S. Orvig. 2007. *Dialogue in Focus Groups: Exploring Socially Shared Knowledge*. Equinox Publishing (UK).
- Marsh, Leslie & Christian Onof. 2008. *Introduction to the Special Issue «perspectives on Social Cognition»*. Cognitive Systems Research 9(1-2). 1-4.
- Martindale, C. 1999. Biological Bases of Creativity. R. Sternberg (ed.) *Handbook of creativity*. Cambridge University Press.
- May, Steve K. & Dennis K. Mumby. 2004. *Engaging Organizational Communication Theory and Research: Multiple Perspectives*. Sage Publications
- Mayer, Richard. 1999. Fifty Years of Creativity Research. R. Sternberg (ed.) *Handbook of creativity*. 449-461. Cambridge University Press.
- Maynard, D.W. & D.H. Zimmerman. 1984. *Topical Talk, Ritual and the Social Organization of Relationships*. Social Psychology Quarterly 47(4). 301.
- Maynard, D.W. & Steven Clayman. 1991. *The Diversity of Ethnomethodology*. Annual Review of Sociology 17. 385-418.
- Maynard, D.W. & Steven Clayman. 2003. Ethnomethodology and conversation analysis. Reynolds, L.T., Herman-kinney, N.J. (eds) *Handbook of symbolic interactionism*. 173-203. AltaMira Press.
- Maynard, D.W. 1980. *Placement of Topic Changes in Conversation*. Semiotica 30-3 (4). 263-290.
- Maynard, D.W. 1984. *Inside Plea Bargaining: The Language of Negotiation*. Plenum Press.
- Mazeland, H. 2006. *Quoting in meetings*. International Conference on Conversation Analysis. University of Helsinki.
- McFadzean, Elspeth. 1998. *The Creativity Continuum: Towards a Classification of Creative Problem Solving Techniques*. Creativity & Innovation Management 7(3). 131.

- McFadzean, Elspeth. 2002. *Developing and Supporting Creative Problem Solving Teams: Part 2 – Facilitator Competencies*. *Management Decision* 40(6). 537-551.
- McHoul, Alec. 2008. *Questions of Context in Studies of Talk and Interaction – Ethnomethodology and Conversation Analysis*. *Journal of Pragmatics* 40(5). 823-826.
- McKenzie, R. D. 1924. *The Ecological Approach to the Study of the Human Community*. *American Journal of Sociology* 30(3). 287-301.
- McNeill, David. 1992. *Hand and Mind: What Gestures Reveal About Thought*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mead, George. 1934. *Mind, Self, and Society: From the Standpoint of a Social Behaviourist*. Chicago; London: University of Chicago Press.
- Mehan, Hugh. 1978. *Structuring School Structure*. *Harvard Educational Review*. 48 (1). 32-64.
- Mehan, Hugh. 1979. "What Time Is It, Denise?": Asking Known Information Questions in Classroom Discourse. *Theory into Practice* 18(4). 285-294.
- Meier, C. 1997. *Arbeitsbesprechungen: Interaktionsstruktur, Interaktionsdynamik und Konsequenzen einer sozialen Form*. Opladen: Westdeutscher.
- Menke, C., L. Boltanski & J. Rebentisch. 2010. *Kreation und Depression Freiheit im gegenwärtigen Kapitalismus*. Berlin: Kulturverl. Kadmos.
- Merleau-Ponty, Maurice. 2002. *Phenomenology of Perception*. London; New York: Routledge.
- Mey, Jacob L. 2001. *Pragmatics: An introduction*. Blackwell.
- Mey, Jacob L. 2009. *Speech acts in context. Postgraduate course in Pragmatics*. University of Southern Denmark.
- Middleton, David 1998. Talking work: Argument, common knowledge, and improvisation in teamwork. D. Middleton and Y. Engestrom (eds.) *Cognition and Communication at Work*. Cambridge University Press.
- Mintzberg, Henry. 1994. *The Fall and Rise of Strategic Planning*. *Harvard Business Review*.
- Mische, Ann & Harrison White. 1998. *Between Conversation and Situation: Public Switching Dynamics across Network Domains*. *Social Research* 65(3). 695-724.
- Moerman, Michael. 1988. *Talking Culture: Ethnography and Conversation Analysis*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Mohammed, Susan & Brad C. Dumville. 2001. *Team Mental Models in a Team Knowledge Framework: Expanding Theory and Measurement Across Disciplinary Boundaries*. *Journal of Organizational Behavior* 22(2). 89-106.
- Mondada, Lorenza. 2004. Ways of "Doing Being Plurilingual" In International Work Meetings. Gardner, R; Wagner, J. (eds.) *Second language conversations*. Continuum.

- Mondada, Lorenza. 2007a. *Multimodal Resources for Turn-taking: Pointing and the Emergence of Possible Next Speakers*. *Discourse studies – quarterly* – 9(2). 194-225.
- Mondada, Lorenza. 2007b. *Commentary: Transcript Variations and the Indexicality of Transcribing Practices*. *Discourse Studies* 9(6). 809-821.
- Mondada, Lorenza. 2009a. *The Embodied and Negotiated Production of Assessments in Instructed Actions*. *Research on Language & Social Interaction* 42(4). 329.
- Mondada, Lorenza. 2009b. *Emergent focused interactions in public places: A systematic analysis of the multimodal achievement of a common interactional space*. *Journal of Pragmatics* 41(10). 1977-1997.
- Mondada, Lorenza. 2009c. *Video Recording Practices and the Reflexive Constitution of the Interactional Order: Some Systematic Uses of the Split-Screen Technique*. *Human Studies* 32(1). 67-99.
- Mondada, Lorenza. 2011a. *The Management of Knowledge Discrepancies and of Epistemic Changes in Institutional Interactions*. *Stivers, T. Mondada, L. Steensig, J. (eds.) The Morality of Knowledge in Conversation*. 27-57. Cambridge University Press.
- Mondada, Lorenza. 2011b. *Understanding as an Embodied, Situated and Sequential Achievement in Interaction*. *Journal of Pragmatics* 43(2). 542-552.
- Mondada, Lorenza. 2012. *The Dynamics of Embodied Participation and Language Choice in Multilingual Meetings*. *Language in Society* 41(02). 213-235.
- Morgenthaler, Lynelle. 1990. *A Study of Group Process: Who's Got What Floor?* *Journal of Pragmatics* 14(4). 537-557.
- Muecke, Douglas. 1970. *Irony*. London Methuen.
- Mumby, Dennis K. 2005. *Theorizing Resistance in Organization Studies*. *Management Communication Quarterly* 19(1). 19-44.
- Mumford, Michael D. 2003. *Where Have We Been, Where Are We Going? Taking Stock in Creativity Research*. *Creativity Research Journal* 15(2/3). 107.
- Murphy, Keith M. 2005. *Collaborative Imagining: The Interactive Use of Gestures, Talk, and Graphic Representation in Architectural Practice*. *Semiotica* 2005(156). 113-145.
- Myers, Greg. 1998. *Displaying Opinions: Topics and Disagreement in Focus Groups*. *Language in Society* 27(01). 85-111.
- Mäkitalo, Åsa & Roger Säljö. 2002. *Talk in institutional context and institutional context in talk: Categories as situated practices*. *Text* 22(1). 57.

- Nakakoji, Kumiyo, Yasuhiro Yamamoto & Masao Ohira. 1999. *A Framework That Supports Collective Creativity in Design Using Visual Images*. Proceedings of the 3rd conference on Creativity & cognition, 166-173. (C&C '99). New York, NY, USA: ACM.
- Nardi, B. 1996. Studying Context: A Comparison of Activity Theory, Situated Action Models, and Distributed Cognition. *Nardi, B. (Ed.), Context and consciousness: Activity theory and human-computer interaction*. MIT Press.
- Navarro, Joe & Marvin Karlins. 2008. *What Every BODY is Saying*. HarperCollins e-books.
- Nepper Larsen, Steen. 2008. *Kategoriale tydninger af den kognitive kapitalisme med særligt henblik på at begribe samtidens trang og tvang til kreativitet*. Kbh.: GNOSIS.
- Newberry, Mark. 2009. *Body Language Secrets – How To Communicate Effectively Through Body Language*. Digital Resource Vault.
- Nielsen, Mie F. & Johannes Wagner. 2007. Diversity and Continuity in Conversation Analysis. *Journal of Pragmatics* 39(3). 441-444.
- Nielsen, Mie F. & Søren B. Nielsen. 2005. *Samtaleanalyse*. [Kbh.]: Samfundslitteratur.
- Nielsen, Mie F. 1998. *Afdelingsmøder som middel til organisationskulturel socialisering*. University of Copenhagen, Copenhagen, Denmark: Upubliceret ph.d.
- Nielsen, Mie F. 2001. *Replik til journalistikken: ;Mikroanalyse af medieinterviewet*. [Kbh.]: Akademisk Forlag.
- Nielsen, Mie F. 2002. Orkestrering af TV-debatter. *P. Widell og M. Kunøe (eds.): 9. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Institut for Nordisk Sprog og Litteratur Aarhus Universitet.
- Nielsen, Mie F. 2009. *Interpretative Management in Business Meetings: Understanding Managers' Interactional Strategies Through Conversation Analysis*. *Journal of Business communication* 46(1). 23-56.
- Nielsen, Mie F. 2010. *Positionering. Mellemlederens kommunikative arbejde med at skabe ledelsesrum og ledelsesret*. Samfundslitteratur.
- Nielsen, Mie F. 2012. *Using Artifacts in Brainstorming Sessions to Secure Participation and Decouple Sequentiality*. *Discourse Studies* 14(1). 87-109.
- Nielsen, S.B. 2007. *Udskrevet, men ikke afskrevet. En konversationsanalytisk undersøgelse af magtarbejde indlejret i social handling under geriatiske udskrivningssamtaler*. Ph.d.-afhandling. Københavns Universitet.
- Nishizaka, Aug. 2003. *Imagination in Action*. *Theory & Psychology* 13(2). 177 -207.
- Nishizaka, Aug. 2011. *Touch Without Vision: Referential Practice in a Non-Technological Environment*. *Journal of Pragmatics* 43(2). 504-520.

- Nonaka, Ikujiro & Hirotaka Takeuchi. 1995. *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York: Oxford University Press.
- Norman, D. 1993. *Cognition in the Head and in the World: An Introduction to the Special Issue on Situated Action*. *Cognitive Science* 17(1). 1-6.
- Norman, D. 1999. *Affordance, Conventions, and Design*. *Interactions*. 38-43.
- Norman, D. 2000. *The Design of Everyday Things*. London: The MIT Press.
- Norman, D. 2008. *Signifiers, not affordances*. *Interactions* 15(6). 18-19.
- O'Hara, L. A. & R. J. Sternberg. 1999. Creativity and Intelligence. *Sternberg (ed.) Handbook of Creativity*. 251-273. Cambridge University Press.
- Oakley, T. & A. Hougaard. 2008. *Mental spaces in discourse and interaction*. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins Pub.
- Ochs, E., A.P. Graesch, A. Mittmann, T. Bradbury & R. Repetti. 2006. Videoethnography and ethnoarchaeological tracking. *Pitt-Catsoupes, Kossek & Sweet (eds.) The work and family handbook*. Multi-Disciplinary Perspectives, Methods, and Approaches. 387-409. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Ochs, E., S. Jacoby & P. Gonzales. 1994. *Interpretive Journeys: How Physicists Talk and Travel through Graphic Space*. *Configurations* 2(1). 151.
- Olesen, C. 2002. *Definitionsteori. En filosofisk og terminologisk tilgang til definitionsteoretiske problemstillinger*. 28. Hermes.
- Osborn, A.F. 1953. *Applied imagination: Principles and procedures of creative problem-solving*. New York: Scribner's sons.
- Parnes, Sidney Jay., Ruth B. Noller & Angelo M. Biondi. 1977. *Guide to creative action*. New York: Scribner.
- Parsons, Talcott. 1937. *The Structure of Social Action: A Study in Social Theory with Special Reference to a Group of Recent European Writers*. New York: McGraw-Hill Book Company inc.
- Parsons, Talcott. 1938. *The Role of Ideas in Social Action*. *American Sociological Review* 3(5). 652-664.
- Paulus, Poul B. & B.A. Nijstad. 2003. Group Creativity: An Introduction. *Paulus, P.B & Nijstad, B.A. (eds.) Group Creativity. Innovation through collaboration*. 3-15. Oxford University Press.
- Paulus, Poul B., D. Levine, V. Brown, A. Minai & S. Doboli. 2010. *Modeling Ideational Creativity in Groups: Connecting Cognitive, Neural, and Computational Approaches*. *Small Group Research* 41(6). 688 -724.

- Pease, A. & B. Pease. 2006. *The Definitive Book of Body Language*. Bantam. New York: Bantam Books.
- Peirce, Charles S. 1955. *Philosophical writings of Peirce*. New York: Dover Publications.
- Peirce, Charles S. 1991. *Peirce on Signs: Writings on Semiotic*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Peirce, Charles S. 1998. Pragmatism as the Logic of Abduction. *Peirce: The Essential Peirce. Selected Philosophical Writings, bd. 2*. 226-241. Indiana University Press.
- Peräkylä, Anssi & Sanna Vehvilfinen. 2003. *Conversation Analysis and the Professional Stocks of Interactional Knowledge*. *Discourse & Society* 14(6). 727 -750.
- Peräkylä, Anssi. 2004. *Reliability and Validity in research based on naturally occurring social interaction*. *Qualitative Research ed. David Silverman*. Sage Publications.
- Peterson, Randall S., Pamela D. Owens, Philip E. Tetlock, Elliott T. Fan & Paul Martorana. 1998. *Group Dynamics in Top Management Teams: Groupthink, Vigilance, and Alternative Models of Organizational Failure and Success*. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 73(2-3). 272-305.
- Pishwa, H. 2009. Linguistic Structures as Cues for Social Cognitive Functions. *H. Pishwa (ed.) Language and Social Cognition*. Mouton de Gruyter.
- Polanyi, Michael. 1966. *The Tacit Dimension*. Garden City N.Y.: Doubleday.
- Pomerantz, Anita & B.J. Fehr. 1997. Conversation Analysis: An Approach to the Study of Social Action as Sense Making Practices. *T.A. van Dijk, (ed.), Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. 64-91. Sage Publications.
- Pomerantz, Anita & J. Mandelbaum. 2005. Conversation analytic approaches to the relevance and uses of relationship categories in interaction. *K. Fitch & R. Sanders (Eds.) Handbook of Language and Social Interaction*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Pomerantz, Anita & P. Denvir. 2007. Enacting the Institutional Role of Chairperson in Upper Management Meetings: The Interactional Realization of Provisional Authority. *F. Cooren (ed.) Interactin and organizing: analysis of a management meeting*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Pomerantz, Anita. 1975. *Second Assessments: A Study of Some Feature of Agreements / Disagreements*. Unpublished Ph.D., University of California, Irvine.
- Pomerantz, Anita. 1980. *Telling My Side: «Limited Access' as a »Fishing" Device*. *Sociological Inquiry* 50(3-4). 186-198.

- Pomerantz, Anita. 1984a. Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/dispreferred turn shapes. *J. M. Atkinson, & J. Heritage (Eds.), Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*. 57-101. Cambridge University Press.
- Pomerantz, Anita. 1984b. Pursuing a response. *J.M. Atkinson & J. Heritage (eds.): Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis*. 152-163. Cambridge University Press.
- Pomerantz, Anita. 1986. *Extreme Case formulations: A way of legitimizing claims*. *Human Studies* 9. 219-229.
- Poncini, Gina. 2004. *Discursive Strategies in Multicultural Business Meetings*. Bern; New York: P. Lang.
- Poole, Marshall Scott & Andrea B. Hollingshead. 2005. *Theories of Small Groups Interdisciplinary Perspectives*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Poole, Marshall Scott. 1999. Group Communication Theory. *L.R. Frey (ed.) The handbook of group communication theory and research*. 37-71. Sage Publications.
- Potter, Jonathan. 2002. *Two kinds of natural*. *Discourse Studies* 4(4). 539-542.
- Prahalad, C. 2008. *The New Age of Innovation: Driving Cocreated Value Through Global Networks*. New York; London: McGraw-Hill Professional.
- Pritzker, Steven R. & Mark A. Runco. 1999. *Encyclopedia of Creativity*, Volume 1-2. Academic Press.
- Psathas, George. 1979. *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. New York: Irvington Publishers.
- Psathas, George. 1980. *Approaches to the study of the world of everyday life*. *Human Studies* 3(1). 3-17.
- Psathas, George. 1995a. *Talk and Social Structure» and »Studies of Work*. *Human Studies* 18(3). 139.
- Psathas, George. 1995b. *Conversation Analysis: The Study of Talk-in-Interaction*. Thousand Oaks Calif.: Sage.
- Psathas, George. 1999. *Studying the Organization in Action: Membership Categorization and Interaction Analysis*. *Human Studies* 22(2/4). 139-162.
- Puccio, G. 1999. *Creative Problem Solving Preferences: Their Identification and Implications*. *Creativity and Innovation Management* 8(3). 171-178.
- Puccio, G., R. Firestien, C. Coyle & C. Masucci. 2006. *A Review of the Effectiveness of CPS Training: A Focus on Workplace Issues*. *Creativity & Innovation Management* 15(1). 19-33.

- Purcell, A.T. & J.S. Gero. 1998. *Drawings and the Design Process: A Review of Protocol Studies in Design and Other Disciplines and Related Research in Cognitive Psychology*. *Design Studies* 19(4). 389-430.
- Randall, D. & M. Rouncefield. 2011. Plans and Planning: Conceptual Confusions and Emperical Investigations. *M. Rouncefield & P. Tolmie (eds.) Ethnomethodology at Work*. 73-91. Ashgate Publishing.
- Rawls, Anne Warfield. 2008. *Harold Garfinkel, Ethnomethodology and Workplace Studies*. *Organization Studies* 29(5). 701-732.
- Rentsch, J. R., Lisa A. Delise, Eduardo Salas & Michael P. Letsky. 2010. *Facilitating Knowledge Building in Teams: Can a New Team Training Strategy Help?* *Small Group Research* 41(5). 505 -523.
- Rizzolatti, Giacomo & Laila Craighero. 2004. *The Mirror-Neuron System*. *Annual Review of Neuroscience* 27(1). 169-192.
- Rizzolatti, Giacomo & Michael A. Arbib. 1998. *Language Within Our Grasp*. *Trends in Neurosciences* 21(5). 188-194.
- Robbins, P. & M. Aydede. 2009. A short Primer on Situated Cognition. *Robbins & Aydede (eds.) The Cambridge handbook of situated cognition*. 3-11. Cambridge University Press.
- Roepstorff, Andreas. 2008. *Things to Think with: Words and Objects as Material Symbols*. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences* 363(1499). 2049-2054.
- Rogers, Everett. 1983. *Diffusion of Innovations*. New York; London: Free Press; Collier Macmillan.
- Rommetveit, Ragnar. 1974. *On Message Structure; a Framework for the Study of Language and Communication*. London, New York: Wiley.
- Rorty, Richard. 1967. *The Linguistic Turn: Recent Essays in Philosophical Method*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ruhi, Sükriye. 2010. *Face as an Indexical Category in Interaction*. *Journal of Pragmatics* 42(8). 2131-2146.
- Runco, Mark A. 1998. Tension, Adaptability and Creativity. *S. W. Russ (ed.) Affect, Creative experience, and psychological adjustment*. 165-194. Psychology Press.
- Runco. 2008. *Creativity An Interdisciplinary Perspective*. Routledge.
- Rådet for Teknologi og Innovation. 2010. *InnovationDanmark 2010-13. Handlingsplan fra Rådet for Teknologi og Innovation*.
- Sacks, Harvey L. 1984. Notes on methodology. *Atkinson & Heritage (eds.) Structures of Social Action*. Cambridge University Press.

- Sacks, Harvey L. 1987. On the Preferences for Agreement and Contiguity in Sequences in Conversation. *G. Button and J. R. E. Lee (eds.) Talk and Social Organisation*. 54-69. Multilingual Matters.
- Sacks, Harvey L. 1989. *Lecture Six: The M.I.R. Membership Categorization Device*. *Human Studies* 12(3/4). 271-281.
- Sacks, Harvey L. 1992. *Lectures on Conversation with an Introduction by Emanuel a. Schegloff*. Oxford: Blackwell.
- Sacks, Harvey L. 1994. On doing «being ordinary». *Atkinson, J. Maxwell & Heritage, John (eds.): Structures of social action: Studies in conversation analysis*. 7. ed. (studies in emotion and social interaction). 413-429. Cambridge University Press.
- Sacks, Harvey L., Emmanuel A. Schegloff & Gail Jefferson. 1974. *A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation*. *Language* 50(4). 696-735.
- Saft, S. 2004. *Conflict as Interactional Accomplishment in Japanese: Arguments in University Faculty Meetings*. *Language in Society* 33(04). 549-584.
- Sanders, E.B.N. 2000. Generative Tools for CoDesigning. *Scrivener, Ball & Woodcock (eds.). Collaborative Design*. Springer-Verlag.
- Santanen, Eric L. 2006. Opening the Black Box of Creativity: Causal Effects in Creative Solution Generation. *L. L. Thomsen and H. Choi. (eds.) Creativity and Innovation in Organizational Teams*. Lawrence Erlbaum Associates,
- Sapir, E. 1924. *Culture, Genuine and Spurious*. *American Journal of Sociology* 29(4). 401-429.
- Saren, M A. 1984. *A Classification and Review of Models of the Intra-Firm Innovation Process*. *R&D Management* 14(1). 11-24.
- Saussure, Ferdinand. 1965. *Course In General Linguistics*. McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.
- Sawyer, R. Keith. 1999. *The Emergence of Creativity*. *Philosophical Psychology* 12(4). 447-469.
- Sawyer, R. Keith. 2003a. *Creativity and development*. New York: Oxford University Press.
- Sawyer, R. Keith. 2003b. *Improvised Dialogues Emergence and Creativity in Conversation*. Westport Conn.: Ablex Pub.
- Sawyer, R. Keith. 2006a. *Explaining Creativity: The Science of Human Innovation*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Sawyer, R. Keith. 2006b. *Educating for Innovation*. *Thinking Skills and Creativity* 1(1). 41-48.
- Sawyer, R. Keith. 2007. *Group Genius: The Creative Power of Collaboration*. New York: Basic Books.

- Saxena, A.K. & B.N. Johri. 2002. *Arbuscular Mycorrhizae: Interactions in Plants, Rhizosphere and Soils*. Science Publishers, U.S.
- Scaife, Michael. 1995. *External cognition : how do graphical representations work?* Brighton, East Sussex: University of Sussex at Brighton.
- Schefflen, Albert E. 1973. *Body Language and Social Order: Communication as Behavioral Control*. Englewood Cliffs N.J.: Prentice-Hall.
- Schefflen, Albert E. 1975a. Micro-Territories in Human Interaction. Kendon, A., Harris, R.M., Key, M.R. (eds.) *Organization of Behavior in Face-To-Face Interaction*. The Hague: Mouton; Chicago.
- Schefflen, Albert E. 1975b. Models and Epistemologies in the Study of Interaction. Kendon, A., Harris, R.M., Ritchiekey, M. (eds.) *Organization of Behavior in Face-to-Face Interaction*. 63-91. Mouton Publishers. The Hague. Paris.
- Schefflen, Albert E. 1976. *Human Territories: How We Behave in Space-Time*. Englewood Cliffs N.J.: Prentice-Hall.
- Schegloff, Emmanuel A. & Harvey L. Sacks. 1973. *Opening up closings*. Semiotica 8.
- Schegloff, Emmanuel A. 1968. *Sequencing in Conversational Openings*. American Anthropologist 70(6). (New Series). 1075-1095.
- Schegloff, Emmanuel A. 1980. *Preliminaries to Preliminaries: 'Can I ask you a question*. 50(3-4). (Sociological Inquiry). 104-152.
- Schegloff, Emmanuel A. 1982. Discourse as an interactional achievement: some uses of «uh huh» and other things that come between sentences. D. Tannen (ed.), *Analyzing Discourse: Text and Talk*. 71-93. Georgetown University Roundtable on Languages and Linguistics. Washington DC: Georgetown University Press.
- Schegloff, Emmanuel A. 1984a. On questions and ambiguities in conversation. J. M. Atkinson & J. Heritage (eds.), *Structures of social action. Studies in conversation analysis, studies in emotion and social interaction*. 28-53. Cambridge University Press.
- Schegloff, Emmanuel A. 1984b. On Some Gestures' Relation to Talk. J. M. Atkinson & J. Heritage (eds.), *Structures of social action. Studies in conversation analysis, studies in emotion and social interaction*. 266-296. Cambridge University Press.
- Schegloff, Emmanuel A. 1987a. Between Micro and Macro: Contexts and Other Connections. J. Alexander, B. Giesen, R. Munch and N. Smelser (eds.), *The Micro-Macro Link*. 207-234. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Schegloff, Emmanuel A. 1987b. *Some Sources of Misunderstanding in Talk-in-Interaction*. Linguistics 25(1). 201-218.

- Schegloff, Emmanuel A. 1988. *"On a Actual Virtual Servo-Mechanism for Guessing Bad News: A single case conjecture."* 35 (4). Social Problems.
- Schegloff, Emmanuel A. 1991. Conversation Analysis and Socially Shared Cognition. *L. Resnick, J. Levine and S. Teasley (eds.), Perspectives on Socially Shared Cognition*, 150-171. American Psychological Association.
- Schegloff, Emmanuel A. 1992. *Repair After Next Turn: The Last Structurally Provided Defense of Intersubjectivity in Conversation.* American Journal of Sociology 97(5). 1295.
- Schegloff, Emmanuel A. 1997. *Third Turn Repair.* Amsterdam studies in the theory and history of linguistic science. Series IV, Current issues in linguistic theory. (128) 31.
- Schegloff, Emmanuel A. 2000a. *Overlapping Talk and the Organization of Turn-Taking for Conversation.* Language in Society 29(1). 1-63.
- Schegloff, Emmanuel A. 2000b. *When «others» initiate repair.* Applied Linguistics 21(2). 205-243.
- Schegloff, Emmanuel A. 2003. On ESP Puns. *P. J. Glenn & C. D. LeBaron (eds.), Studies in Language and Social Interaction.* 531-540. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Schegloff, Emmanuel A. 2007a. *Sequence Organization in Interaction: A Primer in Conversation Analysis.* Cambridge University Press.
- Schegloff, Emmanuel A. 2007b. *Categories in action: Person-reference and membership categorization.* Discourse Studies – Quarterly 9(4). 433-461.
- Schegloff, Emmanuel A. 2007c. *A Tutorial on Membership Categorization.* Journal of Pragmatics 39(3). 462-482.
- Schegloff, Emmanuel A. 2010. *Commentary on Stivers and Rossano: "Mobilizing Response".* Research on Language & Social Interaction 43(1). 38.
- Schegloff, Emmanuel A., Gail Jefferson & Harvey L. Sacks. 1977. *The Preference for Self-Correction in the Organization of Repair in Conversation.* Language 53(2). 361-382.
- Schegloff, Emmanuel A. 1992. On talk and its institutional occasions. *P. Drew & J. Heritage (eds.) Talk at work.* Cambridge University Press.
- Scheidel, Thomas M. 1986. Divergent and Convergent Thinking in Group Decision making. *Hirokawa, R.Y. & Poole, M.S. (eds): Communication and Group Decision making.* SAGE Publications.
- Schein, Edgar. 1980. *Organizational psychology.* Prentice-Hall.
- Schiffrin, Deborah. 1994. *Approaches to discourse.* (Blackwell textbooks in linguistics, 8). Oxford, UK; Cambridge, Mass., USA: B. Blackwell.
- Schmidt, Kjeld. 2012. *The Trouble with "Tacit Knowledge."* Computer Supported Cooperative Work (CSCW) 21(2). 163-225.

- Schmitt, R. & D. Heidtmann. 2002. Die interaktive Konstitution von Hierarchie in Arbeitsgruppen. *Becker-Mrotzek, M. & Fiehler, R. (eds.), Unter-nehmenskommunikation*. Tübingen.
- Schmitt, R. 2006. *Interaction in work meetings*. *Revue française de linguistique appliquée* 2/ (vol. XI).
- Schuldberg, D. 1994. Giddiness and Horror in the creative process. *M. P. Shaw & M. A. Runco (Eds.), Creativity and Affect*. 87-101. Greenwich, CT: Ablex.
- Schultz, Majken. 2002. *Kultur i organisationer: Funktion eller symbol*. Kbh.: Handelshøjskolens Forlag.
- Schumpeter, Joseph. 1934. *The Theory of Economic Development*. Harvard (reproduced New York 1961): Harvard.
- Schutz, Alfred. 1962. *The Problem of Social Reality. Collected papers vol. 1*. The Hague: Nijhoff.
- Schwartzman, Helen B. 1989. *The Meeting: Gatherings in Organizations and Communities*. Springer.
- Schwenk, Charles R. 1990. *Conflict in Organizational Decision Making: An Exploratory Study of Its Effects in For-Profit and Not-for-Profit Organizations*. *Management Science* 36(4). 436-448.
- Scollon, R. & S.W. Scollon. 2004. *Nexus Analysis: Discourse and the Emerging Internet*. Routledge.
- Scollon, R. & S.W. Scollon. 2007. *Nexus Analysis: Refocusing Ethnography on Action*. *Journal of Sociolinguistics* 11(5). 608-625.
- Scollon, R. & S.W. Scollon. 2009. *Breakthrough into Action*. *Text & Talk* 29(3). 277-294.
- Scollon, R. 2001. *Mediated Discourse: The Nexus of Practice*. London; New York: Routledge.
- Scott, Cliff W, Linda Rhoades Shanock & Steven G Rogelberg. 2012. *Meetings at Work Advancing the Theory and Practice of Meetings*. *Small Group Research* 43(2). 127-129.
- Sealey, Alison. 2007. *Linguistic Ethnography in Realist Perspective*. *Journal of Sociolinguistics* 11(5). 641-660.
- Searle, John. 1969. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. London: Cambridge U.P.
- Seddon, Frederick A. 2005. *Modes of Communication During Jazz Improvisation*. *British Journal of Music Education* 22(01). 47-61.
- Seedhouse, Paul. 2004. *The Interactional Architecture of the Language Classroom: A Conversation Analysis Perspective*. Malden MA: Blackwell Pub.
- Seibold, David R. 1979. *Making Meetings More Successful: Plans, Formats, and Procedures for Group Problem-Solving*. *Journal of Business Communication* 16(4). 3-20.

- Sellars, W., Richard Rorty & R. Brandom. 1997. *Empiricism and the philosophy of mind*. Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- Selting, Margret. 2007. *Lists as embedded structures and the prosody of list construction as an interactional resource*. Journal of Pragmatics 39(3). 483-526.
- Shannon, Claude E. & Warren Weaver. 1949. *The Mathematical Theory of Communication*. University of Illinois Press.
- Sharrock, Wes & Graham Button. 1999. *Do the Right Thing! Rule Finitism, Rule Scepticism and Rule Following*. Human Studies 22(2/4). 193-210.
- Shotter, John. 2008. *Conversational realities revisited : life, language, body and world*. Chagrin Falls Ohio: Taos Institute Publications.
- Sidnell, Jack. 2005. *Multimodal interaction*. Mouton de Gruyter.
- Sidnell, Jack. 2009. Participation. S. D'hondt, J. Östman, J. Verschueren (eds.) *The Pragmatics of Interaction*, 125-153. John Benjamins Publishing Company.
- Sidnell, Jack. 2010. *Conversation analysis: An introduction*. Chichester U.K.; Malden MA: Wiley-Blackwell.
- Sik-wah Fong, P. 1999. *Function-Oriented Creative Group Problem Solving*. Creativity and Innovation Management 8(3). 210-222.
- Silverman, David. 1998. *Harvey Sacks: Social science and conversation analysis*. New York: Oxford University.
- Silverman, David. 2004. *Qualitative research theory, method and practice*. Bd. 2. London: Sage Publications.
- Silverman, David. 2006. *Interpreting qualitative data : methods for analyzing talk, text, and interaction*. London; Thousand Oaks Calif.: Sage Publications.
- Silverman, David. 2007. *A very short, fairly interesting and reasonably cheap book about qualitative research*. Los Angeles; London: Sage.
- Smith, S. 2011. Blocking Out Blocks. Adaptive Forgetting of Fixation in Memory, Problem Solving, and Creative Ideation. Benjamin, A.S. (ed.) *Successful Remembering and Successful Forgetting*. Psychology Press.
- Snyder, C.R. 1990. Self-handicapping processes and sequelae. R.L. Higgins, C.R. Snyder, & S. Berglas (Eds.) *Self-handicapping: The paradox that isn't*. 107-150. New York: Plenum.
- Specht, E. K. 1969. *The Foundations of Wittgenstein's Late Philosophy*. Manchester, New York: Manchester U.P., Barnes & Noble.
- Spencer-Oatey, Helen. 2007. *Theories of Identity and the Analysis of Face*. Journal of Pragmatics 39(4). 639-656.

- Stacey, R. 1996a. *Complexity and Creativity in Organizations*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.
- Stacey, R. 1996b. *Emerging Strategies for a Chaotic Environment*. Long Range Planning 29(2). 182-189.
- Stacey, R. 2000a. *The Emergence of Knowledge in Organization*. Emergence 2(4). 23-39.
- Stacey, R. 2000b. *Complexity and management fad or radical challenge to systems thinking?* New York: Routledge.
- Stacey, R. 2000c. *Reflexivity, Self-Organization and Emergence in the Group Matrix*. Group Analysis 33(4). 501-514.
- Stacey, R. 2007. *The Challenge of Human Interdependence: Consequences for Thinking About the Day to Day Practice of Management in Organizations*. European Business Review 19(4). 292-302.
- Stacey, R., D. Griffin & P. Shaw. 2000. *Complexity and Management Fad or Radical Challenge to Systems Thinking?* New York: Routledge.
- Steensig, Jakob & Paul Drew. 2008. *Introduction: Questioning and Affiliation/ Disaffiliation in Interaction*. Discourse Studies 10(1). 5 -15.
- Steensig, Jakob. 2001. *Sprog i virkeligheden: Bidrag til en interaktionel lingvistik*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Steffensen, S.V. 2008. The Ecology of Grammar. Dialectical, Holistic and Autopoietic Principles in Ecolinguistics. M. Döring, H. Penz, T. Wilhelm (eds.) *Language, Sign and Nature. Ecolinguistic Dimensions of Environmental Discourse. Essays in Honour of Alwin Fill*. Stauffenburg.
- Steffensen, S.V. 2009. *Language, languaging, and the Extended Mind Hypothesis*. Pragmatics & Cognition 17(3). 677-697.
- Stefik, Mark. 2004. *Breakthrough!: stories and strategies of radical innovation*. Cambridge Mass.: MIT Press.
- Sternberg, R. J. & T.I. Lubart. 1991. *An Investment Theory of Creativity and Its Development*. Human Development 34(1). Human Development. 1-31.
- Sternberg, R. J. & Todd Lubart. 1992. *Buy Low and Sell High: An Investment Approach to Creativity*. Current Directions in Psychological Science 1(1). 1-5.
- Sternberg, R. J. 1999. *Handbook of creativity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sternberg, R.J. & T. Lubart. 1996. *Investing in Creativity*. American Psychologist July 1996 51(7). 677-688.

- Stivers, Tanya & F. Rossano. 2010. *A Scalar View of Response Relevance*. Research on Language & Social Interaction 43(1). 49.
- Stivers, Tanya & F. Rossano. 2010a. *A Scalar View of Response Relevance*. Research on Language & Social Interaction 43(1). 49.
- Stivers, Tanya & F. Rossano. 2010b. *Mobilizing Response*. Research on Language & Social Interaction 43(1). 3.
- Stivers, Tanya & Jack Sidnell. 2005. *Introduction: Multimodal interaction*. Semiotica 156(1/4). 1-20.
- Stivers, Tanya. 2004. *No No No and Other Types of Multiple Sayings in Social Interaction*. Human Communication Research 30(2). 260-293.
- Stivers, Tanya. 2008. *Stance, Alignment, and Affiliation During Storytelling: When Nodding Is a Token of Affiliation*. Research on Language and Social Interaction 41(1). 31-57.
- Streeck, Jürgen & S. Mehus. 2005. Microethnography: The Study of Practices. K. Fitch & R. Sanders (Eds.) *Handbook of language and social interaction*. 381-404. Routledge.
- Streeck, Jürgen & W. Kallmeyer. 2001. *Interaction by Inscription*. Journal of Pragmatics 33(4). 465-490.
- Streeck, Jürgen, Charles Goodwin & Curtis LeBaron. 2011. *Embodied Interaction: Language and Body in the Material World*. Cambridge University Press.
- Streeck, Jürgen. 1993. *Gesture as communication I: Its coordination with gaze and speech*. Communication Monographs 60(4). 275.
- Streeck, Jürgen. 1996. *How to Do Things with Things*. Human Studies 19(4). 365-384.
- Streeck, Jürgen. 2009a. *Gesturecraft: The manu-facture of meaning*. John Benjamins Pub.
- Streeck, Jürgen. 2009b. *Forward-Gesturing*. Discourse Processes 46(2-3). 161-179.
- Streeck, Jürgen. 2010a. Ecologies of Gesture. J. Streeck (ed.) *New adventures in language and interaction*. John Benjamins.
- Streeck, Jürgen. 2010b. *New Adventures in Language and Interaction*. John Benjamins Publishing Company.
- Suchman, L. 1995. *Making Work Visible*. Communications of the ACM. 38(9). 56.
- Suchman, L. 2005. Affiliative Objects. Organization 12(3). 379 -399.
- Suchman, L. 2007. *Human-Machine Reconfigurations: Plans and Situated Actions*. Cambridge University Press.
- Susi, Tarja & Tom Ziemke. 2001. *Social Cognition, Artefacts, and Stigmergy: A Comparative Analysis of Theoretical Frameworks for the Understanding of Artefact-Mediated Collaborative Activity*. Cognitive Systems Research 2(4). 273-290.

- Svennevig, Jan. 1999. *Getting Acquainted in Conversation: A Study of Initial Interactions*. John Benjamins Publishing Company.
- Svennevig, Jan. 2001. Institutional and Conversational Modes of Talk in Bureaucratic Consultations. *Hvenekilde, A., Nortier, J. (eds). Meetings at the crossroads. Studies of multiculturalism and multilingualism in Oslo and Utrecht*. Novus.
- Svennevig, Jan. 2001a. *Språklig samhandling: Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU); Cappelen Akademisk Forlag.
- Svennevig, Jan. 2001b. *Abduction as a methodological approach to the study of spoken interaction*. Norskraft 103. 1-22.
- Svennevig, Jan. 2003. *Echo Answers in Native/Non-Native Interaction*. *Pragmatics* 13(2) 285-309
- Svennevig, Jan. 2004. *Other-Repetition as Display of Hearing, Understanding and Emotional Stance*. *Discourse Studies* 6(4). 489 -516.
- Svennevig, Jan. 2006. *Managers' reformulation practices in international management meetings*. Norwegian School of Management, Oslo.
- Svennevig, Jan. 2008a. *Exploring Leadership Conversations*. *Management Communication Quarterly* 21(4). 529 -536.
- Svennevig, Jan. 2008b. *Trying the Easiest Solution First in Other-Initiation of Repair*. *Journal of Pragmatics* 40(2). 333-348.
- Svennevig, Jan. 2010. *Pre-Emptying Reference Problems in Conversation*. *Language in Society* 39(02). 173-202.
- Svennevig, Jan. 2012a. *Interaction in Workplace Meetings*. *Discourse Studies* 14(1). 3-10.
- Svennevig, Jan. 2012b. *The Agenda as Resource for Topic Introduction in Workplace Meetings*. *Discourse Studies* 14(1). 53-66.
- Sørensen, A. 2010. *Om videnskabelig viden. gier, ikke og ismer*.
<http://www.samfundslitteratur.dk/Visning-af-titel.242.0.html?&cHash=c18c5a2b26&ean=9788759313619> (9 Marts, 2011).
- Talisse, Robert & Scott Aikin. 2006. *Two Forms of the Straw Man*. *Argumentation* 20(3). 345-352.
- Tannen, D. & M. Saville-Troike. 1985. *Perspectives on silence*. Norwood, N.J.: Ablex.
- Taylor, Irving A. & J. W. Getzels. 2007. *Perspectives in Creativity*. Transaction Publishers.
- Thomas, Nigel J.T. 1999. *Are theories of imagery theories of imagination? – How visual are visual images?* *Cognitive Science* 23(2). 207-245.
- Thompson, Leigh L. & Gary Alan Fine. 1999. *Socially Shared Cognition, Affect, and Behavior: A Review and Integration*. *Personality and Social Psychology Review* 3(4). 278 -302.

- Thompson, Leigh L. & Hoon-Seok Choi. 2006. *Creativity and Innovation in Organizational Teams*. Hahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Tipton, Frank B. 2008. "Thumbs-up is a Rude Gesture in Australia": *The Presentation of Culture in International Business Textbooks*. *Critical Perspectives on International Business* 4(1). 7-24.
- Tomasello, Michael & Malinda Carpenter. 2007. *Shared Intentionality*. *Developmental Science* 10(1). 121-125.
- Toulmin, Stephen Edelston. 2003. *The Uses of Argument*. Cambridge University Press.
- Treffinger, Donald J., Edwin C. Selby & Scott G. Isaksen. 2008. *Understanding Individual Problem-Solving Style: A Key to Learning and Applying Creative Problem Solving*. *Learning and Individual Differences* 18(4). 390-401.
- Trompenaars, Fons & Charles Hampden-Turner. 2010. *Riding the Waves of Innovation*. McGraw Hill Professional.
- Tuckman, Bruce W. 1965. *Developmental Sequence in Small Groups*. *Psychological Bulletin* 63(6). 384-399.
- Turner, M.E. & T. Horvitz. 2001. The dilemma of threat: Group effectiveness and ineffectiveness under adversity. *M. Turner (Ed.), Groups at work: Advances in theory and research*. 445-470. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Unsworth, Kerrie. 2001. *Unpacking Creativity*. *The Academy of Management Review* 26(2). 289-297.
- Volkema, Roger J. & Fred Niederman. 1996. *Planning and Managing Organizational Meetings: An Empirical Analysis of Written and Oral Communications*. *Journal of Business Communication* 33(3). 275-292.
- Vygotskiĭ, L. 1978. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wagner, J. 1995. What makes a discourse a negotiation? *K. Ehlich & J. Wagner (eds). The Discourse of Business Negotiation*. 9-37. Mouton de Gruyter.
- Wake, Warren. 2000. *Design Paradigms: A Sourcebook for Creative Visualization*. New York: Wiley.
- Walton, Douglas N. 2008. *Informal logic: A pragmatic approach*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Ward, T. B., S. M. Smith & R. A. Finke. 1999. Creative Cognition. *R.J. Sternberg (ed.) Handbook of creativity*. 189-213. Cambridge University Press.

- Watson, D.R. 1997. Some general Reflections of “Categorisation” and “Sequence” in the Analysis of Conversation. *S. Hester & P. Eglin (eds) Culture in Action: Studies in Membership Categorization Analysis*. University Press of America.
- Watson, Elizabeth. 2007. *Who or What Creates? A Conceptual Framework for Social Creativity*. Human Resource Development Review 6(4). 419-441.
- Wehner, L., M. Csikszentmihalyi & I. Magyari-Beck. 1991. *Current approaches used in studying creativity: An exploratory investigation*. Creativity Research Journal 4 (3). 261-271.
- Weick, Karl E. 1969. *The Social Psychology of Organizing*. Topics in social psychology. Readings, Mass.
- Weick, Karl E. 1995. *Sensemaking in organizations*. Foundations for organizational science. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Weick, Karl E. 2004. *Vita Contemplativa Mundane Poetics: Searching for Wisdom in Organization Studies*. Organization Studies 25(4). 653-668.
- Wenger, Etienne. 1998. *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge U.K.; New York N.Y.: Cambridge University Press.
- West, Michael, C.A. Sacramento & D. Fay. 2006. Creativity and Innovation Implementation in Work Groups: The Paradoxical Role of Demands. *L.L. Thompson & H. Choi (eds.). Creativity and Innovation in organizational teams*. 137-161. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- West, Michael. 1995. Creative values and creative visions in teams at work. *C.M. Ford & D.A. Gioia (eds.) Creative action in organizations*. 71-77. Thousand Oaks, CA: Sage.
- West, Michael. 1996. *Innovation in Top Management Teams*. Journal of applied psychology. 81(6). 680.
- West, Michael. 2002. *Sparkling Fountains or Stagnant Ponds: An Integrative Model of Creativity and Innovation Implementation in Work Groups*. Applied Psychology 51(3). 355-355-387.
- Williams, J. H. G., A. Whiten, T. Suddendorf & D. I. Perrett. 2001. *Imitation, Mirror Neurons and Autism*. Neuroscience & Biobehavioral Reviews 25(4). 287-295.
- Wilson, Margaret. 2002. *Six views of embodied cognition*. Psychonomic bulletin & review. 9(4). 625.
- Wilson, Robert A. & A. Clark. 2009. How to Situated Cognition: Letting Nature Take Its Course. *Robbins & Aydede (eds) The Cambridge handbook of situated cognition*. 55-78. Cambridge University Press.
- Wilson, Robert A. 2001. *The Embedded Mind and Cognition. Boundaries of the Mind*. Cambridge University Press.

- Wilson, Robert A. 2004. *Boundaries of the mind: The individual in the fragile sciences: Cognition*. Cambridge U.K.; New York: Cambridge University Press.
- Windahl, Sven, Benno Signitzer & Jean T Olson. 2008. *Using Communication Theory: An Introduction to Planned Communication*. Sage Publications.
- Wittenbaum, G., A. Hollingshead, Poul B. Paulus, Randy Y. Hirokawa, D. Ancona, Randall S. Peterson, K. Jehn & K. Yoon. 2004. *The Functional Perspective as a Lens for Understanding Groups*. Small Group Research 35(1). 17-43.
- Wittgenstein, Ludwig. 1953. *Philosophical investigations*. Blackwell.
- Woodman, Richard W., John E. Sawyer & Ricky W. Griffin. 1993. *Toward a Theory of Organizational Creativity*. The Academy of Management Review 18(2). 293-321.
- Yates, Wilson. 2004. *New Conversations: Imagination, Creativity and Change*. Cleveland OH: Proclamation Identity and Communication Ministry.
- Yetton, Philip & Bottger. 1981. *Individual versus group problem-solving : an empirical test of a best member strategy*. Kensington N.S.W.: Australian Graduate School of Management University of New South Wales.
- Yngve, V.H. 1970. On getting a word in edgewise. *M. A. Campbell (Ed.), Papers from the sixth regional meeting, Chicago Linguistics Society*. 567-578. Chicago: Department of Linguistics, University of Chicago.
- Zhou, Jing & Christina E. Shalley. 2008. *Handbook of Organizational Creativity*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Zimmerman, Don H. 1998. Identity, Context and Interaction. *C. Antaki & S. Widdicombe (eds.) Identities In Talk*. London; Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.